

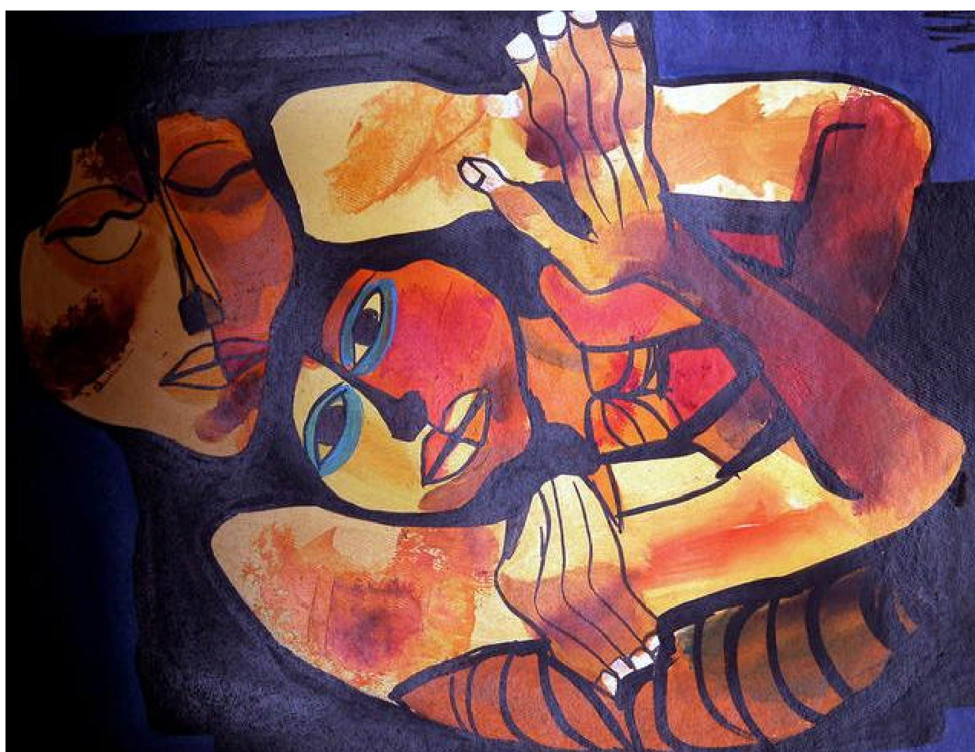
INSTITUTUL DE STIINTE ALE EDUCATIEI
Laboratorul Teoria Educatiei

Coordonatori:

Mihaela Ionescu **Elisabeta Negreanu**

Educația în familie

Repere si practici actuale

Bucuresti
2006

Autori:
Dr. Elisabeta Negreanu (coord.), cercet. st. princ. II – cap. Introducere, cap. 3, 9.
Mihaela Ionescu *(coord.), cercet. st. princ. III* – cap. Introducere, cap. 4, 9, 10.
Gabriela Alecu, *cercet. st. princ. III* – cap. 5, 9.
Dan Badea, *cercet. st. princ. III* – cap. 2, 9.
Dr. Gheorghe Bunescu, *cercet. st. princ. II* – cap. 1: 1.1, 1.2, 1.3., cap. 6, 9, 10.
Dr. Monica Cuciureanu, *cercet. st. princ. III* – cap. 7, 9, 10.
Adrian Mircea, *cercet. st.* – cap. 8, 9.
Cornelia Novak, *cercet. st. princ. III* – subcap. 1.4.

Analiza datelor statistice:
Cornelia Novak

Institutul de Stiinte ale Educatiei
? 2006 Autorii

Autorii multumesc tuturor **cadrelor didactice**, **directorilor din cele 64 de unitati scolare din învatamântul preuniversitar** si **inspectorilor scolari** care au sprijinit desfasurarea anchetei de teren si au facut posibila realizarea acestei cercetari.

Editura Cartea Universitara
e-mail: cartea.universitara@pcnet.ro
www.carteauniversitara.ro

Editura acreditata de *Minsterul Educatiei si Cercetarii* prin
Consiliul National al Cercetarii Stiintifice din Învatamântul Superior

ISBN 973-731-297-X

CUPRINS

Introducere

Preocuparea deosebita pentru analiza educatiei informale în România (insuficient abordata ca obiect al cercetarii stiintifice, desi din ce în ce mai importanta ca impact educational) a fost concretizata în anul precedent când în cadrul Laboratorului Teoria Educatiei am realizat o cercetare privind relatia dintre educatie si mass media, încercând sa surprindem statutul de factor educational al mass media si raporturile ei cu celelalte instante educative precum familia si scoala. Însa, în registrul larg al educatiei informale si familia detine un rol foarte important si de aceea prezenta cercetare se înscrie în continuarea preocuparii noastre de ansamblu de a investiga si de a instrumenta functionalitatea educatiei informale, alaturi de educatia formala, care se realizeaza în sistemul de învatamânt si de educatia non-formala, realizata de catre institutii culturale si organizatii care îsi dedica activitatea în mod declarat nevoilor de educatie suplimentara, complementara sau continua.

Educatia familiala reprezinta o modalitate esentiala de realizare a educatiei informale si manifesta principalele caracteristici ale acesteia: se realizeaza în mod nesistematic, prin experiente de viata traite în mod concret, direct; se manifesta difuz în conduita indivizilor si a grupurilor, impregneaza personalitatea cu specificul sau prin influentarea implicita, integrala si continua.

În abordarile contemporane ale fenomenului educatiei se discuta despre eroziunea functiilor familiei si mai ales a functiei de socializare si, implicit, despre limitele educatiei familiale, educatia fiind atribuita în principal scolii. Totodata se discuta despre de-scolarizarea educatiei, despre necesitatea întoarcerii prioritatilor educatiei la familie, scoala având ca sarcina doar instruirea. Tendinte contradictorii se manifesta si în spatiul educatiei, reflectate si în cercetarea acesteia si mai ales în promovarea unor politici educationale. Sunt pe de-o parte tendinte de concentrare a educatiei într-un singur focar, scoala sau familia, pe de alta parte sunt tendinte de difuziune a acesteia în comunitate, datorita globalizarii, informatizarii, mass-media. Infuzia în continuturile educatiei a virtualului, a informatiilor punctuale despre realitate, viteza schimbarilor în toate planurile vietii si reformarea educatiei pentru a fi adecvata acestora, relativizarea valorilor, au produs efecte care deseori conduc spre interogatia: “*educatia încotro*?”

În acelasi timp, familia din România ca institutie sociala se afla în fata unor provocari de ordin socio-economic care au condus la aparitia unor fenomene sociale cu impact direct asupra educatiei copilului în familie: rata crescuta a divorturilor, cresterea numarului familiilor monoparentale, cresterea numarului cuplurilor consensuale, cresterea fenomenului violentei domestice, cresterea numarului de familii dezavantajate socio-economic, cresterea numarului de parinti care pleaca în strainatate pentru a munci etc.

Tinând seama de aceste realitati de ordin social, cunoasterea tendintelor educatiei în ansamblu si realizarea unei reforme autentice în acest domeniu, cu consecinte benefice pentru ansamblul societatii, nu se pot realiza fara abordarea educatiei familiale pentru a raspunde acestor noi provocari si fara corelarea schimbarilor care se produc în interiorul acesteia si a efectelor pe care le provoaca, cu ansamblul proceselor din societate, cu schimbarile din educatie. Reforma educatiei presupune nu numai reforma învatamântului. Scoala în consonanta cu familia poate sa realizeze propria ei contributie coerenta la educarea tinerei generatii.

Prioritatilor politice actuale vizeaza în mare parte obiective[1] care privesc implicit educatia în familie si scoala: abordarea educatiei ca forta principala a schimbarii tehnologiei, economiei, administratiei si a promovarii de valori în societate; acces egal si sporit la educatie; calitatea ridicata a educatiei si pregatirea societatii bazate pe cunoastere; transformarea educatiei în resursa de baza a modernizarii României; considerarea investitiei în capitalul uman ca investitia cea mai profitabila pe termen lung; reducerea saraciei si a marginalizarii sociale; îmbunatatirea standardului de viata s.a.

“Întarirea libertatilor individuale, sporirea sigurantei cetateanului si a familiei” [2] nu pot sa devina o realitate daca familia nu-si realizeaza functiile, în principal, functia de socializare/educativa.

[1] vezi: www.guv.ro.obiective, *Program de Guvernare*.
[2] www.guv.ro.obiective, *Program de Guvernare*.i

Calitatea educatiei în familie marcheaza de timpuriu dezvoltarea personalitatii individului, sansele reusitei scolare si ale afirmarii ulterioare.
Motivatia proiectului a pornit în primul rând de la premise obiective. Familia si scoala reprezinta principalele instante responsabile de educatia copilului. Distribuirea responsabilitatilor între cele doua institutii este posibila în conditiile în care ambele sunt pregatite în egala masura pentru a-si exercita functia educativa pe care o detin.
În al doilea rând se poate constata ca atentia institutiilor guvernamentale s-a concentrat în cea mai mare masura asupra pregatirii scolii pentru a face fata schimbarilor survenite în societatea româneasca din ultimii 15 ani, în timp ce pentru familie nu au fost vizate decât anumite masuri punctuale, de protectie sociala sau de prevenire, reducere a unor stari grave cum sunt abandonarea copiilor, violenta domestica. În prezent, în România, a fost realizat un singur studiu pe un esantion national reprezentativ care a radiografiat practicile educationale ale familiei cu rol determinant asupra copilului[3]. Desigur ca este insuficient si din acest motiv este greu de apreciat care ar fi masurile ce pot fi luate pentru a îmbunatati competentele parintelui si consideram ca este de o reala necesitate orientarea preocuparilor în directia sprijinirii familiei în efortul ei de a asigura succesul personal, social si profesional al copiilor.
Exista studii care atesta rolul de factor determinant pe care îl detine familia în întregul parcurs al evolutiei individului prin valorile, credintele, normele, practicile existente în spatiul cotidian al caminului. Care sunt acestea si cum se rasfrâng ele asupra devenirii copilului nu a fost înca analizat.
Pe de alta parte, sunt însa si cercetari care atesta faptul ca parintii se confrunta în prezent cu numeroase probleme în educatia copiilor pe care deseori nu stiu cum sa le abordeze pentru o rezolvare cât mai eficienta si cu efecte pozitive pe termen lung. Ei însisi descopera o noua realitate cotidiana a vietii care presupune un alt tip de cultura a educatiei în familie, mult diferita de cea traita de ei în propriile lor familii. Parintii se afla deseori în situatia de a decide fara a sti care este cea mai potrivita decizie, risca uneori sa devina incoerenti, inconsistenti si contradictorii în actiunile lor. Aceasta stare genereaza o incoerenta la nivelul sistemului de valori pe care familia îl poate transmite, o stare de nesiguranta a copilului si de nemultumire de sine a parintelui (care se poate reflecta si ca nemultumire fata de copil) – acestea pot sa amplifice fenomenul de abandon în familie a copilului (copilul este lasat în grija bunicilor) sau un abandon în fata exagerarii competentei institutiilor scolare (gradinita, scoala, sunt institutii care trebuie sa faca educatie si deci ele poarta întreaga responsabilitate). Se afecteaza astfel viata de familie, se determina „fuga" parintilor în activitatea profesionala, motivata si de satisfacerea nevoilor economice specifice familiei. Pentru parinti însa, performantele, imaginea de sine în plan profesional sunt afectate de esecul ca parinte si de absenta echilibrului si a satisfactiilor pe care ar trebui sa le ofere familia. La rândul sau, copilul care nu dispune de o familie responsabila, care sa puna în centrul preocuparilor sale interesul acestuia, sa promoveze valori autentice, nu va putea sa capete identitate familiala si demnitate culturala si nu va putea în consecinta sa îsi asume propriile responsabilitati fata de sine, de familie, de societate.
De aceea am considerat ca este necesara cercetarea educatiei familiale în prezent, pentru a se putea stabili repere stiintifice adaptate societatii noastre, necesare elaborarii de programe pentru pregatirea parintilor si a viitorilor parinti, pentru stabilirea unor parteneriate eficiente între familie, scoala si alte institutii educative.

[3] Iliescu, M (coord.), *Cunostinte, atitudini si practici parentale în România – cercetare de referinta. Rezumatul raportului.* Fundatia Copiii nostri, Centrul pentru Educatie si Dezvoltare Step by Step, studiu realizat cu sprijinul Reprezentantei UNICEF în România si Petrom, Bucuresti, 2005.

1. Fundamente teoretice si metodologice ale cercetarii privind educatia în familie

1.1. Definiri conceptuale

Istoria vietii familiilor are atât **continuitate**, cât si **discontinuitate** - prin conectarea generationala - iar schimbarea tinde sa fie mai degraba graduala decât dramatica; **desi modelele familiale sunt diferite si se schimba de la o societate la alta, totusi, institutia familiei ramâne stabila**[4]. Majoritatea cercetatorilor admit ca **pe masura evolutiei societatii, raporturile parinti-copiii sunt tot mai mult definite printr-o dimensiune emotionala si ca interesul parintilor pentru educatia copiilor creste**[5].

Exista **mai multe definitii ale unor concepte fundamentale** - cum ar fi **familie**, **socializare**, **educatie** si altele - deoarece sunt posibile **mai multe perspective teoretice de definire a acestor concepte**.

Mihailescu[6] sesizeaza ca familiile din societatile contemporane au suportat în ultimele decenii transformari profunde, atât de importante încât si **termenul de "familie" a devenit tot mai ambiguu**, el tinzând sa acopere astazi realitati diferite de cele caracteristice generatiilor precedente. Dinamismul structurii si functiilor familiei poate parea multora surprinzator. Opinia curenta, preluata si în discursul politic si stiintific, afirma ca familia este cea mai fidela pastratoare a traditiilor, a valorilor nationale. Contrar acestor opinii, **familia este mai putin "depozitara" si mai curând "barometrul" al schimbarilor sociale**.

Definitiile date familiei au încercat sa puna în evidenta o serie de **aspecte de ordin structural si functional**[7]: familia este un grup care îsi are originea în casatorie, fiind alcatuit din sot, sotie si copiii nascuti din unirea lor (grup caruia i se pot adauga si alte rude) pe care îi unesc drepturile si obligatii morale, juridice, economice, religioase si sociale - Cl. Levi Strauss; familia constituie un grup înzestrat cu caracteristici proprii, cu anumite obiceiuri, care respecta anumite traditii, chiar inconstient, care aplica anumite reguli de educatie, care creeaza o atmosfera - R. Vincent; familia este un grup social, realizat prin casatorie, cuprinzând oameni care traiesc împreuna, cu o gospodarie casnica în comun, sunt legati prin anumite relatii natural-biologice, psihologice, morale si juridice - O. Badina, Fr. Mahler. Familia apare ca elementul natural si fundamental al societatii, una dintre verigile sociale cele mai vechi si mai specifice în asigurarea continuitatii si afirmarii fiintei umane[8].

Familia, **în sens larg** - reprezinta un grup social ai carui membri sunt legati prin raporturi de vârsta, casatorie sau adoptie si care traiesc împreuna, coopereaza sub raport economic si au grija de copii; **în sens restrâns** - reprezinta un grup social format dintr-un cuplu casatorit si copiii acestuia[9]. Familiile se diferentiaza dupa anumite criterii, între care: gradul de cuprindere a grupului familial; modul de exercitare a autoritatii în cadrul familiei; modul de stabilire a rezidentei. În raport cu gradul de cuprindere, se deosebesc: **familie extinsa** - care poate cuprinde un numar mare de rude de sânge, mai multe generatii (specifica societatilor traditionale); **familie nucleara** - care cuprinde sot, sotie si copiii minori (specifica societatilor moderne si contemporane). Se considera ca, în evolutia contemporana a familiei a aparut un tip de familie denumita "**familie de trecere**" deoarece realizeaza efectiv trecerea de la "familia comunitara", a trecutului - caracterizata prin acte impuse de norme si obiceiuri sanctionate de traditie, sentimente modelate de traditie - la "familia societala", a viitorului - caracterizata prin reducerea afectivitatii si predominarea deciziilor reflectate, calculate. Trecerea apare generata mai ales de activitatea barbatului (bazata mai mult pe decizii reflectate) si

---

4 Baran-Pescaru, A., *Familia azi. O perspectiva sociopedagogica*, Editura Aramis, Bucuresti, 2004, p. 83.
5 Stanciulescu, E. , *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi,1997, p.51-52; s.n.- G.B.
6 Mihailescu, I., *Familia în societatile europene*, Editura Universitatii Bucuresti, Bucuresti, 1999.
7 Mitrofan, I., Mitrofan, N., *Familia de A --- la Z, Mic dictionar al vietii de familie,* , Editura Stiintifica, Bucuresti 1991, p. 141-145.
8 idem, p. 141.
9 Zamfir, C, Vlasceanu , L. (coord.), *Dictionar de sociologie*. Editura Babel, Bucuresti, 1993, p. 238-239.

grabita de activitatea femeii (întemeiata mai mult pe dorinta de afirmare sociala). O asemenea evolutie (poate) duce la ruperea echilibrului, unitatii si coerentei familiale[10].

În societatile (post)moderne se regasesc o **pluralitate de structuri/configuratii familiale**, între care[11]: **cuplul fara descendenti**; **concubinajul**; **familia monoparentala** - ce poate aparea în urma decesului unui parinte, divortului sau abandonului familial, a adoptiei sau a cresterii copiilor în afara casatoriei; **casatoria deschisa** - care permite schimbarea partenerului daca aceasta este în interesul fiecaruia si al cuplului; **familia reconstituita** - în care partenerii au mai fost casatoriti si au descendenti din mariajele anterioare, la acestia putându-se adauga proprii descendenti; **familia reorganizata** - alcatuita fie din doi parteneri divortati sau vaduvi fara copii, fie din parteneri dintre care (doar) unul are descendenti din mariaj(e) anterioar(e); **celibatul** - menaj în care individualitatea se manifesta ca persoana singura, autonoma. Pe lânga aceste configuratii familiale, în societatile (post)moderne prolifereaza si alte **experimente neofamiliale**.

Se considera ca **functiile fundamentale ale familiei** sunt[12]: economica; socializatoare; de solidaritate; sexuala si reproductiva. În raport cu realizarea/nerealizarea acestor functii, **familiile** sunt clasificate ca **functionale** sau **disfunctionale**; aceasta clasificare este relativa deoarece anumite configuratii familiale, în anumite etape, **minimalizeaza unele functii** si **maximalizeaza altele**.

În societatea contemporana, **functiile ce revin familiei** apar astfel[13]: **functia biologic-sexuala**; **functia de procreare** - care asigura continuitatea speciei; **functia economica** - asigurarea unor conditii de ordin material ale familiei; **functia psihoafectiva** - un climat familial pozitiv care asigura membrilor sai posibilitatea recrearii si reconfortarii; **functia educationala** - pe care parintii o exercita prin **influenta directa** (actiuni mai mult sau mai putin organizate, dirijate, cu metode educative) sau prin **influenta indirecta** (modele de conduita, climatul psihosocial familial).

În **cadrul functiei educationale a familiei** - se pot decela anumite dimensiuni[14]: instructional-formativa; psihosociala; social-integrativa; cultural-formativa.

În opinia unor autori[15] functia socializatoare a urmat, în timp, o traiectorie descendenta, deoarece societatea a dezvoltat un sistem de gradinite, scoli care au preluat aceasta responsabilitate. Alti autori[16] considera ca, pe masura evolutiei societatii, interesul parintilor pentru educatia copiilor creste.

Considerata **în raport cu educatia copiilor**, **familia este definita** ca "unitate sociala constituita din adulti si copii, între care exista relatii de filiatie - naturala (de sânge) sau sociala - indiferent de orice alte considerente". O astfel de definitie este apreciata ca uzuala în cercetarile privind raporturile familiei cu educatia, chiar daca este o definitie nesatisfacatoare din perspectiva teoriei sociologice - care insista asupra caracterului contextual - istoric al oricarei definitii, asupra utilizarii pluralului "familii", vizând tipuri de familii[17].

În ceea ce priveste **conceptul de socializare**, poate fi definit ca proces psihosocial de transmitere-asimilare a atitudinilor, valorilor, conceptiilor sau modelelor de comportament specifice unui grup sau unei comunitati în vederea formarii, adaptarii sau integrarii sociale a unei persoane. În acest sens, socializarea este un proces interactiv de comunicare, presupunând dubla considerare a dezvoltarii individuale si a influentelor sociale, respectiv modul personal de receptare si interpretare a mesajelor sociale si dinamica variabila a intensitatii si continutului influentelor sociale[18]. Socializarea presupune învatarea sociala ca mecanism fundamental de realizare, finalizându-se prin asimilarea indivizilor în grupuri.

---

[10] Ciuperca, C., *Cuplul modern - între emancipare si disolutie*, Editura TIPOALEX, Alexandria, 2000, p. 91-97.
[11] Idem, p. 160-168.
[12] Idem, p. 202.
[13] Mitrofan, I., Mitrofan, N., *Familia de A --- la Z, Mic dictionar al vietii de familie*, , Editura Stiintifica, Bucuresti, 1991, p. 156-157.
[14] Idem.
[15] Ciuperca, C., *Cuplul modern - între emancipare si disolutie*, Editura TIPOALEX, Alexandria, 2000, p. 205-206.
[16] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 51-52.
[17] Idem, p. 26.
[18] Zamfir, C, Vlasceanu , L. (coord.), *Dictionar de sociologie*. Editura Babel, Bucuresti, 1993, p. 555-556.

Prin combinatii teoretice se pot individualiza si caracteriza diverse **tipuri de socializare**; tinându-se seama de finalitati si de efecte se distinge între: **socializarea adaptativa**, **integrativa** (conduce la configurarea acelor caracteristici, capacitati personale care faciliteaza integrarea, participarea si realizarea sociala într-un cadru institutional dat); **socializarea anticipatoare** (consta în asimilarea acelor norme, valori si modele de comportare care faciliteaza adaptarea sau integrarea într-un cadru institutional viitor). Intensitatea socializarii este maxima în copilarie sau în perioadele de tranzitie de la un stadiu de viata la altul (preadolescenta, adolescenta), dar continua de-a lungul întregii vieti a unei persoane. Din pacate, au fost realizate mai ales studii transversale ale socializarii si prea putine studii longitudinale, care ar fi mai relevante[19] (idem).

Mihailescu[20] defineste **socializarea** ca un proces de interactiune sociala prin care individul dobândeste cunostinte, valori, atitudini si comportamente necesare pentru participarea efectiva la viata sociala. Prin intermediul socializarii, societatea se reproduce în configuratia atitudinala si comportamentala a membrilor sai. Socializarea este modalitatea prin care un individ biologic este transformat într-o fiinta sociala capabila sa actioneze împreuna cu altii. Fara socializare, nici individul, nici societatea nu ar supravietui.

Studiile stiintifice privind socializarea au urmarit sa puna în evidenta **factorii, agentii** si **mecanismele socializarii** - si au condus la elaborarea unor **teorii diferite ale socializarii**. **Factorii principali care conditioneaza dezvoltarea/socializarea copilului** sunt considerati[21]: mostenirea biologica, mediul fizic, cultura, experienta de grup, experienta personala. **Agentii socializarii** cei mai importanti sunt[22]: familia, grupurile de similitudine (de egali), scoala, mass-media. **Familia** este primul si principalul agent al socializarii, realizeaza **socializarea primara**. **Socializarea în familie** are anumite **componente/dimensiuni comune**: **normativa** (prin care se transmit copilului principalele norme si reguli sociale); **cognitiva** (prin care copilul dobândeste cunostinte si deprinderi); **creativa** (prin care se dezvolta gândirea creatoare pentru a da raspunsuri adecvate la situatii noi); **psihoafective** (prin care se dezvolta afectivitatea necesara relationarii cu parintii, cu viitorul partener, cu proprii copii si cu alte persoane). În realitate, apar **diferente în modul în care fiecare familie îsi socializeaza copiii** (între categorii socioprofesionale sau rezidentiale). Identificarea cu parintii si imitarea rolurilor se realizeaza mai usor în mediul rural traditional (unde copilul traieste si munceste mai mult alaturi de parinti) decât în mediul urban modern (unde copilul are contacte cu mai multe modele socio-culturale). Cercetarile releva ca în societatile moderne si contemporane familia a pierdut o parte din importanta sa socializatoare traditionala[23].

Mecanismele de socializare constau, în principal, în **socializarea statusurilor** si **învatarea rolurilor**[24]. În familiile traditionale, **rolul mamei** consta mai ales, în dimensiunea emotionala/expresiva a educatiei (care raspunde nevoii de afectiune a copilului); **rolul tatalui** consta, mai ales, în dimensiunea instrumentala (de a orienta copilul spre lumea sociala, exterioara familiei). În societatile (post) moderne apare o tendinta de apropiere/combinare a dimensiunilor rolurilor parentale.

În evolutia lor istorica, **rolurile conjugale** ale barbatului si femeii**, rolurile parentale** ale tatalui si mamei, devin tot mai ambigue, iar aceasta ambiguitate poate rupe echilibrul si functionalitatea familiei. Se pune **problema** de a combina diferenta si egalitatea rolurilor socio-familiale pentru a salva familia, ca institutie sociala, în viitor[25].

Bernstein[26] considera ca **socializarea** este "procesul în cursul caruia un copil dobândeste o identitate culturala determinata si reactioneaza, în acelasi timp, la aceasta identitate". Aceasta definitie are meritul de a scoate în evidenta faptul ca socializarea implica si o reactie pozitiva din

[19] Zamfir, C, Vlasceanu , L. (coord.), *Dictionar de sociologie*. Editura Babel, Bucuresti, 1993, p. 555-556.
[20] Mihailescu, I., *Rolul familiei în dezvoltarea copilului*, Editura Cartea Universitara, Bucuresti, 2004, p. 21-22.
[21] Idem, p. 9-21.
[22] Idem, p. 33-41.
[23] Idem, p. 35.
[24] Idem, p. 42-67.
[25] Ciuperca, C., *Cuplul modern - între emancipare si disolutie*, Editura TIPOALEX, Alexandria, 2000, p. 143
[26] Bernstein, B., *Studii de Sociologia educatiei*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1978, apud Ciuperca, C., *Cuplul modern - între emancipare si disolutie*, Editura TIPOALEX, Alexandria, 2000, p. 71.

partea copilului la valorile, conceptiile sau modelele de comportare transmise în vederea formarii si integrarii sociale. În societatile traditionale exista o unitate valorica mai mare, o "cultura postfigurativa" în care "tinerii învata de la vârstnici". În societatile contemporane gasim forme diferite de socializare, valori diferite, atitudini si comportamente uneori contradictorii, datorita unei "culturi prefigurative" în care "vârstnicii învata alaturi/de la tineri"[27].

Modurile de a concepe educatia sunt diferite. **Educatia** este înteleasa fie ca **formare** a individului - conform normelor si valorilor sociale existente - servind integrarii si ordinii sociale, fie ca **dezvoltare** - psihoindividuala - conform potentialului individului, înclinatiilor si aspiratiilor acestuia - servind stimularii creativitatii si schimbarii sociale. Un demers de reevaluare si interpretare contemporana a conceptului de educatie[28] releva ca "Teoriei dupa care educatia este un proces de formare i se opune ... teoria educatiei ca proces de dezvoltare" si ca **educatia poate fi definita** ca "un proces organizat de socializare si individualizare a fiintei umane în drumul sau spre umanizare".

Din perspectiva sociologica, educatia este definita ca ansamblul de actiuni sociale de transmitere a culturii, organizare si conducere a învatarii individuale sau colective. În functie de gradul de organizare, se deosebeste între **educatia formala** (scolara), **educatia nonformala** (în afara sistemului de învatamânt, ca raspuns la cerintele sociale si nevoile individuale de permanentizare a învatarii - cluburi, case de cultura etc.), **educatia informala** (procesul permanent de asimilare voluntara sau involuntara de valori, atitudini, modele de comportament sau cunostinte vehiculate în relatiile si interactiunile sociale din mediul de viata, din familie, mass-media etc.)[29].

Din perspectiva evolutiei teoriilor explicative ale socialului, se redefineste **educatia** ca "proces neîntrerupt de producere si actualizare a Sinelui - înteles ca unitate tensionata si proteica a unei componente reproductive (eul social) si a alteia creatoare (eul individual). Acest proces are ca finalitate atât socializarea, cât si individualizarea, atât identificarea cât si diferentierea subiectului si presupune interactiune, cunoastere, comunicare, sisteme simbolice (culturale) etc."[30]. **Notiunea pedagogica "clasica"** de **educatie** - care se refera la formele si mijloacele organizate, sistematice, mai mult sau mai putin institutionalizate prin care societatea /statul intervine în evolutia psiho-sociala a individului - cu alte cuvinte notiunea clasica de **interventie educativa** - devine o **specie particulara a conceptului de constructie a Sinelui**. De asemenea, **notiunea sociologiei "clasice"** de **socializare** - înteleasa ca proces de creare a individului mijlociu, generic al grupului, prin transmitere intergenerationala si interiorizare a unui sistem de valori, norme, reguli, adica prin identificarea cu un model - devine si ea o **specie particulara a conceptului de constructie a Sinelui**. Educatia poate fi un proces constient, organizat mai mult sau mai putin institutionalizat - educatie intentionala, "pedagogie explicita" - sau un proces realizat în experienta cotidiana practica a subiectului - educatie spontana, " pedagogie implicita". În primul caz, rolurile de educator si de educat sunt precizate, în cel de al doilea, rolurile sunt intersanjabile între participantii la interactiune[31].

Conceptul de **educatie familiala** si-a largit treptat sfera, fara sa afecteze prioritatea acordata raporturilor parinti-copii, spre întelesul actual de "Ansamblul functionarii familiale în raport cu educatia"[32]. **În sens larg**, ca practica sociala si câmp al cunoasterii, **conceptul de educatie familiala** se refera la: activitatea desfasurata de parinti în vederea educarii copiilor lor; activitatea de interventie sociala realizata în scopul pregatirii, sprijinirii sau suplinirii parintilor în activitatea lor de educare a copiilor; activitatea de cercetare stiintifica si de învatamânt având ca obiect educatia familiala[33]. **În acceptiunea restrânsa**, principala în stadiul actual al cunoasterii, **educatia familiala** vizeaza "ansamblul dinamic al legaturilor sociale pe care le experimenteaza copilul în si

---

[27] Ciuperca, C., *Cuplul modern - între emancipare si disolutie*, Editura TIPOALEX, Alexandria, 2000, p. 74-78.
[28] Stanciu, I. Gh., *Continuitate si reevaluare în interpretarea contemporana a conceptului de educatie, în* Revista de pedagogie nr. 10/1991, p. 5-8.
[29] Zamfir, C, Vlasceanu , L. (coord.), *Dictionar de sociologie*, Editura Babel, Bucuresti, 1993, p. 202-207.
[30] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 26.
[31] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1998, p. 20-25.
[32] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 27.
[33] Idem.

prin familia sa de origine; cu alte cuvinte, procesul de (auto)identificare si (auto)diferentiere a copiilor în raporturile lor cu parintii, fratii, precum si cu familia considerata ca unitate intergenerationala (în particular, ca unitate de viata cotidiana)[34].

Pedagogii, psihologii si specialistii în interventie sociala utilizeaza termenul de "educatie familiala", însa sociologii prefera sa vorbeasca despre "**strategii educative ale familiilor**" pentru a pune în evidenta caracterul regulat, sistemic, coerent, orientat al actiunii care are **aparenta** unui demers rational, constient (în care actorii urmaresc un scop, aleg mijloacele adecvate, evalueaza rezultatele). Agentii sociali actioneaza sistematic, fara a urmari însa în realitatea practica proiecte coerente. La nivelul cunoasterii comune, ideea de "strategie" creeaza individului iluzia ca este un subiect în raport cu constrângerile institutionale. Conceptul "**strategii educative ale familiilor**" permite dezvaluirea finalitatilor, continuturilor (valori, atitudini), metodele proceselor educative care îi au ca actori pe membrii familiei (parinti si copii) în conditiile în care educatia familiala se realizeaza preponderent ca "pedagogie implicita" si nu ca "pedagogie explicita". Sociologii au în vedere **pluralismul** "modelelor familiale" si al "modelelor educative". Nu exista un "model" unic, ideal (dar, nici toate "modelele" nu au aceeasi valoare). Expresii ca "modele educative" nu exprima altceva decât clase de regularitati pe care cercetatorii le pun în evidenta observând configuratiile conduitelor unor familii aflate în situatii particulare[35].

Educatia în familie reprezinta ansamblul de influente exercitate, în cadrul familiei, asupra copiilor în vederea formarii lor pentru viata. Dimensiunile/obiectivele educatiei în familie sunt[36]: dezvoltarea fizica, educarea intelectuala, spirituala, morala, religioasa, etica, estetica, civica domestica-menajera, sexuala.

Educatia parintilor - se ocupa cu pregatirea psihopedagogica a parintilor în vederea abilitarii acestora pentru a organiza si desfasura în mod eficient activitatea de educare si de formare a copiilor. Educatia parintilor cuprinde doua aspecte: **informarea si formarea parintilor pentru a organiza activitatea educativa cu copiii** - respectarea unor reguli, norme "generale" care s-au conturat în urma cercetarilor si a practicilor educationale si care asigura un climat educational pozitiv (sa dai copilului sentimentul de securitate, sentimentul ca este dorit si iubit; sa-l înveti pe copil cu independenta si asumarea responsabilitatii; sa eviti conflictele, sa stii sa le depasesti; sa respecti sentimentele, nevoile, datoriile copilului; sa te interesezi de ceea ce face copilul, sa tratezi dificultatile lui; sa favorizeze cresterea, dezvoltarea, mai curând decât perfectiunea); **informarea si abilitarea parintilor pentru a asigura învatarea în familie a "profesiunii" de sot si de parinte**. Comportamentul parintilor trebuie sa fie adaptabil la situatiile de interactiune cu copiii[37].

Interventia socio-educationala este definita ca un complex de masuri care sprijina familia si intervine în mecanismele care favorizeaza relatiile intrafamiliale în sensul educatiei familiei si a educarii copilului. Interventiile socio-educationale sunt în principal: **de educatie - a familiei, a parintilor; de consiliere - a familiei, a parintilor**[38].

1.2. Orientari teoretice privind educatia familiala

Functionalismul (Durkheim, Parsons) sustine teza conform careia societatea este un sistem constituit din subsisteme integrate, fiecare dintre componente îndeplinind o functie. Educatia este o "functie sociala" deoarece depinde de alte componente sociale (cum ar fi structura grupala a societatii). **Functia educativa a familiei** consta în: socializarea si integrarea personalitatii copiilor în societate; transmiterea sistemului cultural (norme, valori); realizarea ordinii sociale. Functia educativa poate fi diferita de la o structura familiala la alta: în familiile nucleare moderne încarcatura de afectivitate raspunde noilor "exigente functionale" ale familiei. În societatile

[34] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. II, Editura Polirom, Iasi, 1998, p. 21.
[35] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 29.,
[36] Mitrofan, I., Mitrofan, N., *Familia de A --- la Z, Mic dictionar al vietii de familie,* , Editura Stiintifica, Bucuresti, 1991, p. 127-128.
[37] Idem.
[38] Vrasmas, E.A., *Consilierea si educatia parintilor*, Editura Aramis, Bucuresti, 2002, p. 30.

industriale; functia educativa este preluata de institutiile specializate (institutiile scolare) deoarece astfel se serveste mai bine nevoia de eficienta a societatii industriale; familia pastreaza doar functia de socializare primara si de sprijin (prin climatul familial afectiv) al institutiilor scolare. Functia educativa a familiei apare diminuata în societatea contemporana datorita restrângerii (nuclearizarii) familiei, muncii salariale a femeii în afara spatiului domestic, impunerii continuturilor educatiei scolare pe care familia este incapabila sa le transmita. **Teza diminuarii functiei educative a familiei în societatile contemporane** se poate formula astfel: "educatia familiala poate fi functionala în raport cu sistemul familial, dar este rareori functionala în raport cu sistemul social global"[39]. Teorii mai recente preiau si depasesc tezele functionalismului.

Interactionismul simbolic (Mead) considera ca principiul fundamental al organizarii sociale este cel al comunicarii, prin gesturi/simboluri semnificative, care implica o co-participare a Sinelui cu Celalalt. **Aparitia Sinelui** este legata de utilizarea limbajului care permite provocarea în subiect a aceluiasi ansamblu de reactii (atitudini) pe care el (subiectul) le provoaca în ceilalti. **Dezvoltarea Sinelui**, la copil, reprezinta un proces stadial de trecere de la asumarea unor roluri (atitudini) izolate, dupa modelul oferit de **Altul semnificativ** (mama, tata, învatatoarea) la asumarea unor unitati de roluri (atitudini) organizate, prin interiorizarea unui **Altul generalizat** (clasa scolara, grupul de copii). **Socializarea/educatia copilului este influentata determinant de Altul semnificativ**, de asteptarile pe care copilul, tânarul crede ca le au de la el parintii, profesorii, prietenii. În experienta, Sinele este actualizat ca tensiune între doua componente: **Sinele social**, dobândit prin interiorizarea atitudinii grupului si **Sinele personal**, ca reactie personala, neînvatata din experienta. În acest context teoretic, **educatia** poate fi definita ca activitate sistematica ce urmareste formarea dimensiunii sociale a constiintei de Sine, prin interiorizarea de catre individ a atitudinilor comune ale grupului, utilizând mijloacele transmiterii culturale ale colectivitatii. Educatia nu mai consta, ca la Durkheim, în transmiterea metodica/sistematica a unor norme si valori sociale, de la generatia adulta la tânara generatie, ci în interiorizarea unor situatii din care educatul, educatorul, continuturile transmise si actul transmiterii fac parte ca elemente constitutive. Rezulta doua consecinte: prima, privind **statutul epistemologic al educatului si educatorului** - copilul nu este doar un receptor al mesajului transmis ci procedeaza la o resemnificare a experientei, iar raspunsul sau este elaborat în functie de aceasta noua semnificatie; adultul "semnificativ" nu reprezinta doar o "curea de transmisie" între societate si individ, ci un (re)creator al mesajului transmis; a doua consecinta, privind **functiile sociale ale educatiei** - nu doar de reproducere a structurilor sociale în structurile subiectului, ci si de (re)constituire simultana si continua a acestor structuri sociale; procesul de interiorizare/educatie participa el însusi la constituirea societatii (institutiilor sociale). Dimensiunea creatoare a educatiei se manifesta atât în raport cu individul, cât si în raport cu societatea[40].

Sub influenta lui Durkheim si Mead, Bernstein[41] pune în evidenta ca socializarea implica transmiterea culturala iar **legatura dintre tipul de structura sociala, forma de vorbire si experienta subiectiva** este exprimata în conceptul **cod socio-lingvistic**. El deosebeste **coduri restrânse** si **coduri elaborate**. Codul restrâns se caracterizeaza astfel: permite un grad înalt de previzibilitate (lexicala sau sintactica); alternativele verbale sunt limitate de utilizarea unui vocabular sarac si de utilizarea unor sintaxe simple si rigide; componenta paralingvistica si extraverbala a comunicarii (ritm, intonatie, gesturi, mimica) este esentiala pentru codificarea si transmiterea, decodificarea si receptarea mesajului (felul de a spune pare mai important decât ce se spune). Codul elaborat se caracterizeaza astfel: un vocabular mai bogat si mai nuantat; modalitati mai complexe de sintaxa a frazei; exprimarea gândurilor se face fara apel la mijloacele extraverbale; previzibilitatea sintactica este mai mica. Sansele de acces la codul elaborat (limbajul formal) sunt mai mari pentru clasele superioare si mijlocii . Scoala implica utilizarea limbajului formal. În consecinta, **copiii socializati în familii din clasele populare intra în scoala cu un "handicap" lingvistic care va influenta rezultatele scolare**.

[39] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 17.
[40] Stanciulescu, E., *Teorii sociologice ale educatiei*, Editura Polirom, Iasi, 1996, p. 33-41.
[41] Apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 76-83.

Neofunctionalismul (Hill) (re)defineste sistemul social ca sistem evolutiv, capabil sa-si refaca echilibrul si sa se acomodeze atât la schimbarile mediului, cât si la cele interne. Functia educativa a familiei ar consta nu numai în transmiterea/reproductia culturala si sociala, ci si în adaptarea (inovarea) structurilor existente. În acest context teoretic, **familiile îndeplinesc o functie educativa** atât timp cât sistemul recompenseaza direct sau indirect acest serviciu, adica atât timp cât parintii si familia obtin, la rândul lor, un beneficiu. Societatile contemporane par sa faca din copil o sursa de placere si de mândrie a parintilor, o modalitate de împlinire. Beneficiilor afective, simbolice li se adauga cele statutare: mobilitatea intergenerationala caracteristica societatilor actuale permite parintilor sa atinga prin copiii cu care se identifica, pozitii sociale la care ei însisi nu au avut acces. Reciprocitatea în schimburile familie-societate implica politici sociale si familiale pentru educatia copiilor. Aceasta orientare teoretica respinge teza diminuarii rolului educativ al familiei contemporane[42].
Sociologiile constructiviste - fie sub forma **sociologiei cognitive** (Cicourel), fie sub forma **constructivismului structuralist** (Bourdieu) - redefinesc raportul dintre individ (actor social) si societate (lume, ordine institutionala, ordine interactionala) afirmând rolul activ al individului si caracterul construit al societatii. Realitatea sociala nu mai este înteleasa ca un **datum**, ci ca o **constructie** înfaptuita în activitatea intersubiectiva cotidiana. Actorii sociali sunt considerati capabili de reflexivitate si liberi sa opteze pentru un comportament sau altul - fiind totusi obligati sa se supuna unor constrângeri structurale sau interactionale[43].
Orientarea sociologiei cognitive (Cicourel) - pentru a pune în evidenta caracterul coerent, orientat al actiunii, în care actorii sociali par sa urmareasca un scop, sa-si aleaga mijloacele adecvate, sa evalueze rezultatele actiunii - foloseste conceptele "creativitate negociata", "competenta interactionala" si "procedee interpretative". **Socializarea (educatia) este un proces de achizitie progresiva a procedurilor interpretative ("de adâncime") si a normelor (regulile "de suprafata")**. Ipoteza lui Cicourel este aceea ca interiorizarea normelor este conditionata (precedata) de achizitia progresiva a procedurilor interpretative. **Pentru o socializare (educatie) reusita devine esential sa recunoastem modul concret în care adultii îi expun pe copiii unei ordini riguroase în viata cotidiana** (deoarece raportarea la norme si valori în activitatea curenta trebuie înteleasa ca indispensabila pentru a decide asupra sferelor de actiune prin corelarea cazurilor/situatiilor concrete si regulilor generale - în opozitie cu întelegerea normelor si valorilor ca programe generale, idealizate, utilizate post-facto pentru a justifica activitatile determinate de contingentele unei scheme de actiune traita). În acest context teoretic, se considera ca familia are o functie educativa nu (numai) în raport cu un sistem de referinta colectiv si în beneficiul acestuia, ci (si) în raport cu indivizii care o alcatuiesc si în beneficiul lor. Educatorii si educatii sunt considerati, în egala masura, actori sociali capabili de reflexivitate, liberi sa opteze pentru un comportament sau altul.
Orientarea constructivismului structuralist (Bourdieu) dezvolta **teorii conflictualiste** - care înlocuiesc premisa functionalista a structurii sociale orizontale si consensului social cu aceea a structurii verticale/ierarhice si conflictului social/luptei pentru ocuparea pozitiilor sociale superioare; raporturile sociale apar ca raporturi de putere iar impunerea lor implica un efort de legitimare; transmiterea culturala reprezinta unul din mecanismele utilizate pentru aceasta. **Agentii sociali se afla în raporturi de forta** în cadrul "**câmpurilor sociale**" (constituite din relatii de interese privind dobândirea bunurilor rare specifice câmpului) si **convertesc diferite specii de capital - capital economic**, **capital cultural**, **capital social** în forma legitima de capital ce poate fi valorificata cu profituri maxime, **capital simbolic** (prestigiul). Puterea se impune nu atât prin forta materiala ci prin **violenta simbolica**. **Structurile simbolice** (puterea de a simboliza, de a anticipa) **influenteaza structurile sociale** prin reprezentarile pe care le produc, cu o putere extraordinara de constituire a ordinii sociale. Orice violenta simbolica începe prin a construi în agentul social un **habitus** (o orientare catre anumite semnificatii). Habitusul este un produs al actiunii pedagogice, de inculcare realizata de societate si de învatare realizata de individ. **Actiunea pedagogica este o violenta simbolica** deoarece impune printr-o putere arbitrara un arbitrar cultural. **Habitusul**

[42] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 20.
[43] Stanciulescu, E., T*eorii sociologice ale educatiei*, Editura Polirom, Iasi, 1996, p. 150-189.

primar (inculcat de familie) orienteaza optiunile scolare ajustând sperantele subiective la sansele obiective de reusita. Institutia scolara nu claseaza indivizii doar în functie de "axa performantei" deoarece cei ce se prezinta la "accesul" în scoala **nu** se afla pe pozitii egale (din punctul de vedere al habitusului primar inculcat de familie). **Finalitatile (functiile) educatiei - inclusiv familiale - constau în legitimarea si reproductia raporturilor sociale de dominatie**. Studii empirice privind inegalitatea sanselor de acces si de reusita la educatie ale tinerilor proveniti din medii socio-familiale diferite, par sa confirme tezele acestor teorii. Unele cercetari[44] încearca sa explice **succesul scolar diferentiat** prin faptul ca, în timp ce parintii apartinând claselor superioare si mijlocii transmit copiilor "**sindromul de reusita**" (valorizând reusita scolara ca factor de ascensiune sociala, orientând aspiratiile catre niveluri scolare si sociale superioare), parintii care apartin claselor populare transmit mai degraba un "**sindrom al esecului**" (nu orienteaza aspiratiile catre niveluri scolare si sociale superioare). **Asemenea ipoteze sunt problematice[45]:** unele cercetari indica o corelatie slaba între nevoia de reusita si performantele scolare; alte cercetari arata ca reusita poate fi definita nu numai prin obtinerea diplomelor superioare, ci si pe cai alternative; reusita trebuie evaluata nu numai prin nivelul cel mai înalt atins, ci si în functie de distanta care separa nivelul la care s-a ajuns de nivelul de plecare.

Modelele interactive (perspective ecologice, teoria retelelor) releva ca **familiile exercita o functie educativa în calitate de componente ale unei retele educative**. În conditiile evolutiilor contemporane ale sistemului familial - care îsi defineste mai clar limitele în raport cu mediul social, dar se si deschide catre mediu, crescând schimburile materiale si informationale cu acesta - educatia familiala nu mai poate fi redusa la procese intrafamiliale, ci presupune intense legaturi cu exteriorul. Cercetari recente pun în evidenta ca dezvoltarea personalitatii copilului depinde de un ansamblu de factori familiali, scolari, comunitari. Pe o axa a factorilor "proximali" (de influenta directa) - "distali" (de influenta indirecta) factorii familiali sunt evaluati ca factori proximali[46].

Potrivit **modelului ecologic al dezvoltarii umane[47]** copilul este plasat în centrul unui ecosistem structurat în patru niveluri: **nivelul microsistemic** - alcatuit din instante cu influenta educativa directa (familie, grupul de egali, scoala); **nivelul mezosistemic** - constituit din interactiuni între (micro) sisteme; **nivelul exosistemic** - care integreaza microsistemele, mezosistemele (grupurile de apartenenta al parintilor, retele de sociabilitate), influenteaza practicile educative; **nivelul macrosistemic** - constituit din modelele culturale care structureaza rolurile parentale si infantile si care confera sens mediului educativ în care creste copilul. Potrivit acestui model, procesele intrafamiliale sunt influentate de conditiile extrafamiliale, un rol important având raporturile familiei cu scoala. Lahire[48] formuleaza teza dependentei succesului/esecului scolar de gradul de consonanta/disonanta dintre familie si scoala. Un aspect esential al configuratiei familiale este **ordinea (morala) domestica**: regularitatea activitatilor, orarele, regulile stricte de viata, aranjarile si ordonarile - cum ar fi agenda si calendarul, lista de cumparaturi si caietul de "socotit", scrierea retetelor etc. Aceasta ordine domestica introduce o rationalitate si produce o ordine cognitiva, ceruta de activitatea scolara. Kellerhals si Montandon[49] construiesc un **mezosistem în centrul caruia se afla familia** si în care se încruciseaza doua axe (axa competentelor pe care familia le recunoaste celorlalte instante educative si axa modului de implicare a familiei în activitatea acestora), distingând patru **modele de functionare**: **modelul opozitie** (familia nu recunoaste celorlalte institutii decât competente foarte specifice si nu intervine în actiunea acestora); **modelul delegarii** (familia recunoaste celorlalte institutii competente difuze, similare cu ale propriei actiuni, dar parintii nu intervin pentru corelarea actiunilor); **modelul medierii** (implica recunoasterea competentelor specifice altor institutii educative si o interventie a parintilor în relatiile copiilor cu

[44] Vezi Rosen, apud Stanciulescu, E. *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 63
[45] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 63.
[46] Idem, p. 21-25.
[47] Vezi Bronfenbrenner, apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p.23.
[48] Idem.
[49] Idem.

alti factori educativi); **modelul cooperarii** (consta în recunoasterea unor competente largi celorlalte institutii educative si considerarea familiei ca pivot central în coordonarea actiunilor acestora).
Din perspectiva **teoriei retelelor (Kohn)**[50] copilul este considerat în centrul unei retele constituite din institutii si persoane. Notiunea de "retea" apare astfel: în jurul unui obiectiv, intentii (educatia copilului) "polii" dispersati în spatiul geografic si social sunt legati prin relatii cu toti ceilalti. Se identifica trei **niveluri de analiza a retelelor**: **constelatia personala** - cuprinde "poli" (actori sociali) cu care intra în contact o unitate sociala (individ, grup, institutie) în legatura cu un interes precizat; **reteaua personala** - ia în considerare nu numai legaturile directe ale unitatii de referinta cu polii configuratiei sale, ci si relatiile dintre acesti poli, asa cum sunt percepute de actorul respectiv; **realitatea sociala supraindividuala** - care nu mai are un centru unic ci apare ca un ansamblu de relatii ale fiecaruia cu fiecare. **Principalele elemente ale mediului educatiei familiale apar**: retele de rudenie; scoala; retele de sociabilitate ale parintilor si copiilor; retele de vecinatate (cartierul), institutii culturale, sportive; institutii de educatie si consiliere parentala; "orarul educativ". Potrivit acestei teorii, **strategiile educative ale familiilor contemporane** iau nastere la intersectia acestor "poli", care functioneaza ca ansambluri de constrângeri exterioare, dar si ca resurse. Se poate concluziona ca, "**departe de a se fi restrâns, cum s-a spus adesea, functia educativa familiala s-a multiplicat, s-a diversificat"[51].**

1.3. Principii metodologice ale proiectarii instrumentelor cercetarii

Viitorul social - care intereseaza societatea contemporana - se poate regasi ca proiect în actiunea educativa a parintilor, deoarece preocuparea normala a acestora este viitorul copiilor lor, pe care trebuie sa îl pregateasca prin educatie - scolara si familiala. Reusita copiilor - scolara si sociala - are pentru parinti o semnificatie simbolica deosebita; sperantele parintilor ramân, mereu, copiii. Parintii fac eforturi - în limitele resurselor, competentelor, strategiilor lor educative - pentru binele si reusita copiilor. Pentru o mai buna relationare a copilului cu familia si cu scoala devine necesara o **recunoastere a limitelor strategiilor educative ale parintilor** - în sensul unei influente pentru viitorul copiilor lor, precum si a **limitelor structurilor educatiei scolare** - fara o promovare suficienta printr-o diferentiere care ar servi proceselor identitare, stimulativ creatoare si egalizarii sanselor de reusita (scolara si sociala). Cercetarea stiintifica a educatiei în familie contribuie la elucidarea acestor limite si la corectarea unor stereotipuri ale cunoasterii comune si ale discursului stiintific. **Raporturile parinti-copii au devenit treptat categorii ale discursurilor stiintifice**. **Cercetarea psihologica** a vizat mai ales influenta exercitata de familie în copilarie mica (în special, relatia afectiva mama-copil). **Cercetarea sociologica** a vizat vârsta micii scolaritatii (relatia dintre diferite variabile familiale si reusita scolara diferentiata) si, mai ales vârsta adolescentei (strategii educative ale familiilor, actori implicati, aspecte relationale interne, raporturile familiei cu alti factori educativi). **Desi multi autori considera ca familiei îi este caracteristica o pedagogie implicita, totusi majoritatea cercetarilor empirice privilegiaza dimensiunea intentionala**. Explicatia poate fi gasita în **sistemul conceptual teoretic de la care se porneste** - educatia fiind definita în acest caz ca actiune constienta sistematica, dar si în faptul ca, **din perspectiva metodologica**, pedagogia explicita este mai usor de pus în evidenta si de masurat[52].
Cercetarile empirice cu privire la raporturile educative parinti-copii si-au largit treptat perspectiva având în vedere[53]: cuplul mama-copil; influentele educative ale tatalui; familia nucleara ca **unitate** educativa caracterizata prin coeziune si adaptabilitate; rolul educativ al familiei largite; raporturile familiei cu ceilalti factori educativi, în special cu scoala si grupurile de similitudine; integrarea rolului educativ al familiei în sisteme administrativ-educative tot mai cuprinzatoare.

[50] Vezi Kohn, apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 24.
[51] Segalen, M., *Sociologie de la familie*, Armand Colin, Paris, 1996, apud , Stanciulescu, E. - *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 25.
[52] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 54-58 (s.n. – Gh.B).
[53] Idem.

Principalele concluzii ale cercetarilor privind educatia în familie pot fi sintetizate astfel[54]:

- adevaratul subiect al proceselor educative este educatul însusi (copilul, tânarul); deoarece constructia Sinelui (dezvoltarea psiho-sociala a copilului) implica o dinamica a proceselor corelative de socializare - individualizare si identificare - diferentiere, rezulta ca transmiterea intergenerationala a valorilor si normelor se înfaptuieste selectiv si ca reproductia culturala si sociala se împleteste cu schimbarea.
- ambii parteneri - educator si educat - au un rol activ (sunt agenti ai actiunii, atât în sensul pedagogic, cât si în sensul sociologic al termenului); desi parintii si copiii nu sunt întotdeauna constienti de consecintele educative ale actiunilor lor, se pot pune în evidenta strategii educative ale acestora - care apar ca produsul unor negocieri între parinti si copii; deosebirile între generatii sau între idealul de personalitate formulat în proiectele politico-educative si modelele reale din practicile educative, nu indica în mod necesar absenta strategiilor educative ale familiilor.
- influenta familiala se exercita în interiorul unei retele de agenti educativi (familie, scoala, grup de egali, mass-media etc.); strategiile educative familiale sunt produsul interactiunilor si negocierilor între familie si alti agenti sociali; indiferent de ceea ce doresc agentii politicilor educative, interventionismul socio-educativ care tinde sa impuna un model unic de personalitate, se "împiedica" de pluralismul modelelor pe care practicile educative le produc si risca sa alunece spre totalitarism daca nu se deschid spre liberalism educativ (spre negocierea scopurilor si mijloacelor actiunii educative, functie si de interesele agentilor/actorilor sociali).

Constituie o **provocare a cercetarii prezente întemeierea pe principii metodologice deduse din concluzii/principii teoretice atât de diverse**. **Diversele teorii si ipoteze referitoare la familie si educatie** se diferentiaza dupa numeroase criterii[55]. Ramâne o provocare permanenta a cercetarii stiintifice verificabilitatea, falsificabilitatea teoriilor (în sensul dat "logicii cercetarii" de K. Popper). **Nu exista înca, în cercetarea sociopedagogica din România, anchete care sa releve tendinte actuale clar conturate privind educatia familiala**. Cercetarea monografica realizata de Xenia Costa-Foru[56] releva tendinte ale vietii sociale si ale educatiei în familie din urma cu sase decenii. În perioada dictaturii comuniste nu sunt realizate/cunoscute cercetari empirice semnificative privind educatia în familie. În perioada de tranzitie, în afara unor sondaje de opinie, s-a realizat o cercetare, prin ancheta privind educatia parintilor[57] si o cercetare calitativa, de explorare, privind educatia familiala[58]. Cercetarile arata ca în familiile din România, înca din perioada interbelica, parintii vizau sansele de reusita ale copiilor si se straduiau sa investeasca în educatia lor, în masura în care vedeau în educatie o conditie a reusitei sociale si în limitele resurselor lor. **Axa principala a educatiei familiale** are la un pol **moralitatea** (înteleasa ca datorie fata de celalalt, dar si ca domeniu al "normelor minore" ale întâlnirii fata în fata) iar la polul opus **cultura**/învatatura (instruirea livreasca) si **civilizatia** (privind alimentatia, tinuta, politetea etc.). Copilul de la tara este "moral", copilul de la oras este "civilizat"; ce au unii le lipseste celorlalti[59]. Familiile care traiesc într-o societate în schimbare profunda si rapida, trebuie sa-si socializeze copiii potrivit unui model cultural pe care chiar parintii nu-l cunosc suficient. Pe masura ce se avanseaza în istoria familiei, transmiterea dinspre generatia parintilor catre aceea a copiilor este limitata si completata printr-o transmitere în sens invers, precum si printr-un proces de reconstructie în negocierea intergenerationala a obiectului, continutului, stilurilor, rolurilor educationale[60]. Familiile mijlocii urbane, de origine rurala, încearca sa sintetizeze un model moral - intelectual /scolar de tip paternalist - clientelar de viata cotidiana si de dezvoltare psihosociala; aceasta permite sa se conserve continuitatea între modelul rural mostenit si modelul urban (sa se conserve sentimentul

---

[54] Vezi si Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. II, Editura Polirom, Iasi, 1998, p. 25-26.
[55] Vezi Baran-Pescaru, A., *Familia azi. O perspectiva sociopedagogica*, Editura Aramis, Bucuresti, 2004, p. 52.
[56] Costa Foru, Xenia, *Cercetarea monografica a familiei. Contributie metodologica.* Fundatia Regele Mihai I, Bucuresti, 1945.
[57] Bunescu, Gh. (coord.), *Educatia parintilor. Strategii si Programe*, Editura Lumina, Chisinau, 1995.
[58] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. II, Editura Polirom, Iasi, 1998.
[59] Idem, p. 374.
[60] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. II, Editura Polirom, Iasi, 1998, p. 378.

ordinii si securitatii într-o lume în schimbare). În acest proces, strategiile familiale orientate catre integrare si reproductie sociala genereaza schimbari, iar mecanismele schimbarii reprezinta suporturi ale unei ordini sociale dinamice[61].

Deoarece proiectul nostru nu a avut o baza de plecare suficient de solida - în cercetari sociopedagogice din România care sa releve tendinte (actuale) clar conturate ale educatiei familiale - ancheta noastra încearca doar sa întemeieze noi ipoteze, sa semnaleze, mai ales (noi) probleme - dincolo de unele stereotipuri ale cunoasterii comune, ale discursului politic sau chiar ale discursului stiintific. În conditiile descrise, nu putem construi un tip/"model" de actiune educativa, de strategie educationala sau de familie "educogena". Cercetarea poate doar sa infirme (în sensul "logicii cercetarii", descrise de K. Popper) anumite tendinte ale practicii social-educative si sa propuna/recomande scopuri si mijloace - relativ mai bine întemeiate - pentru politici sociale si educative, pentru strategii ale educatiei familiale.

Cercetari recente au condus la **infirmarea principalelor teze** vehiculate în cunoasterea comuna si în cea stiintifica[62]: **teza familiei atotputernice**, principal/unic responsabil al esecurilor în dezvoltarea copiilor; **teza familiei neputincioase**, ale carei prerogative ar fi cedate institutiilor de stat. Parintii nu sunt dezinteresati de dezvoltarea psihosociala a copiilor lor, ci cauta competentele specialistilor - însa ca resursa, nu ca autoritate (care ar impune modele unice ce ignora practicile/rutinele parentale).

Deoarece **sociologia educatiei** se raporteaza atât la **sociologie**, care are un **caracter nomotetic** (descrierea si "reconstruirea" socialului), cât si la **pedagogie**, având un preponderent **caracter normativ** (cu frecventul apel la "trebuie sa"), cercetarea sociologica a educatiei apare oarecum contaminata cu acest limbaj (al lui "trebuie") care este ilegitim pentru o stiinta ca sociologia, dar legitim pentru pedagogie/stiinta educatiei.

Studierea (diversitatii) familiei sporeste în valoare daca[63]:

- suntem mai sensibili la intersectia diferitelor dimensiuni ale diversitatii (sociale, economice, culturale) si folosim o metodologie complexa, interdisciplinara;
- extindem definirea (tipurilor) familiei astfel încât sa acoperim realitatile prezente si punem mai mare accent pe procesualitatea familiei, explorând atitudinile, întelesurile si sensurile pe care actorii familiei le acorda deciziilor si actiunilor lor;
- combinam datele cercetarilor cu reflexivitatea, cu o interpretare mai globala a fragmentului de realitate studiat, admitând un pluralism al comprehensiunii dincolo de datele certe, care sunt oricum partiale.

Consensualitatea si caracterul deziderativ întâlnite în consideratiile teoretico-metodologice nu le depreciaza statutul ideatic ci îndeamna la mobilizare.

În contextul schimbarilor sociale, resimtite în viata familiei (modificari ale structurilor, functiilor, statusurilor si rolurilor socio-familiale) cercetarea stiintifica a educatiei în familie poate contribui la transformarea mentalitatilor parentale si familiale, la formarea constiintei parentale si, astfel, la grabirea ameliorarii educatiei informale (în familie) si formale (în scoala) - din perspectiva educatiei permanente, a legaturilor între nivelurile educatiei si între formele de educatie.

Cercetarile privind educatia familiala întâmpina **dificultati metodologice**[64]. Astfel, este stiut ca orientarea educativa a parintilor este influentata, în parte, de structura sociala, analizata prin categorii constituite de cercetatori si utilizate ca variabile (cum ar fi: apartenenta socio-profesionala, nivelul de instruire, nivelul cultural, mediile de rezidenta etc.) - categorii care difera însa de la o cercetare la alta, ceea ce face dificil de comparat si de sintetizat datele unor cercetari diferite. Apoi, concluziile contradictorii privind dezinteresul sau interesul tatalui pentru copii, formulate de cercetari stiintifice diferite, pot surprinde si se pot neutraliza reciproc; situatia se justifica prin metodologie diferita: studiile cantitative releva lipsa responsabilitatii paterne, dar analiza calitativa poate releva interesul si implicarea paterna. **Asemenea dificultati sugereaza**: nevoia de a depasi

---

[61] Idem, p. 380.
[62] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 217-219.
[63] Ilut, P., *Sociopsihologia si antropologia familiei*, Editura Polirom, Iasi, 2005, p. 233-234.
[64] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 89-90.

nivelul analitic al relatiilor copil-mama/tata si de a studia raporturile educative ale copilului cu membrii familiei sale; nevoia de a analiza sistemul familial în calitate de **unitate** educativa; nevoia de a studia modul în care familia "cerne" influentele celorlalte grupuri (organizatii/institutii) în care intra copilul. Unele cercetari au meritul ca ancheteaza în paralel esantioane similare din punct de vedere sociologic, de parinti si de copii; opiniile parintilor sunt comparate cu cele ale copiilor, cautându-se corespondentele; totusi, costurile ridicate ale acestor anchete reduc numarul persoanelor anchetate la un adult si un copil pe familie, astfel încât inter-actiunile familiale nu apar în toata complexitatea lor. Putine anchete au în vedere modul în care copilul însusi evalueaza climatul educativ familial si influentele pe care aceste evaluari le au asupra comportamentului sau; ele arata ca perceptia atitudinilor si comportamentelor, a relatiilor parinte-copil, variaza în functie de pozitia evaluatorului; copilul interpreteaza altfel decât parintii sai stilul educativ al familiei iar aceasta interpretare influenteaza reactiile sale si, în ultima instanta, dezvoltarea sa psiho-sociala.
În fine, o alta dificultate metodologica a cercetarii este de a cauta elemente pentru o tipologie a mediului educational familial, de a stabili criterii si indicatori de apreciere a nivelului educatiei în familie, cu scopul de a caracteriza unele tipuri de familii, de la familia "înalt educogena" la familia cu nivel educogen scazut. Între criterii si indicatori se afla[65]: conditii socio-economice (inventar casnic, locuinta etc.); conditii socio-culturale (biblioteca; aparatura Radio-TV, etc.); regimul zilnic de activitate; climat afectiv; statusuri si roluri socio-familiale; stiluri si strategii ale educatiei în familie; ajutorarea copilului la învatatura; relatia familiei cu scoala si alti agenti educativi.

Metodologia cercetarii s-a constituit, în principal, în raport cu natura obiectului cercetarii, cu scopul si obiectivele ei, tinând seama de mijloacele, resursele de care a dispus.

Obiectul cercetarii – educatia în familie – este un „teren miscator" cu contururi difuze – privit din perspective teoretice diferite, cu transparenta redusa, ceea ce sporeste dificultatea încercarii de a descoperi semnificatii noi si sensuri posibile de evolutie.

Scopul cercetarii a fost, în principal, de a surprinde punctele tari si cele nevralgice ale educatiei realizate în familie, pentru a identifica modurile de ameliorare în contextul schimbarilor din societatea româneasca.

Obiectivele proiectului
Un prim obiectiv a fost acela de a verifica (empiric) o ipoteza întemeiata pe studii teoretice[66] - privind masura si modalitatile în care se împletesc reproductia si schimbarea social-culturala, interventionismul si liberalismul în practicile/strategiile educatiei familiale. Potrivit ipotezei, în perioada de tranzitie a societatii, strategiile educatiei familiale nu sunt clar conturate fata de alte perioade istorice distincte.
De aceea, a vizat ca obiective:

- analiza familiei ca grup microsocial (structurarea raporturilor între membrii diverselor tipuri de familie, distributia rolurilor conjugale si parentale, raportul de autoritate în familie, interactiunea familiei cu alte institutii cu functii educative, cu mediul social).
- identificarea unor strategii educative ale familiei (finalitati-aspiratii; continuturi educative-valori, atitudini; stiluri educative-modalitati de a transmite continuturile educative).
- surprinderea disfunctionalitatilor în exercitarea functiilor familiei de socializare/educatie.
- identificarea nevoilor de pregatire a parintilor si a viitorilor parinti, pentru realizarea functiei lor educative.

Cercetarea a mai urmarit ca, pe baza rezultatelor obtinute, sa elaboreze concluzii, prioritati si recomandari privind politici sociale (strategii si programe de sprijin si protectie a unor tipuri de familii cu copii), precum si privind politici educationale (strategii si programe de educatie a parintilor si viitorilor parinti, de cooperare si parteneriat scoala-familie).

---

[65] Nica, I., Topa, L. (coord.), *Colaborarea Scolii cu familia elevilor la clasa I*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1974, p. 40-41.
[66] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I si vol. II, Editura Polirom, Iasi, 1997, respectiv 1998.

Metode, tehnici si instrumente de investigatie

Pluralismul metodologic – care îmbina metodele cantitative cu cele calitative, metodele transversale cu cele longitudinale – constituie formula ideala pentru a maximiza sansele de a descoperi semnificatiile si sensurile educatiei familiale. Dar, resursele limitate impun adeseori – si au impus si proiectului nostru – limite privind metodele si tehnicile utilizate. Pentru metode calitative si longitudinale ar fi fost nevoie de resurse mai mari, mai ales de resurse de timp. Totusi, metodologia proiectului a încercat si a reusit, în buna masura, sa se „muleze" pe specificul obiectului cercetarii si sa tina seama de orientari teoretice novatoare.

Demersul stiintific a prevazut câteva momente principale. Într-o prima etapa, s-a realizat o **analiza documentara** a studiilor teoretice privind educatia familiala, cu o anumita grila tematica vizând:

- modele istorice de familie si evolutia educatiei familiale; factori de influenta a educatiei familiale (macrosociologici - între care, ocupatia parintilor, nivelul socio-economic si cultural, rezidenta în mediul rural sau urban, precum si microsociologici - ai interactiunilor de coeziune intrafamiliala si de integrare extrafamiliala);
- agenti ai educatiei familiale (mama, tata, frati, bunici, rude); stiluri si practici educative ale familiei (obiective, continuturi, forme , metode);
- raporturi ale familiei cu alti agenti ai socializarii si educationale (scoala, grup de similitudine, mass-media).

Am considerat ca familia compusa din adulti si copii, între care exista relatii de filiatie - naturala (de sânge) sau sociala - indiferent de orice alte considerente (potrivit definirii propusa de Elisabeta Stanciulescu, 1998) reprezinta "modelul normal" (în sens sociologic) în România contemporana.

Apoi, pe baza rezultatelor analizelor teoretice, s-au **formulat premisele/principiile metodologice ale unei anchete prin chestionar**, care si-a propus investigarea opiniilor si atitudinilor parintilor si a copiilor lor (elevi de clasa a VII-a, la vârsta preadolescentei, când se formeaza atitudinile fata de viata sociala si familiala) privind educatia familiala. Un merit al cercetarii consta în **punerea "în oglinda" a opiniilor parintilor si copiilor**; acest demers are avantajul ca permite o mai buna decantare a faptelor de simplele opinii – izolate, subiective - ale parintilor sau ale copiilor.

În conceperea si elaborarea metodologiei cercetarii, pentru **constructia instrumentelor de cercetare** (Chestionar pentru parinti, Chestionar pentru elevi) s-au analizat:

- **dimensiuni ale unor concepte fundamentale**, definite în acest capitol (conceptele familie, socializare, educatie, educatie familiala);
- **dimensiuni ale unor concepte specifice problematicii**, abordate si definite în diferite capitole (conceptele stil parental, stil educativ familial, strategii educative familiale, control parental, suport parental, conflict familial, cooperare si parteneriat familie-scoala, educatia parintilor si consilierea parintilor).

Dimensiunile acestor concepte au fost operationalizate în indicatori, itemi ai chestionarelor construite (care au fost, mai întâi, pretestate).

Anumite dimensiuni ale conceptelor utilizate (de exemplu, tipuri de familii) **s-au construit si în functie de realitatea surprinsa prin evolutia cercetarii**. În reconstituirea drumului de la indici ai realitatii empirice spre indicatori, dimensiuni si concepte am resimtit tensiunea dintre "subiectivitatea" gândirii si "obiectivitatea" realitatii (empirice); am încercat sa lasam o prevalenta a realitatii empirice, sa nu o încorsetam într-un "pat al lui Procust" creat de concepte general utilizate - chiar daca uneori a trebuit sa slabim rigoarea în favoarea eficacitatii cercetarii.

Chestionarul pentru elevi a cuprins 36 întrebari/itemi, cu raspunsuri închise sau semi-deschise, vizând cunostinte, obiceiuri, atitudini.

Chestionarul pentru parinti cu o structura asemanatoare, a fost diferentiat în formele A, B, C, cu 35 întrebari comune si 5 întrebari diferite, pentru a nu solicita subiectii repondenti - parinti cu nivel cultural si de studii foarte eterogen - la un numar prea mare de întrebari.

Avantajul itemilor cu raspuns închis consta în aplicarea si prelucrarea mai usoara, ceea ce este important în conditiile eficientizarii utilizarii resurselor cercetarii. Pentru a obtine informatii

suficiente/suplimentare, am completat itemii cu raspuns închis cu variante semi-deschise (în categoria "...altele, care?").
Un aspect metodologic important, privitor la proiectarea instrumentelor de cercetare, îl constituie **utilizarea unor itemi "în oglinda"**, comuni pentru Chestionarul parintilor si Chestionarul elevilor, care sa evidentieze influentele educationale dintre parinti si copiii lor.
Administrarea si aplicarea instrumentelor de cercetare s-a facut de operatori - cadre didactice care au fost instruite si au primit ghidul de aplicare a chestionarelor în unitatile esantionate. Chestionarele au fost confidentiale. Elaborarea instrumentelor de cercetare, ca si prelucrarea datelor si interpretarea rezultatelor s-au realizat în echipa.

Populatia investigata

Cercetarea si-a propus abordarea investigatiei pe un esantion la nivelul întregii tari, reprezentativ din perspectiva principalelor caracteristici ale populatiei tinta – parinti ai elevilor din învatamântul obligatoriu si elevi ai învatamântului obligatoriu – si care sa raspunda obiectivelor proiectului.
Familia, ca populatie tinta a cercetarii, fiind dificil de a fi utilizata ca unitate de esantionare, a fost abordata ca un esantion derivat din cel al elevilor, în calitate de parinti ai acestora. Pe de alta parte, datorita caracterului „individual/privat” al familiei, realizarea unui sondaj la nivelul familiei, cu utilizarea unui numar restrâns de operatori este practic imposibila, pentru abordarea tuturor categoriilor de familii fiind necesare, în fapt, resursele de investigare ale unui recensamânt (vezi si capitolul 1.4 : *Aspecte metodologice privind esantionarea*)

Proiectele politicilor educative si sociale sunt sortite esecului daca ignora nevoia coerentei cu practicile educative. Gradul de coerenta între proiectele social-educative si practicile cotidiene nu poate fi relevat prin observatii sau opinii, ci prin **analize de profunzime**, care necesita investitii materiale si umane, timp, precum si întelepciunea de a solicita/opera asemenea analize. Se pune **problema** în ce masura se proiecteaza schimbarile culturale si structurale din spatiul familial (microsocial) în schimbarile la nivel macrosocial. Apare necesara continuarea cercetarilor privind educatia în familie, sub aspecte diferite, vizând transmiterea intergenerationala si dinamica proceselor identitare, servind dezvoltarii socio-umane.

1.4. Aspecte metodologice privind esantionarea

Din punct de vedere metodologic, cercetarea, având ca obiect de investigare evaluari ale mediului educational la nivelul familiei, a necesitat o constructie mai putin obisnuita a esantionului. Familia, ca populatie tinta a cercetarii, fiind dificil de a fi utilizata ca unitate de esantionare, a fost abordata ca un esantion derivat din cel al elevilor, în calitate de parinti ai acestora. Desi baza de cercetare a constituit-o familia - ca mediu socio-educational, exista argumente care sa sustina constituirea bazei de sondaj ca un esantion derivat din esantionul principal, cel al elevilor.

Primul se refera la diversitatea reala a tipologiilor de familii si ale gospodariilor (familii cu ambii parinti sau monoparentale, familii nucleare sau extinse – unde la educarea copiilor participa si bunici sau alte persoane, parinti în concubinaj, recasatoriti sau divortati, tutori sau alti parinti adoptivi etc.), diversitate care nu ar fi putut fi respectata pentru reprezentativitatea esantionului. Astfel de informatii, fie date de structura, fie cantitative sunt posibil de obtinut numai pe baza de recensamânt. Desi exista unele date statistice (în raportari curente sau cele rezultate din recensamânt - mai putin utile dupa trecerea celor cinci ani de la desfasurarea acestuia) referitoare la anumite caracteristici ale familiei, pentru diversitatea situatiilor existente, în realitate acestea sunt nesemnificative ca sursa de informatii.

Un al doilea argument se refera la faptul ca, pentru cercetarea desfasurata, nu prezinta interes “familia” în general, ci familia ca mediu socio-educational, deci familia cu copii. Resursele cercetarii au constituit si ele o restrictie metodologica în ce priveste abordarea cercetarii si, respectiv, a elaborarii esantionului. O analiza la nivelul oricarei categorii de “familie cu copii”, desi

de mare interes pentru informatiile posibil de obtinut despre caracteristici ale mediului educational în raport cu diferite categorii de vârsta ale copilului, ar implica costuri foarte ridicate. În aceste conditii, o prima optiune în stabilirea bazei de cercetare a fost limitarea acesteia la o anumita categorie de vârsta a copilului, cercetarea derulându-se la nivelul familiilor cu copii de 13-14 ani (corespunzatoare elevilor din clasa a VII-a).

Un alt aspect legat de dificultatea de abordare a familiei ca baza de sondaj este cel legat de **caracterul "individual / privat"** al acesteia, în sensul unor unitati de sondaj particulare, lipsite de o autoritate care sa permita monitorizarea sau sprijinul unui astfel de demers. Realizarea unui sondaj la nivelul familiei de catre o echipa de cercetare cu utilizarea unui numar restrâns de operatori este practic imposibil, pentru abordarea tuturor categoriilor de familii amintite fiind necesare, în fapt, resursele de investigare ale unui recensamânt. Pornind de la familie – ca unitate de sondaj, cautând si selectând pe cele de un anumit tip si cu copii de o anumita vârsta, cercetarea ar fi necesitat mult timp, multi operatori de teren, precum si dificultati în contactarea acestora (evitabile, însa, atunci când se vine "din partea scolii").

În aceste conditii s-a ales ca baza de esantionare populatia scolara cuprinsa în **clasa a VII-a** (la vârsta de 13-14 ani), esantionul familiilor rezultând din selectia prealabila a elevilor cuprinsi în unitatea de învatamânt selectata. Acest aspect a avut ca efect pozitiv (!) o monitorizare eficienta a administrarii instrumentelor de investigare, si, nu în ultimul rând, posibilitatea colectarii si corelarii de informatii din partea ambelor categorii de actori implicati în unitatea educationala studiata: **parinti si copii**. Privit din alta perspectiva, ca efect negativ, esantionul obtinut ca urmare a sondajului nu permite o generalizare asupra populatiei tinta, nefiind reprezentativ pentru tipologiile de familii rezultate ca urmare a cercetarii.

Sub aspect metodologic, primul demers în abordarea cercetarii l-a constituit **identificarea tipologiilor de familii rezultate din sondaj**, deci definirea tuturor structurilor asupra carora sa se realizeze observarea. Aceste structuri nefiind apriori cunoscute, **familia a fost abordata nu ca variabila de esantionare, ci ca variabila de cercetare.**

Totusi, **avantajele** acestei abordari metodologice sunt:

- posibilitatea compararii / asocierii / corelarii informatiilor obtinute din partea celor doua categorii de actori implicati (elevi / parinti);
- reducerea timpului si a costului unei astfel de cercetari, ca si a numarului de operatori;
- cresterea accesibilitatii în ce priveste dialogul cu familia.

Din perspectiva reprezentativitatii, au fost alese ca **variabile de esantionare** distributia populatiei scolare pe medii de rezidenta si pe regiuni de dezvoltare economica. Pe baza celor doua criterii, într-o prima etapa au fost selectate în mod aleator unitatile de învatamânt, urmata de selectia populatiei scolare. În vederea respectarii reprezentativitatii populatiei scolare din unitatile selectate, pe cele doua medii de rezidenta si cele opt regiuni de dezvoltare, în conditiile unei retele scolare de mare diversitate în ce priveste volumul efectivelor de elevi pe scoala, s-a recurs la o **esantionare de tip cluster**. În locul unei selectii proportionale cu numarul de elevi din scoala, esantionarea de tip cluster implica selectia unui numar egal de elevi din fiecare unitate scolara (în cazul de fata, câte 25 elevi), în cercetarea de fata cluster-ul fiind asimilat unei clase de elevi din fiecare unitate scolara selectata. În vederea mentinerii caracterului aleator al sondajului, pentru a evita desemnare preferentiala a clasei de elevi la nivelul unitatii scolare, aceasta a fost desemnata de catre echipa de cercetare odata cu selectia unitatii de învatamânt. O alta consecinta a acestui demers a fost o împrastiere **(distributie) cât mai mare a unitatilor de esantionare, care sa permita cuprinderea unei diversitati cât mai mari de medii educationale.**

De regula, în abordarea unor categorii de populatii compacte de tipul efectivelor de elevi din scoala, pentru cercetari la nivelul mai multor unitati de învatamânt, pentru evitarea unor raspunsuri cvasiuniforme (sugerate de unul sau altul dintre elevi si preluate de colegi ai acestuia) sau pentru surprinderea unei diversitati mai extinse de mediu educational este de preferat o împrastiere cât mai mare a unitatilor de sondaj, respectiv cuprinderea în esantion a unui numar cât mai mare de unitati.

Acest demers este valabil pentru toate evaluarile (fie ele si teste de cunostinte) în care se apreciaza mediul educational ca factor de influenta.
În cercetarea de fata, daca scoala ar fi fost luata în considerare ca partener al familiei în educatia copilului, ar fi fost de dorit si o împrastiere a subiectilor pe mai multe clase, indicându-se modul de selectie a elevilor din diferite clase. Dat fiind faptul ca obiectul prezentei cercetari îl reprezinta familia, desemnarea unei anumite clase (prin specificarea indicatorului "A", "B" etc. ca fiind clusterul de subiecti) se încadreaza în standardele de calitate ale cercetarii.

Cele doua esantioane de subiecti au fost utilizate ca baze de sondaj, fiecareia dintre ele aplicându-i-se câte un chestionar, ca instrument de evaluare. Volumul mare de informatii necesar a fi colectate pe baza de chestionar a impus un alt demers metodologic. Daca **numarul de itemi adresati elevilor s-au încadrat într-o dimensiune rezonabila a unui chestionar**, banca de itemi pregatita pentru chestionarea parintilor s-a dovedit deosebit de numeroasa, mai cu seama pentru o mare diversitate sociala si de nivel educational în ce priveste familiile esantionate.

Pentru a împaca cele doua aspecte – obtinerea unui numar cât mai mare de informatii utilizând instrumente de investigare de volum rezonabil – s-a recurs la urmatoarea metodologie. **Itemii destinati parintilor au fost grupati în doua categorii**, prima cuprinzând itemii ce urmau sa surprinda informatii necesar a fi colectate despre toate familiile esantionate, în timp ce, cea de a doua categorie se refera la itemii care, prin informatia adusa chiar si numai de o parte dintre parinti, furnizeaza suficiente elemente de analiza pentru cercetarea abordata. Astfel chestionarul pentru parinti a fost alcatuit din doua parti, una cu caracter general, reprezentând itemii generali inclusi în toate chestionarele, cea de a doua parte fiind distincta pe trei tipuri de chestionar. Cele trei chestionare pentru parinti (QP A, QP B, QP C) cuprind fiecare câte o treime dintre itemii specifici de care s-a amintit.

Din punct de vedere statistic, modul de construire a instrumentelor prezentat mai sus nu a afectat esantionul de subiecti. Acest risc a fost evitat prin modul de distribuire a instrumentelor în cadrul clasei, pe baza urmatorului algoritm de administrare a chestionarelor. Într-o prima etapa s-a procedat la stabilirea unei reguli de organizare a elevilor (fie în succesiunea din catalog, fie dupa pozitia în banci, fie într-o alta ordine bine stabilita). În a doua etapa, fiecarui elev i s-a distribuit câte un chestionar pentru elevi (QE), iar în succesiunea prestabilita, la fiecare grupa de trei copii s-au înmânat, în ordine, cele trei chestionare QP A, QP B, QP C. **Algoritmul utilizat a permis utilizarea a trei esantioane paralele de acelasi volum, toate purtând caracteristicile esantionului initial**.

Caracteristici ale esantionului rezultate din sondaj

În cadrul cercetarii a fost investigat un numar de **3440 subiecti**, respectiv **1720 elevi** din **64 unitati scolare** si câte unul dintre parintii acestora. **Dimensiunea medie rezultata a unei clase investigate** a fost de **26,9 elevi**, distributia unitatilor si a subiectilor pe cele doua criterii de esantionare prezentându-se astfel:

	Unitati			**Elevi / parinti**		
Zona	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
BUCURESTI	1	5	6	38	137	175
CENTRU	2	4	6	56	101	157
NE	7	6	13	208	159	367
NV	3	4	7	74	101	175
SE	4	5	9	118	126	244
SUD-MUNTENIA	5	5	10	149	132	281
SV-OLTENIA	3	4	7	80	97	177
VEST	2	4	6	54	90	144
Total	27	37	64	777	943	1720

Se reaminteste ca au fost investigate doua esantioane paralele, respectiv perechea elev-familie, din partea familiei fiind inclus în esantion unul dintre cei doi parinti, sau, în lipsa acestuia tutorele copilului. Prin modul de alcatuire a chestionarelor, fiecare dintre cele trei tipuri de chestionare pentru parinti a fost administrat unui esantion de câte aproximativ **570 familii**.
În conformitate cu metodologia propusa, primul demers facut dupa culegerea datelor de sondaj a fost **stabilirea principalelor tipologii de familii**, ca principale variabile de cercetare. În contextul cercetarii de fata - în care tocmai familia este obiectul de studiu – aceste variabile ar trebui sa preia si putin dintre caracteristica unei variabile de esantionare. Ca urmare a validarilor si analizei informatiilor legate de familie a fost permisa definirea urmatoarelor tipologii:

Tipologii de familii:

Tip 1 : **familii în functie de statutul social**
1- familie cu ambii parinti naturali, indiferent de statutul marital
2- familie reorganizata, cu un parinte natural si unul vitreg, indiferent de statutul marital
3- familie monoparentala

Tip 2 : **familii în functie de numarul de copii în familie**
1- un singur copil
2- doi copii
3- trei sau mai multi copii

Tip 3 : **familie nucleara / extinsa : în functie de participarea bunicilor la educarea copiilor**
1- familie nucleara (fara mentionarea bunicilor)
2- familie extinsa (cu participarea bunicilor la educarea copiilor)

Tip 4 : **familii în functie de activitatea parintilor**
1- ambii parinti în activitate
2- lucreaza doar unul dintre parinti
3- nu lucreaza nici unul
4- NonR

Tip 5 : **familii în functie de conditiile participarii parintilor la educatie**
1- parintii în tara, fara probleme speciale
2- cel putin unul dintre parinti lucreaza în strainatate
3- cel putin unul dintre parinti are probleme grave de sanatate sau este în detentie
4- NonR

Tip 6 : **familii în functie de nivelul ocupational al familiei (cel mai ridicat dintre ocupatia celor doi parinti)**
1- cel putin unul dintre parinti este patron
2- cel putin unul dintre parinti este angajat, cel de al doilea nefiind patron
3- cel putin unul dintre parinti lucreaza pe cont propriu, cel de al doilea nefiind nici patron, nici angajat
4- nu lucreaza nici unul dintre parinti

Tip 7 : **familii în functie de autoevaluarea nivelului de trai**
1- (f.) ridicat
2- mediu
3- scazut

Tip 8 : **familii în functie de decenta de trai (4 repere posibile, 1p. pentru fiecare)**
1- locuinta stabila si toate cele trei bunuri din dotarea de baza
2- locuinta stabila si doua dintre cele trei bunuri din dotarea de baza
3- doua elemente
4- dotare cu unul din bunuri, inclusiv cei 6 lipsiti de bunuri sau locuinta

Tip 9 : **familii în functie de o dotare minima care sa indice un interes pentru cultura / educatie / formare (un punctaj total posibil egal cu 4 elemente : biblioteca pe nivelele sub 100 carti, 100-500 ; peste 500 & computer)**

1- peste 500 carti+computer
2- trei din patru surse de cultura
3- doua din trei surse de cultura
4- o singura sursa

Tip 10 : **familii în functie de statutul marital**

1- parinti casatoriti
2- concubinaj
3- alte

Ca variabile de cercetare au fost stabilite cele care operationalizeaza principalii factori de influenta, specifici prezentei cercetari:

1/ Mediul de rezidenta
2/ Tipologii de familii
3/ Conditii de locuit si dotare

Cond. 1 : **conditii de locuit (locuinta stabila si / sau camera de lucru)**

1- locuinta stabila **si** camera de lucru
2- locuinta stabila **sau** camera de lucru
3- lipsa conditii

Cond. 2 : **dotare de baza : frigider / masina de spalat**

1- frigider + masina de spalat
2- una dintre utilitati
3- lipsa dotare

Cond. 3 : **dotare cu mijloace de informare : radio / televizor / acces la INTERNET**

1- radio + televizor + acces la INTERNET
2- doua dintre surse
3- una dintre surse
4- nici o sursa

4/ Alti factori

Fact. 1 : **cine a completat chestionarul**

1- tata
2- mama
3- alta persoana

Fact. 2 : **studiile persoanei care a completat : mama sau tata**

Structurile de baza ale esantionului, raportate la factorii de influenta propusi au fost urmatoarele:

1. Mediul de rezidenta a scolii

		Unitati		**Elevi / parinti**	**%**
1	**Rural**	27	42,2%	**777**	**45,2%**
2	**Urban**	37	57,8%	**943**	**54,8%**
	Total	**64**	100,0%	**1720**	**100,0%**

2. Tipologii familii

	Tip 1	Valori absolute.			%		
		Rural	**Urban**	**Total**	**Rural**	**Urban**	**Total**
1	**Familie cu parinti naturali**	617	734	1351	**79,4%**	**77,8%**	**78,5%**
2	**Familie reorganizata**	70	97	167	**9,0%**	**10,3%**	**9,7%**
3	**Familie monoparentala**	90	112	202	**11,6%**	**11,9%**	**11,7%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**
	Tip 2	**V.abs.**			**%**		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Familie cu un copil**	125	323	448	**16,1%**	**34,3%**	**26,0%**
2	**Familie cu doi copii**	283	431	714	**36,4%**	**45,7%**	**41,5%**
3	**Familie cu peste doi copii**	369	189	558	**47,5%**	**20,0%**	**32,4%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 3	**V.abs.**			**%**		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Familie nucleara**	601	774	1375	**77,3%**	**82,1%**	**79,9%**
2	**Familie extinsa**	176	169	345	**22,7%**	**17,9%**	**20,1%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 4	**V.abs.**			**%**		
	Lucreaza:	**R**	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Ambii parinti**	243	537	780	**31,3%**	**56,9%**	**45,3%**
2	**Unul dintre parinti**	308	298	606	**39,6%**	**31,6%**	**35,2%**
3	**Niciunul**	226	108	334	**29,1%**	**11,5%**	**19,4%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 5	**V.abs.**			**%**		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Fara probl. speciale**	643	803	1446	**82,8%**	**85,2%**	**84,1%**
2	**Parinti în strainatate**	80	100	180	**10,3%**	**10,6%**	**10,5%**
3	**Probleme de sanatate**	54	40	94	**6,9%**	**4,2%**	**5,5%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 6	**V.abs.**			**%**		
	Ocup.max.	**R**	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Patron**	32	79	111	**4,1%**	**8,4%**	**6,5%**
2	**Angajat**	342	717	1059	**44,0%**	**76,0%**	**61,6%**
3	**Lucr.cont propriu**	177	39	216	**22,8%**	**4,1%**	**12,6%**
4	**Nu lucreaza**	226	108	334	**29,1%**	**11,5%**	**19,4%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 7	**V.abs.**			**%**		
	Nivel de trai	**R**	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**(F.) ridicat**	53	103	156	**6,8%**	**10,9%**	**9,1%**
2	**Mediu**	544	721	1265	**70,0%**	**76,5%**	**73,5%**
3	**Scazut**	162	105	267	**20,8%**	**11,1%**	**15,5%**
4	**NonR**	18	14	32	**2,3%**	**1,5%**	**1,9%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 8	Valori absolute			%		
	Decenta de trai	**Rural**	**Urban**	**Total**	**Rural**	**Urban**	**Total**
1	**Loc.stabila+dotare de baza**	360	775	1135	**46,3%**	**82,2%**	**66,0%**
2	**Trei elemente**	236	119	355	**30,4%**	**12,6%**	**20,6%**
3	**Doua elemente**	131	37	168	**16,9%**	**3,9%**	**9,8%**
4	**Unul sau niciunul**	50	12	62	**6,4%**	**1,3%**	**3,6%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 9	V.abs.			%		
	Interes cultural	**R**	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Peste 500 carti+computer**	4	64	68	**0,5%**	**6,8%**	**4,0%**
2	**Trei surse**	62	222	284	**8,0%**	**23,5%**	**16,5%**
3	**Doua surse**	153	372	525	**19,7%**	**39,4%**	**30,5%**
4	**O singura sursa**	456	278	734	**58,7%**	**29,5%**	**42,7%**
	NonR	102	7	109	**13,1%**	**0,7%**	**6,3%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Tip 10	V.abs.			%		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Parinti casatoriti**	636	787	1423	**81,9%**	**83,5%**	**82,7%**
2	**Parinti în concubinaj**	51	44	95	**6,6%**	**4,7%**	**5,5%**
3	**Alte situatii**	90	112	202	**11,6%**	**11,9%**	**11,7%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

3. Conditii

	Cond 1	V.abs.			%		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Locuinta stabila si camera de lucru**	352	617	969	**45,3%**	**65,4%**	**56,3%**
2	**Locuinta stabila sau camera de lucru**	382	303	685	**49,2%**	**32,1%**	**39,8%**
3	**Lipsa conditii**	43	23	66	**5,5%**	**2,4%**	**3,8%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Cond 2	V.abs.			%		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Frigider + masina de spalat**	425	826	1251	**54,7%**	**87,6%**	**72,7%**
2	**Una dintre utilitati**	217	83	300	**27,9%**	**8,8%**	**17,4%**
3	**Lipsa dotare**	135	34	169	**17,4%**	**3,6%**	**9,8%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

	Cond 3	V.abs.			%		
		R	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	**Radio + televizor + acces la INTERNET**	13	187	200	**1,7%**	**19,8%**	**11,6%**
2	**Doua dintre surse**	484	592	1076	**62,3%**	**62,8%**	**62,6%**
3	**Una dintre surse**	238	151	389	**30,6%**	**16,0%**	**22,6%**
4	**Nici o sursa**	42	13	55	**5,4%**	**1,4%**	**3,2%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

4. Alti factori

	Fact 1	Valori absolute			%		
		Rural	**Urban**	**Total**	**Rural**	**Urban**	**Total**
1	**Tata**	132	218	350	**17,0%**	**23,1%**	**20,3%**
2	**Mama**	572	653	1225	**73,6%**	**69,2%**	**71,2%**
3	**Altii**	73	72	145	**9,4%**	**7,6%**	**8,4%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**
	Fact 2	**R**	**U**	**Total**	**R**	**U**	**Total**
1	Scoalaprimara	50	13	63	**7,1%**	**1,5%**	**4,0%**
2	Scoala generala (8/10 ani)	176	84	260	**25,0%**	**9,6%**	**16,5%**
3	Înv. profesional	236	173	409	**33,5%**	**19,9%**	**26,0%**
4	Liceu	151	435	586	**21,4%**	**49,9%**	**37,2%**
5	Studii universitare	18	144	162	**2,6%**	**16,5%**	**10,3%**
	NonR	73	22	95	**10,4%**	**2,5%**	**6,0%**
	Total	**704**	**871**	**1575**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Alte caracteristici ale esantioanelor de elevi, rezultate din cercetare, sunt urmatoarele :

Distributia in raport cu chestionarul parintilor

		Valori absolute			%		
	QP	**Rural**	**Urban**	**Total**	**Rural**	**Urban**	**Total**
1	**A**	262	318	580	**33,7%**	**33,7%**	**33,7%**
2	**B**	262	321	583	**33,7%**	**34,0%**	**33,9%**
3	**C**	253	304	557	**32,6%**	**32,2%**	**32,4%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Sex elev:

	Sex	R	U	Total	R	U	Total
1	Masculin	378	465	843	**48,6%**	**49,3%**	**49,0%**
2	Feminin	388	470	858	**49,9%**	**49,8%**	**49,9%**
	NonR	11	8	19	**1,4%**	**0,8%**	**1,1%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Persoana care a completat chestionarul

		R	U	Total	R	U	Total
1	Parinte natural al copilului.	694	868	1562	**89,3%**	**92,0%**	**90,8%**
2	Parinte vitreg	13	22	35	**1,7%**	**2,3%**	**2,0%**
3	Tutore	7	8	15	**0,9%**	**0,8%**	**0,9%**
4	Parinte adoptiv	5	4	9	**0,6%**	**0,4%**	**0,5%**
5	Bunic	41	19	60	**5,3%**	**2,0%**	**3,5%**
6	Altii	17	22	39	**2,2%**	**2,3%**	**2,3%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Vârsta parintilor :

		R	U	Total	R	U	Total
1	Sub 40	510	561	1071	**65,6%**	**59,5%**	**62,2%**
2	40-50	155	304	459	**19,9%**	**32,2%**	**26,7%**
3	Peste 50 ani	90	53	143	**11,6%**	**5,6%**	**8,3%**
	NonR	22	25	47	**2,8%**	**2,7%**	**2,7%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

2. Influenta contextului socio-cultural al familiei asupra educatiei copilului. Sanctiuni si recompense. Sprijin si control la lectii

2.1. Observatii generale

2.1.1. Factorii de influenta

Factorii de influenta din perspectiva carora au fost analizate unele componente ale stilului educativ sunt mediul de rezidenta (rural/urban); zece tipuri de familie; studiile persoanei care a completat chestionarul. În cazul tipologiei familiale am studiat raporturile de dependenta dintre diferite *structuri* ale familiei si functionarea sa în planul educatiei pe care o primeste copilul în familie. Din prelucrarea datelor au rezultat zece tipuri de familie, definite dupa urmatoarele criterii:

- diferentierea între parintele natural si cel vitreg (**tip 1**);
- numar de copii (**tip 2**);
- numarul membrilor familiei (**tip 3**);
- faptul de a avea sau nu serviciu (**tip 4**);
- conditiile, circumstantele participarii la educatia copilului (adica prezenta/proximitatea, respectiv absenta, neimplicarea parintelui în educatie din motive obiective **- tip 5**);
- statut ocupational (**tip 6**);
- autoevaluarea nivelului de trai (**tip 7**);
- conditii de locuit (locuinta stabila – proprietate sau cu chirie) si dotare de baza – TV, frigider, masina de spalat (**tip 8**);
- dotare cu mijloace de informare, cultural-educative – carti, TV, radio, computer/Internet (**tip 9)**;
- statut marital (**tip 10**).

Dintre informatiile si aspectele pe care le-am luat în considerare în interpretarea rezultatelor tinem sa le subliniem pe acelea care privesc conceptul de familie monoparentala, efectele asupra educatiei ale plecarii parintelui la munca în strainatate si modul de apreciere a nivelului de trai.

a. Familia monoparentala

De regula, aceasta se compune dintr-un singur parinte si unul sau mai multi copii. Într-o abordare mai putin conventionala, de sociologie juridica, se constata ca familia monoparentala poate fi si:

- familia *camuflata*: în cadrul legal al familiei nucleare, unul dintre parinti, desi prezent în cadrul familiei, interactioneaza psihologic într-o masura neglijabila cu alti membri ai familiei;
- familia devenita monoparentala prin absenta fizica a unuia dintre parinti, care este plecat o lunga perioada de timp din localitate, este spitalizat sau încarcerat;
- cea formata din copil si parinte necasatorit, în cazul în care parintele are o relatie nelegalizata;
- familia *extinsa*: când parintele si copilul coabiteaza cu alte rude.

b. Munca în strainatate

Fenomenul care, în conditiile României de astazi, tinde sa ia amploare, poate atrage dupa sine o serie de consecinte nedorite pentru familie: socul suferit de parinte ca urmare a dificultatii de a face fata rigorilor de pe piata muncii occidentale, eventualul esec mergând pâna la zdruncinarea sanatatii mintale; desfacerea casatoriei; perturbari în socializarea copilului si esec scolar.

c. Autoaprecierea nivelului de trai

Este dificil de analizat impactul statutului socio-economic (nivel de studii, ocupatie, nivel de trai) al parintilor asupra pedagogiei difuze practicate în familie câta vreme reperele sociologice nu sunt înca standardizabile într-o masura satisfacatoare. Ce fel de schema a stratificarii sociale poate fi utilizata într-o analiza de sociologie / sociopedagogie a familiei când, în România, unde saracia este un fenomen de masa, clasa de mijloc propriu-zis nu exista? Cel mult s-ar putea aduce în discutie constituirea stratului ei inferior, dar mai mult în sensul ca o parte a populatiei detine venituri de un anumit nivel decât în sensul unui mod de viata specific.

Din perspectiva nivelului de trai sunt instructive raspunsurile date de cei chestionati în cadrul unui sondaj la întrebarea „Cum apreciati veniturile actuale ale gospodariei dvs.?”. S-au desprins urmatoarele raspunsuri:

- 34% dintre repondenti au afirmat ca veniturile nu le ajung nici pentru strictul necesar;
- 41% - le ajung doar pentru strictul necesar;
- 19% - le ajung pentru un trai decent, dar nu si pentru cumpararea unor bunuri mai scumpe;
- 4% pot sa-si cumpere bunuri mai scumpe, dar cu restrângeri;
- 1% - au tot ce le trebuie, nefiind obligati la nici un fel de restrictii de consum (*Barometrul de opinie publica*, octombrie 2003).

2.1.2. Problematica analizata

Doua probleme îndelung dezbatute în pedagogie si în stiintele educatiei sunt cercetate si în lucrarea noastra: mijloacele parentale de educatie si autoritatea educativa. Câteva precizari sunt necesare. Dispozitivul pedepse-recompense reprezinta o forma de control parental. Sanctiunea* poate fi data copilului pentru a-i corija comportamentul si a-l ajuta sa creasca, sa se maturizeze; poate avea si o functie preventiva (caz în care este „exemplara”). Ajuta sanctiunea subiectul în devenirea lui, este binomul pedepse-recompense altceva decât exersarea unui dresaj? Criticii dispozitivului subliniaza pericolul de a se ajunge la înlocuirea motivatiei intrinseci a persoanei cu una externa: facem anumite lucruri *în scopul* de a fi rasplatiti, *pentru* a obtine anumite avantaje, instantele de socializare fiind deseori agenti proeminenti de promovare a „utilitatii”: la scoala învatam pentru a lua note bune. Ne formam astfel în credinta ca binele este întotdeauna comensurabil si recompensat. Si, uneori, nici nu facem macar aceste lucruri, ci învatam ca este de ajuns sa ne *prefacem* ca facem ceva. Sistemul pedepse-recompense poate cadea în obiceiul de a administra mai bine imaginea decât realitatea: a parea bun ajunge sa fie mai important decât a fi bun[67].

Nu actul recompensarii este criticabil, ci utilizarea ei: usurinta cu care este aplicata de parinte, profesor, transformarea mijlocului în scop si expedierea sarcinii educative. Cât despre regimul sanctiunilor aplicate copilului, problema consta în a sti cum poate sanctiunea sa-l ajute în procesul sau de formare. Ea poate fi o cale de a promova constiinta libertatii subiectului prin faptul ca subiectul-copil ajunge sa-si reproseze consecintele actelor sale, creându-se astfel conditii pentru emergenta responsabilitatii. Copilul ajunge treptat sa-si atribuie responsabilitatea propriilor acte, sa se interogheze cu privire la ele, sa devina din ce în ce mai mult un „veritabil actor”[68]. Sanctionând un comportament si nu persoana în întregul ei, educatorul nu pune semnul egal între *a fi* si *a face*, si este încrezator în potentialul fiintei umane.

Functia educativa a pedepselor si recompenselor depinde de calitatea autoritatii care o exercita, dar, în familie, paradoxul consta în disocierea autoritatii de referinta de functia educativa: „chiar daca autoritatea paterna prevaleaza în fata celei materne, educatia – afirma G. Lipovetsky în *Al treilea sex* – este din ce în ce mai mult o functie dominata si controlata de catre mame”.

2.1.3. Ipoteza de lucru - habitusul

Ne bazam interpretarea geometriei variabile a administrarii de pedepse si recompense pe teoria despre *habitus*. Conform conceptiei lui Pierre Bourdieu, habitusurile sunt dispozitii de a fi si de a face devenite maniere – cu larga aplicabilitate – actualizate de **simtul practic**. Rezultate ale anumitor experiente si conditii de viata, ele produc spontan ”strategii” si comportamente adaptate la conditiile obiective, reînnoindu-se continuu, dar în ”limitele constrângerilor structurale” care

---

* Pentru a nu da loc la echivocuri, precizam ca am utilizat termenul ”sanctiune” numai cu întelesul de ”pedeapsa”, si nu si în sensul de ”aprobare”, ”confirmare”, faptul de a încuviinta ceva.

67 Stan, Emil, *Despre pedepse si recompense în educatie*, Institutul European, 2004, p. 90-95.

68 Prairat, Eirick, *La sanction. Petites méditations à l’usage des éducateurs*, Éditions Harmattan, Paris, Montréal, 1997.

le-au generat. În felul acesta, habitusul structureaza noile experiente, ajungându-se la ”o integrare unica, dominata de primele experiente”[69]. Tocmai ”remanenta efectului conditionarilor primare” poate explica de ce dispozitiile ajung sa fie defazate iar practicile inadecvate fata de conditiile prezente: ele ”sunt ajustate obiectiv la conditii trecute sau abolite” (p. 99).

De aceasta remanenta se leaga si ipoteza noastra de lucru în privinta modului în care se exercita actualmente controlul parental prin dispozitivul de pedepse si recompense.

2.1.4. Pozitia fata de raspunsurile copiilor

Raspunsurile copiilor se disociaza mai mult sau mai putin de raspunsurile parintilor la chestionar, fiind uneori chiar imprevizibile, în sensul ca logica/ratiunea copilului ajunge sa exceada dependente, raportari strânse între dimensiuni ale practicilor educative parentale si factorii externi de influenta. Aceste raspunsuri ne îndeamna pe noi, adultii, sa nu fim reductivi: corelatiile nu ating nici pe departe totalitatea si adâncimea procesului educativ. În plus, cum demonstreaza cercetarea calitativa realizata de Cléopâtre Montandon (copii genevezi de 11-12 ani)[70], copiii au propria lor viziune despre practicile educative ale parintilor si despre ceea ce ar trebuie acestia sa faca. „Punctul de vedere” al copiilor despre scoala si familie face dovada unei capacitati deosebite de *introspectie* si *spirit critic*.

2.2. Sanctiuni si recompense în familie: cine si cum le administreaza din perspectiva mediului de rezidenta si a tipului de familie

2.2.1. Influenta mediului de rezidenta

Din perspectiva **sanctiunii**, si în rural si în urban cele mai multe raspunsuri ale **copiilor** se împart între variante opuse: a fi si a nu fi pedepsit. În mediul rural *mama* (A2) este cea care pedepseste cel mai des (38,9%), pe pozitia urmatoare gasindu-se varianta *de obicei, nu sunt pedepsit* (A5 - 25,4%). În urban, unde cele doua raspunsuri îsi inverseaza pozitiile, sunt mai multi copii nepedepsiti: varianta *de obicei, nu sunt pedepsit* detine primul loc (35%), iar *mama*, întrunind procente relativ apropiate (31,9%), este considerat parintele care administreaza cel mai des sanctiuni. Diferentele de pozitionare rural-urban si cele din interiorul fiecarui mediu pot fi puse în legatura cu o multitudine de motivatii legate de mentalitati si ritmuri de dezvoltare ale celor doua medii, si admit diverse conjecturi de interpretare. Faptul ca, de exemplu, mai multe raspunsuri din urban se refera la absenta pedepsei poate semnifica lejeritatea sau inconsecventa cu care este tratat de catre membrii familiei comportamentul minorului, dificultatea sau absenta – motivata sau nu – a exercitarii controlului parental, câta vreme, la 13/14 ani alti agenti de socializare concureaza cu succes familia s.a.m.d.

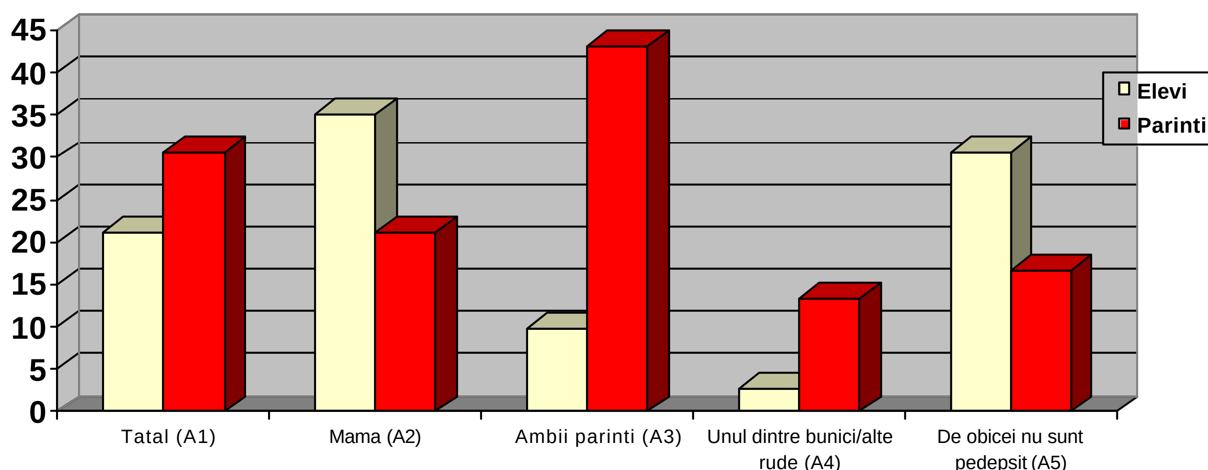
Raspunsurile **parintilor** se distribuie în alt mod, aici, dar si în raport cu alti factori de influenta, datorita unei diferente de perceptie legata de gradul de severitate al parintilor: în raport cu toti subiectii chestionati, 30,6% dintre elevi considera ca nu sunt, de regula, pedepsiti, în timp ce doar 16,6% dintre parinti opineaza la fel. Indiferent de mediu, mama este cea care pedepseste cel mai des (44,3% în rural, 42,1% în urban), urmata de tata în rural, respectiv, la egalitate, de tata si de varianta *de obicei, nu sunt pedepsit* în urban (19,6%). În urban, ca si în cazul elevilor, raspunsurile parintilor indica o proportie mai mare de nepedepsiti decât în rural.

---

[69] Bourdieu, Pierre, *Simtul practic*, Institutul European, Iasi, 2000, p. 96

[70] Montandon, Cléopâtre, *L'éducation du point de vue des enfants*, Editions Harmattan, Paris, Montréal, 1997.

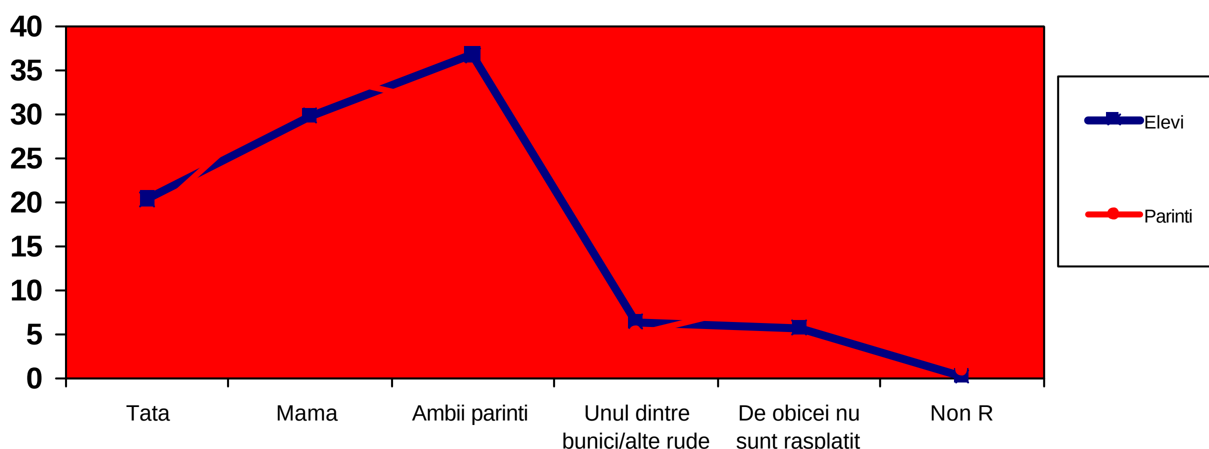
E 13/QP 16: Când se întâmpla sa gresesti, cine te pedepseste cel mai des?

Din perspectiva recompensei, raspunsurile **copiilor** din rural si din urban respecta aceeasi ordonare în partea superioara: 1. ambii parinti (A3); 2. la foarte mica distanta, mama (A2); 3. tata (A1), procentele crescând, în urban, pentru raspunsul care considera ca ambii parinti rasplatesc la fel de frecvent (42,1%, în urban fata de 30,4% în rural), dar scazând în cazul tatalui.

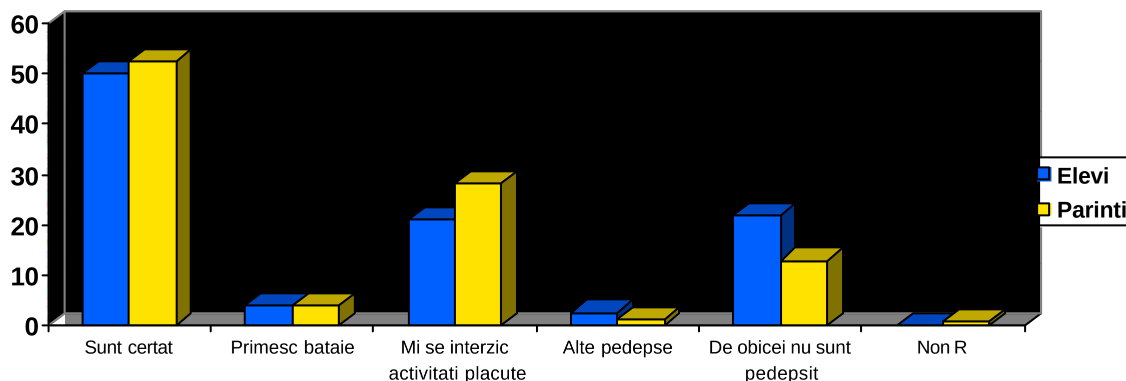
Atât în rural, cât si în urban, din raspunsurile parintilor pentru pedepse si respectiv recompense, din perspectiva factorului mediu, se observa ca parintii sunt mai consecventi în raspunsuri. Mama este cea care pedepseste si rasplateste cel mai mult în rural/urban, pe când copiii sunt mai nuantati: mama, în rural, pedepseste cel mai des si întruneste aproape la fel de multe raspunsuri ca si cele pentru *ambii parinti*, cu privire la rasplata; în schimb, în urban, **copiii** care afirma ca nu sunt pedepsiti sunt majoritari, ca si aceia care raspund ca nu mama sau tata, ci ambii parinti *deopotriva* îi rasplatesc pe copii. În general, *mama* primeste procente mari, codul A5 (*nu sunt pedepsit/rasplatit*) are tendinta de crestere, iar varianta *tata* de scadere. Din modul în care selecteaza raspunsurile, se constata ca parintii, indiferent de mediu, în majoritatea lor, abordeaza problemele prin prisma separarii rolurilor, pe când mai multi copii înclina spre grupul mama-tata sau spre nici o persoana.

QE15/QP18: Cine te rasplateste cel mai adesea pentru faptele/rezultatele bune?

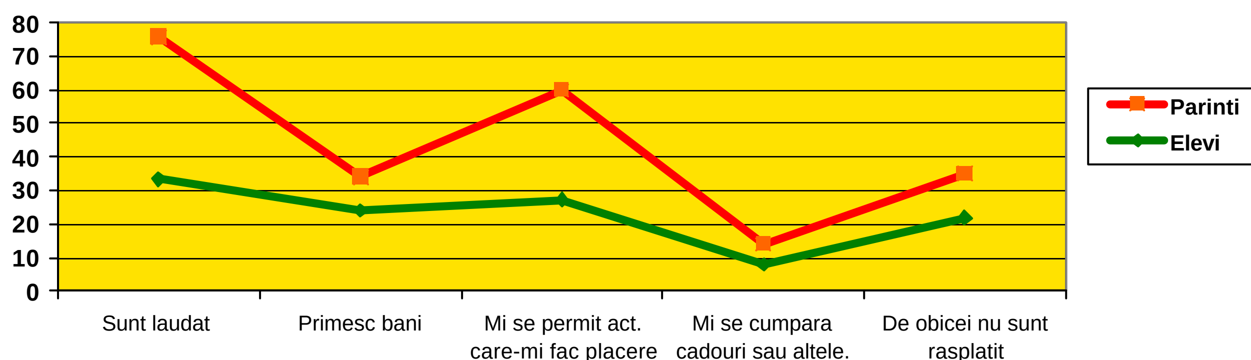
Faptul de a fi certat constituie sanctiunea care întruneste, deopotriva în rural si în urban, cele mai multe raspunsuri din partea copiilor si parintilor, procentajele superioare fiind cele alocate în mediul rural (52% la 48,7% la QE 16; 56,9% la 48,6% la QP 19). La **elevi**, *nu sunt pedepsit* (A5) si *mi se interzic activitati placute* (A3) au valori apropiate în rural si identice în urban. În schimb, în raspunsurile **parintilor**, care, din nou, ofera aceeasi ierarhie în rural si în urban, se observa o distanta mai pronuntata între variantele A3 si A5, cu deosebire în urban (A3=33,7%; A5=12,4%). În concluzie, *cearta* este cea mai utilizata tehnica de sanctionare, diferenta rural/urban facându-se între a nu fi pedepsit si interzicerea unor „activitati placute”.

QE 16/QP 19: Cum esti pedepsit cel mai adesea?

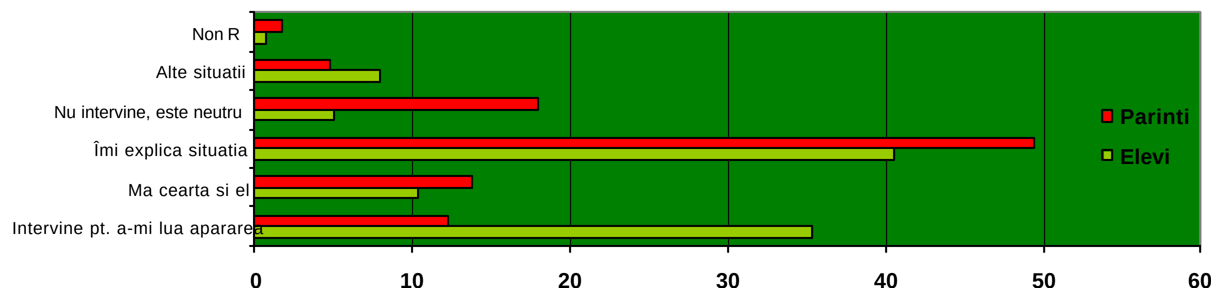
Din perspectiva **mijloacelor de recompensa**, raspunsurile copiilor si ale parintilor sunt foarte asemanatoare: 1. lauda; 2. *activitati care-mi fac placere*; 3. primesc bani (în rural, aceasta varianta este, la parinti, la egalitate cu absenta recompensei*). Nu exista diferente foarte semnificative între rural si urban în privinta modului de recompensare. Exceptia o reprezinta raspunsul *mi se permit activitati care-mi fac placere*, caruia i se atribuie de catre **parintii** din urban 15 procente în plus. De asemenea, diferentele din urban dintre primele doua locuri sunt insignifiante (1. A1=39,4%; 2. A3=39,3%) – ceea ce poate desemna un echilibru în câmpul recompensarii. Se poate, de asemenea, conchide ca, în mediul urban, parintii apeleaza mai frecvent decât în rural la permiterea/interzicerea unor activitati de interes pentru copil.

QE 17/QP 20: Cum esti rasplatit cel mai adesea?

Itemul în oglinda QE 14/QP 17 admite o dubla raportare: la itemii referitori la persoana din familie care pedepseste cel mai des (QE 13/QP 16), dar si la întrebari care vizeaza coeziunea familiei si, în general, modul în care autoritatea parentala functioneaza, este legitimata sau delegata. Constituie astfel o punte între tema controlului si cea despre autoritatea – decizia parentala.

QE14/QP17: Când un parinte te cearta, cum reactioneaza celalalt cel mai adesea?

La prima vedere, lucrurile sunt clare. Raspunsurile copiilor si parintilor par sa dea întâietate, în ambele medii de rezidenta, *explicarii situatiei* (A3), si nu impulsului spre certarea copilului sau

* La factorul mediu, dar si în restul itemului QP20, parintii declara ca nu fac risipa de bani pentru a-si rasplati copiii. E o recompensa considerata prea "costisitoare".

noninterventiei. Pentru **copiii** din rural, dupa explicarea a ceea ce e gresit în comportamentul copilului urmeaza, la distanta infima, faptul de a lua apararea copilului (A1) si abia apoi cearta, sanctiunea propriu-zisa (A2). În contrast, din distributia raspunsurilor **adultilor** rezulta ca pe locul secund, dar la mare distanta de primul loc, este, în rural, cearta (19,3% - A2 fata de 43,1% - A3), urmata de atitudinea de a-i lua copilului apararea; pe când, în urban, starea de „neutralitate" a *celuilalt* parinte este cea care secondeaza atitudinea comprehensiva. Asadar, unul dintre parinti ori intervine dar nu cearta si el copilul (sau nu îl apostrofeaza în aceeasi masura ca si partenerul sau de viata), ori, în urban, este pasiv, nu-si asuma constant functia de control/supraveghere (ceea ce vine sa întareasca ideea ca minorul este mai putin pedepsit în urban).

În trecerea de la rural la urban ponderile variabilelor „cearta" si „aparare" scad o data cu cresterea corelativa a neimplicarii în incidentul familial si a stradaniei de a-i da de înteles copilului ce se asteapta de la el, parintele punând în balanta avantajele si dezavantajele unui anumit comportament. În concluzie, celalalt parinte (tatal, în primul rând) se foloseste de ocazie în scopul de a pune accent pe resursele expresive, relationale si pe relaxarea spiritului sanctionator. Dar o face spre a întari pozitia parentala în respectiva situatie sau pentru a contracara „rolul" atribuit partenerului? Ceea ce revine la a spune ca „explicatia" ar fi o figura a impunerii (discurs unilateral). Sau este vorba de recurgerea la un cod de comunicare mai elaborat, mai flexibil, în beneficiul strict al copilului? Daca am corobora raspunsurile de la QE 14/QP 17 cu cele de la QE 13/QP 16 ar rezulta ca raspunsurile parintilor din urban la itemul QP 17 reprezinta mai degraba un deziderat: *mediul le influenteaza parintilor mai mult reprezentarile si atitudinile decât comportamentele, practicile efective.* (Vezi Anexa nr. 1)

În concluzie:

- mediul de rezidenta diferentiaza mai mult în privinta *persoanelor* care gestioneaza în familie aplicarea de pedepse si recompense adresate copilului decât în cea a modalitatilor de control parental;
- raspunsurile copiilor despre cine (si daca) sanctioneaza sunt mai influentate de mediu decât raspunsurile parintilor.

2.2.2. Familii în functie de relatia de rudenie (familii cu parinti naturali, reorganizate, monoparentale) - Tip 1

De la familia cu parinti naturali* la cea monoparentala procentele alocate de catre **copii** persoanei care pedepseste cel mai des, mama, cresc progresiv, ca si cele atribuite urmatoarei variante – *nu sunt pedepsit*, ambele variante de raspuns întrunind peste 39 de procente în familia monoparentala. Statutul social influenteaza raportul dintre frecventele interventiei parintilor unul fata de celalalt. Daca pedepsele aplicate de mama si lipsa pedepsei reprezinta cea mai mare parte din raspunsurile **copiilor**, aceasta se întâmpla nu numai în familia monoparentala, dar si în cea reorganizata (38,9% - mama, fata de doar 14,4% - tata). În compensatie, intra în joc, dar timid, „institutia bunicilor", la egalitate (7,2%) cu raspunsul care considera ca ambii parinti pedepsesc des.

Din masa raspunsurilor oferite de **parinti** reiese ca tatal pedepseste, dupa mama, cel mai mult în familia cu parinti naturali si reorganizata.

Ponderile variabilelor legate de sanctionare evolueaza dupa aceeasi logica în cazul copiilor si parintilor (A3 – ambii parinti – scade, A5 – *nu sunt pedepsit* – creste), dar mai substantial din perspectiva parintilor. *Asadar, schimbarea structurii familiale, nu numai ca nu o face pe mama mai putin activa, dar nu o derobeaza nicidecum de obligatiile/sarcinile educative cele mai ingrate.*

Copiii, care, spre deosebire de parintii lor, îl percep pe celalalt parinte ca fiind mai implicat în situatie când sunt certati, vad în explicarea situatiei si în trecerea de partea copilului principalele forme de a reactiona ale *celuilalt* parinte. Numai în familia reorganizata interventia în favoarea

* Indiferent de statutul marital, familia cu parinti naturali este compusa din ambii parinti naturali, iar cea *reorganizata* – dintr-un parinte natural si altul vitreg.

copilului ajunge sa se plaseze în fruntea ierarhiei. **Parintii**, în schimb, au pozitii mai nuantate decât copiii (si decât ei însisi în alte situatii). Aceasta deoarece iau în calcul simultan procesul interactiunilor din microclimatul familiei si problema reactiei proprii. Desi în familia cu parinti naturali explicarea situatiei este modalitatea mai mult folosita, aceasta îsi erodeaza aplicabilitatea într-un mod spectaculos (de la familia cu parinti naturali la cea monoparentala scade cu 25%). Când ne îndepartam de subtipul familiei cu parinti naturali, *celalalt* parinte cearta si el tot mai putin copilul. În familia reorganizata neutralitatea si pozitionarea de partea copilului sunt optiuni egal distribuite printre parinti.

În comparatie cu distributiile de la întrebarea **cine pedepseste**, în cazul persoanei care **rasplateste** mai des, la familia cu parinti naturali, raspunsurile deopotriva ale copiilor si parintilor situeaza *ambii parinti* pe primul loc, iar în celelalte doua subtipuri domina mama.

Diferentele sunt nesemnificative în raport cu tehnicile de recompensare la ambele categorii de subiecti, ca si în ceea ce priveste raspunsurile **copiilor** despre mijloacele de pedepsire. Raspunsurile **parintilor** se agrega în procente substantiale în jurul ideii de sanctionare prin mustrare, moralizare. (Vezi Anexa nr. 2)

2.2.3. Familii în functie de numarul de copii - Tip 2

Din prelucrarea generala a datelor se contureaza ideea **ca sunt mult mai putine cazurile în care ambii parinti pedepsesc frecvent copilul decât cele în care doar un parinte îsi asuma constant aceasta sarcina**. Dupa numarul de copii tot mama este cea care pedepseste cel mai frecvent, cu deosebire în optica **parintilor**. La **copii**, procentele cele mai mari se distribuie din nou între *mama* si *lipsa pedepsei*, variante egal distribuite în cazul familiei cu doi copii. Raspunsurile copiilor provenind din familii cu mai mult de doi copii, care apreciaza ca, de obicei, nu sunt pedepsiti, întrunesc aici procentajul cel mai scazut pentru aceasta varianta de raspuns. Aceasta deoarece implicarea tatalui creste cu extinderea familiei (de la 15,4% - când exista un singur copil, la 27,2% când în familie cresc trei sau mai multi copii).

În opinia **parintilor**, dupa mama cel mai des pedepseste tatal, *absenta pedepsei* coborând un loc. Când creste numarul de copii, distanta dintre procentele atribuite tatalui si cele ale variantei *nu este pedepsit* creste, scazând într-o anumita masura implicarea mamei. Parintii coincid cu copiii în privinta faptului ca, în familia cu doi copii, exista o implicare mai mare a ambilor parinti în pedepsirea greselilor minorului.

Referitor la reactia celuilalt parinte, copiii si parintii afirma, în general, ca solutia mai des întrebuintata consta în explicarea situatiei. Opiniile diverg în alegerea solutiei de nivel secund. În familiile cu unul sau doi copii, procedeul ales vizeaza interventia în favoarea copilului, în opinia **copiilor**, respectiv non-manifestarea, în optica **parintilor***. Aceasta „cearta” de opinii între subiecti – care sugereaza cât de diverse, mobile sunt imaginile despre sine si familie, în ciuda unei „ideologii” si a unor ritualuri de familie comune – se amplifica în familia cu trei sau mai multi copii. Daca procentele atribuite de **parinti** faptului de a tine parte copilului cresc, aceasta nu se întâmpla în masura în care **copiii** valorizeaza aceasta atitudine, adica pâna într-acolo încât sa devina principala metoda de interventie a celuilalt parinte. Pe de alta parte, parintii par sa se simta excedati, extenuati: alaturi de explicarea situatiei, atitudine în pierdere cu douazeci de procente, se situeaza certarea copilului de catre parintele care intervine când copilul este deja dojenit pentru felul în care se comporta acasa, la scoala sau în grupul de copii. Desigur, o parte din explicarea felului în care se pozitioneaza subiectii trebuie sa tina cont de rolul pe care îl joaca fratria.

Din partea cui vin mai des gratificatiile? Din partea ambilor parinti, apoi din partea mamei si, în al treilea rând, din cea a tatalui – raspund copiii si parintii din familiile cu un singur copil. Aceasta

* Este de presupus ca preadolecentul interpreteaza *pro causa sua* atitudinea celuilalt parinte: neinterventia/neimplicarea este contabilizata la rubrica ”absenta pedepsei”/neincriminare, daca limitele de permisivitate prescrise de ambii parinti sunt foarte echivoce în ochii copilului.

disponibilitate simbiotica a **parintilor** se reduce treptat, pentru ca, din raspunsurile **copiilor**, sa rezulte ca mama devine principalul „dispecer" al recompenselor în familiile cu trei copii; cei mai multi **parinti** o desemneaza pe mama ca principal furnizor de recompense înca de la familia cu doi copii, contributia acesteia dublându-se fata de cea a tatalui când familia creste trei copii. Asadar, autoritatea paterna îsi intra în rol cu deosebire când este de sanctionat un comportament care da un prost exemplu celorlalti frati, când trebuie contracarat "intolerabilul", sau atunci când micile abateri de la regulile familiei, desi nu sunt neaparat reguli impuse si nici macar controlate în privinta aplicarii lor, capata o frecventa ce trezeste reactia de respingere din partea tatalui.

În proportie de 50% cearta este considerata de copii si de parinti, indiferent de numarul copiilor din familie, principala sanctiune. Între admonestare si nepedepsire se situeaza *interzicerea activitatilor care-i fac placere copilului*, aceasta fiind ordinea raspunsurilor **parintilor** la cele trei subtipuri si cea a **copiilor** doar în familia cu copil unic. În familia cu doi sau trei copii, volumul raspunsului *de obicei, nu sunt pedepsit* îl depaseste întrucâtva pe cel cu interdictia. Dupa optica **parintilor**, bataia nu este o solutie educativa eficace, dar copiii sunt tot mai cicaliti, mustrati, distanta dintre cearta si interzicerea activitatilor placute fiind maxima în familia cu trei si peste trei copii (57,3% la 19,4%).
Cele mai numeroase raspunsuri ale copiilor si parintilor apreciaza – ca si în cazul familiilor dupa mediul de rezidenta – ca **recompensele cele mai frecvente sunt**: 1. lauda; 2. permisiunea de a se deda unor activitati care-i fac placere copilului; 3. primirea unei sume de bani. Dupa raspunsurile **copiilor**, în familia în care exista doar un copil, între aceste mijloace de rasplatire a copilului exista o distributie echilibrata; procentele infime privesc faptul de a nu fi deseori rasplatit (2%). În familia cu doi copii, comparativ cu celelalte doua subtipuri, se intensifica lauda dar scad ocaziile de a primi bani. În familia cu unul si în cele cu trei copii permiterea unor activitati si oferirea unei sume de bani cumuleaza procente asemanatoare. În mod firesc, cresterea numarului de copii reduce sansele de a fi în vreun fel recompensat, dar e de presupus ca raspunsurile au fost influentate de maniera în care copilul decupeaza din interactiunile spatiului familial ocaziile de a fi recompensat punctual. Dupa cum exista si familii centrate pe copil, exista si activitati orientate/centrate pe copil; dar în multe alte activitati din familie copilul este prezent, fara a fi în centrul atentiei/interesului parintilor. Copilul se gândeste precumpanitor la prima categorie de activitati.
Parintii considera si ei ca adreseaza cel mai des laude în familiile cu doi copii (44,7%), iar în cele cu copil unic lauda si permisiunea de a face lucruri placute se distribuie asemanator.
Daca obiceiul de a lauda copilul nu este influentat de numarul acestora, rasplata verbala primind, totusi, o apreciere mai mare din partea parintilor decât din partea copiilor, schimbari vizibile se petrec acolo unde sunt crescuti si educati trei si peste trei copii: activitatile care fac placere se împutineaza, iar situatiile când se recurge la rasplata ca mijloc educativ se raresc (cu zece procente). (Vezi Anexa nr. 3)

În concluzie:
- alegerea modalitatilor celor mai des uzitate de sanctionare si recompensare nu este categoric influentata de numarul copiilor.

2.2.4. Familii în care bunicii/alte rude participa sau nu la educatia copiilor - Tip 3

În familia nucleara majoritatea raspunsurilor date de **copii** se repartizeaza dupa algoritmul des semnalat în precedentele configuratii familiale: sanctionarea de catre mama si nesanctionare, si doar 1,1% dintre raspunsuri indica pe bunic sau alta ruda drept persoana care aplica sanctiuni. Tatal sanctioneaza mai putin, doar jumatate din cât pedepseste mama, la familia extinsa, *dar mai putin nu înseamna neaparat si mai putin eficient*. La familia **extinsa**, ca si la **monoparentala, cresc procentele pentru varianta unul dintre bunici/alte rude**. Ceea ce se poate exprima în felul urmator: exista tendinte similare de evolutie în interiorul unor subtipuri care tin de tipologii diferite, exista variabile corelate pozitiv, dar din cauze / motive diferite (desi clasificarile nu exclud întrepatrunderile între tipuri/subtipuri: exista, cum am aratat, familii monoparentale extinse).

Si **parintii** sunt de parere ca mamele pedepsesc de doua ori mai mult decât tatii, inclusiv în familia nucleara.

E interesant de subliniat efectul pe care îl are, în optica ambelor categorii de populatie investigata, **familia extinsa** asupra evolutiei variantei „ambii parinti" pedepsesc des**. Contrar aparentelor, ambii parinti pedepsesc mai putin în familia cu mai multi membri decât în cea nucleara**. De asemenea, parintii apreciaza ca, în familia extinsa, creste întrucâtva (circa 7%) numarul copiilor care nu sunt adesea rasplatiti (QP 19).

În privinta felului în care reactioneaza celalalt parinte la admonestarea copilului, se remarca o aceeasi plasare *a explicarii situatiei* în fruntea optiunilor **parintilor** ca si în alte structuri familiale.

Trecerea de la familia nucleara la cea extinsa presupune, în reprezentarea **copilului**, o scadere drastica a frecventei recompensei din partea ambilor parinti deopotriva, care-si pastreaza primul loc în ierarhia raspunsurilor, a mamei si apoi a tatalui, dar se remarca o crestere considerabila a rolului bunicilor/altor rude (de la 1,7% în familia nucleara la 25,5% în aceea extinsa). **Parintii**, la care variatiile de raspuns evolueaza ca si la copii, acorda întâietate cuplului mama-tata doar în familia extinsa, dar procentele afectate mamei se apropie simtitor de cele ale ambilor parinti.

La **copil**, ca si în cazul reactiei celuilalt parinte, nu se observa diferente semnificative statistic în privinta modului în care sunt administrate pedepsele si recompensele. Dupa cum nu se constata nici din partea parintelui diferente semnificative legate de modul de a rasplati.

„Institutia bunicilor" si familia extinsa

Cât de activa, de functionala este interventia bunicilor si/sau a altor rude în sprijinirea, întarirea sau înlocuirea controlului parental? Oricare ar fi factorul de influenta, în ierarhia persoanelor care sanctioneaza si recompenseaza, bunicii (sau alte rude) ocupa, de regula, un loc modest. Prezenta lor se face simtita cât de cât acolo unde legaturile dintre parteneri slabesc sau se rup, când un parinte este absent o perioada mai lunga de timp, când statutul ocupational ori statusul socio-economic nu se prezinta la un nivel foarte ridicat. În ochii copiilor si parintilor un bunic *cearta* pe copil mai ales în familia reorganizata si monoparentala (Tip 1), când nu lucreaza nici un parinte (Tip 4 si Tip 6) sau când acesta lucreaza în strainatate (Tip 5) etc. De regula, parintii îi vad pe bunici **mai severi** decât îi percep copiii. De exemplu, în cazul parintelui (sau parintilor) care lucreaza în strainatate, raspunsurile parintilor însumeaza dublul procentelor de la raspunsurile elevilor (12,8% fata de 6,1%). În ce priveste **rasplata**, opiniile subiectilor sunt apropiate si, pe alocuri, chiar identice iar, fata de sanctiune, procentele sunt mai generoase, si aceasta se petrece la mai multe subcategorii de familie.

Prin urmare, „institutia bunicilor" sanctioneaza si recompenseaza mai des acolo unde rolul parental este slabit, când factorul de influenta dezvaluie carente în structurarea si interactiunea familiala. Resocializarea bunicilor denota urgenta în interventie, necesitatea indicarii unor marcaje comportamentale, interventia având însa mai degraba un caracter de „surogat", de paliativ. Acestia nu intensifica sau nu dubleaza ceea ce fac proprii lor copii deveniti parinti, nu mai transmit, decât arareori, o cultura educativa transgenerationala în materie de pedepse si recompense. Este ceea ce se poate deduce din rezultatele statistice ale influentei numarului de copii asupra distributiei raspunsurilor. În familia **extinsa**, un bunic/alta ruda cearta, în opinia copiilor, în proportie de 9,6%, si de 12,8%, în opinia parintilor. În acelasi timp, acest membru al familiei este bine cotat de parinti ca persoana care recompenseaza (20%), si este si mai apreciat de catre copii, cele 25,5 procente plasând bunicul chiar pe locul doi în ierarhie (QE 15). Si poate aici este un punct câstigat pentru educatie de catre bunici, desi schimbarile si presiunile la care este astazi supusa familia îl fac sa treaca neobservat: recompensarea ca forma de „altruism participativ" (Serge Moscovici), în numele acelui „noi" care este imaginea unui cadru de viata comun, continuu – familia. Schimbari si presiuni la care este supusa vârsta a treia ea însasi în România, unde batrânetea nu mai înseamna un capital de experienta, întelepciune, ci doar ciclul de viata al celor care sunt martorii unei istorii care se face fara ei. Voci din spatiul public nu ezita sa se întrebe daca, lasati pe mâna bunicilor, copiii nostri mai au ceva de învatat de la acesti supravietuitori proveniti din „L'Ancien Régime". (Vezi Anexa nr. 4)

2.2.5. Familii în care parintii au sau nu au un loc de munca - Tip 4

Când ambii parinti lucreaza, ceea ce presupune timp mai scurt de supraveghere, cele mai multe raspunsuri ale **copiilor** se grupeaza în jurul variantei *de obicei, nu sunt pedepsit*. Când unul sau ambii parinti nu au de lucru, principala persoana care pedepseste este mama. Din perspectiva **parintilor**, mama, care, cum am vazut, se detaseaza net de celelalte persoane la toate tipurile de familie, ocupa primul loc la acest capitol si atunci când ambii parinti lucreaza. Situatia când ambii nu lucreaza împinge varianta *ambii parinti* pe ultimul loc al clasamentului, nu-i transforma în instante „sinergetice" de sanctionare.
Disconfortul **somajului** conduce la descresterea progresiva a capacitatii celuilalt parinte de a produce explicatii pe baza carora sa se corijeze comportamentul minorului si înmulteste actele de violenta asupra acestuia. Copiii si parintii judeca lucrurile la fel*.

Când ambii parinti lucreaza, tata si mama recompenseaza deopotriva copilul. Dar când familia se confrunta cu fenomenul somajului tot mama este principalul furnizor de recompense în viziunea ambelor categorii de subiecti. Situatia parintilor inactivi profesional loveste în coeziunea familiei si dezorganizeaza riturile domestice în familii adesea formate din persoane defavorizate socio-economic, cu un *background* cultural scazut sau care pur si simplu fac greu fata socului schimbarilor din societate.

Oricare ar fi gradul de integrare a parintilor pe piata muncii, copiii si parintii ajung la aceeasi ierarhizare a raspunsurilor despre atitudinea si actele de pedepsire a minorului: cearta, interzicerea unor activitati si faptul de a nu fi, de obicei, pedepsit. Exceptia – aparenta – consta, în familiile cu ambii parinti someri, în ridicarea pe pozitia secunda a variantei referitoare la situatia de a nu fi (adesea) pedepsit (la QE 16). De fapt, ponderile raspunsurilor date de copii *si* parinti pentru aceasta varianta cresc aidoma de la subtipul în care un parinte nu lucreaza la acela în care se consemneaza somajul, inactivitatea ambilor parinti.

Starea precara ocupational nu-i împiedica pe parinti sa-si laude copiii, dimpotriva, exista un plus de procente nu de partea familiei în care sunt în câmpul muncii ambii parinti, ci a aceleia în care doar *unul* lucreaza. Când însa situatia devine, din acest punct de vedere, foarte critica, nu se mai produce neaparat strângerea legaturilor de familie în jurul copilului; putini parteneri mai pastreaza în aceeasi masura capacitatea de a gratula copilul. (Vezi Anexa nr. 5)

2.2.6. Familii în functie de conditiile participarii parintilor la educatie - Tip 5

Consecinta directa si consistenta a plecarii parintelui la lucru în strainatate se reflecta în rangul si procentele ce revin variantei *de obicei, nu sunt pedepsit*: rangul întâi (40,6%) în cazul copiilor, rangul doi (25%) în cazul raspunsurilor date de parinti (QE 13/QP 16). Din punctul de vedere al **parintilor**, tot în aceasta împrejurare bunicii/alte rude pedepsesc (si rasplatesc) într-o masura mai însemnata decât daca în familie exista probleme de sanatate sau de alt gen.

„Cicaleala" copilului din familia în care un membru al sau sufera din motive medicale îl determina pe celalalt parinte sa îi ia copilului apararea într-o proportie superioara celei în care ambii parinti sunt în tara iar în familie nu exista asemenea probleme.

Cele mai multe raspunsuri ale copiilor si ale parintilor privind persoana care rasplateste cel mai des în familiile cu probleme de sanatate se împart aproape egal între mama si ambii parinti, iar mamele rasplatesc circa de doua ori mai mult decât tatii. Raportul între mame si tati este acelasi, la ambele categorii de subiecti, si când parintii nu lucreaza în strainatate.

---

* Ei înregistreaza la fel sau asemanator frecventa actelor de sanctionare, dupa criteriul angajarii, dar nu le confera aceleasi valente. Minorul apreciaza asemenea acte dupa efecte dirijate de logica afectivitatii; pentru el conteaza cât spirit concesiv, câta grija, consideratie arata parintii fata de el, si nu doar de ce (amenintarea cu) somajul îi determina pe parinti sa se poarte cu el asa cum se poarta.

Desi studiul nostru nu le poate proba, putem face anumite presupozitii despre faptul ca ambii parinti gratuleaza în proportii ridicate în conditiile existentei unei probleme spinoase de sanatate printre membrii familiei: fie, din unghiul teoriei conditionarii, ar exista un interes pentru „întarirea” educatiei copilului, în sensul de dresaj asigurator ca respectivul copil nu va crea si el probleme; fie este vorba despre un rasfat în compensatie, de o solidaritate afectiva a parintilor în beneficiul copilului. Totusi, când sunt întrebati *cum* rasplatesc copilul, 16% dintre parinti declara, în familiile cu probleme de sanatate, ca nu-l rasplatesc (fata de doar 3,3%, când este vorba de *strainatate*). Credinta în valorile familiale, strategiile de valorizare a copilului au, deci limite evidente: posibil obiective, întemeiate, nu neaparat materiale.

Când parintele pleaca sa munceasca în strainatate, controlul parental slabeste – mai ales din perspectiva **copiilor**. *Parintele pare sa aiba o imagine mai buna despre îndeplinirea rolului sau de control* (chiar si când se confrunta cu situatii, fenomene limita).

În privinta tipurilor de recompensare, lauda, rangul întâi, detine un procentaj dublu fata de rangul imediat inferior: permiterea anumitor activitati. Aceste optiuni ale **parintilor** se regasesc distribuite similar în familiile care au dificultati financiare si în cele cu probleme medicale. (Vezi Anexa nr. 6)

În concluzie, munca în strainatate poate slabi controlul parental, desi mama face supraeforturi pentru mentinerea acestuia. În esenta, problemele medicale scot în evidenta si ceva de alta natura: fantasmatica familiei, **distanta** dintre imaginarul familiei si modul de valorizare a acestei institutii de catre membrii familiei. Si tocmai cu **exercitiul distantei** în genere se confrunta si cercetarea noastra.

În ce sens?

Sanctiunile si recompensele constituie o parte din universul actiunii pedagogice rutiniere din familie, prin intermediul careia se expun si se exerseaza schemele/dispozitiile de perceptie, apreciere si actiune care compun habitusul din spatiul domestic. Aceste scheme nu trebuie întelese intelectualist, ca forme ale constiintei, ci drept „dispozitii ale corpului, scheme practice” (Pierre Bourdieu) dovedind o mare coerenta în modul de adaptare la diverse situatii. Relatiile de familie se bazeaza pe o permanenta tranzactionare, ajustare între moduri – deseori implicite – de prescriptie si verdictele care sunt dovezi de recunoastere si consideratie la adresa copilului. ***Parintii*** *sunt purtatorii habitusului care, în planul analizei noastre, se refera la „lege”, interdictie, la ”cenzurile tacute impuse de însasi logica ordinii domestice ca ordine morala”*[71]*. Pentru ei, tranzactionarea se face în functie de mizele (aspiratiile) familiei, de imaginea publica pe care parintii vor sa o etaleze si de normele dupa care functioneaza familia în spatiul privat.* ***Copiii****, aflati în cautarea identitatii si cu nevoia lor de recunoastere ca subiecti, ne sugereaza prin raspunsurile lor ce este în curs de încorporare din acest habitus, în spatele caruia se afla Societatea (prin factorii de influenta) si ce nu este si, probabil, nu va fi asimilat. De aceea,* ***deosebirea*** *si* ***distanta***[72] *dintre raspunsurile copiilor, care reflecta mai mult sau mai putin educatia primita în familie, si raspunsurile parintilor sunt aspectele care ne intereseaza cu prioritate în legatura cu influenta contextului socio-cultural al familiei asupra educatiei copilului.*

În concluzie:

- fenomenul muncii în strainatate, în calitate de cauza a slabirii controlului parental, are mai multa greutate în aprecierile copiilor decât ale parintilor;
- distanta dintre parinti ca persoane care pedepsesc/rasplatesc, regasibila si în tipurile anterioare de familie, tinde sa ajunga la un raport de un tata la doua mame.

[71] Bourdieu, Pierre, *Meditatii pascaliene*, Bucuresti, Editura Meridiane, 2001, p. 184.
[72] P. Chavigny: ”Copiii care se aseamana prea mult cu parintii lor sunt în întârziere cu o generatie” (*Arta conversatiei*, Bucuresti, Garamond, 2003, p. 89).

2.2.7. Familii în functie de nivelul ocupational - Tip 6

Nivelul ocupational superior se conjuga cu un grad scazut al sanctiunii: când un parinte este patron, 43,2% dintre **copii** afirma ca nu sunt sanctionati. Procentele scad pe masura ce ne apropiem de familia în care nici un parinte nu lucreaza, dar cresc acelea care se refera, separat, la tata si la mama, ca persoane care pedepsesc. **Parintii** declara lucruri asemanatoare, dar, în linii generale, coborârea treptelor ocupationale nu mai este însotita de modificari procentuale la modul *abrupt*. Aceasta deoarece parintii îi confera deja mamei rolul principal de sanctionare si la nivelul ocupational cel mai înalt.

Când cearta copilul, natura reactiei celuilalt parinte este si ea legata de ocupatie: patronul-parinte intervine în mai putine dati în favoarea copilului decât cel cu statut inferior, fiind însa perceput drept cel care explica mai des copilului ce si de ce a gresit într-o anumita situatie (52,3%). Afirmatiile parintilor merg în aceeasi directie (la patron: 56,8%). Merita subliniat ce se întâmpla în familiile cu un parinte lucrator pe cont propriu: mustrarea copilului si de catre al doilea parinte obtine aici procentele cele mai ridicate pentru acest tip de reactie. Acest subtip reprezinta, de altfel, *punctul de ruptura* în cadrul familiilor clasificate dupa nivelul ocupational în privinta evolutiei ponderilor pe care le detin diferitele variante de raspuns, ca si în privinta naturii optiunilor declarate de subiecti.

Subiectii ofera aceleasi distributii la persoana care rasplateste: *ambii parinti* ocupa prima pozitie în cazul familiei cu un parinte patron, în timp ce faptul de *a nu fi rasplatit* primeste, corespunzator celor subliniate anterior, cele mai multe procente în cazul familiei cu un lucrator pe cont propriu. La etajele superioare (patron, angajat), **copiii** opteaza din nou pentru imaginea sinergiei parentale, pe când **parintii**, exceptând subtipul patron, asaza pe mama pe primul loc.

Asadar, retinem ca statutul superior pe piata muncii pare direct proportional cu egala disponibilitate a parintilor de a rasplati.

La „patron” si la „angajat”, din partea **parintilor** se stravede o repartitie echilibrata între principalele forme de recompensa: lauda si permiterea unor activitati placute. Ceea ce nu se mai observa în celelalte doua subtipuri, unde laudarea copilului se intensifica, dar scad drastic (la jumatate) ocaziile de desfasurare a unor activitati atractive pentru copil. (Vezi Anexa nr. 7)

În concluzie:

- copiii sunt mai sensibili decât parintii la aspectul nivelului ocupational în privinta gradului de sanctionare si a persoanelor din familie care sanctioneaza.

2.2.8. Familii în functie de autoevaluarea nivelului de trai - Tip 7

Raspunsurile copiilor si parintilor despre cine aplica sanctiuni sunt lipsite de relevanta statistica. Oricare ar fi autoaprecierea nivelului de trai, *explicarea situatiei* este considerata de catre copii si parinti reactia cea mai frecventa a celuilalt parinte la dojenirea copilului. Atitudinea comprehensiva, de tact pedagogic, este puternic bulversata în ochii **parintilor** când nivelul de trai este scazut; în aceasta circumstanta, certarea / apararea copilului si neutralitatea (dezinteresul?) au valori apropiate între ele si superioare acelora din familiile cu un nivel de trai ridicat sau mediu.

Si dupa criteriul nivelului de trai, **copiii** declara ca ambii parinti sunt foarte darnici în familiile cu un nivel de trai ridicat si mediu, ca si cum s-ar crea o adevarata emulatie între parinti, ramânând ca mama sa rasplateasca mai des acolo unde nivelul este scazut. **Parintii** afirma ca, deja la nivel mediu de trai, mama detine rolul principal în „premierea” copilului pentru fapte sau rezultate scolare bune.

Cu cât nivelul de trai scade, copilul este mustrat într-o masura mai mare, iar apelul la procedeul interdictiei (A3) scade. Cu diferenta ca **parintii** declara ca folosesc procedeul în aceeasi masura la nivel ridicat si mediu, si numai la un nivel de trai scazut interzicerea unor activitati îsi pierde din consistenta. *Copiii, si de aceasta data, localizeaza diferit de parinti intentia de control, frecventa acestuia, pâna la urma rolul factorului de influenta*. Pentru **copii**, frecventa interdictiei scade

proportional cu scaderea nivelului de trai; în schimb, numarul copiilor nepedepsiti nu variaza dupa acest parametru. Drept urmare, la nivel mediu de trai lipsirea de ”privilegii” ajunge sa aiba valori apropiate de cele care revin nepedepsirii (A3=21,3%; A5=21,5% - E16).

Receptivitatea minorului la recompense nu se suprapune cu perceptia donatorului. Ca substitut al permiterii activitatilor placute, lauda este mai întâlnita la nivelurile mediu si scazut. Chiar si la un nivel (foarte) scazut de trai, lauda are pentru **copil** o pondere mai mult decât dubla fata de cea atribuita faptului de a nu primi nici o rasplata. Prin contrast, oricare le-ar fi *standing*-ul, **parintii** apreciaza îndeosebi obiceiul de a-si lauda copiii, ceea ce, indirect, sugereaza o tendinta de cantonare în recompense care ocolesc dificultatea, prezenta în cazul *activitatilor*, de a se hotarî ce marja de autonomie sa se lase copilului, ce fel de conditii de *loisir* este dator si capabil parintele sa-i asigure, ce factor primeaza (si trebuie controlat) în educatia copilului: personalitatea sau reteaua lui de relatii preferentiale.

Cât despre oferirea unei sume de bani, **parintii** sunt mult mai precauti cu astfel de recompense, inclusiv în familiile cu un nivel (foarte) ridicat de trai (9,6% - parinti fata de 21,8% - copii). Este adevarat, aici este vorba despre a da bani ca gest „educativ”, nu de banii (zilnici) de buzunar. (Vezi Anexa nr. 8)

2.2.9. Familii în functie de decenta de trai - Tip 8

Dupa decenta de trai, mamele sanctioneaza în cea mai mare masura, scorurile fiind aproximativ aceleasi la nivelurile 1-3. La un nivel minim de dotare, mamele si tatii care, considerati *separat*, pedepsesc, obtin scorurile cele mai înalte (43,5% - mama; 39,6% - tata). Considerati *împreuna*, parintii nu sunt creditati de catre **copii** decât cu 3,2 procente pentru exigenta lor. La un nivel maxim de dotare, cele mai multe raspunsuri se împart între variante cu valori foarte apropiate: *mama* si *nu sunt pedepsit*. La nivelul trei, corelatia negativa dintre lipsa pedepsei si sanctionarea de catre tata atinge punctul de coincidenta (25,6%).

Nivelul decentei de trai nu afecteaza de o maniera categorica valorile care revin, în cazul certarii copilului, *reactiei în favoarea acestuia*. La nivelurile inferioare, aceasta atitudine predomina, chiar daca si numarul celorlalti parinti care cearta si ei copiii creste vertiginos. Nu altfel privesc lucrurile **parintii**. Raspunsurile lor comporta o serie de nuante:
? Scaderea, de-a lungul celor patru niveluri, a atitudinii comprehensive este galopanta (la nivel 1 – 55,6%; la nivel 4 – 19,45). Saracia dezavueaza spiritul de argumentatie.
? Traiul la limita subzistentei îi aduce la egalitate pe parintii care tin parte copilului si pe cei care-l apostrofeaza la rândul lor.
? Noninterventia, neutralitatea fluctueaza de la un nivel al altul, semn ca indicatorul „decenta de trai” poate reprezenta o variabila intermediara.

Probabilitatea ca, la familiile care beneficiaza de conditii bune de dezvoltare (dotare corespunzatoare, structurare echilibrata etc.), **ambii parinti**, si nu doar mama, sa rasplateasca foarte frecvent, apare si la tipul 8 de familie (la nivelul cel mai înalt al decentei de trai). Deosebirea dintre copii si parinti vine de acolo ca între procentele alocate de **copii**, la nivel 1, ambilor parinti si mamei exista o diferenta consistenta, care, la **parinti**, aproape se anuleaza. Mama este creditata de catre ambele categorii de subiecti cu procentele cele mai mari, în calitate de persoana care rasplateste cel mai des, la nivelul 3.

Nivelul 3 al decentei de trai este, în acelasi timp, cel la care lauda si cearta ating valorile cele mai înalte. Este, de asemenea, nivelul la care **parintii** considera ca îl *lauda* cel mai mult pe minor. Asadar, decenta de trai presupune o evidenta legatura de dependenta cu sistemul de pedepse si recompense, dar de o maniera complexa, si nu mecanica, fiind un factor-conditie pentru actiunea altora (sau o variabila intermediara). Faptul ca, de exemplu, la 13-14 ani, copilul ar trebui sa aiba camera lui.

Interactiunile parinti-copii si interventiile parentale sunt mai intense la niveluri joase, dar nu minime, de dotare. Membrii familiei sunt toti constant si puternic reactivi la nivelul trei de dotare, unde gesturile pro si anti-copil se înmultesc: efectele produse de aceasta agitatie, acolo unde spatiul familial nu mai are zone personal delimitate sau un teren neutru, comun de ”dezbatere”, apar si se disipeaza rapid. Parintii nu se bazeaza pe ”strategii” educative anume, ci pe potentialul lor de energie. (Vezi Anexa nr. 9)

În concluzie:
- criteriul decentei de trai evidentiaza foarte clar frecventa si intensitatea practicilor de control parental, faptul ca dispozitiile dobândite tind sa actualizeze conditiile care le-au facut posibile, modul în care gradul de interventie si ierarhia solutiilor la care recurg parintii se mentin (cu greu, uneori) sau se modifica.

2.2.10. Familii în functie de dotarea cu mijloace indicând interes pentru cultura, educatie/formare - Tip 9

Dupa interesul cultural si gradul de dotare cu mijloace de educatie/formare, în familiile cu 4 si 3 surse peste 40% dintre **copii** afirma ca nu sunt pedepsiti des (A5); rolul principal în certarea copilului revine mamei. La 2 surse procentele mamei sunt aproape egalate de varianta A5, iar la o sursa raspunsul *nu sunt pedepsit* primeste procente doar usor superioare celor acordate tatalui. Jumatate din raspunsurile **parintilor** afirma ca, la 4 surse, mama pedepseste cel mai des, în timp ce tata primeste doar 4,4%, adica de patru ori mai putin decât varianta *amândoi parintii*. Dupa care mama înregistreaza, la 3 surse, un recul puternic, paralel cu înmultirea numarului de tati care pedepsesc des. *Prezenta în locuinta si calitatea surselor de informare si educare contribuie la o evolutie sinuoasa a rolului de control asumat de mama.*

Copiii supraliciteaza importanta cadrului cultural al familiei, afirmând ca aproape 50% dintre parintii din familiile cu 4 si 3 surse prefera sa le explice minorilor de ce au gresit. Chiar si la familiile cu o singura sursa de informare raspunsurile se repartizeaza aproape egal între cearta, rangul întâi, si explicatii. Este posibil ca elevii sa fi apreciat distorsionat conditiile tipului 9 fata de tipul 8 de familie. **Parintii** recurg la aceeasi abordare, asa încât varianta A3 (explicarea situatiei) ajunge la 63,2% si nu scade sub 40%. Atitudinea de neutralitate este mai accentuata în familia cu trei surse cultural-educative.

Copiii afirma ca *ambii parinti* îi rasplatesc într-o masura apreciabila (peste 44%) la primele trei subtipuri; la o singura sursa, mama îsi ia revansa.

La niveluri superioare de dotare culturala a familiei bataia primeste din partea **copiilor** valoarea 0 (itemul QE 16). La patru surse cele mai multe raspunsuri se aditioneaza în jurul ideii ca minorii nu sunt de obicei, pedepsiti[*]. Dar, daca violenta corporala este cvasi-absenta, copiii se considera asiduu apostrofati de la 3 surse în jos (55,6% - o singura sursa). Asadar, **sursele de cultura / formare sunt „functionale”, impregneaza – acolo unde exista – un patrimoniu educational deja în curs de asimilare în constructia sinelui copilului. Parintii** sunt pe pozitii identice. Singura deosebire: daca, la 4 surse, cearta si interdictia au aceeasi pondere, de la 2 surse la o singura sursa cearta creste substantial (de la 47,6% - 2 surse la 60,4% - o singura sursa).

Mijloacele de rasplata indica felul paradoxal în care copiii percep controlul si stimulentele de ordin parental: în familia cu 4 surse predomina lauda (44,1%); permiterea unor activitati placute – în familia cu trei surse (32%), iar la o singura sursa copiii ar primi mai multi bani decât în celelalte subtipuri ale tipului 9 de familie. Si optiunile **parintilor** sunt de o factura asemanatoare: se lauda mai mult în familia cu o singura sursa (46%) decât la 3 si 2 surse. La aceste din urma subtipuri amintite, care au ponderi apropiate, valorile relative prezinta în vârful ierarhiei o ordonare de tip

[*] Ceea ce, la familiile cu maximum de dotare culturala, confirma raspunsurile copiilor privitoare la cine îi pedepseste (QE 13). Nu si la trei surse, unde doar un sfert dintre copiii care corespund acestui subtip de familie declara ca, de obicei, nu sunt sanctionati. Deci, înca o proba de supralicitare.

încrucisat: la 3 surse – 1. lauda; 2. permiterea unor activitati care-i plac minorului; la 2 surse – 1. permiterea unor activitati placute; 2. lauda.

Lamurirea si dezlegarea neconcordantelor dintre raspunsuri depind de conotatiile conferite faptului de a se permite minorului activitati care îi fac placere: activitati în interiorul sau exteriorul caminului; activitati facilitate, propuse ori programate de familie, sau libere de orice angajament al acesteia. ”Permisiunea” înseamna ceva la 3/4 surse si altceva în familia cu minime mijloace educativ-culturale. Forma pe care o capata acelasi gen de recompensa va avea reverberatii diferite asupra socializarii copilului. (Vezi Anexa nr.10)

În concluzie:
- în familiile clasificate dupa dotarea cu mijloace de educatie/cultura copiii supraliciteaza influenta ”patrimoniului” cultural al familiei asupra gradului de recurgere la pedepse;
- criteriul interesului cultural evidentiaza o dispozitie parentala prezenta si în alte ocazii (familii de tip 1, 2 etc.): *neutralitatea/neinterventia* fata de sanctionarea copilului este mai des invocata de catre parinte (provenit, de obicei, dintr-o familie cu o pozitionare medie) decât de catre copilul sau.

2.2.11. Familii în functie de statutul marital - Tip 10

Raspunsurile subiectilor respecta fidel raporturile dintre medii. Indiferent de statutul marital, mama pedepseste cel mai mult, iar între a fi sanctionat(a) de mama si a nu fi sanctionat(a) balanta înclina în favoarea primei tendinte. Chiar daca, în relatia de concubinaj, parintii considera ca sunt mai putine mamele care sanctioneaza des, diferenta dintre valorile procentuale în favoarea mamei si cele atribuite sanctionarii sporadice este la acelasi nivel ridicat întâlnit în cadrul relatiei legalizate (26%)*. Pentru **copii**, distanta dintre cele doua tendinte creste la concubinaj fara a mai atinge valoarea estimata de parinti.

Când între parteneri exista o relatie maritala si copilul este certat, cele mai multe raspunsuri vizeaza, si de aceasta data, *explicarea situatiei* de catre celalalt parinte (41,6% - la copii; 53,4% - la parinti). Interventia în favoarea copilului se situeaza, la **elevi**, în apropierea acestei reactii; parintii manifesta pentru aceasta interventie o preferinta foarte scazuta (53,4% *vs.* 12,6%). Copiii si parintii au si mai putine idei similare în contextul uniunii libere. Mai precis, daca ambele categorii de subiecti considera ca se diminueaza la modul manifest ocaziile de *explicare a situatiei*, nu acelasi lucru se poate spune în privinta *trecerii de partea copilului*. Acolo unde **copiii** dau întâietate atitudinii parintelui / partenerului de aliat al copilului (46,3%), **parintii** au o alta scara de apreciere: câte 18,9 procente revin atât luarii apararii, cât si dojenirii.

Fata de alte genuri de sanctiuni, *cearta* este cea declarata ca fiind foarte uzitata: 50% - în situatia parintilor casatoriti; 40% (asadar, mai putin!) – în contextul uniunii libere. Este parintele natural mai neglijent fata de copil si mai absorbit de relatia sa cu partenerul? Reactia devine mai moderata datorita existentei tertului? Oricum, daca greutatea sanctiunii cade exclusiv pe umerii parintelui natural, logic este faptul ca, de la un punct încolo, certarea sa se diminueze si apararea subsecventa sa nu mai atinga procentele din familia bazata pe o relatie legalizata.

Cei mai multi **copii** cu parinti casatoriti afirma ca sunt în primul rând laudati pentru faptele/rezultatele lor (33,1%) si ca, în al doilea rând, li se permit activitati ce le fac placere. Când partenerii traiesc în concubinaj, cei mai multi **copii** vad avantajele acestei situatii în aceea ca sunt si mai laudati si ca primesc mai multi bani (32,6%). Rezulta însa, pentru ei, o reducere considerabila a oportunitatilor de a se dedica unor activitati atractive. **Parintii** îi ”corecteaza” considerând ca mai laudati sunt copiii cu parinti casatoriti si ca frecventa permiterii unor activitati placute se diminueaza nesemnificativ la concubinaj. Parintii sunt de acord cu minorii ca, într-o coabitare care

* Însa la QP16 – tip 10 diferentele nu sunt semnificative statistic între cele doua segmente de populatie comparate: parinti casatoriti – parinti care traiesc în concubinaj.

nu s-a soldat cu o casatorie, copiii primesc mai multi bani, dar nu în masura în care cred copiii (14,7%).

Deosebirile de apreciere intra- si intersubtipuri dintre parinti si copii, în privinta sistemului de pedepse si recompense, ne devoaleaza existenta a doua universuri mentale foarte deosebite cu mult înainte de declansarea crizei adolescentei. Unde o parte vede proeminenta actiunii de sanctionare, cealalta selecteaza preferintele pentru si dintre recompense, "tolerând" autoritatea parentala mai accentuata în baza liantului afectiv. Când parintii/partenerii pedepsesc, ei sunt abordati ca si cum ar fi parti doar ale unei institutii care le indica limitele structurante ale modului lor de manifestare; când gratuleaza, adultii sunt vazuti ca persoane, chiar daca numai partial. Efectele educative nu depind atât de ceea ce vor sau cred parintii, cât de capacitatea lor de a pricepe felul în care se dezvolta copilul, care traieste conflictul interior dintre "lege", actiunea de restabilire a "ordinii" transgresate si ordo amoris. Pentru acelasi act exista (si) alta miza si, uneori, alte efecte din perspectiva fiecarei parti. Voluntarialismul – ca si indiferentismul – parental nu rezolva, de fapt, nimic.

Punctele de convergenta depistabile prin prisma factorului statut marital ne lasa sa întelegem ca o uniune consensuala reprezinta, pentru microclimatul în care creste copilul, o trama deschisa interpretarilor de tot felul. Esec marital, prezenta tatilor de ocazie, supracentrarea pe mama, dileme identitare, imagine flotanta ori prea rigida a copilului despre institutia familiei, dificultatea de a tolera ceea ce nu întelege si de a se face, pâna la urma, acceptat de Celalalt – iata ce "scoala a vietii" are copilul de înfruntat în fata unei conjuncturi stigmatizate de simtul comun dar care capata pe zi ce trece un caracter de fenomen sociologic recurent: jumatate dintre copiii nascuti dupa 1989 sunt rodul unor legaturi nelegalizate. (Vezi Anexa nr. 11)

În concluzie:

- copilul cauta sa exploateze în interesul si în felul sau situatia de concubinaj, transferând asupra acestei institutii "roadele" care se dobândesc, dar mai greu, în conditiile supravegherii din cadrul familiei nucleare;
- parintele este mai "realist", nu crediteaza la fel ca minorul gesturile de favoare ale partenerului, dar cauta (sau se iluzioneaza ca ar cauta) sa-i creeze copilului un mediu de relationare cu partenerul în conditii care sa-l apropie de mediul caracteristic dintr-o relatie legalizata.

2.2.12. Constatari si interpretari privind sanctiunile si recompensele

Din analiza rezultatelor reiese ca:

? **mama** pedepseste cel mai des;

Când au fost întrebati cine pedepseste de obicei, unii elevi au preferat sa raspunda ca nu sunt pedepsiti pentru greselile comise. Aceasta este varianta întrunind, cu o exceptie (munca în strainatate), cele mai multe adeziuni de la copiii care fac parte din familii ce, prin contrast cu subtipurile corelative, detin mai multe atuuri socio-culturale. În raport cu o serie de structuri familiale (monoparentale, cu doi copii, chiar si cele cu un nivel maxim al decentei de trai), numarul raspunsurilor **copiilor** care declara ca nu sunt, în general, pedepsiti este aproape egal cu cel al raspunsurilor care afirma ca ei sunt adesea pedepsiti de catre mama. Ceea ce sugereaza lipsa unui control parental sistematic si eficient în multe familii, ca urmare, probabil, a faptului ca sanctiunea depinde aproape exclusiv de conditiile contextului imediat si ca ea se bazeaza pe "tactici" operând doar pe termen scurt. Desigur, dincolo de cele afirmate de copii, trebuie sa avem în vedere si existenta greselilor necunoscute, nedescoperite de parinti, "cifra neagra" a abaterilor minorului.

? **explicarea situatiei** este reactia cea mai frecventa a celuilalt parinte la certarea copilului;

Deoarece, în privinta reactiei celuilalt parinte la mustrarea copilului, *explicarea situatiei* s-a plasat în majoritatea covârsitoare a cazurilor pe prima pozitie, nu se poate afirma ca exista variatii sociale în masura sa afecteze radical dinamica proprie a acestei componente a habitusului "reflexiv" familial. Doar în câteva împrejurari *explicarea situatiei* a fost devansata de faptul de *a lua copilului*

apararea. Anume acolo unde copiii sunt membrii unei familii mai putin coezive, private, partial sau total, de conditiile necesare unei bune îngrijiri si educatii.

? **ambii parinti** (si nu doar mama sau doar tata) rasplatesc cel mai des si în egala masura copilul;
Într-o serie de contexte, *mama* nu este doar cea care sanctioneaza, dar si persoana care rasplateste cel mai des.

? sanctiunea cea mai frecventa consta în **certarea** minorului;
Faptul ca sanctiunea cea mai uzuala este *cearta* nu spune în sine nimic despre efectul pe care l-ar avea cea mai la îndemâna "unealta" a familiei de reprobare a greselilor copilului. Este/devine efectul percutant sau nul? Priveste acesta schimbarea de comportament sau doar de atitudine? Aceste întrebari sunt valabile si pentru mijloacele de "premiere". Dupa teoria învatarii (Bandura) sau cea a întaririi, si în acord cu simtul comun, *schimbarea de atitudine* este proportionala cu importanta pedepsei sau recompensei. Se poate aduce în discutie "efectul disonanta", explicabil prin teoria disonantei: "o minima severitate în materie de educatie – se întreaba Robert Vincent Joule – poate avea ca efect facilitarea interiorizarii normelor si valorilor parintesti?" (p. 197). Verificarea acestui cadru explicativ este problematica[*].

? **lauda** este modalitatea cea mai uzitata de recompensare.
Când *lauda* nu este mijlocul de recompensare favorit al parintilor, *permiterea unor activitati care-i fac placere copilului* este declarata rasplata la care se apeleaza cu prioritate. Raspunsurile în aceasta directie provin de la subiectii apartinând doar câtorva structuri familiale. Sunt acelea care au fie nivelul de trai ridicat, un parinte patron, fie o înzestrare culturala medie si practici educationale mai flexibile.

Din descrierea si analiza datelor s-au desprins o seama de **tendinte generale, transversale** si un numar de **tendinte specifice ,** legate de modul în care un factor sau altul influenteaza functionarea sistemului de pedepse si recompense.

? ***Tendinte generale,* transversale privind influenta factorilor socio-culturali asupra practicilor de sanctionare si recompensare a copilului**

- Deseori, copiii localizeaza foarte diferit de parinti, intentia, formele de control si frecventa acestuia; pâna la urma, chiar si rolul factorului de influenta este evaluat diferit de catre cele doua categorii de subiecti. Fiecare dintre cei doi subiecti are o atitudine dominanta, o pozitie favorita – ca imagine a "autoeficientei" (Bandura) – care traverseaza specificitatea factorilor de influenta, desi este sensibila la schimbarile de context socio-cultural (mai ales la cele nefavorabile). De exemplu, daca ne referim la cine administreaza pedepsele, observam ca de la tipul 1 la tipul 6 de familie, sa zicem, copiii opteaza pentru lipsa sanctiunii, iar parintii pentru persoana mamei. Schimbarile de frecventa si rang vin din interventia unui tert (inclus): alta persoana, alt mijloc de sanctiune care arbitreaza disputa dominantelor. Parintii, de exemplu, asociaza pe tata la pedeapsa. Deci, o oarecare implicare mai pronuntata a instantei paterne poate duce la scaderea numarului de copii nesanctionati (chiar daca mamele care pedepsesc des sunt într-un numar mai restrâns). Sau: lipsa pedepsei se asociaza, la modalitati, mai ales cu obiceiul de a certa sau de a interzice anumitor activitati. Abia atunci decide factorul de influenta jocul cantitatilor: în familia cu 2-3 sau mai multi copii va predomina lipsa pedepsei sau interdictia (tip 2)? Raspunsul îl da *ratiunea practica* si nu teoria pedagogica (utila, totusi, ca ipoteza de lucru). În afara de aceasta, copilul si parintele au partipriuri diverse sau în opozitie fata de un factor sau altul de influenta. De exemplu, în cazul copiilor, numarul minorilor nepedepsiti nu depinde hotarâtor de parametrul nivelului de trai autoapreciat (tip 7). Prin contrast, ei supraliciteaza ceea

[*] Verificare problematica în raport cu rigorile psihologiei sociale experimentale. Dar, altfel, injonctiunile provenite de la parinti se produc si devin vizibile datorita "sireteniei ratiunii pedagogice", faptului "de a smulge esentialul sub aparenta ca cere nesemnificativul" (P. Bourdieu: *Simtul practic*, Institutul European, 2000, p. 110).

ce este legat de interesul cultural (tip 9), dupa cum parintii acorda mare importanta decentei de trai (tip 8).

Descrierea fastidioasa a sistemului de pedepse si recompense a încercat doar sa sugereze existenta dominantei, cu punctele ei critice si de coincidenta, caracterul evolutiei acesteia (treptat/abrupt), ca si prezenta unor corelatii pozitive sau negative. Într-un cuvânt, sa sugereze dialogul dintre doua ”logici”, doua experiente în care sunt implicate corpul (”socializat” de experientele anterioare), perceptia temporala, imaginea de sine; si, mai ales, grila de selectie a raspunsurilor: realist-cantitativa si stereotipa la parinti, selectiva, lacunara la copii. Dar am putea considera raspunsurile copiilor nevalide? Am plecat de la premisa ca, daca parintii au avut posibilitatea, cu ocazia chestionarului, sa-si reviziteze experienta parentala, mai interesati de gradualitate/intensitate, copiii au ales **distanta**. Nu, desigur, una totala. Macar partial, raspunsurile copiilor ramân o oglinda a efectului pe care l-a avut educatia parintilor asupra lor.

- În contrast cu afirmatiile copilului, parintele este înclinat sa aiba o imagine mai buna despre felul în care îsi îndeplineste rolul de control (chiar si când se confrunta cu situatii, fenomene critice).
- Sunt mai putine cazurile în care ambii parinti pedepsesc frecvent copilul decât cele în care doar un parinte îsi asuma constant aceasta sarcina. Parintii opteaza mai des pentru imaginea sinergiei parentale în cazul recompenselor.
- Înrautatirea conditiilor socio-culturale nu numai ca nu o face pe mama mai putin prezenta în planul educatiei, dar nu o derobeaza nicidecum de obligatiile/sarcinile educative cele mai ingrate. Cu cât conditiile propice controlului si sprijinului copilului sunt mai putine, cu atât cresc ponderea si rangul ce revin instantei materne; atunci tatal se implica într-o masura *ceva* mai mare, iar mama se implica foarte mult.
- Faptul ca parintele recurge cu precadere la laudarea copilului denota o tendinta de cantonare în recompense care ocolesc dificultatea, prezenta în cazul activitatilor (permise), de a hotarî ce marja de autonomie sa se lase copilului, ce fel de conditii de *loisir* este dator si capabil parintele sa-i asigure, ce factor primeaza (si trebuie mai întâi controlat): personalitatea copilului sau reteaua lui de relatii preferentiale.
- Controlul exercitat de parinti nu este, în general, autoritar(ist), fiindca interdictiile si mai ales recompensele materiale nu sunt mijloace la care parintii sa apeleze prioritar. Suma recompenselor materiale (sau ”directe”) – bani si cadouri – este, în cazul **copiilor**, egala cu, putin sub sau peste valorile celor mai utilizate forme de rasplata: lauda, recompensa ”simbolica”, sau permiterea unor activitati (A3 – rangul doi în QE 17), recompensa directa[73]. La **parinti** (QP 20), suma recompenselor materiale depaseste doar pe A3 si numai la un grad scazut al decentei de trai (tip 8 – nivelurile 3 si 4), asadar acolo unde familia este mai degraba de tip pozitional, socializarea copiilor fiind predominant externa.
- În ierarhia persoanelor care sanctioneaza si recompenseaza, **bunicii** (sau alte rude) ocupa, de regula, un loc modest. În planul pedepselor, prezenta lor se face simtita cât de cât când legaturile dintre parinti slabesc sau se rup, controlul parental prezinta mari carente, iar statutul ocupational, statusul socio-economic al parintilor nu au un nivel prea ridicat. Interventia lor are, totusi, un caracter de paliativ, câta vreme ei nu mai transmit, decât arareori, o cultura educationala transgenerationala. Membrii familiei extinse îi apreciaza mai cu seama în calitate de persoane care recompenseaza.

[73] Pentru mai multe detalii despre aceasta clasificare v. D.R. Miller, G.E. Swanson: *The Changing American Parent*, New York, John Willey&Sons, Inc., 1959.

? ***Tendinte specifice* privind influenta factorilor socio-culturali asupra practicilor de sanctionare si recompensare a copilului** [*]

- **Familia dupa numarul de copii (tip 2)**. Numarul tatilor care sanctioneaza creste când creste numarul copiilor (ceea ce nu e valabil în familia extinsa).
- **Familia în care bunicii/alte rude participa sau nu la educatia copiilor (tip 3)**. În familia extinsa, *ambii parinti* (A3) pedepsesc mai putin decât în familia nucleara, iar numarul copiilor nerasplatiti de nici un membru al familiei creste.
- **Familia în functie de activitatea parintilor (tip 4)**. Somajul impieteaza asupra *calitatii* controlului exercitat de *ambii parinti* des (de unde si o mai acuta lipsa de supraveghere, rarirea ocaziilor de explicare a situatiei, violenta domestica în crestere, mijloace stimulative precare).
- **Familia în functie de conditiile participarii parintilor la educatie (tip 5)**. Când parintele pleaca la munca în strainatate, numarul copiilor ramasi nesanctionati sporeste considerabil (25% - în opinia copiilor, 40,6% - în cea a parintilor). Fenomenul muncii în strainatate slabeste sau anihileaza controlul parental, desi mama face supraeforturi de mentinere a acestuia.
- **Familia în functie de nivelul ocupational (tip 6)**. Un nivel ocupational mai bun (patron, angajat) se conjuga cu un grad scazut de sanctionare si este direct proportional cu egala disponibilitate a parintilor de a rasplati.
  Lucratorul pe cont propriu reprezinta punctul de ruptura în privinta ponderilor variabilelor de raspuns si a naturii optiunilor declarate de subiecti. Aceasta evolutie atipica ne îndreptateste sa presupunem ca fenomenul de *double bind* (dubla legatura) este mai frecvent în acest subtip.
- **Familia dupa autoevaluarea nivelului de trai (tip 7)**. În familiile cu un nivel de trai apreciat drept scazut, certarea/apararea copilului si neutralitatea au valori apropiate între ele si superioare acelora din familii cu nivel de trai ridicat sau mediu. Cu cât nivelul scade, creste numarul minorilor mustruluiti.
- **Familia în functie de decenta de trai (tip 8)** – problema *reactiei celuilalt parinte* atunci când copilul este certat. La niveluri scazute ale decentei de trai (nivelurile 3 si 4), apararea ramâne, la **copii**, pe prima pozitie, desi creste vertiginos si totalul parintilor care apostrofeaza copilul. În cazul **parintilor**, se produce o scadere galopanta, de-a lungul celor patru niveluri, a atitudinii comprehensive (desi, la primele trei niveluri, *explicarea situatiei* îsi pastreaza primul loc); la nivelul patru, apararea si certarea copilului obtin acelasi procentaj.

La ce se refera în ultima instanta sistemul sanctiuni-recompense? La însusirea bazelor educatiei morale: a învata si a respecta codul minimal al vietii sociale, regulile de politete (”bunele maniere”). Or, parintii tocmai asta declara ca vor sa transmita întâi si întâi de toate copiilor lor: respectul pentru valori care, initial, sunt prezente în familie în latura lor pur formala, ca uzante, reguli, disciplina. Pusi sa aleaga, dintr-o lista de 17 valori, pe acelea pe care doresc sa le transmita copiilor cu precadere, parintii au optat în mare masura pentru: *bune maniere* - 81% (QP 28-2); *întrajutorare/solidaritate* - 38,9% (QP 28-13). Acestea reprezinta valori instrumentale - *de acomodare* si valori expresive – *de cooperare* care se evidentiaza prin atribute precum: munca bine organizata, respectarea obligatiilor, apelul la mijloace nedolozive, plierea pe convenientele sociale, fraternitate, încredere etc. Adica prin acele atribute axiologice asupra carora insista intelectualii, ”pedagogii neamului”, reprezentantii societatii civile (inclusiv formatorii de opinie prointegrare), dar care se dovedesc greu transferabile de la familie la nivel societal. Aceste valori nu s-au raliat la ceea ce antropologii numesc ”cultura rusinii”, unde lucrul cel mai important este stima publica si unde primeaza, în sens pozitiv, constructiv, presiunea conformitati sociale. Daca ne întrebam de ce este acesta efectul probabil si al celor ”sapte ani de acasa”, înglobând în configuratia acestora modalitatile stimulative si de ”penalizare”, vedem ca nu mentalitatea parintilor este cu precadere

[*] Ne centram observatiile pe circumstantele în care frecventa si intensitatea controlului parental sunt mult prea influentate de factorii contextului socio-cultural pentru ca familia sa dispuna de *autonomia* necesara selectiei, îmbinarii mijloacelor si tehnicilor adecvate de educatie în cadrul familiei.

culpabila. Simtul valorilor sociale, încrederea în rolul formativ al familiei nu s-au pierdut, ci doar s-au diluat. Problema parintilor nu este ca ei gresesc pentru ca sunt prea duri ori prea blânzi, prea centrati pe copil sau absorbiti de rutinile de tot felul. În schimb, în ciuda imaginii de care vor sa se prevaleze, ei lasa impresia ca sunt *neputinciosi* în fata celorlalti agenti de socializare a preadolescentului. Clivajele institutionale din domeniul educatiei si barierele din calea comunicarii sociale ne-ar obliga sa ne întoarcem la regândirea acestei prime verigi slabe: educatia parentala.

2.3. Sprijin si control la lectii

2.3.1. Implicarea parintilor în activitatea scolara/de învatare acasa

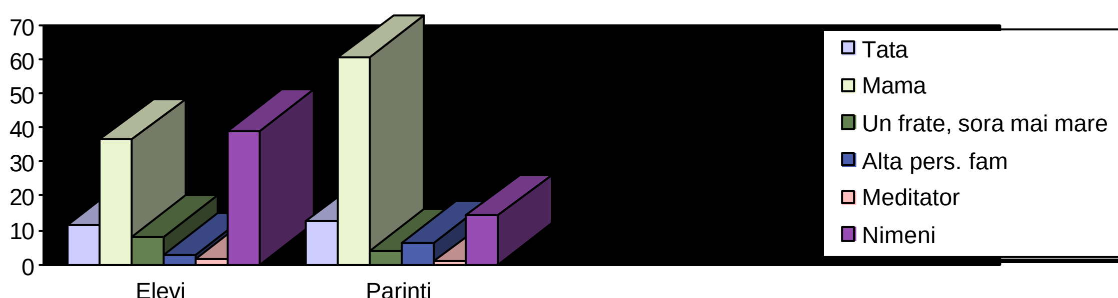
Cercetarile actuale despre implicarea parintilor în activitati scolare/de învatare acasa arata ca:
- implicarea este legata de statutul socio-economic (în primul rând de nivelul de scolarizare al parintilor);
- implicarea este legata de masura în care ei sunt informati si capabili sa contribuie la activitatile de învatare ale copilului.

NU SE POATE SPUNE CU SIGURANTA MAXIMA la ora actuala daca implicarea parintilor conduce la bunele rezultate scolare sau daca, dimpotriva, bunele rezultate scolare îi fac pe parinti sa se implice, sa se angajeze mai mult în activitatile de sustinere intelectuala a copiilor lor[74].

Comportamentul parental poate fi determinat de diferite atitudini, pozitii: scepticism fata de initiativa si competentele scolare ale propriului lor copil; urmarirea obtinerii unui control mai puternic al copilului; transformarea copilului în ”performer”; impulsul parintelui de a dezamorsa stresul, pentru copilul sau, al efectuarii ”temelor pentru acasa”, cu eventuala supraîncarcare emotionala a parintelui, una asumata sau produsa din inabilitatea de a-i oferi copilului un sprijin de factura psihopedagogica.

2.3.2. Sprijin la lectii

QE 19: Cine te ajuta si te controleaza cel mai des la efectuarea temelor scolare, acasa?/QP B38: Cine în familia dvs. îl ajuta si îl controleaza mai des pe copil la temele pentru acasa?

Ori ca nu au înteles itemul, ori ca au perceptii, reprezentari foarte diferite, chiar opuse asupra ideii de sprijin si control – consecinta e ca tata (A1), mama (A2) si *nimeni* nu ajuta si nu controleaza copilul la temele scolare (A6) obtin scoruri deconcertant de diferite din partea elevilor si a parintilor. Mama întelege sa se intereseze daca sunt teme de efectuat pentru a doua zi sau doar îl întreaba pe copil daca si-a rezolvat sarcinile scolare. Copilul, pe de alta parte, neacordând muncii scolare prea mare importanta, considerând-o neatractiva, o expediaza – nedorind intruziunea familiei în ”afacerile” sale scolare. Sau, dupa imaginea de sine, mama se considera tot timpul preocupata de situatia copilului la învatatura, impulsionându-l, presându-l pe copil, în timp ce acesta evalueaza mai corect ”meseria de elev”: refuza sa fie ”dadacit” (controlat), dedându-se la strategii

[74] Mark, Berends, *Educational Productivity (Family Effects)* în D.L. Levinson, P.W.Cookson, A.R. Sadovnik (editors), *Education and Sociology. An Encyclopedia*, Routledge Falmer, New York, London, 2002.

de sustragere, considerându-se autonom la 14 ani, sau pur si simplu apreciaza ca necorespunzatoare, ineficace, asadar ca inexistenta de cele mai multe ori prestatia de sprijin din partea membrilor familiei. Fapt e ca la itemul QP B38 rezultatele sunt nesemnificative statistic la toate categoriile de factori.

Dupa mediul de rezidenta, în rural, cele mai multe raspunsuri (circa jumatate) sunt ca nimeni nu-l ajuta si nu-l controleaza pe copil; în urban, în schimb, mai multe raspunsuri sunt în favoarea mamei.

Dupa statutul marital ordinea este A6-A2, tatal preocupându-se mai mult de temele scolare în familiile reorganizate. Aceeasi distributie exista în familiile cu 2-3 sau mai multi copii, dar ordinea se inverseaza în familiile cu un copil, mama întrunind aici mai multe procente.

În familia nucleara conteaza implicarea mamei, în cea extinsa predominanta este absenta controlului si sprijinului.

Dupa faptul daca parintii au sau n-au de lucru, situatia ocupationala dificila determina ca lipsa controlului si sprijinului la lectii sa primeasca rangul întâi (aspect regasibil la tip 6 – fara ocupatie). Exceptând acest din urma caz, indiferent de categoria ocupationala, mama detine rangul întâi. În familia în care exista un lucrator pe cont propriu, cele mai multe procente se repartizeaza în mod egal între *mama* si *nimeni* nu-l ajuta pe copil la lectii. Tatal urca pe locul trei la ”angajat”. De ce nu si când în familie exista un parinte patron? Fiindca familia în care cel putin unul dintre parinti este patron reprezinta un subtip care face parte dintr-o taxonomie a familiei care are similitudini, din unghiul criteriului structurarii, cu tipul 5: prezenta/absenta în raport cu directa participare la educatia copilului, pornindu-se de la un motiv obiectiv: timpul dedicat activitatii profesionale.

În general, cu cât conditiile de existenta în familie sunt mai dificile (nivel de dotare si de scolarizare scazut, surse de educatie/formare putine etc.), cu atât este mai probabil ca elevul sa fie mai putin controlat si ajutat. O exceptie o constituie situatia de la tipul 5 – probleme de sanatate, probabil ca efect al solidaritatii familiei în împrejurari foarte dificile, când intra în functiune mai intens ”etica grijii”: tatal sau fratele/sora mai mare intervin ceva mai frecvent în ajutarea la lectii sau în controlarea lor. Desigur, *aceasta tendinta nu functioneaza mecanic*: la tip 9, nu doar subtipul ”o sursa” asaza varianta *nimeni* pe primul loc (fiindca si capitalul cultural al familiei este scazut), dar si subtipul 9 de familie cu cele mai multe surse se gaseste în aceeasi situatie (pentru motivul exact opus celui anterior). La fel, dupa studii, nu doar elevii cu parinti minim instruiti, dar si cei cu parinti absolventi de scoala profesionala au alocat variantei *nimeni* (A6) mai multe procente. De ce? Pentru ca e vorba de parinti care detin în mai mare masura cunostinte practic-profesionale decât abilitati de munca intelectuala. De aceea, la profesional, cresc întrucâtva procentele ce revin lui A3 (frate/sora mai mare). De remarcat ca la tipul 8 – nivel 4, saracia dotarii conduce *la declasarea mamei în favoarea tatalui* (1. A6; 2. A1; 3. A2).

Toate subtipurile de familie de la itemul QE 19 acorda întâietate variantei *nimeni* nu-l controleaza pe copil, în majoritatea situatiilor, sau *mamei*. În anumite cazuri (tip 2 – doi copii; tip 6 – lucrator pe cont propriu; studii – scoala profesionala) exista apropieri sau identificari valorice între cele doua variante principale de raspuns.

De subliniat ca, dincolo de modul în care parintele apreciaza calitatea învatamântului furnizat copilului si independent de existenta unei strategii de sustinere a rutei sale scolare, în acord cu anumite expectante parentale, fenomenul ”scolii paralele” reiese ca este ca si absent la elevii din clasa a saptea din esantionul nostru. Din perspectiva problemei meditatiilor, presiunea contextului socio-cultural nu si-a spus cuvântul. Înca. (Vezi Anexa nr. 12)

La itemul **QE 12-7 (*facem lectiile împreuna*)**, raspunsurile elevilor ofera, dupa frecventa, urmatoarea distributie:

Des	Rareori	Deloc
9,5%	39,2%	50%

În raport cu datele furnizate aici de elevi, se poate întelege mai bine caracterul *controlului* si *sprijinului* care se acorda de familie copilului la efectuarea temelor pentru acasa; unul, în genere, sporadic si superficial. Controlul si ajutorul se amesteca, sunt considerate echivalente; *ajutorul e difuz, formal, indirect*. Aceasta si pentru ca, în multe cazuri, scolaritatea parintilor este foarte diferita de cea a copiilor de astazi. Vulgata reproductiei capitalului cultural, pe de alta parte, este fidel oglindita în itemul QE 12-7 de impactul factorului **studii** asupra modului în care parintii înteleg si pot sa se implice în ajutorul la lectii:

		Des	Rareori	Deloc
Studii	primar	3,2%	15,9%	81,5%
	gimnaziu	9,2%	30,8%	56,9%
	profesionala	8,6%	38,6%	51,6%
	liceu	10,1%	44,7%	44,4%
	universitar	14,8%	48%	36,4%

3. Tendinte actuale în stilurile / practicile educative adoptate de familie

Cercetarea privind **Educatia în familie** a fost orientata spre instrumentarea unor politici educationale prin diagnosticarea:

? modului în care educatia se realizeaza în familiile cu preadolescenti de 14 ani;

? stadiului si a nevoilor de educatie pentru parinti (inclusiv pentru viitorii parinti);

? parteneriatului familiei cu scoala, pentru educatie.

De aceea documentarea privind contributiile teoretice anterioare si cercetarile întreprinse, instrumentele de cercetare utilizate, chestionarele adresate parintilor si elevilor au vizat explicit modalitatile în care se realizeaza si se evalueaza educatia familiala si în mod implicit continutul educatiei în familie.

Rezultatele cercetarii si interpretarea acestora conduc spre distingerea unor practici adoptate de catre parinti în relatiile cu copiii lor, practici care pot fi subsumate unor stiluri educative, pentru care literatura de specialitate ofera instrumente de diferentiere, clasificare si conceptualizare.
Cunoasterea acestor stiluri educative practicate în familiile contemporane este necesara pentru:

- întelegerea modului în care se realizeaza educatia informala în familie si pentru dezvoltarea unor politici sociale, culturale si educationale care sa sustina (protejeze, solicite, dezvolte) educatia familiala, unul din principalii factori ai reformelor educatiei proiectate în tarile dezvoltate;
- corelarea educatiei în familie cu educatia formala pe care o ofera scoala si sustinerea acesteia prin programe de educatie pentru familie si a viitorilor parinti, în care sa fie promovate stilurile educative benefice persoanei, familiei si societatii;
- instrumentarea unor programe de educatie non-formala pentru tineri, adulti, parinti împreuna cu copiii, în care sa se deprinda strategii, tehnici, relatii, activitati pentru asumarea si dezvoltarea unor stiluri educative adecvate (de exemplu adecvate copilului sau familiei cu nevoi speciale), flexibile (de exemplu în raport cu vârsta, cu situatiile de viata), care sa stimuleze educatia familiala si sa dea rezultate pozitive.

3.1. Abordarea stilului si a stilurilor educative

Cercetarea calitativa, evaluarea si desemnarea sintetica a caracteristicilor unor relatii, activitati, procese (inclusiv de creatie), comportamente si a produselor acestora în diferite planuri ale existentei umane si ale spiritualitatii (inclusiv în familie) utilizeaza conceptul de stil. **Stilul educatiei familiale** este un construct care capteaza **variatiile** (mai cu seama normale)

experientelor parentale de a socializa si de a controla copiii în viata de familie.[75] Stilul educativ se refera mai cu seama la *procesul de influentare* pe care îl exercita parintii asupra copiilor si este studiat pentru a diferentia *categoriile de practici educative* din viata de familie care determina reactii si comportamente specifice ale copiilor. Pe baza recunoasterii stilului educativ adoptat de parinti sau în genere de adultii care se ocupa în familie de îngrijirea si educatia copiilor, se pot face previziuni asupra evolutiei benefice a copilului, se pot face interventii care sa previna influentele negative care vor afecta dezvoltarea normala a copilului.

Daca într-o comunitate prolifereaza stiluri educative care afecteaza negativ tânara generatie, exista pericolul degradarii vietii individuale si a celei comunitare în ansamblu si pe termen lung, chiar daca familiile respective supravietuiesc. De cele mai multe ori, stilurile parentale care au efecte negative se manifesta în familiile în care una sau mai multe functii ale acestora nu se realizeaza si de aceea sunt dezorganizate sau chiar se destrama. De aceea, stilurile educatiei familiale sunt în atentia cercetatorilor din diferite domenii ale stiintelor sociale care abordeaza familia si educatia.

Ca si conceptul de „stil”[76] din arta, putem distinge mai multe **semnificatii ale termenului de stil educativ**. O prima categorie de semnificatii sunt cele referitoare la *coordonatele prioritar subiective sau obiective*: a) *semnificatia normativ-axiologica*, prin care stilurile se refera la normele si valorile care structureaza, orienteaza si sanctioneaza practicile educative în familie (de exemplu: stilul autoritar, permisiv s.a.); b) *semnificatia descriptiv-apreciativa* sau comparativa, dupa tipul de familie considerat în raport cu *criterii demografice* (de exemplu: stilul urban, stilul rural), *istorice* (stil traditional, stil modern, stil contemporan). A doua categorie de semnificatii sunt în raport cu coordonatele care denota *gradul de extensie al stilurilor.* Astfel pot fi semnificatii ale stilului familial de viata si de educatie care selecteaza *caracteristicile particulare*, specifice, individuale, pentru anumite familii sau care se refera la *caracteristicile generale* care identifica anumite *categorii de stiluri*, modele de practici educative în familii foarte diferite din perspectiva demografica, istorica.

În interpretarea rezultatelor am ales **semnificatiile normativ-axiologice si generalizatoare** ale stilurilor educative, asa cum se regasesc în majoritatea cercetarilor privind educatia în familie.

3.2. Clasificarea stilurilor educative în familie

Problema cunoasterii stilurilor în educatie a devenit o preocupare din ce în ce mai intensa si mai extinsa în cercetarile concrete si în abordarile teoretice. Exista un substrat ontologic general al manifestarii, recunoasterii si clasificarii diferitelor stiluri. Este în primul rând datul natural al trasaturilor caracteristice cu care este înzestrata fiecare persoana, sau grupul de persoane, comunitatea relativ stabila, - asa cum este familia -, cu relatii complexe, de la cele de natura biologica pâna la cele de ordin cultural, spiritual. În al doilea rând, este un substrat social si cultural diferentiat specific, rezultat al educatiei si al autoeducatiei, prin care persoanele sau comunitatile au capatat sau si-au creat moduri specifice de actiune, relatie si comportament în raport cu ceilalti, cu sine, cu lumea.

În psihologie si în stiintele educatiei sunt utilizate mai multe sintagme care indica manifestarea stilului raportat cu prioritate la *personalitatea unui individ*, asa cum este *stilul afectiv* sau *stilul cognitiv*. Sunt însa modalitati de manifestare ale stilului, cum este *stilul educativ scolar* sau *stilul educativ familial* care se constituie, se manifesta si se apreciaza prin raportarea la *mediul educativ*, grupul în care functioneaza si prin comparatie cu alte grupuri (familii, scoli) sau prin raportare la mediul cultural educativ, la comunitatile din care fac parte familiile, scolile etc. *Stilul educativ familial* este identificat, uneori, cu învatarea din viata reala[77], pentru ca în familie se învata de

---

[75] Dupa: Baumrind, Diana. *The influence of parenting style on adolescent competence and substance use*, 1991, Journal of Early Adolescence, 11(1), 56-95.

[76] Dupa: Dittman, Lorenz, *Stil, simbol, structura.Studii de istoria artei*, Editura Meridiane, Bucuresti, 1988, p. 23

[77] http://me-and-my-house.org/blog/2005/08/real-life-learning-family-style.html

timpuriu si continuu ceea ce este esential pentru individ si societate. De aceea, stilul educativ familial este considerat reprezentativ pentru educatia informala.
Stilul educativ se diferentiaza si este cercetat mai ales prin raportare la categoriile de actori sociali care participa la procesul educativ: *stilul de predare* la cei care educa, la profesori, *stilul de învatare* la cei care se educa, la elevi. Sunt si alte tipologii ale învatarii si predarii care se refera cu prioritate la educatia formala ce se desfasoara în procesele educative din sistemul de învatamânt[78]. Cunoasterea acestora poate sa inspire nuantarea cunoasterii unor stiluri parentale si aplicarea adecvata sau compensatorie fata de specificul stilului de învatare al copilului, astfel încât sa se realizeze o dezvoltare completa si armonioasa a acestuia.
Stilul educativ este definit prin raportare la *practicile educative*, la modul specific de realizare a educatiei, indiferent de contextul, de caracterul institutionalizat sau nu al procesului de educatie. Astfel, *stilul educativ* este considerat ca fiind „model de comportament relativ stabil, al unui educator sau profesor, care se caracterizeaza prin *practici tipice de educatie si de instruire”*[79]
Definirea stilului educativ si distingerea stilurilor educative, urmeaza de cele mai multe ori, în literatura de specialitate si în cercetarea concreta, calea definirii si clasificarii stilurilor de conducere, pentru ca educatia în familie este considerata, în cadrul raporturilor dintre generatii, ca fiind un proces de socializare a tinerei generatii condus de catre adulti. Stilurile manageriale: *autoritar, democratic* si *laisser-faire* ca si cele doua dimensiuni: emotionala, afectiva si aceea de autoritate, control se regasesc în mare parte si în definirea stilului educativ în general si în definirea stilului educativ din familie. Elisabeta Stanciulescu selecteaza din abordarile teoretice ale stilurilor educative în primul rând aceste doua *axe*, puse în evidenta în *”Les Strategies educatives des familles”*[80] de Jean Kellerhals si Cleopatre Montandon. Este vorba despre „(1) *axa autoritate/liberalism* sau constrângere/permisivitate si (2) *axa dragoste/ostilitate* sau atasament/respingere”[81]
Trasarea distinctiilor dintre tipurile de stiluri educative în familie a fost realizata prin combinarea acestor doua axe: *controlul parental* si *suportul parental*, de catre Diana Baumrind care, în anii 1965-1966, publica articole pe temele „Controlul parental si dragostea parentala”[82] sau „Efectele controlului parental *autoritativ(e)* asupra comportamentului copilului”[83]. Asa cum afirma Elisabeta Stanciulescu, majoritatea autorilor se raporteaza la clasificarea pe care a propus-o psihologul Diana Baumrind si se refera în principal la trei stiluri: stilul *permisiv*, stilul *autoritar*, stilul *„autoritativ(e)”.* [84]
În conformitate cu dezvoltarile ulterioare pe care autoarea le-a realizat si care au fost aplicate în cercetarea influentei si importantei educatiei în familie asupra tinerei generatii, putem sa punem în evidenta în principal doua variabile:
(1) **exigentele** („demandingness”), cererile, asteptarile, pretentiile pe care parintii le au fata de copii lor privind participarea acestora la viata de familie, *sperantele* lor în ceea ce priveste comportamentul matur, disciplina, modul de rezolvare a problemelor de viata ale copiilor de catre ei însisi;
(2) **receptivitatea** („responsiveness”), întelegerea, simpatia, *suportul* pe care parintii le acorda copiilor pentru a le proteja individualitatea, afirmarea de sine, autoreglarea acestora si pentru a raspunde nevoilor specifice ale copiilor.

În functie de aceste criterii, la care unii autori mai adauga ca fiind subsidiare si controlul psihologic, sau centrarea exigentelor pe sarcini concrete, se disting patru stiluri parentale care, în succesiunea lor de prezentare, sunt asezate totodata si într-o ierarhie a eficientei si influentei pozitive:

---

[78] Vezi : Legenre, Renald, *Dictionnaire actuel de l' education*, Ed. Guerin, Montreal, 1993, p. 1196 - 1204
[79] Shaub, H., Zenke,K., *Dictionar de pedagogie*, Ed. Polirom, Iasi, 2001, p. 256
[80] Kellerhals, J., Montandon , C., *Les Strategies educatives des familles*, Delachaux & Niestle, Neuchatel, 1991
[81] Stanciulescu E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Ed. Polirom, Iasi, 2002, p. 91
[82] Baumrind D., *Parental control and parental love*, Children, 12, 1965, p. 230-234
[83] Baumrind D., *Effects of authoritative parental control on child behavior*, Child Development, 37(4), 1966, p. 887-907.
[84] Vezi: «*stilul autorizat*» *în:* Stanciulescu E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Ed. Polirom, Iasi, 2002, p. 91

- ? **stilul „autoritativ(e)"** *(de autoritate, de magistru),* în care se manifesta exigente înalte, control maxim dar si suport maxim, întelegere si afectivitate, cooperare, fermitate si flexibilitate totodata; efectele asupra copilului sunt stimulative cu privire la manifestarea independentei pe baza asumarii responsabilitatii, a unor standarde si aspiratii înalte;
- ? **stilul autoritar**, care se manifesta fata de copii printr-o intensitate crescuta a pretentiilor, un nivel ridicat al cerintelor si controlului dar cu nivel scazut al întelegerii, al suportului afectiv, acest stil impune ascultarea, obedienta, copiii sunt încarcati de probleme, reprosuri, nu li se respecta independenta si individualitatea;
- ? **stilul permisiv**, unii îl denumesc *stilul indulgent* sau *laisser-faire* (sau libertin) în care controlul este de nivel scazut si suportul este maxim; fata de rezolvarea unor probleme de viata importante sunt cereri minime si formale, nivelul de aspiratii este redus, realizarile sunt superficiale, copiii deprind o rezistenta scazuta fata de diferite tentatii, chiar si fata de cele mai periculoase pentru viata lor;
- ? **stilul de neglijare sau de respingere** fata de copil, care se recunoaste prin ignorarea sau abandonarea copilului, prin lipsa de control, exigente scazute si lipsa de suport, nivel scazut de grija, afectivitate, ceea ce determina de cele mai multe ori nivelul foarte scazut al aspiratiilor si realizarilor, dezorganizarea, lipsa rezistentei fata de tentatiile periculoase, stilul acesta duce la izolarea copilului sau face posibila cooperarea la acte antisociale.

Pe lânga aceste stiluri, în articole mai recente[85], Diana Baumrind si alti cercetatori care sunt interesati de studierea influentei stilurilor educative din familie asupra dezvoltarii personalitatii tinerilor, au luat în consideratie înca trei variante ale stilurilor parentale:

- ? **stilul directiv non-autoritar**, este acela al parintilor care manifesta un control ridicat si un nivel mediu al suportului afectiv, ei tind spre a fi autoritari, dar nu realizeaza un control strict si sunt relativ mai apropiati de copii decât parintii autoritari;
- ? **stilul democratic**, care manifesta un nivel mediu al controlului si un nivel ridicat al suportului afectiv, apropiat de cel al parintilor permisivi, dar iau decizii în mod democratic si mai controleaza, chiar daca nu foarte strict realizarea deciziilor;
- ? **stilul parintilor „suficient de buni"**, cu nivel mijlociu de control, de exigente si tot cu un nivel mediu pentru suport si afectivitate.

Aceste **sapte stiluri parentale** influenteaza în mod diferit dezvoltarea copiilor si chiar daca ele nu functioneaza permanent coerent, se pot observa efectele în timp asupra personalitatii tinerilor[86], asupra nivelului si a calitatii aspiratiilor, a eforturilor si rezultatelor tinerilor.
Este de mentionat faptul ca majoritatea cercetarilor concrete care au utilizat ca instrumente aceste distinctii au fost aplicate la diferite categorii de populatie, în special la copii si adolescenti în paralel cu parintii acestora. La selectarea populatiei investigate s-au utilizat si alte criterii: de clasa sociala, de etnie, gen, nivel cultural. Un astfel de exemplu este cercetarea condusa de Laura D. Pittman si P. Lindsay Chase-Lansdale de la Universitatea din Chicago privind relatia dintre stilul parental si consecintele asupra adolescentilor, cercetare care a avut ca populatie tinta 302 adolescente afro-americane din zone pauperizate si mamele acestora. Cercetarea a demonstrat ca sunt *consecinte multiple ale stilului parental* asupra adolescentelor investigate în privinta comportamentelor de externalizare si de internalizare, în privinta achizitiilor academice, a orientarii spre munca, a experientei sexuale s.a. Una dintre concluzii este aceea ca eficacitatea stilurilor educative depinde si de contextul socio-economic si cultural al familiilor, astfel încât, în anumite zone de risc, unde pericolul deviantei si al delicventei este mai mare, stilul mai autoritar contribuie la protectia adolescentilor.

---

[85] Baumrind D., (1991). *The influence of parenting style on adolescent competence and substance abuse*, Journal of Early Adolescence, 11(1), 1991, p. 56-95.
[86] Vezi în Brooks-Gunn, J., Lerner R., & A.C. Petersen (eds.). *Parenting styles and adolescent development*. The Encyclopedia on Adolescence, Garland, New York: 1991, p. 746-758

Stilul „autoritativ” conduce în cele mai multe cazuri la rezultate pozitive si superioare pentru dezvoltarea personalitatii adolescentilor si pentru calitatea socializarii fata de aplicarea în familie a stilului autoritar si a stilului permisiv la adolescentii din familiile europene, din clasele de mijloc sau superioare. Stilurile parentale conduc spre rezultate pozitive ale dezvoltarii copiilor si spre reusita scolara în functie si de alte coordonate ale vietii familiale. De aceea multe programe de informare si de educatie a parintilor au teme referitoare la aceste stiluri si la cunoasterea consecintelor aplicarii acestora.

Clasificarea stilurilor educative a fost conceputa si aplicata în diferite cercetari si dupa alte criterii. Unele dintre aceste stiluri sau caracteristici distinctive ale acestora sunt asemanatoare stilurilor prezentate anterior. În capitolul „*Stiluri educative ale familiilor contemporane*” pe care Elisabeta Stanciulescu îl dedica stilurilor educative si efectelor acestora pentru educatia familiala, subcapitolul „*Pluralismul stilurilor educative*” ne prezinta starea actuala a problemei si bogatia conceptuala care instrumenteaza cunoasterea acesteia.

În cercetarea pe care am întreprins-o, pentru descifrarea educatiei familiale, unele criterii care diferentiaza practicile educative din familie au fost cuprinse implicit în întrebari care identifica *statutul economic* (gradul de ocupare a parintilor, aprecierea nivelului de trai), *statutul cultural* (inclusiv achizitionarea de mijloace culturale) si nivelul de instructie scolara care pot sa ne dea informatii cu privire la *statutul social* al familiilor. Societatea româneasca în ansamblu fiind în procesul unor schimbari si restructurari rapide, structura de clasa nefiind stabila, *diferentierea în clase sociale* superioare, inferioare si mijlocii si identificarea unor stiluri educative care sa fie adecvata acestor distinctii este mai dificila. Modelele educative, - : modelul *lax* pentru clasele superioare, modelul *laisser-faire* pentru clasele inferioare si modelul *rigorist* pentru clasele mijlocii[87] -, pe care Bourdieu le identifica în societatea franceza în conformitate cu ierarhizarea claselor sociale, le putem recunoaste în orientarea raspunsurilor multor familii, dar nu în raport de stricta determinare prin statutul de clasa. Astfel unii dintre parintii care provin din clasa inferioara prin statutul socio-economic pot sa aiba un statut cultural sau aspiratii culturale si profesionale înalte si sa impuna prin stilul rigorist unele mentalitati traditionale cu privire la moralitate, munca, efort si realizare de sine.

Criteriul *structurii interne a familiei* utilizat de B. Bernstein[88] a fost folosit în cadrul cercetarii noastre pentru interpretarea modului în care se realizeaza controlul parental, prin pedepse si recompense, chiar daca nu ne-am oprit numai la tipurile de structura slaba, rigida si supla la care acestia fac referire. În cercetarea noastra si în analiza rezultatelor prezentata în capitolul anterior au fost luate în consideratie si alte doua criterii frecvent utilizate în cercetarea educatiei familiale: *controlul si relatia*.

În investigarea si prezentarea stilurilor de educatie nu am putut lua în considerare toate criteriile si modalitatile de clasificare care au fost promovate si utilizate în diferite cercetari. Având în vedere scopul de a instrumenta politica de parteneriat familie-scoala-comunitate, pentru cresterea calitatii si eficientei, a coerentei educatiei în ansamblu, ne-am referit mai ales la distingerea si functionalitatea stilurilor educative dupa cele doua coordonate: *controlul parental* (rafinat cu mijloace psihologice) si *suportul parental* (inclusiv afectiv, emotional). Aceste criterii sunt în atentia cercetatorilor care continua sa identifice modalitatile specifice prin care educatia familiala contribuie la dezvoltarea personalitatii copiilor si la socializarea fireasca, treptata, continua si benefica. Educatia informala pe care familia o realizeaza, cu prioritate, devine astfel un obiectiv important al reformei educatiei în ansamblu. Educatia familiala ar trebui sa atinga un nivel ridicat de responsabilitate si de eficienta având în vedere tendintele spre care se orienteaza tinerii. Asa cum subliniaza Cleopatre Montandon[89], valoarea proprie a personalitatii, manifestata prin independenta, creativitate, autenticitate, trece în prim plan pentru tânara generatie si pentru educatia acesteia si devanseaza promovarea disciplinei, a efortului si a reusitei în planul bunurilor materiale. *Socializarea*

---

[87] Dupa: Stanciulescu E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Ed. Polirom, Iasi, 2001, p. 92
[88] Dupa: Stanciulescu E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Ed. Polirom, Iasi, 2001, p. 94
[89] Montandon, C., *La socialisation des emotions: un champ nouveau pour la sociologie de l'education*, Institute National de Recherche Pedagogique, Revue Francaise de Pedagogie, no.101, octobre- novembre- decembre 1992, p.118

emotionala apare ca un principal mijloc pentru ca aceste tendinte noi de dezvoltare si valorificare a personalitatii tinerilor sa conduca la rezultate benefice în viata individului si a comunitatii. Familia poate sa devina mediul cel mai adecvat socializarii emotionale a tinerilor si sa contribuie la parteneriatul cu ceilalti factori de educatie pastrând si dezvoltând stiluri educative proprii. Pentru ca parintii sa îsi constientizeze si sa îsi antreneze stiluri educative adecvate dezvoltarii benefice a caracterului si personalitatii copiilor au fost identificate stilurile parentale ale climatului emotional din familie[90]: *parintii demisionari*, care „se lasa prada" propriilor emotii (dismissing parent); *parintii dezaprobatori* care considera ca emotiile copiilor reprezinta alegeri rationale pe care trebuie sa le controleze, sanctioneze (disapproving parent); parintii *„laissez faire"*, care considera ca „merge orice", ca este suficient sa nu intervii ca totul sa fie bine; *parintii antrenori*, grijulii cu emotiile copiilor, care au empatie fata de copii si valorifica în educatie emotiile copiilor (emotion coaching) ajutându-i sa îsi constientizeze emotiile si sa gaseasca solutii pentru problemele care le tulbura afectivitatea.

3.3. Manifestari ale stilurilor educative

În descifrarea stilurilor educatiei familiale trebuie sa avem în vedere ca aceste stiluri sunt inculcate în *stilul de viata familial*, ca se realizeaza informal, ca depinde de stilurile personale ale membrilor familiei si de experientele anterioare pe care parintii le-au trait în copilarie si adolescenta, ca mass-media, comunitatea exercita influente semnificative supra familiei, ca apare tot mai evidenta si presanta necesitatea unui parteneriat eficient dintre familie si scoala pentru educatia tinerei generatii.
Cercetarea noastra a trebuit sa tinem seama ca la vârsta de 14 ani, *stilul de comportament al preadolescentilor*, se modifica iar parintii nu evolueaza în acelasi timp în ceea ce priveste stilul parental. Începând chiar cu vârsta de 12 ani, preadolescentii încep sa se raporteze la parintii lor în mod diferit fata de copilarie[91]. Ei devin constienti de apartenenta lor la familie si la familia largita în care se încorporeaza familia nucleara; analizeaza comportamentul parintilor si devin sensibili la deficientele si dificultatile acestora; se desprind de tutela mamei, cauta sa contureze si sa se raporteze la modelul de comportament al tatalui, pentru ca acesta este mai implicat în viata sociala; „evadeaza" din mediul familiei, structurat, ierarhizat, protector spre mediul gregar si riscant „de egali".

3.3.1. Stilul familial în genere si realizarea functiilor familiei

Stilul familial al educatiei presupune anumite caracteristici:

- se realizeaza informal, fara constituirea unui mediu, a unor structuri, programe si metode special destinate educatiei, fara exprimarea si instrumentarea intentiei de a învata pe altcineva si de a fi învatat;
- se realizeaza prin influentarea directa a membrilor familiei de catre mediul familial, cu relatiile, activitatile, atitudinile, evenimentele de rutina sau specifice unor evenimente din viata de familie;
- se bazeaza pe asumarea tacita, reciproca si punerea în practica a unor valori si atitudini, se manifesta spontan, firesc.

Procesul educatiei familiale, care este simultan si continuu cu viata de familie, este implicat în satisfacerea nevoilor specifice familiei, în realizarea functiilor familiei, în desfasurarea ciclurilor vietii de familie, în manifestarea si raportarea reciproca a rolurilor membrilor unei familii. Educatia în familie depinde de manifestarile concrete si curente ale vietii de familie, de relatiile,

[90] Vezi: Parenting Style , www.talaris.org.
[91] Vezi: Crouchon, Georges., *Psichologie pedagogique, Tome II, Les Maturations de L'Adolescence*, Ed. Salvator – Mulhouse, Casterman –Paris – Tournai, 1969, p. 98 – 106.

interactiunile, de modul de participare la viata de familie a membrilor familiei, de asumarea responsabilitatilor, manifestarea rolurilor prin care se realizeaza functiile familiei.

Caracterizarea vietii de familie, *constituirea practicilor educative si aprecierea consecintelor educative* ale acestora pentru copii, pentru toti membrii familiei, presupune *îndeplinirea functiilor familiei*. Literatura de specialitate ofera diferite perspective si clasificari ale functiilor familiei. Autorii cartii „*Incursiuni în psihosociologia si psihosexologia familiei*"[92]considera ca sunt unanim recunoscute patru functii ale familiei: functia economica, functia socializatoare, functia de solidaritate, functia reproductiva, la care adauga functia afectiv-sexuala. Aceste functii au un grafic diferentiat al evolutiei lor în timp si sunt explicitate prin anumite subfunctii. Pentru functia de socializare sunt luate în consideratie subfunctiile: integral-formativa, psiho-morala, social-integrativa si cultural-formativa[93].

Un autor citat si în literatura noastra pentru opinia sa cu privire la evolutia functiilor familiei este Duvall care considera actuale sase functii ale familiei: „(a) afectiunea dintre sot si sotie, parinti si copii, între generatii, (b) securitatea personala si acceptarea fiecarui membru al familiei pentru individualitatea sa unica si pentru potentialul pe care îl reprezinta, (c) satisfactia si un sens al finalitatii (vietii, devenirii, n.n.), (d) continuitatea convietuirii si asocierii, (e) plasamentul social si socializarea (a copiilor în primul rând, n. n), (f) controlul si un sens a ceea ce este drept, corect"[94]. Ceea ce pune în evidenta acest autor prin cele sase functii si totodata exprima explicit este faptul ca *viata de familie* este tot mai mult considerata ca centrul care alimenteaza, care produce *dezvoltarea umana*.

Educatia familiala depinde de acest complex al vietii de familie, depinde de resursele proprii de care dispune, pe care le produce, sau asimileaza, inclusiv de resursele culturale si spirituale (mentalitati, credinte, atitudini, norme, valori, idealuri). Desfasurarea procesului educativ în familie depinde în mare masura si de modul în care se stabilesc si functioneaza relatiile interne si relatiile exterioare, cu mediul social, cultural. Metodele, felul în care se realizeaza educatia reciproca, autoeducatia si mai ales educatia tinerei generatii, a copiilor, modelele si principiile asimilate, rutina si aspiratiile care orienteaza solutiile în problemele de educatie, converg spre constituirea stilurilor de viata si de educatie în familie.

Diferitele functii îndeplinite de familie contribuie la constituirea stilului educativ specific. Climatul familial pozitiv, protector si stimulativ sau climatul negativ, distructiv si inhibitor sunt determinate de maniera în care se realizeaza functiile interne si externe ale familiei si conduc la efecte educative (pozitive sau negative) asupra partenerilor si a copiilor.

3.3.2. Protectia si îngrijirea copiilor – relatia de continuitate în familie

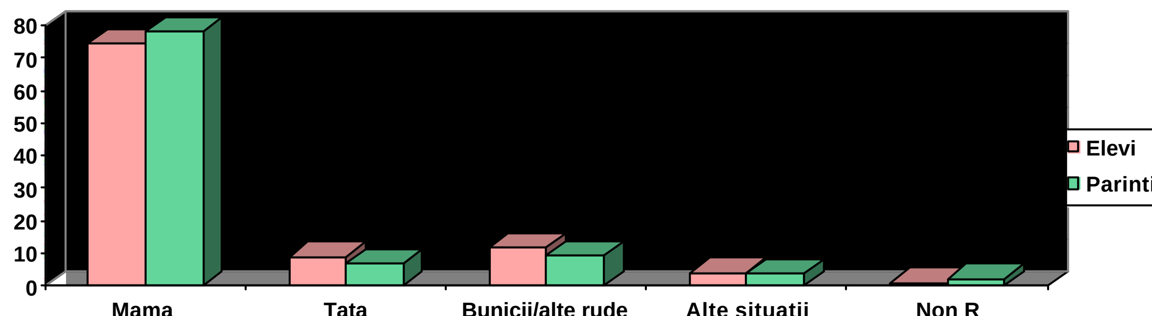
Una din principalele functii ale familiei, aceea de îngrijire si crestere a copiilor se poate constata prin bugetul de timp cheltuit de parinti pentru astfel de activitati. Cercetarea scoate în evidenta din raspunsurile la QE 10 si QP 27 (*Cine sta cel mai mult cu copilul?*) ca acest rol este atribuit si realizat în principal de mama. Desi timpul efectiv petrecut de mama cu copiii nu este exprimat cantitativ, ponderea este foarte semnificativa si în raspunsurile elevilor (74,3%) si ale adultilor din familie (78%), comparativ cu raspunsurile care atribuie acest rol tatalui (9% si respectiv 7%) sau bunicilor (10% si 8,5%).

[92] Mitrofan Iolanda, Ciuperca Cristian, *Incursiuni în psihosociologia si psihosexologia familiei*, Edit Press Mihaela S.R.L., Bucuresti, 1998 p. 167-199

[93] Idem, p. 173-174

[94] Duvall E. M., *Familz Development*, 4th edn., Philadelphia, Pennszlvania, Lippincott, 1971. p. 4-5, dupa: Thomas rR.M., în *The Internatioanl Encyclopedia of Education. Research and Studies*, vol.4, Oxford-Tokyo Pergamon Press, 1991, p. 1832-33

QE 10 /QP 27: Cine sta cel mai mult timp cu copilul?

Rezulta ca functia de protectie si *stilul afectiv, protector* al familiei se va datora în principal relatiei copilului cu mama si ca multe aspecte privind comunicarea cu copiii, ajutorul acordat acestora si astfel socializarea în familie, stilul în care se realizeaza educatia, vor depinde în mare masura de relatia mamei cu copiii. Stabilitatea si continuitatea aplicarii unor stiluri educative în familie sunt în dependenta de practicile pe care le instituie si aplica mamele. Acest rol este si mai evident în corelarea cu tipurile de familie, prin care se constata ca în familia cu ambii parinti naturali si aflati la prima casatorie, si în familia nucleara este un procent si mai ridicat al rolului mamei.

QE 10: Cine sta cel mai mult cu copilul?

		Mama	Tata	Bunicii/ alte rude	Alte situatii	Non R	Hi-patrat
Mediu	rural	73,2%	9,7%	13,1%	2,4%	1,5%	**13,19**
	urban	75,2%	8,4%	10,5%	5,5%	0,4%	p=99%
Tip 1	cu parinti naturali	79,0%	8,7%	8,1%	3,5%	0,7%	**97,89**
	reorganizata	58,7%	10,2%	23,4%	5,4%	2,4%	p=99,9%
	monoparentala	55,9%	9,4%	26,2%	7,4%	1,0%	
Tip 3	fam.nucleara	79,1%	10,0%	5,3%	4,7%	0,9%	**273,38**
	fam.extinsa	55,4%	4,6%	37,1%	2,0%	0,9%	p=99,9%

Având în vedere ca a fost investigat un esantion semnificativ de familii si ca adultii care au raspuns benevol sunt în majoritate femei, (peste 70%), se poate conchide verificarea indirecta a ipotezei ca **mamele sunt cele care participa în raport însemnat la realizarea educatiei copiilor si ca stilurile educative sunt în mare parte dependente de acest fapt.**

În plus trebuie sa tinem seama de faptul ca majoritatea cercetarilor privind educatia în familie au constatat ca de nivelul de studii al mamei depinde aspiratia copiilor de a continua educatia scolara. Nivelul de educatie a mamelor care au raspuns investigatiei noastre este în mare parte (peste 70%) postgimnazial (liceal sau profesional si universitar) si aproximativ asemanator (procentual) cu al tatilor investigati.

Studiile persoanei care a completat chestionarul:

	Studii	tata	mama	altii	Total	**tata**	**mama**
1	Sc.primara	15	48	25	88	**4,3%**	**3,9%**
2	Sc.generala (8/10 ani)	60	200	36	296	**17,1%**	**16,3%**
3	Înv. profesional	95	314	18	427	**27,1%**	**25,6%**
4	Liceu	129	457	31	617	**36,9%**	**37,3%**
5	Studii universitare	41	121	8	170	**11,7%**	**9,9%**
	NonR	10	85	27	122	**2,9%**	**6,9%**
	Total	350	1225	145	1720	**100,0%**	**100,0%**

Exista un procent semnificativ de femei casnice, care au mai mare libertate în utilizarea timpului, ceea ce explica disponibilitatea acestora pentru educarea copiilor. Aceasta situatie, corelata cu

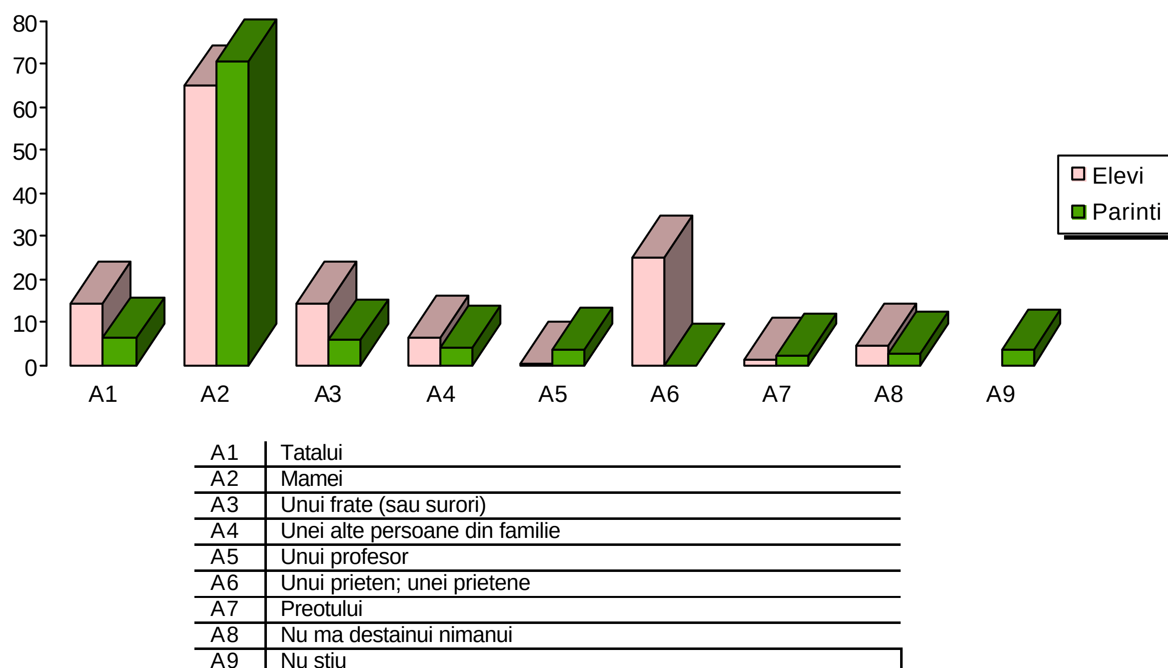
nivelul de studii (postgimnazial) pe care îl au majoritatea mamelor ne conduce la speranta ca multi dintre acesti elevi îsi vor continua studiile. Multi dintre ei pot avea sanse de integrare sociala si de reusita scolara, profesionala, datorita faptului ca li se acorda îngrijire si atentie, asa cum s-a constatat din alte cercetari de teren[95] ca se întâmpla în situatii similare. Afectiunea materna si mai ales lipsa acesteia s-a constatat ca influenteaza reusita în viata scolara si viata sociala. Simplul fapt ca mama este mai mult timp prezenta pentru copil conduce la stimularea pozitiva a încrederii, a internalizarii si aplicarii unor norme. Depinde însa si de cum actioneaza mama, cum administreaza în familie autoritatea sa si cum o influenteaza pe aceea tatalui.

3.3.3. Comunicarea în familie

Functionarea familiei ca mediu afectiv, social si cultural se bazeaza în mare parte pe comunicare. Numeroase studii si cercetari concrete se refera la rolul major al familiei în însusirea limbii, a diferitelor limbaje (de exemplu nonverbale) si în general a competentelor de comunicare cotidiana. Chiar analfabetismul si analfabetismul functional depind de educatia copiilor în familie. Cercetarea a investigat modul în care se realizeaza comunicarea si astfel apar anumite caracteristici ale stilurilor educative, mai ales din perspectiva interactiunilor care functioneaza în familie.

Comunicarea, **destainuirea** unei probleme personale a copilului a fost investigata la elevi prin QE - 11 (*Cui obisnuiesti sa te destainui?*) si în mod asemanator prin QP B36 la parinti.

QE 11: Cui obisnuiesti sa te destainui?

A1	Tatalui
A2	Mamei
A3	Unui frate (sau surori)
A4	Unei alte persoane din familie
A5	Unui profesor
A6	Unui prieten; unei prietene
A7	Preotului
A8	Nu ma destainui nimanui
A9	Nu stiu

Sunt asemanari si deosebiri dintre copii si parinti privind încrederea si afectiunea cu care investeste copilul pe cineva, caruia i se confeseaza. Este evidenta si explicabila încrederea acordata mamei de catre elevi (65%) si recunoasterea acesteia de catre adultii din familie care participa la cercetare (70%). Este interesant ca se aseamana si proportionalitatea echilibrata între raspunsurile care desemneaza pe tata sau pe unul dintre frati ca fiind persoana de încredere. Astfel elevii raspund ca se confeseaza tatalui (14,3%) sau fratilor (14,3%). În procente mai mici dar tot apropiate considera si parintii ca elevii se confeseaza tatalui (6,2%) sau fratilor (5,8%). Desi procentele referitoare la astfel de gen de comunicare cu tatal si cu fratii sunt mici, totusi se manifesta o recunoastere relativ asemanatoare a copiilor si parintilor. De aici decurge, pe de o parte, certitudinea ca aceasta este ierarhia frecventei unor astfel de raporturi de comunicare în interiorul familiei, pe de alta parte ca

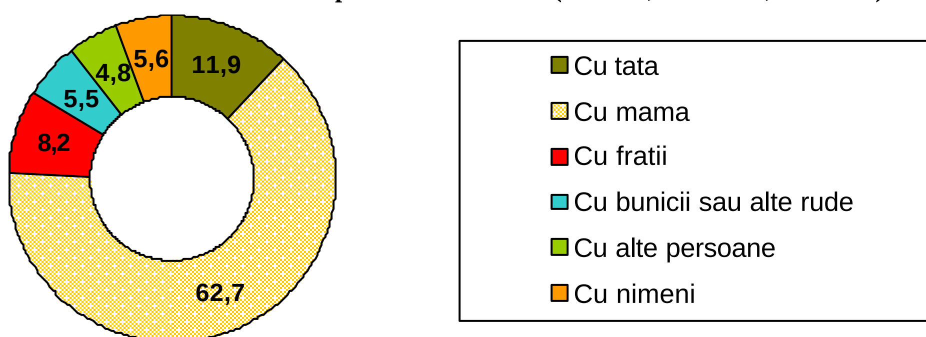
[95] Vezi: Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale, vol I*, Ed. Polirom, Iasi, 2002, p. 94, 104.

este recunoscuta aceasta ierarhie a încrederii si întelegerii în interiorul familiei. Tocmai de aceea se poate considera ca opiniile copiilor si ale parintilor sunt relativ asemanatoare în ceea ce priveste ierarhia intensitatii comunicarii din interiorul familiei. Se constata totodata o diferenta destul de mare dintre comunicarea copilului cu mama si comunicarea cu tatal, în privinta relatarii problemelor personale si asteptarii suportului parental.

Apare însa o diferenta si mai mare între raspunsurile elevilor si ale parintilor în privinta încrederii pe care elevii o atribuie prietenilor. Elevii le acorda încredere cu un procent semnificativ de 25% iar parintii considera ca pentru copii, prietenii acestora nu sunt persoane de încredere. Adultii ori nu cunosc relatiile copiilor cu prietenii, ori nu recunosc importanta acestora si raspund exprimându-si de fapt opinia ca nu ar trebui sa se destainuie copiii prietenilor, pentru ca nu pot sa primeasca un raspuns competent sau bineintentionat.

Sfatul pentru rezolvarea unor probleme legate de scoala este cerut cu prioritate tot mamei. Aceasta situatie confirma încrederea acordata mamei de catre copii dar si gradul de participare al mamei la viata scolara si la rezolvarea problemelor care apar în acest context.

QE 22: Cu cine te sfatuiesti cel mai des când ai probleme la scoala (absente, note mici, conflicte)?

Raspunsurile care îl desemneaza pe tata apartin mai cu seama elevilor care au mama vitrega si al caror tata natural este implicat în educarea copilului si în relatia cu scoala. Majoritatea elevilor, în astfel de situatii, cer sfatul unui membru al familiei. Constatam ca elevii, chiar daca se destainuie personal si colegilor, prietenilor; în problemele de scoala, cele mai importante la aceasta vârsta, *sprijinul este asteptat din partea familiei* si mai ales din partea mamei, pe care astfel o recunosc ca fiind mai implicata în educatia copiilor

Frecventa cazurilor de întelegere a copiilor de catre parinti este semnificativa pentru aceasta vârsta si satisfacatoare pe ansamblu pentru ca lipsa de întelegere întruneste procente mici. Astfel cele mai mari procente de raspunsuri, care sunt apropiate sau depasesc 50% sunt atribuite pentru o întelegere frecventa, *„deseori"*, la elevii care provin din majoritatea categoriilor de familii. Pentru varianta *rareori* opteaza totusi între 32,8% si 46,1% dintre elevi.

QE 20: Crezi ca parintii te pot întelege cu adevarat?

		Deseori	Rareori	Deloc	Non R	Medie
Mediu	rural	54,6%	40,5%	4,5%	0,4%	**150**
	urban	63,1%	33,9%	2,9%	0,1%	**160**
Tip 1	cu parinti naturali	61,5%	35,5%	2,7%	0,3%	**159**
	reorganizata	47,9%	46,1%	6,0%	0,0%	**142**
	monoparentala	53,5%	38,6%	7,9%	0,0%	**146**
Tip 2	un copil	64,7%	32,8%	2,2%	0,2%	**163**
	doi copii	59,9%	35,4%	4,5%	0,1%	**156**
	trei copii si mai multi	53,9%	42,1%	3,6%	0,4%	**151**
Tip 3	familie nucleara	60,7%	36,3%	2,9%	0,1%	**158**
	familie extinsa	53,6%	39,4%	6,4%	0,6%	**147**

Dupa mediul de rezidenta, media frecventei întelegerii pe ansamblu este mai ridicata în familiile din mediul urban. Dupa modul de organizare, în tipurile de familii cu parinti naturali, unde copiii sunt împreuna cu parintii naturali, frecventa întelegerii dintre copii si parinti este mai ridicata decât în familiile reorganizate, în care unul dintre parinti este vitreg. În aceste familii frecventa comunicarii si a raporturilor bazate pe întelegere este mai redusa si în raport cu familia monoparentala. Tinând seama de faptul ca familiile în care copiii sunt împreuna cu parintii naturali, aflati la prima casatorie sunt mult mai numeroase (1351) în raport cu familiile reorganizate (167) si cu familiile monoparentale (201), putem sa spunem ca este mult mai *generalizat stilul* de relatii si atitudini *bazat pe întelegere si încredere, pe suport parental*. Gradul de întelegere sau poate numai de încredere în întelegerea parintilor este mai redus în familiile cu 2-3 copii fata de familiile cu un singur copil, unde comunicarea si raporturile directe cu parintii sunt mai frecvente. Am constatat însa ca relatiile de fratrie aduc un surplus de comunicare si de suport familial care pot sa compenseze distribuirea atentiei, a grijii si a întelegerii parentale fata de mai multi copii. Socializarea nu scade în intensitate daca relatiile sunt normale între frati, între parinti si fiecare copil, daca se rezolva conflictele, comunicarea poate sa devina mai complexa si sa creasca receptivitatea familiei fata de copil.
În familiile constituite doar din parinti si copii (tipul de familie nucleara) gradul de încredere a copiilor privind întelegerea lor de catre parinti este mai mare fata de opinia elevilor provenind din familiile extinse în care sunt si bunicii. În aceste familii relatiile intergeneratii sunt mai complexe si dificultatile de întelegere mai mari.
Putem constata ca pe ansamblu se manifesta încrederea copiilor care provin din diferite tipuri de familii, pentru ca cei mai multi indica o frecventa ridicata a întelegerii de catre parinti.

Temele abordate în comunicarea dintre copii si parinti si frecventa discutarii acestora este investigata prin QE 24 (*Despre ce discuti cu parintii tai*) si QP 21 în paralel, în chestionarul adresat parintilor.

QE 24: Despre ce discuti cu parintii tai?/QP 21: Despre discutati cu copiii dvs.?

Nr.	Teme despre:	Elevi				Parinti				Coincid QE/QP în fam.
		Des	Rar	Deloc	**Med**	Des	Rar	Deloc	**Med**	
A1	Scoala	68,5%	27,2%	3,2%	**166**	80,3%	16,0%	1,2%	**181**	**67,6%**
A2	Prietenii mei	33,5%	53,2%	11,7%	**122**	46,3%	41,8%	7,6%	**140**	**48,4%**
A3	Viitorul meu	60,3%	29,2%	9,0%	**152**	71,6%	20,5%	4,5%	**169**	**59,7%**
A4	Dragoste, prietenie	17,1%	44,1%	36,9%	**80**	26,4%	43,0%	25,2%	**101**	**46,8%**
A5	Sexualitate	10,4%	32,8%	55,1%	**55**	16,9%	35,8%	41,2%	**74**	**50,1%**
A6	Comportamentul meu în familie/societate	63,1%	28,4%	7,1%	**157**	79,4%	13,3%	3,4%	**179**	**59,6%**
A7	Problemele financiare ale familiei	25,1%	44,6%	28,4%	**97**	37,9%	40,5%	16,3%	**129**	**42,2%**
A8	Emisiuni TV, carti, reviste citite	36,2%	40,1%	21,9%	**115**	42,4%	36,9%	15,3%	**123**	**46,2%**
A9	Probleme moral-religioase	18,3%	46,6%	32,4%	**86**	41,1%	37,8%	15,1%	**128**	**43,2%**
A10	Politica, sport, muzica etc.	33,1%	40,1%	24,0%	**109**	24,9%	42,8%	25,3%	**100**	**45,1%**

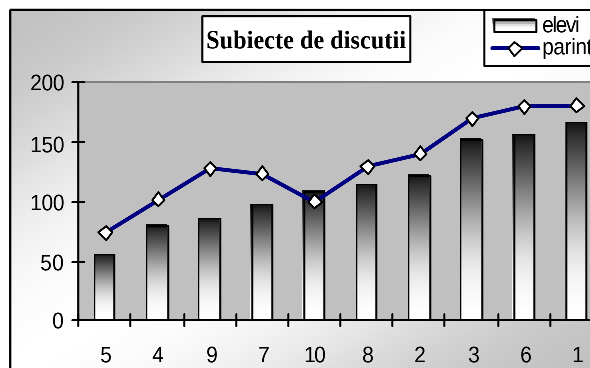
Se poate observa ca functia de socializare a familiei, functia de integrare culturala sunt importante, pentru ca si elevii si parintii acestora indica frecventa mai ridicata în comunicare a temelor privind *activitatea scolara, viitorul copiilor si comportamentul acestora în familie si în societate.* Aceste teme sunt recunoscute ca fiind des discutate de catre elevi în proportie de 60-70% iar de catre parinti în proportie de 70-80%. Din prelucrarea datelor se constata ca exista procente mai ridicate de coincidenta ale raspunsurilor elevi/parintii acestora tot pentru aceste teme de discutii.
Cu medii de frecventa mai mici sunt discutate teme privind prietenii copiilor, carti si produse mass-media, teme din domenii mai mult mediatizate: politica, sport, muzica. Si în raspunsurile parintilor

apar aceste domenii, dar li se acorda frecvente mai ridicate în discutiile cu copiii. Diferente mai mari dintre opiniile elevilor si parintilor se înregistreaza cu privire la discutarea problemelor financiare (media la elevi 97 si la parinti 129) si a problemelor moral-religioase (media la elevi de 86 si la parinti de 128). Initierea si receptarea discutiilor pe aceste teme, care vizeaza capacitatea economica a familiei sau care sustin functia culturala, au o eficienta redusa în procesele de comunicare dintre copii si parinti si datorita faptului ca interesele legate de aceste domenii sunt diferite. Elevii sunt deja obisnuiti din copilarie sa primeasca si sa pretinda ajutor material din partea parintilor, iar constientizarea resurselor si limitarea pretentiilor nu reprezinta preocuparea si interesul lor. Discutarea problemelor moral-religioase este suspectata ca fiind predica moralizatoare, fata de care se poate instala opacitatea sau rezistenta la receptare.

Cel mai rar se discuta în familiile investigate despre sexualitate, despre dragoste si prietenie. Ceea ce rezulta este ca parintii evita si elevii ezita sa discute tocmai despre probleme care încep sa devina la acesta vârsta probleme de viata si uneori chiar cauze ale deviantei adolescentilor. Se constata ca elevii au reticente privind gradul de întelegere din partea parintilor pentru discutarea problemelor care tin de intimitatea fizica si de afectivitate. Chiar si într-o categorie de familii mai putin semnificativa si extinsa, cea care este afectata de probleme de sanatate, unde raspunsurile elevilor exprima încrederea în întelegerea pe care le-o acorda parintii într-un procent ridicat, discutarea acestor teme delicate este foarte redusa.

QE 24: Despre ce discuti cu parintii tai?/QP 21: Despre discutati cu copiii dvs.?

A1	Scoala
A2	Prietenii mei
A3	Viitorul meu
A4	Dragoste, prietenie
A5	Sexualitate
A6	Comportamentul meu în fam./soc.
A7	Problemele financiare ale familiei
A8	Emisiuni TV, carti, reviste citite
A9	Probleme moral-religioase
A10	Politica, sport, muzica etc.

Graficul anterior, realizat pe baza mediilor frecventei unor teme în dialogul copii-parinti, pune în evidenta concordanta liniei ascendente dintre raspunsurile elevilor si cele ale adultilor. Traseul ascendent este similar, dar adultii apreciaza cu frecvente mai ridicate decât elevii discutarea acelorasi teme. Aceasta situatie a raspunsurilor se poate datora si faptului ca de multe ori parintii considera ca dialogheaza cu copiii lor, chiar daca poarta un dialog impersonal fata de toti membrii familiei, fara sa se adreseze în mod explicit copiilor. Preadolescentii au nevoie sa le fie respectata personalitatea si de aceea iau în considerare dialogul direct care se poarta cu ei, dialogul în care pot participa cu opinii personale fara sa le fie teama ca vor fi sanctionati.

La evaluarea acestor diferite situatii de comunicare (destainuirea, sfatul, întelegerea), contribuie chiar si non-raspunsurile, plus recunoasterea lipsei de comunicare. Acestea întrunesc procente scazute în ansamblul raspunsurilor, ceea ce conduce la concluzia ca exista comunicarea dintre copii si parinti si ca aceasta este reciproc recunoscuta ca fiind importanta. Raspunsurile privind comunicarea în familie sunt semnificative, în expresie cantitativa si calitativa, mai ales prin faptul ca acestea se refera la situatii ce presupun încrederea si respectul reciproc din familie.

Din interpretarea rezultatelor anterioare se poate constata ca stilurile educative în familiile care au facut parte din esantion pot fi caracterizate prin raportare la cea de a doua axa[96], *axa suportului parental* pe care, stilurile educative se diferentiaza ca sens valoric de la afectiunea pozitiva, încrederea, respectul, atasamentul la manifestarea relatiilor si situatiilor opuse, negative, ca relatii de respingere sau de indiferenta, atitudini de neîncredere, lipsa de respect si atasament. Si alti itemi

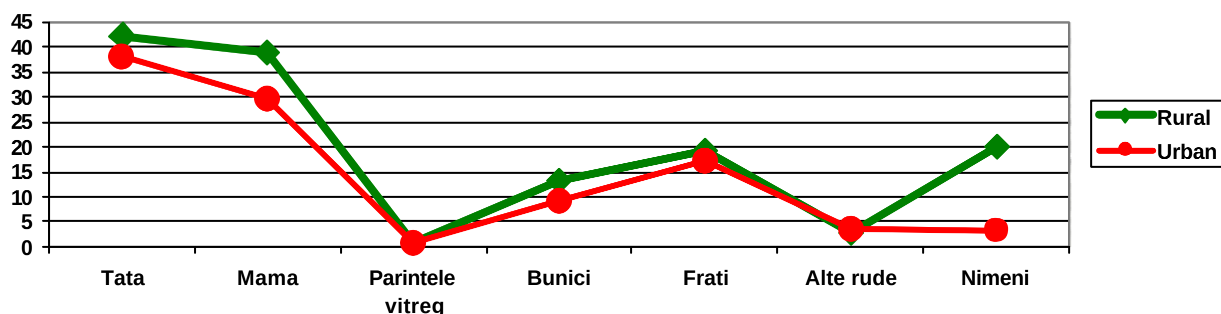
[96] Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale, vol I*, Ed. Polirom, Iasi, 2002, p. 91.

au investigat **suportul parental** în practicile educative din familie si am constatat ca „indicatorii reflecta gradul de angajare a parintilor în activitatea copilului, suportul (ajutorul) pe care i-l ofera, timpul pe care i-l consacra, receptivitatea fata de starile emotionale si fata de nevoile sale.”[97]

3.3.4. Stilul educativ în familie si dezvoltarea personalitatii

Comunicarea în familie reprezinta una din principalele experiente educative ale copiilor. Modul în care parintii comunica între ei si cu copiii determina educatia si unele caracteristici specifice ale acesteia care se contureaza ca stil de comunicare, si totodata ca stil educativ. Acestea influenteaza formarea stilului cognitiv si a stilului afectiv specifice unei personalitati. Conceptul de personalitate asa cum l-a utilizat Allport, începând cu 1937, reprezinta modele relativ uniforme si stabile de comportament pe care indivizii le manifesta si le repeta în activitatile cotidiene[98]. Stilul cognitiv si stilul afectiv reprezinta modalitati de manifestare ale stilului unei personalitati care începe sa se contureze din primii ani de viata. La preadolescenta, personalitatea, caracterizata prin aceste stiluri, devine treptat constienta de sine, îsi experimenteaza si îsi pune în evidenta stilurile. Viata de familie în special, experientele traite din care se învata direct si temeinic, comunicarea cotidiana mai ales cu parintii, determina formarea personalitatii si a stilurilor specifice: a) *stilul cognitiv* ca „ansamblu de modalitati particulare de dobândire, înmagazinare, transformare si utilizare a informatiei”[99] si mai ales ca o maniera de a întelege situatiile si de a cauta solutii; b) *stilul afectiv* ca un „ansamblu de fatete ale personalitatii reliefate prin motivatie, emotii, stima de sine”[100]
Dezvoltarea personalitatii copiilor datorate influentei parentale este recunoscuta si abordata în diferite cercetari teoretice si investigatii concrete. Teoreticienii *atasamentului* considera ca un anumit patern al interactiunii parinte-copil influenteaza dezvoltarea încrederii de sine, dezvoltarea unui sens autentic al sinelui, conduc spre independenta si spre autoevaluare pozitiva sau negativa[101].
La preadolescenta **nevoia de afectiune si de atasament paternal** nu scade chiar daca începe sa se manifeste tendinta de depasire a influentelor mediului familial. Aceasta se poate constata si din prelucrarea raspunsurilor la întrebarea:

QE 25: De la cine din familie ai dori sa primesti mai multa atentie, întelegere?

Este fireasca nevoia de afectiune si de întelegere exprimata în raport cu parintii naturali, în raport cu mama (33.9%) si mai ales în raport cu tatal (40%), ceea ce este specific preadolescentilor, de aceea procentele ridicate de raspunsuri care marcheaza pe primul loc nevoia de atentie si de întelegere din partea tatalui apar în toate tipurile de familii. Am observat anterior, ca elevii declara într-un procent mai ridicat ca se destainuie si cer sfatul mamei. Este firesc deci sa fie un procent mai mare al raspunsurilor care exprima aspiratia de mai multa întelegere si atentie din partea tatei. Numai în

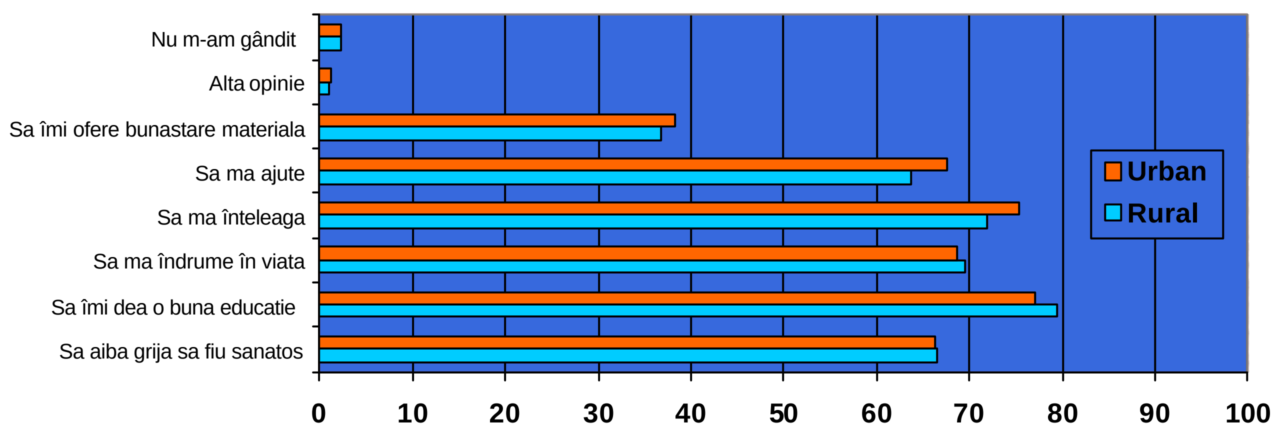
---

[97] Idem.
[98] Legenre, Renald, *Dictionnaire actuel de l'education*, Guerin Editeur, Montreal, 1993, p. 1195.
[99] Idem, p.1194-1195
[100] Idem, p.1194.
[101] Strage, Amy A., *Family context variables and the development of self-regulation in college students*, in: Adolescence, Spring, 1998

cazul familiilor cu probleme de sanatate exista un procent mai mare (de 40,4%), al raspunsurilor care vizeaza în primul rând afectiunea din partea mamei (fata de 29,8% afectiune din partea tatei).
Pentru parintele vitreg sunt optiuni irelevante (0,8%) pe ansamblu, dar trebuie sa tinem seama ca din esantion au facut parte numai 35 de parinti vitregi, (13 rural si 22 urban). Daca ne referim la acest numar de parinti vitregi, nevoia de întelegere este exprimata într-un procent chiar mai ridicat decât aceea fata de parintii naturali, se apropie de 50% în rural si de 27% în familiile din mediul urban. Procente relevante ale nevoii de afectiune se îndreapta spre frati (18,1%), deci spre cei din aceeasi generatie, dar si spre bunici (10,9%). Nu s-au cerut optiuni univoce pentru ca este firesc sa existe multe situatii în care copiii au nevoie de afectiune mai mare din partea mai multor membri ai familiei. Desigur, procentele cele mai mari privind o astfel de expectanta le întrunesc parintii, inclusiv parintii vitregi. Fratii, bunicii, alte rude, împreuna, au procente care, însumate ating o treime din numarul elevilor care au raspuns.
Un procent însa mai mare îl au raspunsurile în care elevii afirma ca *nu* au nevoie de mai multa atentie, întelegere, din partea cuiva din familie (24,4%). Procentul acestor raspunsuri este si mai mare în mediul urban (28%), - fata de rural (19,9%) -, ceea ce poate sa semnifice si satisfactia mai ridicata a copiilor din mediul urban fata de afectiunea împartasita în familie dar si mai probabil poate sa reprezinte înstrainarea sau neîncrederea fata de membrii familiei.
Viata de familie, stilul familial de educatie, presupun de fapt împartasirea afectiunii în mod reciproc. Nu numai copiii primesc afectiune, întelegere, ci si ei le ofera la rândul lor parintilor. Afectiunea si atasamentul copiilor fata de parinti si de familie, în general, se manifesta în diferite moduri : prin modul în care copiii raspund la cerintele si la solicitarile parintilor, prin modul în care manifesta sinceritate în comunicare si transparenta în comportament, prin initierea si asumarea unor modalitati concrete de participare la viata de familie, prin modul în care contribuie la echilibrul si la prestigiul familiei realizând performante în viata scolara sau în anumite activitati.

Atasamentul se manifesta prin pastrarea si transformarea în *model a imaginii parintelui* sau persoanei de care s-a atasat copilul. *Modelul de parinte bun* pe care tinerii adolescenti si-l construiesc se raporteaza la parintii lor fie în sens afirmativ, fie compensator. Începând cu preadolescenta, copiii îsi formeaza o constiinta de sine si prin raportare la familie în ansamblu si prin raportare la valori, norme, calitati, comportamente care sunt functionale si eligibile pentru statutul de parinte si pentru aprecierea îndeplinirii rolului de parinte.

QE-28 : Ce înseamna pentru tine un parinte bun?

Este interesant ca ceea ce reprezinta **parinte bun** pentru preadolescenti se refera la *preocuparea parintilor pentru educatie* (78,3%) si *pentru îndrumarea copiilor în viata* (69,1%). Un procent mare de raspunsuri priveste tocmai *nevoia de întelegere, de afectiune* (73,8%) ceea ce demonstreaza înca o data ca pentru personalitatea preadolescentului comunicarea, împartasirea afectiva si astfel stilurile parentale „*autoritativ*" sau „*democratic*" sunt benefice si solicitate de ei. Procente apropiate si foarte ridicate vizeaza *grija* parintilor *pentru sanatate*, *ajutorul* acestora. Conditiile de *bunastare materiala*, care sunt determinate si de factori externi familiei si pe care parintii nu pot sa-i

determine în sensul dorit, întrunesc un procent mai mic decât celelalte caracteristici, dar destul de semnificativ (37,5%). Variantele de raspuns au fost formulate cu referire la persoana copilului, astfel încât putem spune ca elevii au avut optiuni pentru un model de parinte bun, care este apropiat de realitatea pe care el o traieste, fie si numai prin comparatie.

Este interesant faptul ca aceste optiuni concorda cu principalele *functii parentale* care au fost selectate, de cele mai multe ori, pentru cercetarea, aprecierea si prospectarea efectelor modului în care adultii îngrijesc copiii, participa la cresterea lor si le influenteaza dezvoltarea personalitatii. Un exemplu în acest sens sunt functiile parentale puse în evidenta de Kari Kellen, functii pe care autoarea le considera necesare, definitorii pentru *,un parinte suficient de bun*". Îndeplinirea acestor functii se identifica prin capacitati puse în practica de catre adult. Este vorba de: „capacitatea de a percepe copilul asa cum este"; „capacitatea de angajare emotionala pozitiva în viata copilului"; „capacitatea de empatie în relatia cu copilul"; „capacitatea de a avea expectante realiste"[102] cu privire la copil, la cresterea, dezvoltarea acestuia.

Imaginea, modelul de „parinte bun" sunt semnificative pentru formarea statutului de „copil bun" si interpretarea rolului asumat, în acest sens, în propria familie. În perspectiva copilul poate sa se proiecteze pe sine ca viitor parinte, corespunzator acestui model. Aceasta proiectie este încorporata de fapt în aspiratia de întemeiere a unei familii care a fost pusa în evidenta prin itemii care vizeaza orientarile copiilor si ale parintilor pentru viitor.

Printre aspiratiile de reusita în viata, întemeierea unei familii este pe locul al doilea ca importanta pentru elevi (20,6%) si pentru parinti (10,8%), desi în procente relativ mici, pentru ca în primul rând, elevii de 14 ani si mai ales parintii lor, îsi îndreapta grija, efortul si proiectele cele mai importante spre realizarea profesionala.

3.3.5. Cooperarea si asumarea responsabilitatilor în familie

În viata de familie se desfasoara o mare diversitate de activitati prin care se satisfac nevoile[103] specifice individului si familiei totodata:

- nevoile fiziologice: de hrana, igiena, sanatate;
- nevoi de siguranta: securitate, stabilitate, protectie, asigurarea unor structuri (locuire, îmbracaminte);
- nevoi de dragoste si apartenenta: acceptare, daruire si primire a iubirii;
- nevoi de stima: respect fata de sine, respect fata de altii;
- nevoi de actualizare de sine: împlinire personala, îmbogatirea propriului potential.

Pentru îndeplinirea acestor nevoi, pe lânga utilizarea resurselor în comun, se realizeaza în comun o serie de activitati, dintre care unele sunt absolut necesare, sunt activitati primare, activitati de baza în viata si în gospodaria unei familii. Alte activitati îndeplinesc nevoi superioare de ordin cultural, spiritual. Prin desfasurarea acestora în comun se realizeaza integrarea culturala în comunitatea umana, spirituala, de baza, în familie, se capata identitatea culturala si demnitatea culturala. Chiar si atunci când familia este captata de mass-media, când realizeaza un consum cultural pasiv si de calitate inferioara, când se abandoneaza în fata televizorului ore întregi, daca alegerea canalelor si a emisiunilor TV se produce cu acordul familiei întregi, atunci viata familiei functioneaza. Atunci când se vizioneaza emisiuni preferate de parinti si copii, când acestea au o calitate culturala si sunt asteptate, comentate împreuna, dau satisfactii fiecaruia, atunci caminul familiei are o viata culturala chiar daca este redusa la consum mediatic. Participarea la evenimente culturale, vizionarea de spectacole, frecventarea unor biblioteci, vizitarea muzeelor si cu atât mai mult practicarea unor activitati artistice sau sustinerea de catre familie a acestora, prin alocarea resurselor materiale necesare reprezinta modalitati importante prin care parintii realizeaza insertia culturala de baza si o educatie informala de calitate. Practicarea sporturilor, a jocurile distractive comune, organizarea excursiilor, vizitarea prietenilor si a rudelor sunt alte modalitati active prin care copiii deprind regulile, îsi verifica si dezvolta abilitatile cele mai diverse, inclusiv cele morale, civice.

---

[102] Killen, Kari, *Copilaria dureaza generatii la rand*, Editura First, Timisoara, 2003, p. 30-33

[103] *Family life education:package one*, Unesco Principal Regional Office for Asia and Pacific, Bangkok, 1988, p. 84

Pregatirea copiilor pentru capatarea independentei si pentru integrarea sociala presupune participarea la activitatile familiale si asumarea unor responsabilitati prin care fiecare îsi îndeplineste statutul si rolul în familia sa.
Am investigat elevii si parintii pentru a afla care sunt **activitatile la care participa mai frecvent împreuna**. Am oferit o lista cu diferite activitati, unele care se desfasoara cotidian, altele care sunt periodice sau ocazionale. Prin aceasta putem constata indirect si timpul pe care îl petrec copii în mod activ, împreuna cu parintii, cu familia lor si situatiile mai frecvente de **cooperare în familie**.
Prelucrarea datelor, calcularea mediei frecventelor de participare ne dau înca o imagine semnificativa a vietii si educatiei în familie realizate si recunoscute de subiectii investigati.

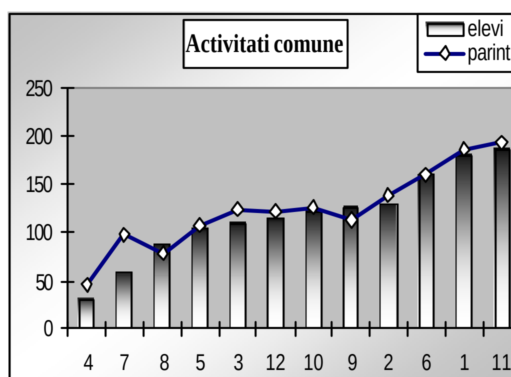
QE 12/QP 26: Care sunt tipurile de activitati pe care le desfasori în familie împreuna cu parintii tai?

	Elevi				Parinti			
	Des	**Rar**	**Deloc**	**Med**	**Des**	**Rar**	**Deloc**	**Med**
1. Luam masa împreuna	78,5%	17,5%	0,8%	**180**	85,6%	11,8%	0,3%	**187**
2. Facem curatenie în casa împreuna	38,4%	52,2%	8,7%	**130**	44,0%	45,3%	6,7%	**139**
3. Mergem la cumparaturi împreuna	28,9%	50,7%	19,2%	**110**	35,5%	48,7%	11,3%	**125**
4. Mergem la teatru, la film	4,9%	20,5%	72,7%	**31**	5,2%	31,0%	55,8%	**45**
5. Ne ocupam de îngrijirea pasarilor, animalelor si cultivarea gradinii	38,0%	26,9%	33,9%	**104**	36,5%	28,4%	30,1%	**107**
6. Ne uitam împreuna la televizor	66,2%	26,7%	5,9%	**161**	64,1%	26,5%	5,6%	**161**
7. Facem lectiile împreuna	9,5%	39,2%	50,0%	**59**	22,4%	48,5%	24,3%	**98**
8. Jucam împreuna carti, fotbal, tenis, sah etc	20,6%	45,6%	32,8%	**88**	15,6%	42,7%	36,5%	**78**
9. Mergem în vizite la prieteni	39,2%	46,2%	13,4%	**126**	28,5%	51,3%	15,7%	**113**
10. Petrecem concedii, vacante, iesiri în aer liber	41,4%	37,8%	19,7%	**122**	44,8%	31,3%	19,9%	**126**
11. Petrecem sarbatorile împreuna	87,6%	9,4%	2,1%	**186**	90,5%	4,7%	1,2%	**193**
12. Participam la slujbele religioase	32,2%	48,9%	17,1%	**115**	35,8%	44,7%	14,9%	**122**

Cu procente si medii ale frecventelor semnificative se pot distinge câteva tipuri de activitati care dau si specificul vietii de familie nu numai la populatia investigata, ci în general, la întreaga populatie. Apar astfel moduri si modele comune de viata si de educatie în famile care conduc la distingerea unor indicatori care pot caracteriza stilul de viata si stilul de educatie în familie. Mentionam înca o data ca educatia în familie este una din principalele manifestari ale educatiei informale care se realizeaza implicit, permanent, cu sau fara intentie constientizata, prin utilizarea cotidiana a resurselor obisnuite, cu îndeplinirea functiilor normale ale vietii de familie.
Elevii, la aceasta vârsta, dar în genere copiii îsi petrec sarbatorile cu parintii, în familie. Si alte evenimente care tin de viata de familie, de evenimente, de ciclurile vietii, aduna parintii cu copiii. Activitatea comuna „*Petrecem sarbatorile împreuna*” (11) întruneste procentele si mediile de frecventa cele mai ridicate, am putea spune maxime si în raspunsurile elevilor (87,6%, media 186) si ale parintilor (90,5%, media 193). Se poate considera ca aceasta activitate s-a instituit ca o necesitate, obisnuinta, patern cultural. Tocmai de aceea parintii ar trebui sa constientizeze si sa instrumenteze caracterul educativ al acestor evenimente, sa fie mai selectivi si exigenti cu mijloacele pe care le utilizeaza, fata de productia si comertul cu bunuri de larg consum (inclusiv cultural) din care îsi capata resursele.
Cu procente ridicate si medii de frecventa mari, elevii (78,5%, media 180) si parintii (85,6%, media 187) declara ca *iau masa împreuna* (1). Si aceasta activitate, care îndeplineste unele functii interne ale familiei si satisface nevoi de baza, tine de stilul traditional de viata si de educatie în familie. În prezent sunt alte obisnuinte care se manifesta si se formeaza în timpul acestei activitati. În cea mai mare parte atentia este concentrata pe hrana si pe hranirea cu prioritate a generatiei tinere. Se creeaza de aceea, informal, o alta ierarhie, cel putin temporara în timpul acestei activitati care poate sa conduca la efecte privind atitudinea copiilor cu privire la alocarea, cu prioritate catre ei, a resurselor de consum ale familiei. Parintii sunt învestiti cu rolul informal de educatori si în timpul acestei activitati comune. De aceea, multi parinti experimenteaza si instituie reguli, sanctiuni, formeaza deprinderi care pot avea sanse de asimilare si de aplicare de catre copii pe parcursul vietii.

Pe locul trei în ierarhia procentelor în raspunsuri este: *„Ne uitam împreuna la televizor”*, la elevi (66,2% deseori, 26,7% rareori) si parinti (64,1% deseori, 26,5% rareori). Calcularea mediei frecventei la aceste raspunsuri este simtitor si semnificativ apropiata de 161.
Este evident ca aceasta optiune reprezinta o caracteristica a petrecerii timpului liber în familie si ca efectele educative apar si datorita repetabilitatii si a duratei privitului la televizor, care de cel mai multe ori nu este „împreuna” ci „unul lânga altul”. Mentionam aceasta pentru ca efectele educative sunt nu de putine ori negative, tocmai datorita faptului ca tinerii privesc la televizor, alaturi de parintii lor, în repetate situatii ceea ce nu este necesar, util, cu semnificatie pozitiva. Parintii sunt astfel responsabili pentru nivelul si calitatea consumului de programe TV. Acesta a devenit indirect si un mijloc de educatie informala în familie pentru ca de multe ori, cererea si acordarea libertatii sau a sanctiunilor (pedepse, recompense) se raporteaza tocmai la privitul la TV.
Toate aceste trei activitati la care, din opiniile subiectilor investigati, participa în proportia cea mai mare si copiii si parintii au riscul de a deveni *manifestari pasive*, mai ales pentru copii, care ramân de cele mai multe ori consumatori, spectatori neimplicati. Activitatile gospodaresti, care presupun implicarea activa si contributia reala la rezolvarea unor probleme ale familiei ating o frecventa apropiata de rareori, desi la o alta întrebare, pe care o prezentam în continuare, exista o frecventa mai mare a raspunsurile cu privire la activitatile gospodaresti din familie îndeplinite de copii. Aceasta contradictie releva si situatia de lipsa de cooperare parinti-copii în treburile casnice dar si asumarea independenta a unor sarcini de catre preadolescenti. Cel mai rar sunt facute împreuna activitatile de a merge împreuna la teatru si la film, locul lor a fost preluat de catre privitul la televizor, cu multe efecte negative. Tot cu frecventa redusa se realizeaza participarea parintilor la efectuarea temelor de catre elevi, ceea ce poate sa reprezinte si cresterea responsabilitatii elevilor fata de sarcinile scolare, dar si scaderea competentelor sau a implicarii parintilor în aceasta categorie de activitati. Jocurile sportive si distractive sunt tot cu o participare scazuta în familie. Asimilarea regulilor, practicarea acestora, exersarea experientelor de respect, cooperare si responsabilitate în jocurile sportive si cele distractive nu se mai practica decât rareori în familie. Locul acestora a fost preluat de jocurile electronice, marcate de individualism, de violenta, de lipsa de comunicare si negociere a rolurilor, regulilor, evaluarilor. Putem astfel sa remarcam frecventa mai mare a situatiilor în care nu este o participare activa din partea copiilor. Desi stilul parental protector apare ca preponderent din raspunsurile la mai multe întrebari, totusi gradul de implicare activa si de cooperare este redus.
Traiectoria graficului mediilor de frecventa pentru toate activitatile mentionate uneste valori semnificative si este similara pentru elevi si parinti. Valorile procentului de raspunsuri date de elevi si parinti sunt în general apropiate. La parinti, media este cu putin mai ridicata fata de elevi, atunci când se aleg optiunile *„Facem lectiile împreuna”* (7) si *„ Jucam împreuna carti, fotbal, tenis, sah etc”* (8) si mai scazuta când declara *„Mergem în vizite la prieteni”* (9)

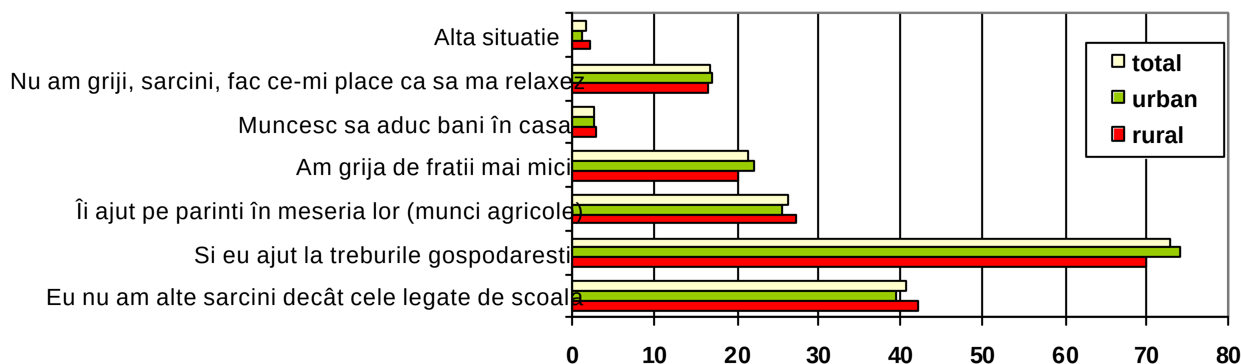
1.	Luam masa împreuna
2.	Facem curatenie în casa împreuna
3.	Mergem la cumparaturi împreuna
4.	Mergem la teatru, la film
5.	Ne ocupam de îngrijirea pasarilor, animalelor si cultivarea gradinii
6.	Ne uitam împreuna la televizor
7.	Facem lectiile împreuna
8.	Jucam împreuna carti, fotbal, tenis, sah etc
9.	Mergem în vizite la prieteni
10.	Petrecem concedii, vacante, iesiri în aer liber
11.	Petrecem sarbatorile împreuna
12.	Participam la slujbele religioase

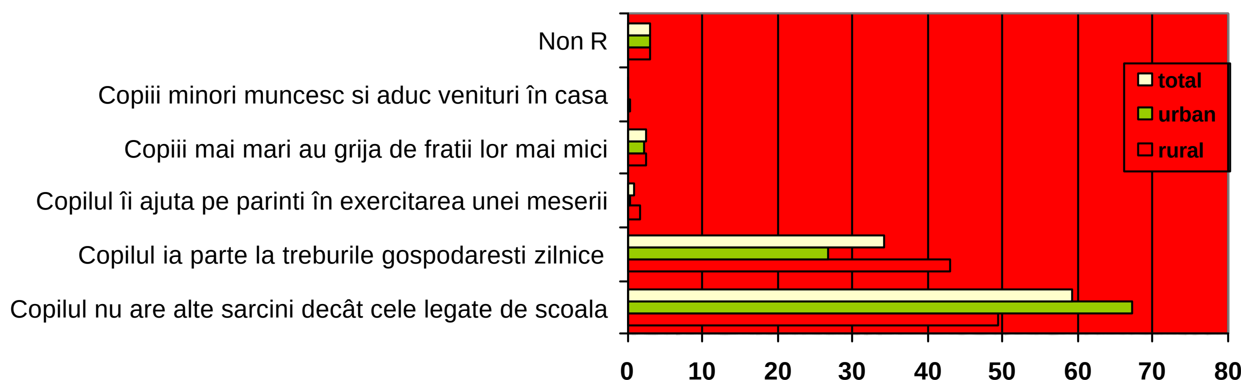
Participarea la anumite activitati în familie educa, socializeaza copiii în spiritul cooperarii, al unor responsabilitati concrete, ale caror efecte sunt vizibile si pentru cei apropiati, realizeaza pe ansamblu unitatea familiei, echilibrul dintre pretentii si obligatii.

Responsabilitatile pe care si le asuma în mod personal copiii, atributiile, contributiile proprii si retributiile care decurg din acestea sunt legate de activitatile prin care ei îsi aduc aportul mai direct si controlabil la viata de familie. Astfel se realizeaza si autoeducarea copiilor în familie. Au fost chestionati elevii si parintii cu privire la **sarcinile pe care si le asuma si le îndeplinesc copiii în familie.**

QE 23. Încercuieste variantele care se potrivesc situatiei tale în familie:

QP 15. Încercuiti variantele care se potrivesc situatiei din familia dvs.:

Raspunsurile copiilor au indicat mai multe moduri de participare la viata de familie decât au semnalat parintii. Variantele de raspuns pe care le-am oferit au fost considerate de catre elevi ca fiind în conjunctie (si, si), iar de catre parinti ca fiind în disjunctie exclusiva (ori, ori). Perceperea variantelor de actiune în modalitatea conjunctiva este un semn al logicii stilului permisiv. Stilul autoritar opereaza cu disjunctii exclusive între diferite variante, optiuni pentru a controla si a indica mai riguros. Exista deci o predispozitie a elevilor în logica raspunsurile spre mai multe variante de activitati, de sarcini pe care si le asuma. Deschiderea spre activitati si roluri diverse în familie este neluata în seama de parinti. Parintii se gândesc si aleg numai prioritatile, pe care le proiecteaza ca sarcini destinate copiilor în familie. De aceea, aproape toti parintii au ales o singura varianta de raspuns. Accentul raspunsurilor a fost pus mai cu seama pe statutul pe care parintii îl acorda copiilor, în privinta activitatilor scolare (59,2%). În familiile din mediul rural exista un echilibru dintre aceasta optiune si aceea care priveste participarea la treburile gospodaresti.

Exista mai multe diferente între raspunsurile elevilor si ale parintilor. Cei mai multi elevi declara ca *„Si eu ajut la treburile gospodaresti din familie”* (72,7%). Parintii pun pe locul al doilea aceasta sarcina pentru copiii lor si raspund astfel într-un procent de 34,2%. Diferenta dintre raspunsuri este si mai mare pe aceasta tema daca luam în consideratie ca la variantele 3 si 4 copiii au raspuns afirmativ în procente semnificative, de 26,3%, respectiv 21,3%, iar parintii în procente nesemnificative de 1%, respectiv 2,4%.

Parintii considera ca, în primul rând, *„Copilul nu are alte sarcini decât cele legate de scoala”*, într-un procent de 59,2%. Copiii afirma ca *„Eu nu am alte sarcini decât cele legate de scoala”* într-o proportie mai mica, de 40,5%.

Cele mai putine raspunsuri se refera la „*Muncesc sa aduc bani în casa*”. În total sunt 47 de cazuri. Nu putem verifica daca aceasta munca se refera la activitati desfasurate în timpul vacantelor, dar putem verifica indirect autenticitatea raspunsului. Se constata ca astfel de cazuri provin din familii dezavantajate social sau cu o situatie speciala, pentru ca majoritatea acestor raspunsuri sunt ale unor elevi din familii din mediul rural, familii cu mai multi copii, familii în care nu este angajat niciunul dintre parinti, familii în care parintii au nivel primar de studii, sau din familii cu probleme de sanatate, sau cu o dotare slaba cu bunuri si facilitati culturale. Toate aceste neajunsuri si probleme ale unor astfel de familii se rasfrâng si asupra copiilor si de aceea elevii declara, consideram ca în mod sincer, ca muncesc pentru a aduce bani în casa. Dar nu recunosc faptul ca muncesc copiii lor pentru a aduce bani în casa decât 4 parinti, 3 din rural si 1 din urban Grija si munca pe care si-o asuma acesti copii este dovada unui grad crescut de implicare si de responsabilitate fata de familie.
La polul opus am putea sa spunem ca se afla cei care aleg varianta de raspuns: „*Nu am griji, sarcini, fac ce-mi place ca sa ma relaxez*”. Astfel de raspunsuri dau elevii care provin din diferite categorii de familii, dar mai ales din familiile care nu au probleme materiale sau alte probleme, din familiile cu un singur copil; sau din cele în care parintii sunt cu studii de nivel primar. Putem sesiza aici conditiile tipice pentru *stilul libertin*, sau chiar pentru *stilul de neimplicare* a parintilor în educatia copiilor, care se întâmpla, dupa cum demonstreaza studiile din alte tari, în familiile din paturile sociale inferioare dupa nivelul economic, inclusiv dupa nivelul cultural, nivelul de instructie scolara, de integrare sociala.

Copiii, si mai cu seama tinerii, au nevoie de sarcini, responsabilitati, reguli de comportament si de actiune, pe care nu le pot asimila fara participarea activa la viata de familie. Cercetarile concrete si abordarile teoretice cu privire la educatie si familie conchid ca învatarea directa si cu efecte permanente, se realizeaza în principal în familie. Educatia din si pentru viata de familie depinde de experientele pe care copiii le au zilnic. Îndeplinirea unor sarcini în viata de familie implica respectarea mai multor feluri de reguli pe care copiii si le asuma si le respecta. Aceste reguli sunt implicite în desfasurarea activitatilor si conduc la asimilarea ordinii în relatii, activitati, în utilizarea mediului si în raportarea la sine, la activitatea proprie. Gradul de încredere fata de sine si prestigiul în raport cu ceilalti cresc atunci când copiii îsi asuma si îndeplinesc mai multe sarcini. De aceea consideram ca elevii resimt aceasta situatie si de aceea, în mod firesc, dau mai multe variante de raspuns privitor la sarcinile lor în familie.

3.3.6. Autoritatea

Recunoasterea autoritatii paternale sau familiale a fost investigata si la elevi si la parinti prin itemul

QE 18. De cine asculti cel mai mult? / QP A36. În familia dumneavoastra, copilul asculta mai mult de îndemnurile, sfaturile sau cerintele formulate de:

Observam o situatie tipica pentru preadolescenta: tendinta de a realiza o echidistanta fata de ambii parinti si de a compensa interactiunile (suportive) mai frecvente si mai intense fata de mama cu autoritatea mai crescuta tatalui (care induce si autoritatea exterioara familiei, autoritatea sociala). Si la aceasta întrebare sunt asemanari si deosebiri între copii si parinti.
Asemanarile se regasesc în procentele apropiate de raspunsurile copiilor si parintilor în ceea ce priveste ascultarea fata de tata (22,7% la elevi, respectiv 22,2% la parinti), fata de o alta persoana din familie (la elevi 4,4% si respectiv 5,2% la parinti) si mai ales fata de ambii parinti (42,6% elevii,

40,2 % parintii). Deosebirea se observa în doua cazuri. Elevii dau raspunsuri oarecum apropiate ca procent în ceea ce priveste ascultarea fata de mama (27%) si ascultarea fata de tata. Parintii care au participat la cercetare si care sunt în majoritatea lor mame, considera ca ascultarea este mai mare fata de mama, într-un procent de 44% iar fata de tata de 22,2%. Aici poate sa fie si supraevaluarea autoritati în familie pe care si-o atribuie mamele. Exista si o alta diferenta de opinie privind varianta ca tinerii *nu asculta de nimeni* pe care elevii o afirma într-un procent mic, de 3%, dar parintii o recunosc într-un procent de 10 ori mai mic, adica de 0,3%. Aceasta varianta de raspuns poate sa fie optiunea specifica adolescentilor care încep sa se desprinda si sa conteste autoritatea paternala, sau poate sa fie manifestarea stilului libertin de educatie, care îsi produce efectele. Parintii nu sesizeaza sau nu vor sa recunoasca si astfel de situatii.
Indirect este recunoscuta autoritatea în familie si prin raspunsurile la itemul E 25 prin care este chestionata nevoia de a fi mai apropiat si mai bine înteles de unii membrii ai familiei (vezi p.13-14)
Se poate constata un fel de ierarhie familiala dupa criteriul autoritatii, care este solicitata sa îl recunoasca si înteleaga pe copil. Cel care are proiectata autoritatea maxima, este tatal, care întruneste cele mai multe asteptari privind întelegerea copilului sau, apoi urmeaza mama, fratii, bunicii, alte rude.

3.4. Concluzii

3.4.1. Rezultate ale cercetarii

? Stilul familial în genere si **stilurile parentale de educatie** sunt *determinate de modul în care sunt realizate functiile familiei* si în primul rând functia de socializare, de transmitere a experientei culturale, de protectie si dezvoltare a personalitatii, de reglare si control al comportamentului. Nerealizarea unor functii ale familiei influenteaza practicile educative din interiorul familiei si cooperarea cu alti factori educativi din plan social.

? Modul în care se realizeaza comunicarea, motivatia, interactiunile si efectele comunicarii pun în evidenta practici specifice familiei: **destainuirea** problemelor personale, intime, **sfatuirea**, capacitatea de a capta si de a manifesta **încrederea**, **întelegerea reciproca**. În toate aceste situatii investigate, relatia copiilor cu mama este determinanta. Mama apare ca principal suport si factor de referinta în comunicarea copiilor în familie. Încrederea ca parintii pot acorda întelegere copiilor se manifesta la un nivel mediu sau mai ridicat în mediul urban, în familiile cu un copil.

? **Temele** cele mai abordate si unanim recunoscute, cu procente mari de frecventa **în comunicarea dintre copii si parinti** sunt *activitatea scolara*, *viitorul copiilor* si *comportamentul acestora în familie si în societate*. Cu o frecventa mai redusa se discuta despre prietenii copiilor, despre emisiuni, reviste, carti, despre teme generale prezente si în mass-media, cum sunt politica, sportul, muzica. Elevii si parintii lor afirma ca foarte rar se discuta în familie despre sexualitate, dragoste si prietenie, probleme care îi intereseaza pe preadolescenti. Exista si diferente între opiniile copiilor si ale parintilor în privinta temelor abordate. Astfel, în legatura cu problemele financiare ale familiei si cu temele moral-religioase parintii afirma cu o medie a frecventelor de 129, respectiv 128, ca discuta cu copii, acestia afirma ca aceste teme se discuta în familie cu o medie a frecventelor care este mai putin decât rareori, cu o medie de 97, respectiv 86, ceea ce înseamna mai putin decât rareori.

? **Dezvoltarea personalitatii** copiilor este protejata si sustinuta în diferite moduri de catre familie. Nevoia de *mai multa* **atentie si întelegere** care sprijina afirmarea personalitatii în familie se orienteaza mai mult spre tata.

? Pentru preadolescenti, modelul de **parinte bun** se refera la preocuparea parintilor pentru educatie (78,3%), pentru îndrumarea copiilor în viata (69,1%) si la acordarea de întelegere, de afectiune (73,8%). Acestea sunt si caracteristici ale stilului parental „*autoritativ*”, care acorda copiilor suport maxim dar îi si controleaza conform unor exigente ridicate. Preadolescentii

afirma deci implicit ca acest stil educativ este dorit de ei, ca cel semnificând pentru ei „parintele bun”. Imaginea „parintelui bun” este necesara pentru propria proiectie a personalitatii adolescentului în viitor si, totodata pentru stimularea manifestarilor proprii de a fi „copil bun”.

? **Cooperarea** dintre copii si parinti, o practica educativa importanta si eficienta, se poate constata din activitatile la care acestia **participa mai frecvent, împreuna**. Elevii si parintii acestora declara în procente mari, o frecventa mai ridicata pentru activitatile: *„Petrecem sarbatorile împreuna*”, *„Luam masa împreuna”*, *„Ne uitam împreuna la televizor”*. Aceste activitati *nu* cer o *participare activa din partea copiilor*. Desi stilul parental protector apare ca preponderent din raspunsurile la mai multe întrebari, totusi *gradul de implicare activa si de cooperare este redus*, sau nu reprezinta o preocupare a parintilor pentru educarea copiilor.

? **Asumarea responsabilitatilor în familie** reprezinta o alta modalitate importanta de socializare. Distribuirea sarcinilor pe care o fac parintii îndeosebi, îndeplinirea lor de catre copii, se obiectiveaza în activitati pe care le recunosc si unii si ceilalti ca fiind **sarcinile pe care le îndeplinesc copiii în familie.** Parintii mai cu seama (59,2%) dar si elevii (40,5%) considera ca principala sarcina a copiilor este legata de îndeplinirea obligatiilor pe care scoala le impune. Copiii afirma într-un procent de 72,7% ca ei participa si la treburile gospodaresti, în timp ce parintii numai într-un procent de 34,2% considera ca aceasta este o sarcina a copiilor. Cu procente de peste 20% elevii afirma ca au grija de fratii mai mici, ca îi ajuta pe parinti si la alte activitati (agricole, profesionale), în timp ce parintii recunosc aceste activitati ca intrând în sarcina acestor preadolescenti în procente nesemnificative de 1% si respectiv 2,5%. Ceea ce se poate constata în aceasta mare diferenta a raspunsurilor este faptul ca în general *nu este o practica a stabilirii si recunoasterii sarcinilor pe care copiii le au de îndeplinit ca membri ai familiei*. Putem sa recunoastem din raspunsurile elevilor caracteristica preadolescentilor de a fi interesati de activitati concrete, care au efecte, rezultate ce pot sa fie recunoscute în grupul din care fac parte si prin care pot sa se afirme.

? **Autoritatea parentala** se poate constata prin raspunsurile care au fost date la itemul QE 18/QP A36 *De cine asculti cel mai mult?*. În procente semnificative si apropiate elevii (42,6%) si parintii (40,2%) au recunoscut autoritatea ambilor parinti. Tot în procente apropiate au fost raspunsurile care îl desemneaza pe tata ca autoritate, la elevi (22,7%) si la parinti (22,2%). În ceea ce priveste ascultarea fata de mama procentele sunt diferite: la elevi (27,%) iar la parinti (44,5%). Se constata o tendinta semnificativa din partea preadolescentilor de a a fi echilibrati si echidistanti în ceea ce priveste autoritatea parintilor, de care trebuie sa se tina seama în parteneriatele cu parintii si în activitatile de educatie a parintilor.

? **Controlul parental** (vezi cap.2) se realizeaza prin atribuirea sanctiunilor pozitive (recompensele) si a sanctiunilor negative (pedepsele). Ambele modalitati de sanctionare conditioneaza comportamentul si trebuie sa serveasca stimularii pozitive a cestuia. Exista si modalitati de *control afectiv*, care solicita motivatia pozitiva pentru autocontrolul personal si reactia pozitiva pentru controlul parental, preferabil controlului extern, din partea societatii.

3.4.3. Constatari generale din interpretarea rezultatelor cercetarii

? **Constientizarea educatiei familiale** se realizeaza spontan, prin impulsuri si solicitari din exterior, mai ales din partea scolii, care în mare parte determina prioritatile, continutul si mijloacele de educatie din familie Desi prestigiul social al scolii a scazut, prestigiul educational al familiei se raporteaza mai ales la reusita scolara a copiilor. Evenimentele, evaluarile vietii scolare au consecinte în planul educatiei familiale desi ele nu sunt privite din perspectiva pedagogica.

Conflictele si dificultatile din familie nu sunt prevenite si, când apar, nu se intervine dintr-o perspectiva educationala, unitara, clara. Experientele si consecintele pot sa fie contradictorii.

Comportamentul în familie al copiilor este privit din perspectiva autoritara când se refera la consecinte care pot sa apara în plan social si dintr-o perspectiva permisiva când consecintele sunt mai mult în planul relatiilor de familie.

? **Relatiile si rolurile în educatia familiala** urmaresc o diferentiere pe baza raporturilor dintre generatii, dintre sexe, fara a se putea stabili ierarhii cu precizie.

Exista o conditionare a calitatii si aspiratiilor în educatia familiala provenita de la „zestrea" culturala a familiei în care este inclusa scolaritatea parintilor si experienta din familiile din care provin, participarea parintilor la viata culturala a comunitatii, inclusiv la viata scolara a copiilor.

Pentru preadolescenti este importanta cooperarea parintilor, echilibrul autoritatii acestora si implicarea copiilor în deciziile care îi privesc pe ei.

Parintii nu au strategii pentru cooperarea cu copiii în anumite activitati. Preadolescentii au nevoie sa participe activ, concret la viata si sarcinile familiei, fara a fi neglijata „povara" scolaritatii.

? **Practicile si stilurile parentale** pe care le-a identificat cu prioritate cercetarea noastra, s-a constatat ca nu sunt unitare si nu sunt receptionate unitar.

Nivelul coincidentelor raspunsurilor parinti-copii s-a ridicat în cele mai bune cazuri la aproximativ 50%. Au fost cazuri când coincidentele au fost semnificativ mai mari, ca în cazul în care au desemnat ca activitati comune în familie „luam masa împreuna" sau „petrecem sarbatorile împreuna", cazuri care desemneaza fapte de viata concrete si nu practici care se adecveaza unor situatii foarte diferite.

Exista o predispozitie a parintilor de a fi protectori, grijulii fata de educatia si viitorul copiilor si elevii exprima aprecieri si asteptari în acelasi sens. Nu sunt însa exigente, control si sanctiuni specifice pentru rolurile copiilor în familie, acestea vizeaza rezultatele vietii si activitatii din afara familiei în cea mai mare parte.

Stilul „autoritativ" este intuitiv asteptat de catre copii, parintii oscileaza si în functie de împrejurari, înclina mai mult spre *stilul permisiv* sau spre *stilul autoritar*. Au aparut raspunsuri care dovedesc ca se practica stilul neglijarii copiilor, mai ales în familiile în care parintii au nivel scazut de instructie. Sunt si multe raspunsuri care ne determina sa consideram ca stilurile parentale de valoare medie: stilul directiv non-autoritar, stilul democratic si stilul de parinte „suficient de bun" puse în evidenta în ultimele cercetari de psihologul Diana Baumrind, sunt cele care sunt mai frecvente în practicile parentale si în asteptarile adolescentilor.

Educatia parintilor si implicarea scolii în aceasta activitate trebuie sa realizeze informarea si instrumentarea parintilor cu privire la stilurile parentale de educatie si la strategiile, mijloacele, procedeele de a le pune în practica.

4. Dimensiunea de gen în educatia familiala

Capitolul de fata încearca sa analizeze pe baza datelor obtinute în urma desfasurarii cercetarii, care sunt în prezent rolurile dominante în educatia familiala în functie de genul parintilor (cele maternale sau cele paternale), care sunt domeniile lor de manifestare, cum se explica distributia acestora în contextul actual al familiei si, îndeosebi, care dintre cele doua roluri este cel dominant în raport cu practicile educative din familie.

Scopul acestei analize este acela de a surprinde în ce masura dimensiunea de gen reprezinta o referinta în analiza mecanismelor psihosociale ale practicilor educative din familie si în ce masura aceste mecanisme determina un anumit model social al familiei aflat sau nu sub dominatia reproductiei socio-culturale (de la modelul traditional catre cel postmodern). Se poate vorbi de o schimbare, de o dinamica în configuratia rolurilor maternale si paternale în familia de azi? Cât de vizibila este aceasta dinamica? În care repertoriu de actiuni se manifesta? Ce influenta are asupra practicilor educative adoptate în familie? Vom încerca sa raspundem la aceste întrebari în urma interpretarii datelor cercetarii, prin corelarea tuturor factorilor luati în considerare în analiza.

4.1. Rolurile de gen în spatiul familiei între dinamica si constanta - o perspectiva diacronica

Familia ca grup social a fost dintotdeauna influentata de contextul mai larg cultural, social, economic, politic al societatii în care s-a constituit. Unele dintre aceste influente au fost mai puternice, altele mai putin vizibile ca efect direct asupra familiei. Familia prin natura ei reuneste membri care au statuturi si roluri diferite, determinate atât de factori externi familiei, cât si de factori interni. Acest schimb natural între exteriorul si interiorul familiei face ca substanta raporturilor familiale sa capete configuratii diferite în functie de caracteristicile societatii în care traiesc, dar si de modul de receptare a vietii în comun de catre fiecare membru în parte.

Stereotipiile de gen au fost întotdeauna strâns legate de etapa de dezvoltare a societatii. Analiza lor se raporteaza în mare masura la statutul barbatului si al femeii în societate, la statutul casatoriei în societate, la statutul relatiei afective dintre cei doi, la statutul copilariei si copilului în interiorul familiei. Fiecare dintre acestea au cunoscut schimbari de-a lungul timpului care s-au reflectat puternic în metabolismul relatiilor dintre membrii familiei, dar si în modul în care drepturile si responsabilitatile au fost „distribuite” între acestia.

Lucrarile de specialitate în domeniul sociologiei familiei au încercat sa surprinda evolutia statutului femeii si barbatului de-a lungul istoriei societatii si sa identifice dinamica lor si în functie de evolutia istorica a familiei.

Trecerea de la matriarhat la patriarhat a determinat mutatii în registrul statutar al ambilor parinti, iar longevitatea patriarhatului a determinat o traditie ce cu greu va putea fi destructurata pentru restabilirea unor noi norme sociale si culturale, asa cum au încercat miscarile feministe din anii `60 si politica nondiscriminarii de gen din ultimele decenii.

Societatile preindustriale, ca si cele industriale au fost societati eminamente patriarhale, care în spatiul familiei se exprimau prin asumarea anumitor roluri de catre barbat: el era cel care muncea în afara caminului pentru a asigura subzistenta familiei (fie în agricultura, fie în domeniul industrial), era factorul decizional în problemele familiei si asigura raporturile familiei cu societatea, reprezenta de asemenea instanta autoritatii. Femeia era cea care se asigura de buna functionare a familiei în interiorul ei (treburile casnice, cresterea si îngrijirea copiilor, climatul afectiv), chiar daca uneori în perioada industriala acesteia i-au fost asociate si roluri de productie. Acest mod de distributie a rolurilor a fost asociat cu familia traditionala, roluri considerate complementare, dar puternic diferentiate. Dimensiunea traditionalului ar mai putea fi definita si prin functia reglatoare a normei socio-culturale. **Familia traditionala** îsi baza organizarea si functionarea pe norme sociale si culturale predefinite. Rolurile erau preluate, nu erau negociate. Femeile odata casatorite, deja se conformau statutului de sotie si mama cu toate rolurile asociate prin norma culturala. În fapt norma socio-culturala impunea limite statutare. Aceste norme însa au cunoscut unele modificari odata cu jumatatea secolului XX, când numarul femeilor care au intrat pe piata muncii a crescut, fapt care a continuat pâna în prezent, si care a fost acompaniat de miscarile de emancipare a femeii, ce impuneau necesitatea reconsiderarii statutul femeii în societate si, implicit, si în familie. Cu alte cuvinte, „daca înainte femeile acceptau departajarea de roluri si complementaritatea de tip traditional, acum multe vad în complementaritatea de acest gen o mare inechitate si o situatie conflictuala”[104].

S-ar putea afirma ca **familia moderna** apare odata cu reconsiderarea normei culturale si sociale generata de statutul femeii si cel al barbatului în societate si familie. Punerea ei sub semnul discutabilului sau chiar contrazicerea normei a condus la un alt mod de perceptie si de asumare a ambelor statuturi. Din acest moment, teza *structuralismului functionalist*, bazata pe normativitatea functionarii familiei – conform careia normele regleaza comportamentele si sunt distribuite conform statutului membrului în familie, definit cultural -, cedeaza locul altor teorii de analiza, precum cele

[104] Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I. Polirom, Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997, pag. 134.

ale *interactionismului simbolic si constructivismului* – conform carora interactiunile dintre identitatile membrilor familiei cu bagajul lor simbolic sunt cele care conduc la negocierea normelor si constructia rolurilor, existând un permanent proces de reconturare a lor, de reconstructie în functie de variabile legate de contextul familial particular -, si celor *utilitariste* – conform carora raporturile dintre membrii familiei transgreseaza normele sociale, rolurile definindu-se în functie de raportul cost-beneficiu, al utilizarii capitalului personal în cea mai avantajoasa forma, cu beneficii cât mai avantajoase, devenind în mare masura contextuale.
Aceasta dinamica se poate explica si prin **schimbarea de accent de la norma si grup la individ**, care în evolutia societatii a determinat o restructurare a raporturilor sociale. În familia traditionala, norma se aplica întregului grup. Odata cu afirmarea valorii individuale, structura, functiile, statutul si rolurile membrilor au suferit modificari si au condus spre reformularea acestora în scopul afirmarii individualitatii. Astfel se poate explica faptul ca în societatea moderna si mult mai pregnant în cea postmoderna, au putut aparea fenomene precum divortul, cupluri fara descendenti, concubinajul, familiile reconstituite etc., dar si posibilitatea de a vorbi despre femei de cariera sau femei care au nascut copii fara a întemeia o familie cu tatal acestora.

Explicarea în prezent a mecanismelor de distributie a rolurilor în familie între parinti, urmarind gradul de segregare a acestora în functie de gen, necesita o **abordare pluriparadigmatica**, tocmai datorita coexistentei mai multor moduri de definire a statutului celor doi în societate si familie, în functie de nivelul macrosocial sau microsocial la care ne raportam. Mutatiile sociale, culturale, politice si economice determinate de noua ordine a societatii postmoderne (care sustine nondiscriminarea de gen sub toate aspectele) patrund în mod diferit si se regasesc în mod amplu diversificat la nivelul micro-universului familial (existând diferente notabile între familia din mediul rural si cea din mediul urban). Multe dintre explicatiile structuralismului functionalist aplicate morfologiei sociale a familiei se pot aplica si astazi (ierarhiile sunt strict respectate, traiectoria autoritatii este predefinita etc.), cum la fel de bine si cele ale utilitarismului sau ale interactionismului simbolic (realitatea psihosociala a familiei se construieste în interiorul familiei prin interactiunile dintre membrii acesteia). Ceea ce este socotit ca roluri traditionale în familie, segregate în functie de gen coexista alaturi de rolurile reevaluate si reformulate ce restabilesc o distributie cât mai echitabila între femei si barbati. **Complementaritatea traditionala uneori este înlocuita cu complementaritatea postmoderna**, în care statutul ambilor parinti, si al femeii si al barbatului este reconfigurat. Asa cum afirma si Elisabeta Stanciulescu „comportamentele familiale, inclusiv cele parentale, par a fi produsul unei combinatii – dependenta întotdeauna de situatiile particulare – între o ordine relationala (interactionala) si una statutara (normativa); tentatiile individualiste ale societatilor contemporane nu pot eluda constrângerile normative/institutionale fara a se autoanihila. Stadiul distributiei „traditionale”, exclusiv sau predominant normative, a rolurilor educative, a fost, cu certitudine, depasit (daca un astfel de sistem a existat vreodata în forma sa pura …)”[105]. Aceeasi autoare este de parere ca „distributia rolurilor între membrii cuplurilor conjugale contemporane se caracterizeaza prin variabilitatea modelelor care se înscriu pe o axa ale carei limite sunt *segregatia absoluta* si *egalitatea absoluta*. Fara ca vreuna dintre aceste extreme sa fie vreodata atinsa»[106]. Altfel spus, gradul de inechitate al distributiei rolurilor în functie de gen a diferit de la un stadiu al societatii la altul, în prezent aflându-ne pe drumul renegocierii acestora în scopul atingerii unei egalitati absolute.

Înainte de a analiza rezultatele obtinute în urma prezentei cercetari, un aspect deosebit de important ce necesita a fi introdus în ecuatia analizarii diferentierii rolurilor în functie de gen în familie, si care rezoneaza în mare masura cu perspectiva interactionismului simbolic, este perceptia de sine fie a femeii, fie a barbatului în raport cu statutul pe care-l au de sotie, respectiv sot. Modul în care ei însisi se percep ca fiind mai masculini sau mai feminini, determina în mare masura o noua distributie a rolurilor în functie de calitatile si însusirile personale, ignorând deseori norma

[105] Idem. Pag. 135
[106] Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I. Polirom, Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997. pag. 126

traditionala[107]. Astfel masculinitatea femeilor sau feminitatea barbatilor duce deseori la o rasturnare a rolurilor care confirma ca modelul traditional este metabolizat în functie de contextul psihosocial al fiecarei familii.

Totodata, teorii precum teoria definirii situatiei a lui Thomas, cea a împlinirii profetiei sau cea a etichetarii, contribuie la întarirea ideii ca atât mama cât si tatal îsi asuma anumite roluri si în functie de cum percep ei norma socio-culturala si cât de mare este presiunea sociala si culturala asupra încadrarii lor în anumite stereotipii. Vom încerca sa identificam prin analiza datelor obtinute prin desfasurarea anchetei prin chestionar, în ce masura rolurile traditionale/moderne sunt reproduse si în prezent în familie sau în care domenii se pot constata anumite schimbari, daca acestea exista.

4.2. Distributia rolurilor parentale în functie de gen

Teza structuralist functionala a anilor 50-60 a definit ca universala **segregarea rolurilor de gen** în familia traditionala urmând **doua axe complementare**: cea instrumentala corespunzatoare barbatului si cea emotional/expresiva corespunzatoare femeii. Cu alte cuvinte rolul barbatului era acela de a desfasura o activitate extradomestica pentru a asigura bunul trai al familiei, în timp ce femeia, mama, era cea care administra domeniul activitatilor domestice. Acest model cu o lunga traditie a condus la relativ scazuta implicare a barbatului în rezolvarea problemelor domestice, zilnice ale caminului si acordarea unui rol „eroic" mamei, îndeosebi în ceea ce priveste cresterea, îngrijirea si educatia copilului. Timpul acordat de tata copilului era mult mai redus, iar relatia mama-copil a devenit locul comun al socializarii si educatiei acestuia, tatal constituind doar un reper si factor de decizie în momentele importante privind viitorul acestuia si ghidul catre lumea exterioara.

Astfel se poate spune ca în familia traditionala mama era cea care petrecea cel mai mult timp cu copilul, era cea care se ocupa de activitatile gospodaresti, cea care se ocupa de problemele afective ale copilului, fiind cea careia acesta i se destainuie, în timp ce tatal intervenea doar ca instanta simbolica a autoritatii - o norma intrata în constiinta comuna. Timpul pe care tatal îl petrece cu copilul este doar cel de îndeplinire a functiei de reconfort[108] (momente de tandrete si confesiune), în timp ce mama asigura toate cele trei functii pe care le îndeplinesc parintii prin petrecerea timpului cu copilul: functia de întretinere si reparatie (activitatile menajere) si cea ce dezvoltare (obiective educative explicite).

Evolutia istorica a familiei a scos în evidenta si **o istorie a paternitatii**, care a avut evidente consecinte asupra rolurilor asumate de mama în familie. Astfel, conform E. Stanciulescu[109], autoritatea paterna a atins apogeul în perioada burgheziei secolului al XIX-lea, „relatia tata-copil fiind reprezentata ca nucleul care încheaga unitatea familiei", copilul fiind considerat un capital al familiei, necesar a fi administrat judicios pentru a aduce familiei „un profit material sau/si simbolic", pe când în familiile muncitoresti, copilul era conceput drept „un spatiu de manifestare (unicul!) al puterii", paternitatea fiind definita „prin numarul de copii, în special de sex masculin,

---

[107] Petru Ilut aminteste în cartea sa, *Sociopsihologia si antropologia familiei*, ca „începând din anii '70, psihologii au revizuit modelul disjunctiv al masculinitatii-feminitatii si s-au întrebat daca nu exista indivizi care se vad pe ei însisi ca având la cote ridicate atât atribute masculine, cât si feminine. S.Bem (1974) raspunde afirmativ si numeste respectivele persoane „androgine (psihologic)", combinând cuvintele grecesti *andro* (barbat) si *gyne* (femeie). Faptul ca multe persoane depasesc rigiditatea traditionala în identificarea de sine a rolurilor de sex prin modelul androgin poate duce la beneficii, în primul rând printr-o mai mare flexibilitate si adaptabilitate comportamentala. Cercetarile au evidentiat consecinte pozitive asupra pretuirii de sine. În societatile traditionale însa, unde comportamentul puternic diferentiat de rolul de sex este o valoare, androginia apare mai mult ca un handicap decât ca un atu. Androginia ar trebui mai degraba înteleasa ca un mod de „a te adapta în functie de situatie în promovarea atributelor de un gen sau altul. (…) Indivizii androgini sunt capabili de abilitati sporite în relatiile intime de cuplu, adopta un spectru mai larg de valori si comportamente, au în general o viata de familie mai sanatoasa fizic si psihic (Ickes, 1993)".

[108] Cf. F. De Singly, apud. Ciuperca, Cristian, *Cuplul modern – între emancipare si disolutie*. Bucuresti, Editura Tipoalex, 2000, pag. 72.

[109] Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Polirom. Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997, pag. 114-115.

care pot fi conceputi, iar nu printr-un raport educativ". Sensul descendent al autoritatii paterne se apreciaza ca a fost remarcat începând înca din secolul al XIX–lea, în clasele mijlocii si populare, facând trecerea de la o perspectiva traditionala la una de emergenta[110], ce releva faptul ca si tatii sunt la fel de capabili ca si mamele sa se implice activ în educatia si îngrijirea copilului. Treptat apare ideea „noului tata", ale carui raporturi nu se mai subsumeaza atât de puternic unei logici statutare, ci din ce în ce mai mult unei logici relational-afective. Aceasta este perspectiva asociata celei de-a doua jumatati a secolului XX si societatii contemporane. Sociologul de Singly apreciaza ca „specificitatea si complementaritatea rolurilor care caracterizeaza familiile contemporane rezulta, nu numai dintr-o logica statutara (a rolurilor masculine si feminine prescrise de modelul cultural si interiorizate în procesul socializarii), ci si dintr-una relationala (a rolurilor construite în experienta familiala)"[111].

Paternitatea contemporana, dupa de Singly se caracterizeaza prin trei trasaturi[112]: a) putine relatii directe cu copilul, b) responsabilitatea familiei ca unitate (chiar daca nu putem vorbi despre un model universal *pater familias*, tatal continua sa îsi asume o functie de trasare a directiilor generale si de restabilire a ordinii, atunci când este cazul) si secondarea sotiei în activitatea cotidiana.

Aceeasi preocupare a distributiei rolurilor au avut-o si Kellerhals si Montandon care au încercat sa prezinte comparativ **rolurile educative parentale** sub trei aspecte :

1. **al reglarii directe a comportamentului copilului** (încurajare, supravegherea igienei, controlul temelor etc.)
2. **al comunicarii** (schimb de informatii, confidente, opinii)
3. **al cooperarii**, respectiv al participarii la activitati comune (loisir, iesiri, hobbiuri etc.)

Autorii au încercat sa evidentieze domeniile în care cei doi parinti se implica si tipul de resurse (instrumentale sau expresive) pe care fiecare dintre ei le furnizeaza copilului. Teza unei slabe implicari paterne a fost confirmata. Autorii au constatat în baza cercetarii efectuate ca "tatii intervin direct în reglarea comportamentului copiilor de doua ori mai putin decât mamele, iar atunci când o fac, interventia lor este mai mult normativa, constând în a comenta, a impune, a permite sau a interzice o activitate, a explica principii morale. Putini sunt cei care urmaresc efectiv si sistematic activitatea copilului si o sustin emotional. Aceeasi implicare comparativ mai slaba este identificata si în domeniul comunicarii: copiii comunica sensibil mai mult cu mamele, iar carentele în comunicarea cu tatal sunt, de regula, compensate printr-o comunicare mai intensa cu mama; o carenta aproape niciodata compensata prin comunicarea cu tatal"[113].

Cercetatorii apreciaza ca "rolul patern este mai degraba secundar decât specific si, reciproc, rolul matern este foarte cuprinzator. Altfel spus, pierderea specificitatii masculine în domeniul instrumental (daca aceasta specificitate a existat vreodata) nu pare a fi compensata printr-o crestere comparabila a contributiilor barbatului în domeniul expresiv."[114]

Din datele culese în urma desfasurarii anchetei prin chestionar, putem sa confirmam câteva dintre ideile referitoare la familia contemporana din România în privinta distribuirii rolurilor între cei doi parinti.

Diferentierea de gen a participarii la educatia copilului a parintilor este surprinsa în multe cercetari si prin aprecierea ponderii timpului acordat copilului si a modului în care este petrecut acest timp cu copilul.

---

[110] Cf. R. A. Fein apud. Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Polirom. Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997, pag. 114-115

[111] Apud Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Polirom. Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997, pag. 134

[112] idem, pag. 133.

[113] Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Polirom. Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997, pag. 129.

[114] Kellerhals, J., Montandon, C., *Les Strategies educatives des families*. Neuchatel, Delachaux & Niestle, 1991, pag. 159-160 apud. E. Stanciulescu, *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Polirom. Colectia Sociologie Stiinte Politice, Iasi, 1997.

4.2.1. Utilizarea timpului împreuna cu copilul

În privinta utilizarii timpului de catre parinti, urmatoarele constatari pot fi formulate în baza prelucrarii datelor obtinute:

- **mama este cea care petrece cel mai mult timp cu copilul** – 78% dintre parinti si 74,3% dintre copii au afirmat acest lucru, în timp ce 9% dintre parinti si 7% dintre copiii investigati afirma ca tatal petrece cel mai mult timp cu copilul.

QE 10 /QP 27: Cine sta cel mai mult timp cu copilul?

Variante de raspuns:	**Elevi**	**Parinti**
Mama	**74,3%**	**78,0%**
Tata	**9,0%**	**7,0%**
Bunicii / alte rude	**11,7%**	**9,1%**
Alte situatii	**4,1%**	**3,8%**
NonR	**0,9%**	**2,1%**
Total	**100,0%**	**100,0%**

- dupa opinia copiilor, fara a anula locul net principal pe care-l ocupa mama prin timpul alocat pentru a-l petrece cu copilul, procentul tatilor care stau cel mai mult cu copilul creste în cazul mediului rural (9,7%) fata de mediul urban (8,4%), în cazul familiilor nucleare (10%) fata de cele extinse (4,6%) – unde o parte din timp este preluat de bunici sau alte rude (37,1%, cel mai mare procent înregistrat la aceasta varianta de raspuns –, pe când în cazul familiilor reorganizate -10,2% si a uniunilor consensuale -11,6%).

- desi, indiferent de variabila de analiza, mamele detin procentul cel mai mare ca fiind considerate ca petrec cel mai mult timp cu copilul, dupa opinia parintilor, mamele din familiile reorganizate înregistreaza un procent mai mic de raspunsuri (59,9%) în comparatie cu cele cu parinti naturali (83,1%), la fel mamele din familii extinse înregistreaza un procent de 61,2% din raspunsurile parintilor, în comparatie cu 82,3% privind mamele din familii nucleare.

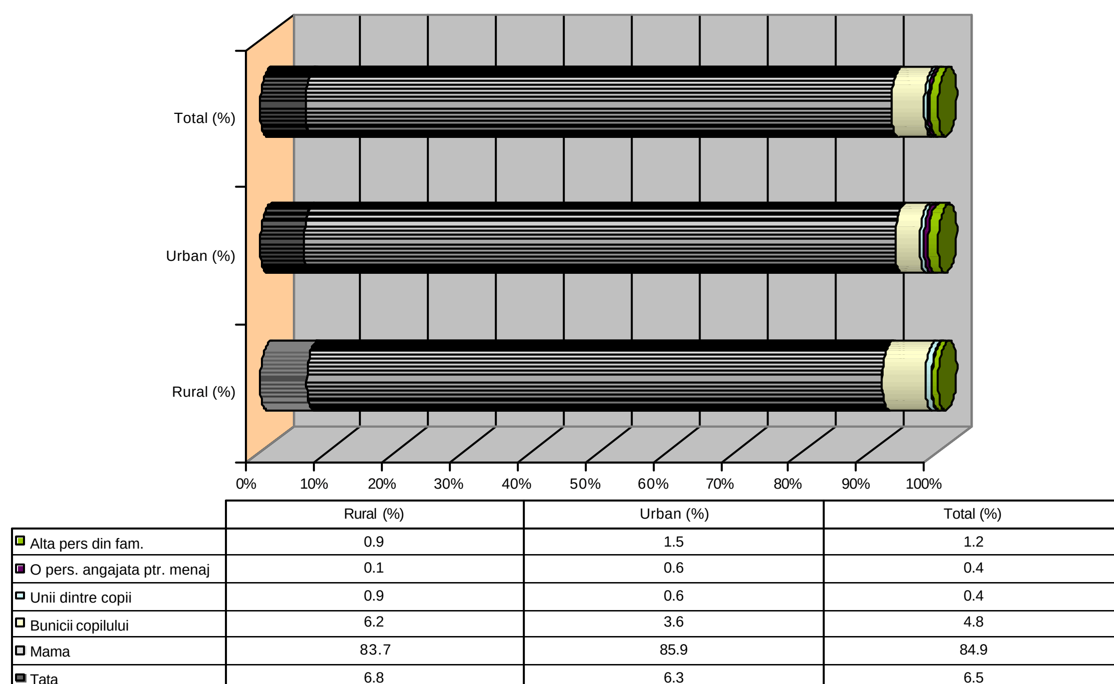
Un recent sondaj desfasurat de *Centrului de Sociologie Urbana si regionala (CURS)* în perioada 24-31 mai 2005, pe un esantion de 2000 de subiecti cu vârste de peste 15 ani reprezinta un argument în plus în favoarea sprijinirii concluziilor prezentate mai sus. Rezultatele sondajului indicau ca 48% dintre femei merg des la plimbare si la film cu copilul, în timp ce barbatii în proportie de 39%. În privinta timpului petrecut cu copiii, sondajul CURS indica faptul ca 16% dintre tati îsi petrec sub o ora timpul cu copiii jucându-se cu acestia, în timp ce mamele doar în proportie de 8%, între 1-2 ore – barbatii în proportie de 40%, iar femeile de 29%, între 3-4 ore cu copiii sub 10 ani – 20% dintre barbati si 19% dintre femei, si *peste 4 ore* – 9% dintre barbati si 27% dintre femei.

Aceste date confirma atât opinia conform careia functia tatalui, asa cum o numea de Singly, de reconfort este pe deplin îndeplinita, însa pentru o durata mai scurta decât mama, care, prin procentele adunate în fiecare dintre situatii, indica faptul ca îndeplineste si aceasta functie cu o frecventa mai mare decât tatal.

4.2.2. Realizarea activitatilor gospodaresti în familie

Rezultatele anchetei întreprinse releva faptul ca rolurile traditionale atribuite mamei sunt mentinute în prezent în cadrul familiilor. **Mama este cea care detine „monopolul" asupra realizarii activitatilor gospodaresti**, asa cum indica si tabelul general de mai jos.

QP 14: În familia dvs., cine se ocupa cel mai frecvent de treburile gospodaresti (gatit, spalat, curatenie, treburi în curte etc.)?

	Rural (%)	Urban (%)	Total (%)
Alta pers din fam.	0.9	1.5	1.2
O pers. angajata ptr. menaj	0.1	0.6	0.4
Unii dintre copii	0.9	0.6	0.4
Bunicii copilului	6.2	3.6	4.8
Mama	83.7	85.9	84.9
Tata	6.8	6.3	6.5

Analiza factoriala, însa, a evidentiat câteva nuante ale distribuirii acestor roluri, chiar daca suprematia mamei este pastrata. Astfel:

- procentul tatilor implicati în desfasurarea de activitati gospodaresti creste în cazul familiilor cu probleme de sanatate (11,7%) si al familiilor cu conditii de locuit precare (24,2%);
- surprinzator, în **familiile în care unul dintre parinti are studii universitare**, **procentul tatilor implicati în realizarea treburilor gospodaresti este cel mai mic (1,2%)**, în comparatie cu familiile în care unul dintre parinti are studiile primare (9,5%) sau secundare (gimnaziu-7,3%, liceu-5,5,%, scoala profesionala-8,3%).
- **implicarea tatilor este mai crescuta în cazul familiilor reorganizate** (7,2%) decât în cazul celor cu parinti naturali (4,9%).

Un aspect semnificativ pentru a fi semnalat este acela al perceptiei de sine si a celuilalt din cuplu a mamelor si tatilor care au completat chestionarele. În cazul în care au fost completate de catre tati, aprecierea participarii acestora la sarcinile domestice este mult mai mare decât în cazul aprecierii femeilor referitor la implicarea lor (aproape de patru ori mai mare), cum dealtfel este vizibil mai crescuta aprecierea femeilor referitor la implicarea lor în treburile gospodaresti fata de cea a barbatilor, dupa cum indica tabelul urmator.

QP 14: În familia dvs., cine se ocupa cel mai frecvent de treburile gospodaresti (gatit, spalat, curatenie, treburi în curte etc.)?

	Tata	**Mama**
Când chestionarul a fost completat de tata	15,4%	77,1%
Când chestionarul a fost completat de mama	4,2%	92,1%

Rezultatele obtinute în cadrul anchetei noastre sunt oarecum sprijinite de datele obtinute din ancheta realizata de Organizatia **Gallup Romania** în 2000, *Barometru de gen*, date referitoare la distributia rolurilor între parinti:

- cumparaturile zilnice sunt realizate în cea mai mare proportie de catre femei (52%), barbatii înregistrând un procent de 18% dintre raspunsuri; 29% dintre raspunsuri au optat pentru varianta ambii, un procent semnificativ care înclina balanta spre o cultura democratica a familiei.
- deciziile asupra administrarii bugetului pentru nevoile zilnice sunt luate preponderent de catre femei (asa au apreciat 45% dintre repondenti), barbatii înregistrând doar un procent de 14% din totalul opiniilor exprimate. Accentul democratic al culturii familiale este puternic evidentiat în

cazul acestui item printr-un procent de 40% din totalul subiectilor care au considerat ca deciziile în privinta administrarii bugetului pentru nevoi zilnice sunt luate de ambii parinti[115].

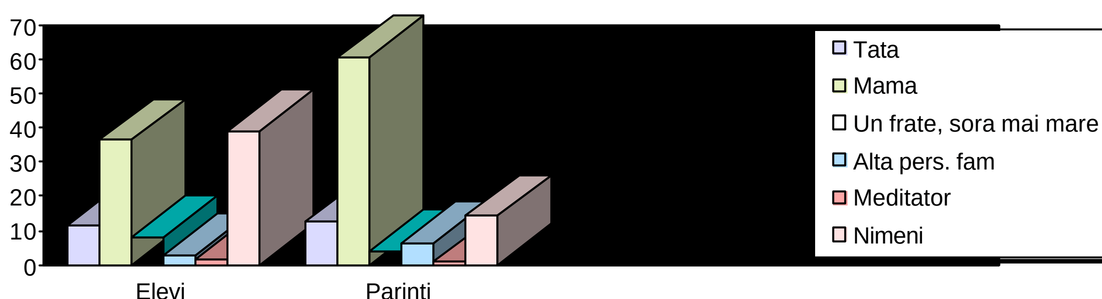
Dupa cum mentiona sociologul Petru Ilut, situatia în inegalitatea distribuirii sarcinilor domestice nu s-a schimbat mult în tarile occidentale în **anii '90**. Astfel în SUA, indiferent daca sotia este angajata sau nu, sotul contribuie la treburile gospodaresti doar pe jumatate. Conform L. Hantrais, în **anul 2000**, aproape 63% dintre femeile din opt tari ale Uniunii Europene (Franta, Germania, Grecia, Irlanda, Spania, Suedia si Marea Britanie) si din trei tari candidate (Estonia, Ungaria, Polonia) dedicau cel putin o ora pe zi muncilor casnice, în timp ce la barbatii din aceleasi tari, procentul este doar de 12%[116].

4.2.3. Sprijinirea activitatii scolare a copilului

4.2.3.1. Ajutor si control în efectuarea temelor scolare

O alta activitate care priveste repertoriul activitatilor domestice cu implicatii în educatia copilului este legata de actiunile de sprijinire a acestuia în cariera sa de elev, precum verificarea temelor sau participarea la sedintele cu parintii. În acest caz au fost anchetati atât elevii, cât si parintii. Rezultatele au indicat ca si în aceasta privinta mamele sunt cele care participa cel mai mult. Graficul de mai jos reflecta aceasta situatie:

QE 19: Cine te ajuta si te controleaza cel mai des la efectuarea temelor scolare, acasa?/QP B38: Cine în familia dvs. îl ajuta si îl controleaza mai des pe copil la temele pentru acasa?

Ambele categorii de subiecti au indicat mama ca fiind cea care se implica cel mai mult în aceste activitati, chiar daca rezultatele difera foarte mult. **Copiii considera în cea mai mare parte ca nu sunt ajutati sau controlati acasa la teme de catre parinti** (39% dintre subiectii copii), ceea ce este foarte posibil, parintii fiind foarte ocupati si nemaiavând suficient timp pentru a realiza acest lucru, iar atunci când sunt ajutati si controlati, **mama este cea care o face mai frecvent decât tatal**. În cazul parintilor, însa, opinia lor este aceea ca ei sunt ajutati de parinti (doar 14% dintre parinti afirma ca nu îi ajuta si controleaza pe copii la teme), dar tot mama este cea care acorda cel mai mult timp acestei activitati (60% dintre subiectii parinti). Diferenta de procente poate fi data în cazul parintilor mai ales de dorinta acestora de a-si afirma implicarea lor în activitatile ce tin de educatia scolara a copiilor, mai ales daca tinem cont de faptul ca majoritatea parintilor care au completat chestionarele sunt mame.

Mentinând un procent majoritar în toate tipurile de familii identificate în cadrul esantionului, participarea mamelor la realizarea acestui tip de activitati variaza semnificativ în functie de diversi factori, la fel cum variaza si cea a tatilor. Astfel:

---

[115] *Barometrul de gen*. Organizatia Gallup Romania, 2000.

[116] Ilut, Petru, *Sociopsihologia si antropologia familiei*, Colectia Sociologia Antropologie. Bucuresti, Editura Polirom, 2005, pag. 137

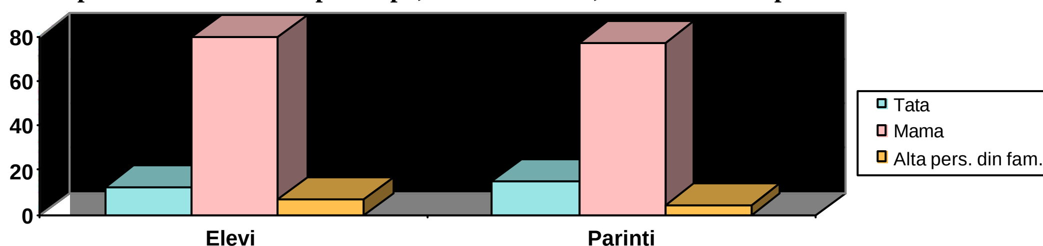
- în opinia copiilor, mamele din mediul urban (39,8%) sunt mai implicate în ajutarea si controlarea temelor scolare de catre copii acasa, decât cele din mediul rural (32,8%), la fel ca si în cazul tatilor, tatii din mediul urban fiind cu doua procente mai implicati în realizarea de astfel de activitati (12,2%) decât cei din mediul rural (10,7%). Aceeasi opinie se constata si la parintii investigati, cu mentiunea ca diferentele de procente sunt mai semnificative: mamele din urban înregistrând 63,2%, iar cele din rural 58,0%, pe când tatii 15,3% în mediul urban si 9,5% în mediul rural.
- si copiii si parintii au apreciat ca cel mai mult se implica mamele din familiile cu parinti naturali (copiii în procent de 37,7%, iar parintii în procent de 64,0%) si tatii provenind din familii reorganizate (copiii în procent de 14,4%, iar parintii în procent de 1,3%). În raport cu aceste doua categorii, cele mai mici procente le-au înregistrat atât mamele cât si tatii din familiile monoparentale.
- participarea mamelor la astfel de sarcini descreste odata cu cresterea numarului copiilor din familie, pe când cea tatalui creste, dar nu foarte semnificativ.
- implicarea ambilor parintii în realizarea acestor activitati este mult mai mare în cazul familiilor nucleare fata de cele extinse. 64,8% dintre parinti considera ca mama care provine din familii nucleare sprijina si controleaza copilul la temele scolare, fata de doar 46,9% care considera ca mama care provine din familii extinse realizeaza aceste activitati. La fel si în cazul tatilor, procentul parintilor care considera ca tatii realizeaza aceste activitati este mai mare în cazul familiilor nucleare (14,5%) fata de cele extinse (6,3%).
- o diferenta semnificativa se constata în analiza opiniilor parintilor privind implicarea lor în aceste activitati în functie de statutul juridic al relatiei dintre cei doi: mamele provenind din relatiile de concubinaj se implica aproape de trei ori mai putin în sprijinirea si controlarea copiilor la teme acasa (20,7%), decât cele provenind dintr-o relatie legalizata (65,4%), procentul tatilor înregistrând doar o diferenta de 3 procente între cele doua tipuri de relatii.

Si în cadrul sondajului realizat de catre *Centrul de Sociologie Urbana si Regionala (CURS)* în perioada 24-31 mai 2005, pe un esantion de 2000 de subiecti cu vârste de peste 15 ani, a reiesit aceeasi idee ca mama este cea care se implica cel mai mult în verificarea copiilor la lectii, cu un procent de 56% din raspunsurile celor investigati, tatal înregistrând un procent de doar 8%.

4.2.3.2. Participarea parintilor la sedintele cu parintii

În privinta participarii la sedintele cu parintii, **atât elevii cât si parintii au indicat mama ca fiind persoana care participa cel mai adesea la sedintele cu parintii la scoala**. Tabelul de mai jos prezinta distributia raspunsurilor:

QE 35/QP A37. Ce persoana din familie participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii de la scoala?

Analiza raspunsurilor în functie de toate variabilele luate în considerare în cadrul anchetei a scos în evidenta si alte câteva constatari referitoare la distributia acestui rol între parinti:
- dupa opinia si a copiilor si a parintilor, în mediul rural participarea tatilor la sedintele cu parintii este mai mica decât cea a tatilor din mediul urban, înregistrându-se o diferenta de 3-4%; participarea mamelor este mai mare în mediul urban decât cea a mamelor din mediul rural, dupa opinia parintilor, diferenta situându-se tot în jurul a 3% dintre raspunsuri.
- participarea si a mamei si a tatalui la sedintele cu parintii este mai mare în cazul familiilor nucleare fata de cele extinse, rolul acesta fiind distribuit si altor membrii ai familiei.

- în functie de statutul profesional al parintilor, se poate aprecia ca în familiile în care nici un parinte nu lucreaza, se înregistreaza cea mai mica participare a parintilor la sedintele cu parintii, în comparatie cu familiile în care unul dintre parinti sau ambii lucreaza. Dar chiar si în acest caz, tot mamele sunt cele care participa cel mai des.

Rezultatele obtinute în cadrul anchetei noastre sunt confirmate si prin rezultatele aceluiasi sondaj al *Centrului de Sociologie Urbana si regionala (CURS)* care au indicat ca 35% dintre femei spun ca merg la scoala sa se intereseze de situatia copiilor lor o data pe luna, iar barbatii doar într-un procent de 29%.

4.2.4. Instanta autoritatii în spatiul familial. Distributia de gen a rolurilor

Asa cum aminteam în partea introductiva a acestui capitol, autoritatea familiala a constituit un reper în analiza tipologiei familiei si clasificarea familiilor. Conform lui Bochenski [117], autoritatea este o relatie cu trei termeni care se instituie între un purtator, un subiect si un domeniu. În functie de domeniu, purtatorul si subiectul sunt diferiti. În domeniul activitatilor domestice, se pare însa ca aproape invariabil, femeia este purtatorul autoritatii, iar barbatul este subiectul autoritatii exercitate de catre femeie.

Asa cum mentiona si C. Ciuperca, autoritatea poate fi de doua feluri în câmpul familial: epistemica (autoritatea celui care stie) si deontica (autoritatea care decurge din traditia statutului). Familiile traditionale aveau instituita autoritatea deontica a barbatului, în familiile moderne, care subestimeaza rolul traditiilor, autoritatea epistemica este cea care câstiga din ce în ce mai mult teren, dublata de cooperare, de împartirea rolurilor între sexe si vârste.

Vom încerca sa identificam prin ancheta desfasurata de noi, care sunt dominantele în ceea ce priveste distributia autoritatii între cei doi parinti în familia de azi si cum poate fi explicata aceasta.

4.2.4.1. Dominanta autoritatii de control

Autoritatea de control în familie a fost surprinsa prin doua tipuri de întrebari, care identifica persoana de care asculta cel mai mult copilul (sfaturi, îndemnuri, cerinte) si persoana care aplica sanctiunile negative cel mai des. În ambele cazuri au fost solicitate raspunsuri de la ambele categorii de subiecti, copii si parinti.

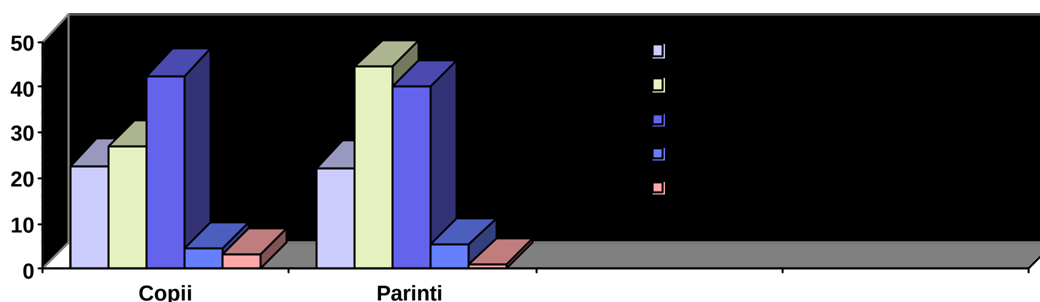
La prima întrebare, referitoare la **persoana din familie de care asculta cel mai mult copilul**, respectiv la îndemnurile, sfaturile si cerintele carei persoane din familie raspunde cel mai adesea copilul, raspunsurile obtinute au condus la urmatoarele constatari:

- **un procent mare de raspunsuri este înregistrat de varianta de raspuns: de ambii parinti în aceeasi masura**. Procentele obtinute în baza raspunsurilor ambelor categorii de subiecti, parinti si copii, sunt foarte apropiate, ceea ce ne conduce spre ideea unei **distributii echilibrate a autoritatii între cei doi parinti,** însa nu putem remarca faptul ca în cazul subiectilor parinti, care în majoritate au fost mame, desi este acordat un procent mare variantei de raspuns „ambii parinti” (40,2%), totusi, cel mai mare procent îl înregistreaza varianta de raspuns „mama”(44,5%). În cazul copiilor, varianta „ambii parinti” a înregistrat cel mai mare procent (42,6%), mai mare decât varianta de raspuns „mama” (27%). Putem aprecia ca **în viziunea copiilor, parintii detin o autoritate echilibrata**, în timp ce mamele au tendinta de a accentua rolul de „purtator” al autoritatii în familie.
- Distributia raspunsurilor pe cele doua variante de raspuns „mama” si „ tata” , indica totusi faptul ca mama este cea de care copilul asculta cel mai mult, desi exista o mare diferenta între opinia copiilor si cea a parintilor.

Iata cum sunt distribuite raspunsurile:

QE 18. De cine asculti cel mai mult? / QP A36. În familia dumneavoastra, copilul asculta mai mult de îndemnurile, sfaturile sau cerintele formulate de:

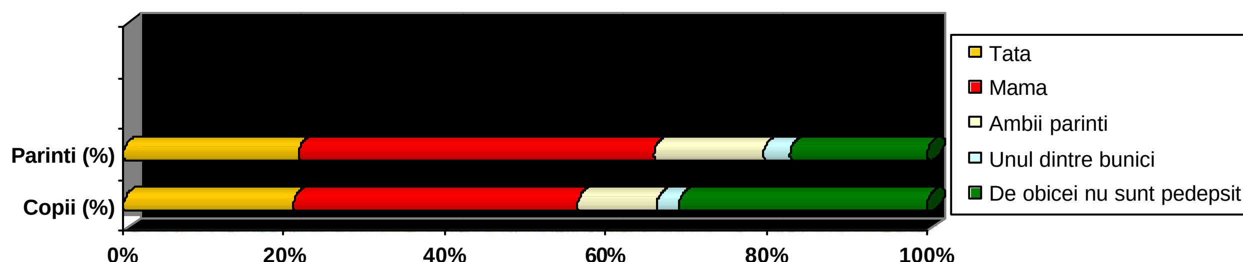
[117] Apud Ciuperca, Cristian, *Cuplul modern – între emancipare si disolutie*. Bucuresti, Editura Tipoalex, 2000, pag. 60.

La cea de-a doua întrebare referitoare la **aplicarea sanctiunilor negative în familie**, situatia este putin diferita. Daca luam în considerare faptul ca în cazul exercitarii autoritatii sub forma îndemnurilor sfaturilor cerintelor, copiii considera ca asculta în egala masura de ambii parinti, în cazul aplicarii sanctiunilor negative, mama este cea care înregistreaza cele mai multe raspunsuri (35,1%), fata de tata care înregistreaza doar 21,1% din raspunsuri. **Din perspectiva copiilor, mama este „purtatorul" autoritatii punitive**. Dar, un procent apropiat de raspunsuri la înregistrat si varianta de raspuns „de obicei nu sunt pedepsit" (30,6%). Din perspectiva parintilor, tot mama este cea care exercita autoritatea punitiva în familie cu (43,1%), fata de tata care a totalizat un procent de 21,2% din totalul raspunsurilor. Parintii apreciaza într-o mai mica masura decât copiii, ca acestia nu sunt de obicei pedepsiti (16,6%).

Ambele categorii de subiecti nu apreciaza în aceeasi masura cu itemul mai sus analizat varianta de raspuns „ambii parinti" în cazul exercitarii autoritatii punitive. În acest caz, distributia rolului nu mai este echilibrata, mama având un rol net detasat fata de tata (vezi graficul de mai jos).

QE 13. Când se întâmpla sa gresesti, cine te pedepseste cel mai des? / QP 16. În familia dvs., când copilul greseste, cine aplica cel mai adesea pedepse?

Din analiza mai aprofundata a datelor, în privinta acestui item mai pot fi adaugate câteva constatari semnificative, alaturi de cea referitoare la atribuirea mamei a rolului dominant de exercitare a autoritatii punitive:

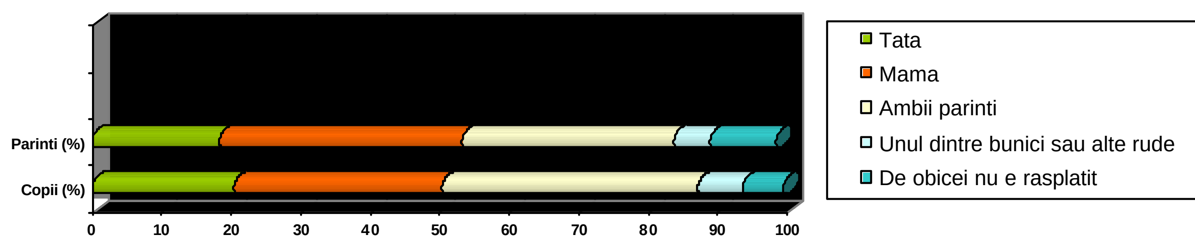
- autoritatea punitiva si a mamei si a tatalui este mai ridicata în mediul rural fata de cel urban, în mediul urban fiind mai ridicat procentul copiilor care nu sunt pedepsiti.
- autoritatea punitiva a tatalui creste în familiile cu mai mult de trei copii.
- în familiile în care cel putin un parinte este patron, autoritatea punitiva a tatalui este cea mai scazuta în raport cu familiile în care cel putin un parinte este angajat, lucreaza pe cont propriu sau nu lucreaza nici unul dintre parinti.

4.2.4.2. Aplicarea sanctiunii pozitive

Aplicarea sanctiunii pozitive constituie unul din elementele distinctive ale exercitarii rolului educational de catre parinti si reflecta în mare masura modul de exercitare a autoritatii de control. **În cazul datelor analizate anterior am putut observa ca mama este „purtatorul" autoritatii de control, ea fiind si cea care aplica sanctiunile negative în cazul în care acestea nu sunt aplicate de ambii parinti în aceeasi masura.** Oferirea unei recompense în raportul copil-parinte are si rolul de a consolida dimensiunea emotionala a relatiei, prin acest mod parintele confirmând si recunoscând efortul facut de copil, dar are si o valoare tranzactionala. În cadrul anchetei pe care am

întreprins-o, a reiesit ca **în opinia copiilor, ambii parinti ofera recompense în aceeasi masura (36,8%)**, pe când **din punctul de vedere al parintilor mama este cea care îi rasplateste cel mai des pe copii (34,9%).** Ambele categorii de subiecti însa au apreciat într-un procent mai mic ca tatal este cel care ofera recompense copiilor, copiii au apreciat într-un procent de 20,4%, iar parintii într-un procent de 18,3%.

QE 15. Cine te rasplateste cel mai adesea pentru faptele / rezultatele bune? / QP 18. Când copilul este ascultator sau obtine rezultate deosebite, cine îl rasplateste cel mai adesea?

Mentinând constatarile generale mai sus precizate în privinta raspunsurilor ambelor categorii de subiecti, exista totusi câteva diferente semnificative marcate de influenta variabilelor luate în consideratie în interpretarea datelor, între raspunsurile oferite si de copii si de parinti :

- **dupa opinia copiilor**, procentul tatilor care ofera recompense este mai mare în mediul rural decât în cel urban, la mame situatia fiind aproape similara.
- procentele cele mai mari înregistrate de mame sunt în familiile monoparentale, în cele cu mai mult de trei copii, în familiile nucleare, în familiile în care nici unul dintre parinti nu lucreaza, în familiile care se considera cu un nivel de trai foarte ridicat, cele cu o dotare superioara si în familiile constituite legal.
- procentele cele mai mari înregistrate de tati sunt în familiile cu doi copii, în familiile nucleare, în familiile în care ambii parinti lucreaza în tara, în familiile în care cel putin un parinte este lucrator pe cont propriu, în cele cu nivel mediu de trai sau cu surse de cultura reduse si în familiile legal constituite.
- **dupa opinia parintilor**, procentul tatilor care ofera recompense este mai ridicat în mediul rural, însa cel al mamelor este mai ridicat în mediul urban decât în rural.
- mamele care înregistreaza cele mai mari procente sunt cele care apartin familiilor monoparentale, familiilor cu un copil, familiilor nucleare, familiilor în care un singur parinte lucreaza, familiilor cu un nivel scazut de trai si în relatiile de concubinaj.
- tatii înregistreaza cele mai mari procente în cazul familiilor cu parinti naturali, al familiilor cu doi copii, al familiilor nucleare, al celor în care lucreaza ambii parinti, al familiilor cu un nivel de trai considerat foarte ridicat si al familiilor constituite legal.

În urma prezentarii acestor date putem avansa ideea ca rolul de aplicare sanctiunilor pozitive este asumat în general de mama, facând parte din registrul larg al activitatilor domestice, dar el este nuantat în functie de particularitatile mediului socio-cultural al familiei, în unele cazuri el fiind preluat putin mai mult de catre tata, fara a o depasi în frecventa pe mama.

4.2.4.3. Autoritate de decizie

Decizia privind educatia copilului reprezinta un rol care în familia traditionala burgheza apartinea în exclusivitate tatalui. El a ramas drept o extensie a rolului tatalui de a stabili raporturile familiei cu societatea, de a administra cât mai judicios capitalul familiei. Din acest motiv, decizia apartinea „capului" familiei. Însa, întrucât toate sarcinile privind cresterea, îngrijirea si educarea copilului au ramas în grija mamei, ea fiind cea care sprijinea devenirea copilului, acest rol treptat a început sa fie asumat si de catre mama, decizia fiind una negociata. În familia moderna valoarea centrala este cea a cooperarii, de aceea în privinta educatiei copilului, deciziile sunt rezultatul contributiei ambilor parinti.

Din raspunsurile obtinute la întrebarea *În familia dumneavoastra, cine hotaraste cel mai des în privinta educatiei copilului ?*, am putut constata ca 36,4% dintre subiecti au apreciat ca **mama este cea care decide cel mai des în privinta educatiei copilului.**

QP 22. În familia dumneavoastra, cine hotaraste cel mai des în privinta educatiei copilului ?

Nr.	Variante de raspuns:	Rural	Urban	Total
1	Tatal	**21,0%**	**11,1%**	**15,6%**
2	Mama	**37,1%**	**35,8%**	**36,4%**
3	Parintele vitreg	**0,4%**	**0,2%**	**0,3%**
4	Unul din socrii sau din parintii dvs.	**1,7%**	**0,2%**	**0,9%**
5	Alta persoana din familie	**1,0%**	**0,5%**	**0,8%**
6	Toate deciziile sunt luate în comun de cei doi parteneri care se ocupa de copil.	**26,4%**	**30,1%**	**28,4%**
7	Adultii se sfatuiesc cu copilul si împreuna ajung la un acord.	**9,5%**	**18,6%**	**14,5%**
8	Copilul îsi impune parerea.	**0,0%**	**0,8%**	**0,5%**
9	Alta situatie.	**1,4%**	**1,0%**	**1,2%**
	NonR	**1,5%**	**1,6%**	**1,6%**
	Total	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Dupa cum se poate observa si în tabel, în mediul rural procentul celor care au considerat ca tata este cel care decide este mai mare de aproape doua ori decât al celor din mediul urban, dar si ca în mediul urban este mai mare procentul celor care apreciaza ca deciziile sunt luate de ambii parteneri împreuna, fata de mediul rural. Am putea spune ca în mediu rural sunt ceva mai evidente caracteristicile familiei traditionale, mai ales luând în calcul si raspunsurile corespunzatoare variantei « adultii se sfatuiesc cu copilul si împreuna ajung la un acord », care înregistreaza un procent de doua ori mai mic fata de mediul urban, si ale variantei « copilul îsi impune parerea » care nu înregistreaza nici un procent în mediul rural, fata de 0,8% în mediul urban.

Singura situatie în care tatal a înregistrat procente mai mari decât mama la acest item este cea a familiilor în care cel putin unul dintre parinti are studii de învatamânt primar (46%-tata, fata de 41,3%-mama), la polul opus situându-se familiile în care cel putin un membru are studii universitare, unde tatal înregistreaza doar un procent de 4,9%, însa dimensiunea cooperarii în luarea deciziilor este mult mai mare (30,9% fata de 12,7% în cazul familiilor în care cel putin un parinte are studii de învatamânt primar).

4.3. Dimensiunea expresiv/emotionala în raporturile parinti – copii (securitate, protectie, comunicare)

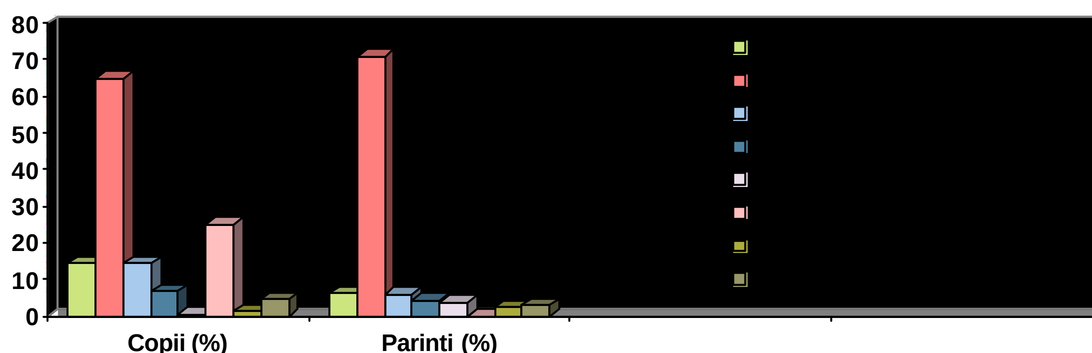
Asa cum aminteam la începutul capitolului, dimensiunea expresiv-emotionala din spatiul familiei fusese atribuita de teoriile structuralist functionaliste în totalitate mamei, fiind considerata cea care petrece cel mai mult timp cu copiii si totodata persoana care este mai degraba decât tatal caracterizata prin caldura afectiva, mai multa grija si întelegere pentru problemele celorlalti. Dar, tot asa cum aminteam, paternitatea a cunoscut o evolutie de la o logica statutara catre una relationala, care implica o mai mare aplecare spre accentuarea dimensiunii afective a raporturilor cu membrii familiei.

Am încercat sa investigam acest aspect prin câteva întrebari adresate atât copiilor cât si parintilor, care surprind modul de raportare a copilului fata de mama sau tata atunci când este vorba de împartasirea unei probleme sau a unei framântari. Polarizarea raspunsurilor într-o directie sau alta va indica modul în care ambele categorii de subiecti percep relatiile afective dintre ei.

Rezultatele anchetei au indicat urmatoarele constatari:

- atât copiii (65%) cât si parintii (70,8%) apreciaza ca **mama este persoana careia copiii obisnuiesc sa-i spuna atunci când au o problema pe suflet.**
- **tatii detin un procent foarte scazut în cazul ambelor categorii de subiecti investigati** (copii – 14,3%, parinti – 6,2%) în raport cu procentele înregistrate de mame.

QE 11. Cui obisnuiesti sa îi spui când ai ceva pe suflet, o problema? / QP B36. Dupa parerea dvs., carei persoane obisnuieste copilul sa i se destainuie, atunci când are ceva pe suflet, o problema intima, un secret?

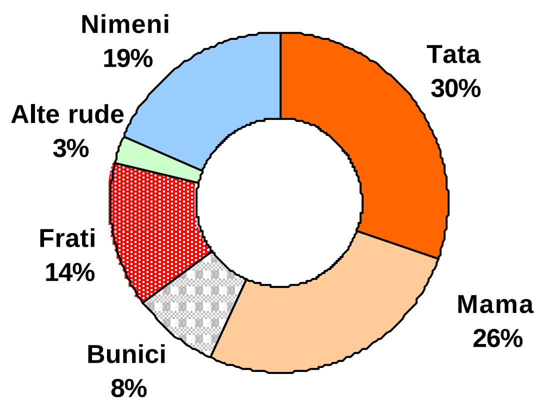
La întrebarea *Cu cine te sfatuiesti cel mai des când ai probleme la scoala (absente, note mici, conflicte) ?*, situatia este aproape similara, **mamele** fiind din nou cele carora copiii li se adreseaza cel mai des în acest caz.

QE 22. Cu cine te sfatuiesti cel mai des când ai probleme la scoala (absente, note mici, conflicte) ?

	Copiii
Cu tata	**11,9%**
Cu mama	**62,7%**

Itemul urmator nu face decât sa întareasca ideea ca relatia afectiva copil-tata nu este echivalenta ca si consistenta cu cea dintre copil si mama. La întrebarea *De la cine din familie ai dori sa primesti mai multa atentie, întelegere?*, majoritatea copiilor au raspuns ca de la **tata.**

QE 25. De la cine din familie ai dori sa primesti mai multa atentie, întelegere?

Diferenta încarcaturii afective a relatiilor tata-copil si mama-copil este pusa în evidenta si de sondajul *Centrului de Sociologie Urbana si regionala (CURS)*, care indica urmatoarele rezultate: 56% dintre femei îsi mângâie copilul, îl saruta sau îl lauda foarte des, iar 38% dintre femei des, în timp ce barbatii îsi mângâie copilul, îl saruta sau îl lauda foarte des în procent de 45%, iar des în procent de 37%. Diferentele procentuale confirma ca relatia afectiva dintre mama si copil se situeaza pe primul loc din punct de vedere al frecventei, însa aceste diferente nu sunt foarte mari. Acest sondaj ar putea fi o confirmare a preluarii de catre tati a unora dintre rolurile emotional/expresive specifice rolului matern, conform perspectivei traditionale.

4.4. Reproductia rolurilor de gen în educatia familiala

Un aspect foarte interesant de analizat din perspectiva dimensiuni de gen a spatiului socio-cultural al familiei îl reprezinta fenomenul reproductiei sociale a rolurilor de gen de la o generatie la alta prin intermediul educatiei. Petru Ilut mentiona în cartea sa *Sociopsihologia si antropologia familiei*,

ca „într-o ancheta desfasurata în 1978 în Franta pe un esantion reprezentativ de familii cu copii între 7-11 ani, rezultatele au indicat o „**pronuntata reproductie sociala a segregarii rolurilor domestice** : fetele sunt solicitate în 57% din cazuri sa spele vasele, în timp ce baietii în 40% ; la ajutorul pentru curatenie în casa, 44% fetele, 28% baietii ; la a se ocupa de fratele sau sora mai mica, 8% fetele, 3% baietii”[118].
Fenomenul reproductiei sociale reprezinta una dintre explicatiile longevitatii caracteristicilor familiei traditionale, care, dupa cum am putut observa si în ancheta desfasurata de noi, se regasesc si în structura si functionarea familiilor contemporane, cu sensibile modificari în configuratia unor familii.
Am încercat sa surprindem printr-unul din itemii chestionarului adresat parintilor, în ce masura acest mecanism de reproductie a rolurilor de gen are ca suport modul în care parintii de azi gândesc statutul tatalui si al mamei în familie, precum si educatia fetelor, respectiv a baietilor.
Rezultatele obtinute sunt sintetizate în tabelul de mai jos:

Nr.	Variante de raspuns	Acord	Dezacord	Nu pot aprecia	NonR
1	În principal, fetele trebuie educate de mama si baietii de tata	**53,2%**	34,6%	10,3%	1,9%
2	Fetele trebuie educate pentru a deveni sotii, gospodine si mame; baietii trebuie sa învete o meserie, o profesie, pentru a-si putea întretine viitoarea familie	**62,8%**	26,1%	8,4%	2,7%
3	Mama trebuie sa se dedice exclusiv copiilor si sa renunte la profesie/cariera	21,8%	**67,8%**	7,0%	3,4%
4	Tatii pot sa îngrijeasca de copii tot atât de bine ca si mamele lor	**57,1%**	22,5%	17,3%	3,1%

Raspunsurile obtinute la primele doua afirmatii indica într-o mare masura ca **segregarea rolurilor de gen este înca supusa procesului de reproductie sociala a rolurilor traditionale, cel putin la nivel declarativ.** Raspunsurile obtinute la afirmatia a treia, însa, subliniaza existenta fenomenul insertiei femeii pe piata muncii si conturarea mai clara a conceptului de „femeie de cariera”, care contravine rolurilor traditionale ale femeii sau care supraîncarca femeia cu functii multiple. În continuarea acestei afirmatii, care demasca insinuarea conceptiei moderne privind distribuirea rolurilor domestice, vin si raspunsurile obtinute la cea de-a patra afirmatie, ce sustine, din nou cel putin la nivel declarativ, ca si barbatii se pot îngriji de copii tot atât de bine ca mamele.
Concluzia pe care o putem trage este ca aceste raspunsuri contin atât un mod de a gândi al parintilor tributar unei mentalitati traditionale, cât si un mod de gândi în virtutea a ceea ce si-ar dori sa schimbe în functionarea familiei lor (oportunitatea femeilor de a-si construi o cariera si posibilitatea de a transfera rolul domestic de îngrijire a copiilor de la mama catre tata).

4.5. Concluzii

? **Modul de distributie a rolurilor între parinti confirma caracteristicile unei familii traditionale**, în care mamei îi revin cu preponderenta rolurile domestice în sens generic, prin acestea întelegând pe lânga activitatile gospodaresti si cele ce privesc educatia copilului (luarea deciziilor ce privesc educatia copilului, participarea la sedintele cu parintii, controlul sau ajutorul în efectuarea temelor pentru acasa s.a.), precum si „purtatorul” dimensiunii expresiv-emotionale a rolului de parinte (confident, sprijin afectiv). Singurul aspect care confirma ideea unui „declin al paternitatii”, specifica familiilor moderne, este faptul ca inclusiv autoritatea de control si cea de decizie apartin tot mamei.

? Daca din perspectiva traditionala a familiei, valoarea centrala este autoritatea, iar din perspectiva moderna, valoarea centrala este cooperarea, din datele obtinute în urma desfasurarii anchetei se poate spune ca **exista o vizibila tendinta de luarea a unor decizii în comun sau de**

[118] Ilut, Petru, *Sociopsihologia si antropologia familiei*, Colectia Sociologia Antropologie, Bucuresti, Editura Polirom, 2005, pag. 136

solidaritate în exercitarea anumitor roluri între mama si tata (precum aplicarea sanctiunilor negative sau pozitive).

? **Rolul tatalui se înscrie totusi în portretul traditionalist** al unei angajari limitate în raporturile expresiv/emotionale cu copilul, fapt evidentiat de raspunsurile exprimate de copii.

? Nu se poate vorbi în nici una dintre situatiile investigate (cele 10 tipuri de familii construite din structurarea factorilor de influenta) de o rasturnare a rolurilor între mama si tata în nici unul dintre domeniile de actiune investigate, ceea ce indica **o puternica reproductie sociala a rolurilor traditionale ale mamei si tatalui.**

? Exista o evidenta tendinta de reproductie sociala a segregarii distributiei rolurilor de gen, indiferent de tipul de familie, însa **exista si o tendinta de afirmare (declarare) a unui nou statut al femeii**, cel al femeii de cariera, dincolo de cel de mama si sotie, precum si dorinta de confirmare a posibilitatii de transfer catre tata a unora dintre rolurile de îngrijire a copilului.

? Subiectivitatea repondentilor este mult pusa în evidenta de raspunsurile obtinute prin completarea chestionarelor de catre parinti, fiind supraevaluat rolul mamelor în cazul în care mamele sunt cele care au completat chestionarul si, similar, supraevaluat rolul tatilor atunci când chestionarul a fost completat de catre acestia.

5. Disfunctii ale climatului familial

5.1. Conflictualitate familiala. Precizari terminologice

Conflictul intrafamilial reprezinta o perturbare momentana, temporara sau prelungita a functionalitatii familiale, caracterizata printr-o încarcatura emotionala negativa si prin scurtcircuitarea relatiilor de comunicare dintre membrii grupului respectiv.
El poate fi de intensitate variabila, luând forme diferite, de la o simpla discutie în contradictoriu pâna la injurii si amenintari, sau poate culmina cu agresivitatea fizica îndreptata asupra partenerului de cuplu sau/si asupra celorlalti membri ai familiei.
Poate fi de tip exploziv, exprimând o eliberare brusca a afectelor negative cumulate în timp, sau de un tip insidios si trenant, de intensitate medie, reprezentând însa fondul obisnuit pe care se desfasoara interactiunile familiale.
Poate fi tranzitoriu, pasager, specific unor perioade de „criza” relationala sau unor situatii existentiale dificile care intervin în viata grupului respectiv; dar poate fi, de asemenea, stabilizat sub forma unor patternuri reactionale caracteristice pentru relatiile cotidiene ale membrilor familiei în cauza; în aceasta situatie, starea conflictuala ajunge uneori sa nu mai fie recunoscuta drept ceea ce este, ea tinând de o rutina a raporturilor interpersonale.

Conflictele familiale frecvente, de mare intensitate, care sfârsesc cu acte de violenta, dar, într-o masura importanta, si acelea moderate din acest punct de vedere, însa recurente, constituind climatul relational-afectiv al vietii cotidiene sunt indicatori ai disfunctionalitatii grupului respectiv.
Atunci când climatul afectiv este echilibrat, caracterizat de un nivel înalt de satisfactie obtinut în relatiile cu ceilalti parteneri ai actului interpersonal (sot-sotie, copii-copii, parinti-copii), el constituie o premisa importanta a maturizarii intelectual-afective a copilului.
Unele defectualitati individuale ale copilului, cum sunt hiperexcitabilitatea sau instabilitatea, se pot atenua chiar, pâna la un punct, printr-o structura caracteriala compensatorie, când mediul social si familial sunt adecvate.

Dezechilibrele emotionale, tensiunea, violenta, conflictualitatea vor fi de incriminat atunci când avem de-a face cu diferite forme de tulburari de comportament, dar si cu retardari intelectuale, care adesea nu sunt conditionate atât genetic, cât social[119].

În general, climatul familial perturbat pe termen lung este un mediu de socializare negativa si un factor psihopatogenetic de prima importanta implicat în dezvoltarile dizarmonice de personalitate. Conflictualitatea familiala se deosebeste de alte tipuri de conflictualitate prin câteva caracteristici :

? îi antreneaza pe toti membrii familiei, indiferent de vârsta, rol si statut;
? submineaza nevoile de baza ale copilului (mai ales nevoia de securitate, de iubire si de atasament, de recunoastere si stima de sine);
? furnizeaza copilului modele de comportament deviant, pe care acesta le preia prin imitatie; în cazul violentei, trebuie spus ca atât rolul de agresor, cât si acela de victima sunt, atunci când nu se constata deficiente psihice constitutionale, în cele din urma, comportamente învatate; în acest sens, statisticile indica o transmitere a violentei de la o generatie la alta în proportie de 75%[120];
? este relativ impermeabila la influentele din mediul exterior, de unde dificultatea interventiilor terapeutice din afara.

Când conflictul este o constanta a vietii domestice sau capata o intensitate mare apar tulburari la nivelul personalitatii tuturor membrilor din familia respectiva; copilul este însa întotdeauna cel mai lezat – pentru ca nu se poate apara si pentru ca este în crestere; efectele sunt amplificate atunci când este vorba de etapa de dezvoltare timpurie sau de perioadele critice (pubertate, adolescenta).

Indiferent de forma tulburarilor, imaginea de sine este grav afectata, în sens devalorizant, este subminat procesul dobândirii identitatii personale, raportarea la lume se face depresiv-anxios sau, dimpotriva, impulsiv-agresiv.

Cele mai frecvente tulburari care se constata la acesti copii sunt:

? tulburari organice sau functionale;
? dezvoltare fizica si intelectuala mai lenta, comparativ cu copiii din familiile armonioase, uneori chiar retard mental;
? imaturitate morala si afectiva;
? instabilitate psihica, hiperexcitabilitate, impulsivitate, toleranta scazuta la frustrare;
? tulburari de conduita: agresivitate în raporturile interpersonale, sau, dimpotriva, pasivitate în fata agresiunilor celorlalti; în aceasta sfera a problemelor de comportament se înscriu fuga de acasa, abandonul scolii, consumul de alcool sau droguri, furtul si minciuna ca forme defensive de comportament.

Se considera ca formele usoare de conflictualitate conjugala sunt, în general, nu numai normale si inevitabile, ci ca ele au chiar o functie cathartica si dinamogena[121]. Pe lânga faptul ca permit o descarcare tensionala de mica amplitudine, evitând astfel pericolul acumularilor afective si al eliberarilor paroxistice, ele faciliteaza, mai ales în cazul cuplurilor tinere, procesul de acomodare reciproca. Pe de alta parte, orice schimbare în viata familiei necesita din partea ambilor parteneri noi montaje adaptative; fie ca este vorba de situatii exterioare cu impact asupra familiei, fie de evenimente din interiorul grupului (nasterea unui copil, primul an de scoala etc.), de situatii fericite – dar inedite, insolite sau numai neexperimentate înca –, fie de situatii problematice sau dilematice, membrii cuplului respectiv trebuie sa decida în comun asupra raspunsului cel mai adecvat, cel capabil sa mentina coeziunea familiei.

Adecvarea raspunsului la noua stare de fapt – a carei noutate implica un grad mai mic sau mai mare de incertitudine – presupune un moment de confruntare initiala; în familiile fundamentate pe armonie relationala, pe dragoste si respect reciproc, confruntarea, chiar daca este impregnata negativ din punct de vedere emotional, înseamna exprimarea alternativelor de actiune posibile,

---

[119] Alecu, Gabriela, *Socializarea copilului în familie*, în Bunescu Gh., Alecu G., Badea D. *Educatia parintilor. Strategii si programe*, EDP, Buc., 1997, p.29-30.
[120] Muntean, Ana, *Violenta în familie*, în Ferréol Gilles si Neculau Adrian (coord.), *Violenta. Aspecte psihosociale* Polirom, Iasi, 2003, p.147.
[121] Mitrofan, Iolanda, *Familia de la A…la Z,* Ed. Stiintifica, Buc., 1991, p. 84.

compararea lor si, în fine, optiunea pentru o solutie comuna, într-un joc al negocierilor, în care fiecare cedeaza câte ceva. Avem astfel de-a face cu un proces evolutiv; momentele initiale de dezacord si dezechilibru relational sunt urmate de reinstaurarea starii de echilibru, la un nivel superior, pentru ca au fost experimentate si învatate în comun noi comportamente adaptative de interactiune.

În familiile în care cei doi parteneri conjugali au un statut egalitar, ei sunt, de obicei, în aceeasi masura, agenti ai conflictului; astfel, de exemplu, gestul agresiv al barbatului devine un stimul declansator pentru reactia agresiva a femeii, într-o circularitate care nu ia sfârsit decât o data cu epuizarea afectelor care au generat conflictul.
În familiile în care relatiile dintre membrii diadei conjugale se constituie ca raporturi de forta, de dominatie-supunere, partenerul dominant, de obicei barbatul, este unicul initiator al starii conflictuale, celuilalt fiindu-i rezervat un rol pur pasiv.
Când personalitatea partenerului dominant este marcata de imaturitate morala, de lipsa de responsabilitate fata de ceilalti membrii ai familiei, de o rezistenta scazuta la frustrare, apare nevoia urgenta de a gasi un „tap ispasitor" asupra caruia sa se abata furtuna afectelor eliberate; persoana cea mai slaba din grup este învestita pentru acest rol predilect (de obicei sotia sau unul dintre copii).
Chiar în situatiile aparent non-violente, tensiunile din familie, stresul, anxietatea sunt adesea diminuate prin proiectarea lor asupra unei persoane vulnerabile, incapabila de riposta directa; în acest fel, tensiunea relationala este redusa pâna la un prag de toleranta acceptabil, prin „sacrificarea" unui partener, care le preia, în scopul de mentinere a coeziunii grupului[122].
Desi, în principiu, mai rar în fapt, victima poate fi atât femeia, cât si barbatul, statisticile, în tarile în care ele exista, indica faptul ca, în 95% din cazuri, femeia este aceea care îndura violentele barbatului[123].

Chiar daca nu este tinta directa a agresiunii, în calitatea sa de martor, copilul suporta indirect efectele abuzurilor la care un parinte îl supune pe celalalt. „Ultimele cercetari ne arata ca suferinta copilului este mai profunda si are consecinte mai ample si mai de durata decât în cazurile în care copilul este o victima directa (Catheline, Marcelli, 1999). A-si vedea parintii lovindu-se reciproc înseamna mai mult decât a fi el cel lovit, caci este vorba aici de clatinarea si insecuritatea întregului esafodaj al vietii caminului, al locului în care se petrece nasterea lui biologica si psihica"[124].
Tot în acest sens, s-a constatat ca, si atunci când nu este vorba de violenta majora, ci de o stare conflictuala mai putin severa, dar repetitiva, quasi-continua, dezvoltarea copilului este periclitata; s-a observat, de exemplu, ca disensiunile frecvente între parinti au o influenta mult mai nefasta asupra dezvoltarii sale emotionale, sociale si cognitive, decât unele situatii carentiale, cum ar fi cele datorate absentei tatalui[125].
În aceste forme extreme, în care conflictul degenereaza în violenta, raportul dominatie-supunere se exprima printr-un dublet indisociabil de roluri complementare de tipul agresor-victima. În aceasta situatie, victima este caracterizata de un montaj motivational-afectiv complex si ambivalent, care merge de la acceptare resemnata la angoasa si la încercari esuate de evitare a „pedepsei" inevitabile. Ambivalenta afectiva, ce consta într-un aliaj de sentimente contradictorii fata de agresor – astfel ca iubirea initiala care a dus la întemeierea cuplului îsi are reversul în teama, insecuritate si ura – este caracteristica acestui tip de relationare marcata de atasamentul patologic al victimei fata de agresorul sau (**sindromul Stockholm**); orice actiune din afara în scopul de a o salva – din partea grupului de prieteni, a vecinilor etc. – este resimtita de aceasta ca o interventie de tip intruziv; daca partenerul violent este amenintat din exterior – prin aplicarea unor masuri legislative, de exemplu – victima trece cu totul de partea acestuia, devine solidara cu el, îi ia apararea, încercând sa ascunda

[122] Mircea, Tiberiu, *Familia – de la fantasma la nebunie*, Ed. Marineasa, Timisoara, 1994, p. 98.
[123] Popescu, M., Muntean, A., *Violenta domestica – de la o realitate importanta la asumarea unei stari de fapt*, în *Un deceniu de tranzitie – situatia copilului si a familiei în România*, UNICEF, Buc. 2000, pag. 38.
[124] Muntean, A., op. cit. 2003, p. 152.
[125] *Familles en mutation dans une société en mutation. Actes du Colloque*, Conseil International des Femmes, 1992, p. 104.

abuzurile la care a fost supusa sau sa le reinterpreteze, acordându-le chiar o semnificatie valorica; brutalitatea este asociata cu masculinitatea, loviturile primite ca urmare a suspiciunii si geloziei sunt considerate dovezi de dragoste – si alte forme de abuz, cum ar fi izolarea de familia de origine, de prieteni, de vecini, sunt interpretate ca o puternica dorinta de posesiune a agresorului în raport cu victima, în consecinta, ca o forma de iubire, chiar daca ceva mai „salbatica".

Incidenta reala a fenomenelor de violenta la nivelul populatiei este însa greu de stabilit; statisticile se contrazic adesea în aceasta privinta. O explicatie consta în faptul ca mediile sarace, caracterizate de promiscuitate morala si de deficit cultural prezinta o toleranta crescuta la violenta; astfel, anumite actiuni abuzive nu sunt recunoscute ca atare; mai ales atunci când partenerii de cuplu preiau din familiile lor de origine asemenea modele comportamentele, ei ramân atasati unei reprezentari sociale a violentei care plaseaza în zona normalitatii forme precum: controlul economic al femeii în cadrul familiei si al relatiei ei cu exteriorul, agresiunea verbala sau emotionala, considerând violente doar acele acte care ameninta sau lezeaza persoana din punct de vedere fizic sau sexual. La aceasta se adauga faptul ca persoanele agresate sunt foarte putin dispuse sa marturiseasca brutalitatile la care sunt supuse în interiorul caminului; umilinta, rusinea, sentimentul infamarii si teama de oprobriul public sunt tot atâtea motive de a-si pastra secrete suferintele, în încercarea de a pastra respectul celor din jur pentru propria persoana.

Raporturile de dominatie-supunere nu implica însa, prin ele însele, relationari de tip agresiv; ele sunt specifice familiilor patriarhale traditionale, bazate pe o structura de tip autoritar, guvernate de un „pater familiae" cu drept exclusiv de decizie; organizarea ierarhica a acestui tip de familie are drept consecinta un grad mai mare de acceptare a dominatiei prin forta si coercitie, care poate devia spre violenta domestica.

Chiar daca familia extinsa, de tip patriarhal, devine tot mai mult un model de organizare revolut, tinzând sa fie înlocuita, mai ales în mediul urban, de familia nucleara, atunci când partenerii cuplului nuclear provin din astfel de familii, ei ramân adesea purtatorii valorilor si normelor grupurilor de origine, reinstituind raportul de dominatie masculina – supunere feminina ca o axa a sistemului normativ-axiologic mostenit si transpus în noua structura familiala.

Tranzitia de la familia patriarhala, întemeiata pe autoritatea absoluta a „sefului-pater", la grupul familial nuclear, este însa de natura sa induca schimbari în expectatiile si atitudinile membrilor subordonati – poate putin sesizabile, dar active în relatia cu liderul grupului. Astfel, autocratia acestuia poate fi resimtita de ceilalti ca o limitare excesiva a dezvoltarii si a libertatii personale, fara însa ca ei sa reactioneze în mod deschis. Fie de teama, fie pentru ca la nivel constient accepta normele si valorile înscrise în „codul de legi" instituit, consolidat si validat de experienta multor generatii - inacceptabil însa la nivel inconstient, pentru ca se opune unor nevoi profunde si neexprimate – nu se ajunge la o confruntare directa.

În absenta unor asemenea confruntari, nici unul dintre membrii grupului nu va considera ca în familia respectiva exista neîntelegeri, certuri, conflicte. Cu toate acestea, relatiile lor cu sotul/tatal pot fi puternic conotate negativ din punct de vedere emotional, configurând un conflict latent, nemanifest înca, de care chiar actorii relatiei pot fi prea putin constienti.

Aceasta diferentiere între conflictul exprimat si tensiunea conflictuala subliminala, releva faptul ca raspunsurile la un chestionar menit sa surprinda conflictualitatea intrafamiliala nu pot sa faca evidente decât o parte a situatiilor de acest gen – cea vizibila, manifesta – ponderea reala a fenomenului, mult mai mare, continuând sa ramâna ascunsa abordarilor de tip cantitativ.

5.2. Conflicte interparentale. Prezentarea motivelor si a distributiei lor pe ranguri

Cu ajutorul itemilor QP 33/QE 33, construiti sub forma unor întrebari semi-deschise, ne-am propus sa surprindem principalele probleme ale familiilor investigate, susceptibile sa genereze neîntelegeri, conflicte si blocaje de comunicare la nivelul relatiilor dintre parinti.

Asa cum am precizat în capitolul introductiv, am optat pentru semnificatia extinsa a termenului de conflict – uzitata în literatura de specialitate – , în sfera careia sunt incluse atât dezacordurile ce intervin în mod obisnuit în viata domestica – reprezentând perturbari momentane si usor remisibile

ale climatului si raporturilor interpersonale, fara efect destabilizator –, cât si, la capatul extrem pe o scala a cresterilor graduale, confruntarile puternice, cu izbucniri de violenta, care duc în timp la deteriorarea grava a relatiilor familiale si la dezorganizarea principalelor functii ale grupului respectiv.

Data fiind amploarea investigatiei întreprinse de noi si numarul mare de dimensiuni abordate în cadrul proiectului *Educatia în familie*, pentru capitolul de fata nu ne-am propus si o evaluare a intensitatii si frecventei neîntelegerilor/conflictelor intrafamiliale, ci doar o punere în lumina a motivelor acestora, motive ce configureaza tot atâtea tipuri de situatii problematice pentru familiile din România, în momentul actual.

Astfel de probleme se refera, pe de o parte, la **factori sociali, externi**, obiectivi, care exercita asupra familiei presiuni de natura economica si sociala (lipsa banilor; lipsa unei locuinte; somajul) si, pe de alta parte, la **factori interni** ce tin de: deficiente în asumarea sarcinilor de rol (participarea scazuta la viata familiei, la treburile gospodaresti); stresul permanent asociat unei situatii dramatice (boala cronica a unui membru al familiei); abateri de la normele grupului familial (comportamentul neascultator al copilului); sau/si de la normele moralei sociale (alcoolismul, comportamentele violente, suspiciunea provocata de gelozia/infidelitatea membrilor cuplului conjugal); precum si de contradictia dintre modelele normativ-valorice promovate de familia traditionala – în care controlul si puterea de decizie apartin generatiei vârstnice – si cele moderne, proprii familiei nucleare sau în curs de nuclearizare (amestecul nedorit al socrilor/parintilor în treburile cuplului).

O categorie speciala de raspunsuri indica existenta diferentelor de pareri între membrii grupului familial; ele descriu o zona de confruntare interpersonala slab definita, în cadrul careia lipsa de consens este benigna, minora si vizeaza probleme diverse, nespecifice. Este vorba, în fapt, de aria normalitatii relationale în care dezacordul nu se transforma în adversitate, iar exprimarea unei opinii diferite nu antreneaza certuri, animozitate, discordie, dezbinare.

Cu exceptia acestei categorii, toate celelalte, enumerate anterior, reprezinta probleme specifice de mare importanta, deoarece, atunci când – din lipsa de solutii sau din neputinta de a le afla – ele persista în timp, risca sa devina factori de presiune si de distorsiune relationala, amenintând nu numai echilibrul familiei, ci mai ales dezvoltarea copilului care traieste într-un asemenea mediu perturbat.

Raspunsurile obtinute la itemii QE 33 si QP 33 se distribuie pe ranguri astfel:

Raspunsuri elevi:

Rang I: (A) Probleme economice si sociale: 28,3%
Rang II: (F) Comportamentul neascultator al copilului: 23,4%
Rang III: (D) Diferentele de pareri între diversi membri ai familiei de vârste diferite: 20,1%
Rang IV: (C) Participarea scazuta la viata familiei, la treburile gospodaresti: 13,9%
Rang V: (B) Comportamente parentale deviante: 11,6%
Rang VI: (E) Amestecul socrilor/parintilor în treburile cuplului: 10,5%
Rang VII: (G) Boala cronica a unui membru al familiei: 3,5%

Raspunsuri parinti:

Rang I: (A) Probleme economice si sociale: 37,7%
Rang II: (D) Diferentele de pareri între diversi membri ai familiei de vârste diferite: 16,7%
Rang III: (F) Comportamentul neascultator al copilului: 15,2%
Rang IV: (C) Participarea scazuta la viata familiei, la treburile gospodaresti: 9,0%
Rang V: (B) Comportamente parentale deviante: 7,4%
Rang VI: (E) Amestecul socrilor/parintilor în treburile cuplului: 6,9%
Rang VII: (G) Boala cronica a unui membru al familiei: 5%

Variante de raspuns	Elevi	Parinti
A - Probleme economice si .sociale.	28,3%	37,7%
B - Comportamente parentale deviante	11,6%	7,4%
C - Participarea scazuta la viata familiei, la treburile gospodaresti	13,9%	9,0%
D - Diferentele de pareri între membrii familiei	20,1%	16,7%
E - Amestecul nedorit al socrilor/parintilor în treburile cuplului	10,5%	6,9%
F - Comportamentul neascultator al copilului	23,4%	15,2%
G - Boala cronica a unui membru al familiei	3,5%	5,0%

Estimarea subiectilor care au oferit raspunsuri:

	Mentioneaza probleme	Nu au probleme	NonR	Total
QE 33	64,5%	34,5%	1,0%	100,0%
QP 33	61,3%	37,5%	1,2%	100,0%

Aproximativ doua treimi dintre repondenti (64,5% elevi si 61,3% parinti) recunosc ca în familiile lor exista anumite probleme ce constituie obiect de dispute domestice si circa o treime din fiecare segment de populatie declara ca nu exista nici un fel de neîntelegeri. Dat fiind faptul ca o conflictualitate usoara, manifestata prin confruntari trecatoare, este nu numai inerenta, ci chiar necesara pentru sensul evolutiv al fiecarui microgrup social – incluzând aici si familia, ca un caz particular – este de presupus ca afirmatiile transante de tipul "nu exista neîntelegeri" indica atitudinea reticenta a subiectilor fata de expunerea publica a problemelor lor, atitudine determinata fie de pudoare, fie de convingerea ca viata privata a familiei îi priveste exclusiv pe membrii acesteia. O alta explicatie posibila ar fi ca subiectii care au dat acest raspuns au interpretat termenul "neîntelegere" într-un sens "tare", echivalându-l cu cearta, scandalul, confruntarea violenta, atribuindu-i deci o intensitate ce depaseste probabil micile disensiuni din familiile lor.

Ierarhia motivelor de neîntelegere în familie e foarte apropiata pentru cele doua grupe de subiecti, cu observatia ca, exceptie facând de raspunsurile referitoare la problemele de ordin social-economic, raspunsurile copiilor înregistreaza ponderi mai mari la toate categoriile de probleme generatoare de tensiuni si conflictualitate. Aceasta înseamna fie ca parintii sunt mai putin dispusi sa le marturiseasca, considerând ca ele tin de aspectele intime ale vietii conjugale, fie ca rezonanta afectiva a neîntelegerilor dintre membrii familiei, mai ales dintre parinti, este mai mare atunci când este vorba de copii – care percep cu intensitate sporita ceea ce adultii considera mai putin important. Distributia rezultatelor pe ranguri evidentiaza doua tipuri principale de nemultumiri care induc tensiune si conflictualitate intrafamiliala: cele legate de insatisfactiile de natura socio-economica si cele referitoare la comportamentul copilului – toate celelalte fiind exprimate prin procente mici si foarte mici. În plus, desi ponderea raspunsurilor din categoria B (comportamente parentale deviante) poate parea neimportanta, ele merita o atentie speciala, deoarece descriu medii disfunctionale, care favorizeaza diferite forme de socializare discordanta a copilului.
Categoria D (diferente de pareri între diversi membri ai familiei de vârste diferite) acopera, asa cum am mai spus, câmpul problemelor slab definite, al tensiunilor interactionale usoare si trecatoare, care alcatuiesc fondul dinamic cotidian al raporturilor interpersonale. Lipsa de specificitate a motivelor incluse în aceasta categorie nu permite analiza si interpretarea lor detaliata.

5.2.1. Problemele economice si sociale ale familiei

Pe primul loc (28,3% - copii si 37,7% - parinti), cu o pondere mult mai mare în raport cu toate celelalte, se situeaza **certurile derivate din nevoile de ordin socio-economic** (si, în cadrul acestei categorii, precaritatea financiara a familiei este aceea care cumuleaza cele mai multe raspunsuri: lipsa banilor fiind indicata ca sursa de neîntelegere de 26,4% copii si de 34,7% parinti).

Analiza modului în care variaza rezultatele obtinute de la parinti în functie de mediu, tipurile 1-10 si de nivelul de scolarizare a parintilor (vezi Anexa nr. 13) evidentiaza faptul ca neîntelegerile provocate de acest tip de probleme sunt mai acute:

? În mediul rural (48,9%) – comparativ cu cel urban (28,5%).
? În familiile în care parintii au un grad foarte scazut sau mediu de instructie si educatie (de exemplu: 76,2% de asemenea raspunsuri pentru parintii cu studii primare, 53,5% pentru cei cu studii gimnaziale si 43,8% pentru parintii absolventi ai învatamântului profesional – comparativ cu 13,6% din parintii cu studii universitare). Asadar, cu cât treapta de scolarizare pe care au absolvit-o parintii este mai joasa, cu atât mai mare este ponderea raspunsurilor care incrimineaza problemele financiare si economice drept sursa de dispute în familie. Este de presupus ca gradul redus de educatie a parintilor genereaza, printre alte dificultati, si o capacitate scazuta de integrare si adaptare a lor la schimbarile de pe piata muncii. Complementar, un nivel mai înalt de scolarizare implica o serie de noi oportunitati de sporire a veniturilor, cum ar fi o a doua slujba. Si nu în ultimul rând, este de presupus faptul ca prin educatie si cultura este favorizata maturizarea psiho-intelectuala a individului, astfel încât acesta devine capabil sa-si rezolve problemele, chiar si pe acelea de ordin material, altfel decât prin conflict.
? În mod firesc dau asemenea raspunsuri aproximativ jumatate din cei care se situeaza la nivelurile 3 si 4 ale tipului 8 (dotari de baza indicând limita saraciei sau situarea sub acest prag): 73,2% pentru nivelul 3 si 72,6% pentru nivelul 4 – comparativ cu 27% pentru nivelul 1. Situatia este similara pentru cei care-si apreciaza drept scazut nivelul de trai: 76,8% - comparativ cu numai 9% din cei care considera ca au un nivel de trai ridicat. Si în acest caz, saracia, exprimata obiectiv (nivelurile 3 si 4 ale tipului 8) sau evaluata subiectiv (nivelul 3 al tipului 7) se asociaza cu o crestere a conflictualitatii intrafamiliale.
? În familiile cu venituri insuficiente: în cele în care nici unul dintre parinti nu lucreaza (56%); în familiile în care unul dintre parinti sufera de o boala cronica (59,6%); în familiile monoparentale (45%) – comparativ cu 26,5% de asemenea raspunsuri pentru familiile în care ambii parinti sunt aducatori de venituri.
? În familiile întemeiate pe concubinaj (55,8% - comparativ cu 35,5% în cazul parintilor casatoriti).
? În familiile cu trei sau mai multi copii (51,3% - comparativ cu 23,2% în familiile cu un singur copil).

Precaritatea financiara si economica reprezinta asadar, cauza principala a neîntelegerilor familiale. Chiar la nivelul 1 al tipului 8 – nivelul economic cel mai înalt, exprimat prin dotarile materiale ale familiei – nu avem de-a face decât cu mijloace modeste (locuinta, televizor, frigider, masina de spalat), cu un minim necesar unui trai cât de cât civilizat, asadar, chiar la acest nivel nu putem vorbi de prosperitate economica, ci de o **saracie „decenta”.** Doua treimi (66%) dintre subiectii chestionati se situeaza la acest nivel, cu o importanta diferenta însa între rural si urban, în favoarea celor din urma (82,2% în urban fata de 46,3% în urban). Nivelul 2 (locuinta si doua dintre bunurile de baza), însemnând o slabire a fortei economice, în raport cu primul, care reprezinta, dupa cum am vazut, un nivel deja modest, este declarat de 20,6% din subiecti (12,6% în urban si 30,4% în rural). Nivelurile 3 si 4 se afla deja la limita pragului decent, sau sub acest prag; pe ansamblul populatiei investigate, un procent de 13,4 familii se afla în aceasta situatie; urmarind distributia lor în functie de mediu, se constata ca aproape un sfert din populatia rurala traieste în asemenea conditii precare (23,3%). În urban situatia este mai buna, cumulând numai 5,2% raspunsuri de acest tip.

Aceste date – care descriu situatia materiala obiectiva a familiilor – sunt în acord cu cele care exprima autoaprecierea nivelului de trai (tipul 7): 20,8% din subiectii din mediul rural si 11,1% din cei care traiesc în urban considera ca au un nivel de trai scazut.

Prin aceasta demonstratie, uzând de argumente statistice, nu vrem decât sa subliniem ideea ca saracia este o problema reala a românilor si nu una de evaluare subiectiva.

În acelasi sens, *Barometrul de Opinie Publica*[126] realizat de Gallup, editia mai 2005, constata ca numai 1% dintre români spun ca veniturile actuale le sunt suficiente pentru a avea tot ce le trebuie, fara restrângeri. La polul opus, 39% spun ca veniturile le ajung pentru strictul necesar, iar 37% afirma ca nu le ajung banii nici macar pentru strictul necesar.
Copii sunt „martorii" implicati ai confruntarilor dintre parinti generate de lipsa banilor; tensiunea anxioasa a adultilor care se straduiesc sa asigure familiei mijloacele financiare necesare traiului zilnic se rasfrânge asupra lor. Nu numai ca ei nu sunt (si nu pot fi) protejati – caci cum li s-ar putea ascunde ceva ce tine de evidenta? – ci, mai mult, sunt angajati de parinti în **discutiile legate de problemele financiare ale familiei** (la itemii QE 24/QP 21, 37,9% parinti si 25,1% copii afirma ca asemenea teme sunt des abordate în discutiile dintre ei).

5.2.2 Comportamentul neascultator al copilului

Copiii percep propriul comportament inadecvat drept motiv de neîntelegere în familie într-o masura mai mare decât parintii, ceea ce înseamna ca ei se simt responsabili de o buna parte a conflictelor dintre adulti (vinovatie pe care însa acestia nu le-o atribuie decât într-un grad foarte scazut).
În ce-i priveste pe parinti, desi plaseaza comportamentul neascultator al copilului pe rangul III, se pare ca acest motiv de disputa intrafamiliala nu este totusi considerat de mare importanta, data fiind ponderea relativ mica a raspunsurilor de acest tip: 15,2%.
Acest rezultat vine în contradictie cu procentul ridicat de raspunsuri – mai ales la nivelul populatiei de copii (62,7%), dar si la nivelul parintilor (37,3%), peste o treime – care incrimineaza activitatea scolara nesatisfacatoare a copilului (rezultate scolare slabe sau/si absente de la scoala) drept cauza principala a tensiunilor/confruntarilor relationale dintre parinti si copii (itemi QE 34, QP 34). Se mentin si în acest caz diferente mari între raspunsurile celor doua grupe de subiecti; 25,4% în plus pentru copii, în raport cu declaratiile parintiilor.
Se pare ca, atunci când este vorba de neascultare, parintii se gândesc în primul rând la comportamentul copilului în afara cadrului scolar, la respectul sau la abaterile de la regulile si normele instituite în grupul familial. Pe de alta parte, rata scazuta a raspunsurilor de acest tip poate fi explicata prin faptul ca parintii sunt absorbiti în cea mai mare masura de necesitatea de a gasi solutii pentru dificultatile financiare ale familiei, astfel încât toate celelalte preocupari sunt împinse în planul secund.
Analizând distributia rezultatelor obtinute de la copii dupa mediu, tipurile 1-10 si nivelul de scolarizare a parintilor (vezi Anexa nr. 13) se constata urmatoarele variatii:

? Repartizare egala între rural (23,6%) si urban (23,%).
? Cele mai mari ponderi de raspunsuri care indica drept motiv de disputa între parinti comportamentul copilului sunt obtinute de la copiii din familii reorganizate (27,5%) – familii în a caror istorie exista un moment de „ruptura" dramatica, având repercusiuni mai mult sau mai putin importante asupra copilului.
? Ponderi mari înregistram si la copiii ai caror parinti au un nivel mediu de instructie si educatie (28,1% pentru cei cu gimnaziu; 24% pentru cei care au absolvit o scoala profesionala; 25,3% pentru absolventii de liceu), comparativ cu copiii ai caror parinti au doar studii primare (9,5 %) si cu cei ai caror parinti au studii universitare (16%).
? Procentele ramân importante si pentru copiii din familiile numeroase, cu trei sau mai multi copii (26%), precum si pentru cei care fac parte din familii extinse (27,8%); în aceste familii, numarul de membri pare a varia invers proportional cu posibilitatea parintilor de a controla comportamentele fiecaruia.
? Cele mai mici procente ne-au fost furnizate de copiii ai caror parinti au cel mai scazut nivelul de educatie (studii primare – 9,5%) si de cei proveniti din familiile cele mai sarace (nivelul 4 al tipului 8 – 11,3%); asadar, pentru familiile respective, comportamentul copiilor constituie în foarte mica masura motiv de nemultumire si de conflicte interparentale.

---
[126] *Barometrul de Opinie Publica*, Gallup, editia mai 2005.

? Ponderi mici am obtinut însa si de la copiii provenind din familii de intelectuali (16%) si din familii cu un interes cultural ridicat (nivelul 1 al tipului 9 – 14,7% - comparativ, de exemplu, cu 25,6% din cei care se situeaza la nivelul 4 al aceluiasi tip).

Raspunsurile primite de la parinti (vezi Anexa nr. 13) evidentiaza, de asemenea, variatii foarte mici în raport cu factorii de mediu (14,5% pentru rural si 15,7% pentru urban). Si în cazul parintilor înregistram cele mai mici ponderi de asemenea raspunsuri la cei cu studii primare (4,8%), la cei din familiile foarte sarace (nivelul 4 al tipului 8 – 6,5%), precum si la cei în a caror familie exista un bolnav cronic, care focalizeaza atentia celorlalti membri, lasând în umbra alte tipuri de probleme (7,4%).
Asadar, comportamentul copilului constituie în (foarte) mica masura un motiv de neîntelegere între parinti în doua categorii de situatii:

? În mediile foarte modeste din punct de vedere economic-financiar, în cele marcate de probleme sociale (boala cronica a unui membru al familiei), dar si în cele caracterizate de un nivel de scolarizare foarte redus – care se asociaza adesea cu saracia –, data fiind slaba preocupare a parintilor pentru educatia copiilor; grijile acestor familii sunt legate predilect de satisfacerea nevoilor de subzistenta sau de încercarile de a-si rezolva dificultatile sociale.
? La polul opus, se situeaza parintii cu un nivel înalt de educatie si cei care manifesta interese culturale în masura sa asigure copilului un mediu educativ propice. Copiii care provin din asemenea medii pun, asadar, mai putine probleme parintilor. În plus, se poate presupune ca aceasta categorie de subiecti este, de cele mai multe ori, în stare sa-si solutioneze problemele fara opozitie conflictuala între partenerii cuplului parental.

De altfel, studiile superioare se asociaza cu o conflictualitate redusa între membrii familiei în toate domeniile.

5.2.3. Comportamente parentale deviante

Raspunsurile din categoria B (alcoolismul, gelozia sau infidelitatea si comportamentul violent) descriu medii familiale psihopatogene, caracterizate de tulburari în sfera comportamentelor parentale; acestea au consecinte majore asupra climatului familial, care este marcat de tensiune si violenta în câmpul raporturilor interpersonale, de suspiciune reciproca, de inconsistenta morala, anxietate etc., într-un cuvânt, de conflictualitate manifesta si de distorsiune relationala – nu numai la nivelul cuplului parental, ci si între toti membrii familiei.
Si în cadrul acestei categorii copiii dau mai multe asemenea raspunsuri decât parintii lor. Dupa declaratiile celor dintâi, dintr-o suta de familii, douasprezece sunt afectate de astfel de conflicte severe, cu un important potential psihopatogen, reprezentând deci un factor de risc major pentru dezvoltarea la copii a unor conduite deviante, chiar delincventiale, sau care pot sa duca, în timp, la configurari dizarmonice de personalitate.
Remarcam însa ca, desi copiii par ceva mai sinceri decât parintii lor, nu putem cunoaste extensia reala a fenomenelor de devianta, atât unii, cât si ceilalti, neputând sa marturiseasca usor astfel de comportamente, fie de rusine, fie din sentimente de vinovatie. E greu de presupus, de pilda, ca un parinte care se comporta deviant va recunoaste acest lucru; daca este vorba de partenerul conjugal, parintele care completeaza chestionarul, el însusi victima a agresiunii sotului/sotiei, va fi, de cele mai multe ori, înclinat sa ascunda sau sa minimalizeze situatia respectiva. Victima este, frecvent, dependenta de agresor (din punct de vedere economic, dar si afectiv) si de aceea este încarcata de culpabilitate; în fond, ea chiar este culpabila, cel putin în raport cu copilul/copiii sai, prin faptul ca nu reuseste sa puna capat unei asemenea relatii patologice.
De asemenea, asa cum am precizat deja, atât adultii, cât si copiii pot considera normale anumite conduite deviante pentru ca ele sunt frecvente în mediul socio-economic si cultural al familiei respective. Alcoolismul si violenta, de exemplu, sunt fenomene obisnuite în colectivitatile cu nivel socio-economic foarte scazut, la persoanele cu instructie-educatie minimala si în mediile caracterizate de promiscuitate morala.

Pentru aceste persoane slab educate, câmpul raspunsurilor adaptative posibile la dificultatile existentei este mult îngustat. Lipsa studiilor adecvate pentru exercitarea unei meserii prin care parintii sa asigure un venit stabil si rezonabil familiei, asociata cu tot mai strânsa competitivitate de pe piata muncii, precum si cu întregul corolar al dezechilibrelor economice din România de astazi (inflatie, somaj, munca la negru etc.) descriu o situatie de impas care depaseste puterile de redresare ale familiilor respective. Frustrarea provocata de neputinta – reala – de a-si solutiona problemele de subzistenta se descarca agresiv sau este diminuata prin comportamente compensatorii (alcoolismul). Comportamente care constituie, cel mai adesea, reactii la stres învatate în familiile de origine.
Desi, în mod obisnuit, etilismul se asociaza cu violenta, prin dezinhibitia pe care o produce la nivel cerebral, exista si situatii în care alcoolicul nu se manifesta agresiv. Chiar si în aceste – mai rare – situatii se constata însa violenta, fie din cauza reactiei partenerului conjugal (sotia poate fi aceea care declanseaza scandalul când sotul se întoarce beat acasa), fie pentru ca starea degradanta în care se afla parintele constituie prin ea însasi o forma de agresiune, care-i afecteaza pe copii din punct de vedere emotional.

Raspunsurile copiilor indica urmatoarea ierarhie a comportamentelor parentale deviante:

		Elevi	Parinti
1	Alcoolismul	**6,3%**	**3,6%**
2	Comportament violent	**4,5%**	**3,8%**
3	Gelozia sau infidelitatea	**3,6%**	**2,1%**

Variatia rezultatelor obtinute de la copii în functie de mediu, tipurile 1-10 si nivelul de scolarizare a parintilor (vezi Anexa nr. 13) evidentiaza ponderi mai mari de comportamente parentale deviante:

? În mediul rural (16,9%) fata de mediul urban (7,3%).
? În familiile copiilor ai caror parinti au un grad foarte scazut de scolarizare (un procent foarte mare, pentru ca este vorba de violente si disfunctionalitate familiala, este furnizat de parintii cu studii primare: 27%; rata acestor comportamente scade pe masura ce creste nivelul de scolarizare, astfel ca numai 3,7% dintre parintii cu studii universitare au asemenea abateri de conduita).
? În familiile constituite prin concubinaj (aproape un sfert din aceste familii–23,2%-, comparativ cu 10,3% din parintii casatoriti).
? În familiile foarte sarace (26,6% pentru fiecare din nivelurile 3 si 4 ale tipului 8 – comparativ, de exemplu, cu 8,1% pentru nivelul material cel mai ridicat al aceluiasi tip); în cele care-si apreciaza nivelul de trai ca fiind scazut (22,5% pentru nivelul 3 al tipului 7 – comparativ cu 8,3% din cei care afirma ca au un nivel de trai ridicat sau foarte ridicat); în familiile în care nici unul dintre parinti nu lucreaza (19,5% - comparativ cu 8,1% pentru familiile în care lucreaza ambii parinti).
? În familiile afectate de boala cronica a unui membru, deci de un stres permanent (18,1%).
? În familiile monoparentale, marcate si ele de stres accentuat, pentru ca parintele trebuie sa faca fata de unul singur greutatilor vietii (15,8%).
? În familiile cu trei sau mai multi copii (15,8% - comparativ cu 10,3% în familiile cu un sigur copil); cresterea numarului de copii însemnând o diminuare a puterii financiare, cel mai adesea, o accentuare a saraciei, care, dupa cum am vazut, favorizeaza etilismul si violenta.

5.3. Conflicte între parinti si copii. Prezentarea motivelor si a distributiei lor pe ranguri

Prin itemii QE 34/QP 34 (*Pentru care din faptele tale te cearta parintii/ Semnalati ce probleme aveti cu copilul dvs.?)* am urmarit sa punem în evidenta principalele motive de disensiune în relatia parinti – copii. Este vorba de nemultumirile parintilor referitoare la copiii lor, constituind momente de confruntare deschisa între ei. Variantele de raspuns, structurate într-o forma semi-deschisa, au fost incluse în urmatoarele categorii:

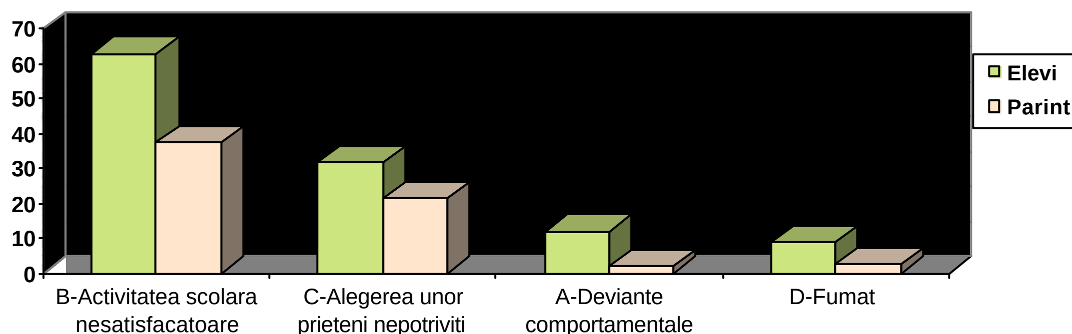
A. Deviante comportamentale ale copilului (furt; consum de droguri; consum de alcool; absenta sau fuga de acasa).
B. Activitatea scolara nesatisfacatoare (rezultate scolare slabe; absente de la scoala).
C. Alegerea unor prieteni nepotriviti.
D. Fumatul.

Ponderile raspunsurilor la QE 34 si QP 34 se distribuie pe ranguri astfel:

Raspunsuri elevi:
I. Activitatea scolara nesatisfacatoare: 62,7% (rezultate scolare slabe sau/si absente de la scoala)
II. Alegerea unor prieteni nepotriviti: 31,8%
III. Deviante comportamentale: 12%
IV. Fumat: 8,8%

Raspunsuri parinti:
I. Activitatea scolara nesatisfacatoare: 37,3%
II. Alegerea unor prieteni nepotriviti: 21,5%
III. Fumat: 2,4%
IV. Deviante comportamentale: 1,9%

QE 34: Pentru care din faptele tale te cearta parintii?/ QP 34: Semnalati ce probeleme aveti cu copilul dvs.?

Estimarea subiectilor care au oferit raspunsuri:

	Total	Mentioneaza probleme	Nu au probleme	NonR	Total
QE 34	1720	73,9%	26,0%	0,1%	100,0%
QP 34	1720	47,0%	51,7%	1,2%	100,0%

Mai mult de jumatate din parinti (51,7%) declara ca nu au probleme cu copiii, comparativ cu 26% elevi care spun ca nu sunt certati.

Ca si la itemul QE33/QE33, raspunsurile care indica existenta unor motive de conflict în relatia parinti-copii reprezinta procente mai mari pentru toate categoriile (A-D) în cazul copiilor, comparativ cu ponderile obtinute de la parinti.
Dat fiind numarul mic de afirmatii de tipul *Parintii nu stiu ca fac asemenea lucruri*, nu putem presupune ca diferentele mari (pentru B si C) si foarte mari (pentru A) între cele doua serii de rezultate se datoreaza acestei situatii. Interpretarea cea mai plauzibila este aceeasi pe care am aplicat-o rezultatelor de la itemul 33: (pentru categoriile B si C) copiii sunt mai receptivi la tensiunile dintre ei si parintii lor; ei amplifica emotional momentele de contrarietate sau de disputa în relatia cu parintii, care fie nu considera „cearta” ceea ce copilul interpreteaza astfel, fie acorda o importanta mai mica unor confruntari trecatoare, uitate sau umbrite de alte probleme.
Pentru categoria A este însa de presupus o atitudine reticenta din partea parintilor în a marturisi comportamente ale copilului atât de problematice.
Compararea procentelor obtinute la itemii QE/QP 33 si 34 impune observatia ca elevii furnizeaza ponderi mai mari la toate categoriile itemului QE 34, comparativ cu cele de la itemul QE 33; asadar,

tensiunea relationala, constituind un nucleu conflictual sau un conflict manifest, este plasata de ei predilect la nivelul propriului comportament – celelalte probleme care declanseaza neîntelegeri si certuri în familie având o pondere semnificativ mai mica. Aceasta constatare sustine ideea ca **preadolescentii chestionati au tendinta de a se autoculpabiliza în mare masura pentru perturbarile climatului familial.**
Si la acest item ierarhia motivelor de cearta între parinti si copii este asemanatoare la cele doua grupe de subiecti, cu exceptia raspunsurilor incluse în categoria A, care se situeaza la copii pe rangul III, în vreme ce la parinti ocupa rangul IV; între cele doua serii de raspunsuri A se înregistreaza o diferenta foarte mare, cu ponderi mult mai ridicate la nivelul populatiei de copii comparativ cu cele exprimate de parinti.

5.3.1. Activitatea scolara nesatisfacatoare

În raport cu parintii lor, copiii dau cu 25,4% mai multe raspunsuri prin care afirma ca rezultatele scolare slabe si/sau absentele de la scoala reprezinta principalul motiv conflictual în relatia cu parintii.
Analiza modului în care se repartizeaza rezultate în functie de mediu, tipurile 1-10 si nivelul de scolarizare a parintilor releva o variatie medie sau slaba (vezi Anexa nr. 14); în toate situatiile avem însa de-a face cu ponderi foarte ridicate – aproximativ doua treimi din copii si aproximativ jumatate din parintii din fiecare subcategorie dau acest raspuns.
Activitatea scolara nesatisfacatoare ca motiv de cearta între parinti si copii înregistreaza ponderi mai mari:

? În rural fata de urban (65,6% în rural si 60,3% în urban – raspunsuri copii; si 41,5% rural fata de 34% urban – raspunsuri parinti).
? La nivelul populatiei sarace (tip 8, nivelurile 3 si 4: pentru nivelul 3: 70,8% de raspunsuri din partea copiilor si 58,1% de raspunsuri ale parintilor pentru nivelul 4); sau al subiectilor care îsi apreciaza drept scazut propriul nivel de trai (66,6% copii si 51,3% parinti).
? În familiile în care un singur parinte este aducator de venituri (66,2% copii si 41,2% parinti).
? În segmentul de populatie cu un nivel de scolarizare scazut sau mediu (68,2% din copiii ai caror parinti au studii primare si 55,6% din acesti parinti; 67,7% din copiii ai caror parinti au absolvit gimnaziul si 52,3% din acesti parinti; 68,7% din copiii ai caror parinti au absolvit învatamântul profesional si 40,8% din acesti parinti – comparativ, de exemplu cu 48,8% din copiii ai caror parinti au studii universitare si cu numai 12,4% din acesti parinti).
? În familiile cu un interes cultural redus, exprimat prin dotarile culturale (tip 9, nivel 4: 66,6% copii si 45,1% parinti).
? În familiile reorganizate (67,1% copii si 41,9% parinti).
? În familiile numeroase, cu trei sau mai multi copii (67,6% copii si 43,4% parinti).

Desi procentele raman ridicate la nivelul tuturor segmentelor de populatie, **activitatea scolara nesatisfacatoare este în mai mare masura un motiv de confruntare între copii si parinti în mediile sarace si în cele caracterizate de statutul cultural si educational scazut al parintilor; dar si în familiile reorganizate** – familii care au suportat anterior socul dezorganizarii si unde se poate presupune existenta unor probleme relationale între membrii grupului respectiv – **sau în familiile numeroase în care controlul parental este slabit.**
O situatie aparte este a familiilor întemeiate pe concubinaj: pe când 66,3% din copiii acestor familii declara ca problemele lor scolare reprezinta un subiect de disputa cu parintii, numai 9,5% din acestia din urma dau acelasi raspuns. Acest procent vine în acord cu rezultatele obtinute la itemul QP 33 (numai 10,5% din parintii care traiesc în concubinaj indica drept motiv de cearta în familie comportamentul neascultator al copilului), punând astfel în evidenta preocuparea redusa pentru educatia copilului a acestor familii.
De altfel, în cazul cuplurilor concubine se înregistreaza ponderi mai mici de raspunsuri la toate tipurile de probleme care constituie motive de cearta în relatia cu copiii; principala dificultate a

acestor familii – manifestata conflictual – este saracia, de aceea, atentia acordata copiilor este puternic limitata.

O alta cauza a interesului redus pentru educatia copiilor este anomia morala ce caracterizeaza adesea aceste cupluri; în mediile respective constatam un procent ridicat de comportamente parentale deviante, indicând disfunctionalitatea grupului familial (alcoolism, violenta manifesta, suspiciune determinata de gelozie sau infidelitate); astfel, 23,2% din copiii acestor familii acuza asemenea comportamente parentale drept cauze de conflict între membrii familiei.

Fie ca este vorba de o apreciere subiectiva sau de nivelul real nesatisfacator al activitatii scolare, o serie de factori ce tin de **atitudinile si comportamentele educative ale parintilor** sunt de natura sa diminueze randamentul si insertia copilului în viata scolara; ei sunt cu atât mai perturbatori cu cât se asociaza, uneori, cu alte variabile care descriu situatii reale de defavorizare, cum sunt cele analizate anterior (mediu rural, nivel socio-cultural si educational scazut, familie numeroasa sau marcata de dificultati relationale etc.). Astfel, coroborând informatiile furnizate de alti itemi ai chestionarului, se constata:

? Dupa declaratiile elevilor, pentru aproximativ o treime din ei comunicarea cu parintii, privind diferite aspecte legate de scoala, este nesatisfacatoare sau nu se realizeaza: la itemul QE 24 30,5% dintre copii afirma ca discuta rar sau nu discuta deloc cu parintii asemenea probleme (despre profesori, colegi, rezultate la învatatura, evenimente scolare etc.); de asemenea, 38,2% marturisesc frecventa redusa sau lipsa dialogului cu parintii referitor la viitorul lor.

? 39% dintre elevi nu sunt ajutati sau controlati de nimeni la temele pentru acasa; pentru 36,6% sarcinile de sprijin si control sunt asumate predilect de mama; în raport cu ea, tatal este mult mai putin implicat, doar în 11,5% din cazuri; doar 1,6% din copii se bucura de sprijin din partea unui meditator (item QE 19).

? Numai 9,5% din parinti îsi rezerva adesea timpul necesar pentru a face lectiile împreuna cu copiii; 89,2% se implica rar sau nu se angajeaza deloc în acest tip de activitate (item QE 12).

? Pentru majoritatea parintilor legatura cu scoala este slaba sau quasi-inexistenta: aproximativ ¾ din ei nu-i cunosc sau îi cunosc putin pe profesorii copilului si circa 70% îi cunosc putin sau nu-i cunosc deloc pe colegii acestuia (itemii QE 32/QP 32).

? Preocuparea redusa a parintilor pentru viata scolara a copiilor vine însa în contradictie cu nivelul lor de aspiratie privind cariera scolara a acestora: 55,6% îsi doresc pentru copiii lor studii universitare; 84,1% vor ca acestia sa-si continue studiile dupa absolvirea învatamântului obligatoriu; din totalul parintilor investigati 74% opteaza pentru o forma de învatamânt teoretic (liceu sau facultate); numai 10,1% pentru o scoala de arte si meserii; si un procent infim de 0,7% pentru întreruperea studiilor înainte de absolvirea învatamântului obligatoriu si încadrarea în munca a copilului (item QP 24).

În concluzie, se observa ca, în ciuda nivelului de aspiratie foarte ridicat, **parintii comunica putin cu copiii lor despre viata scolara si se implica în mica masura în activitatea de pregatire a lectiilor, în acordarea de sprijin si în controlul acestora**; în aceste conditii, **aspiratiile lor privind viitorul copilului sunt neconcordante cu propria lor prestatie educativa**; ei îi cer acestuia mai mult decât ofera, impunându-i standarde foarte înalte, nerealiste, fie din cauza slabelor puteri economice ale familiei (care nu-si permite, de exemplu, sa angajeze un meditator atunci când nimeni din familie nu-i poate acorda un ajutor în activitatea sa de învatare), fie datorita preocuparii reduse a familiei pentru viata scolara a copilului, în general.

5.3.2. Alegerea unor prieteni nepotriviti

Ponderea raspunsurilor care indica drept motiv de disputa între parinti si copii „prietenii nepotriviti” variaza foarte slab în raport cu mediul, tipurile 1-10 si nivelul cultural si educational al parintilor, atât la copii, cât si la parinti (vezi Anexa nr. 14):

? Se constata o quasi-egalitate între rural (30,8%) si urban (32,7%).

? Pentru nivelul de trai ridicat (nivelul 1 al tipurilor 7 si 8) si pentru familiile în care un parinte este patron am obtinut un procent ceva mai mare de raspunsuri din partea copiilor (37,8% dintre

cei care-si apreciaza astfel nivelul de trai, comparativ cu 25,5% din cei care considera ca nivelul lor de trai este scazut; si 34,4% din copiii cuprinsi în nivelul 1 al tipului 8, comparativ cu 24,2% din cei care se situeaza la nivelul 4 al tipului 8).

? Procente usor mai mari dau si familiile cu un singur copil (37,5%), fata de cele cu trei sau mai multi copii (30,3%).

? Cele mai mici procente le gasim la nivelul copiilor ai caror parinti au un nivel scazut de educatie (17,5 % din cei ai caror parinti au studii primare) si la cei cu un statut economic slab (17,9% pentru cei care se situeaza la nivelul 3 al tipului 8).

Raspunsurile parintilor nu confirma însa aceasta distributie (slab diferentiata si ea) a raspunsurilor furnizate de copii, procentele fiind foarte apropiate, pentru toate segmentele de populatie descrise de variabilele independente considerate.

Faptul ca prietenii nepotriviti sunt invocati ca motiv de cearta între parinti si copii aproape în aceeasi masura în toate mediile/tipurile de familie studiate, indiferent de statutul lor socio-economic si cultural nu înseamna însa uniformitatea fenomenului în cauza, ci indica existenta uneia din cele trei situatii posibile:

a) fie problema nu exista (copilul nu are prieteni nepotriviti);
b) fie exista si constituie o sursa de neîntelegere în raporturile parinti-copii (copilul are prieteni nepotriviti si parintii îl cearta);
c) fie problema exista, dar ea e subapreciata sau ignorata de parinti (copilul are prieteni nepotriviti, dar parintii nu acorda mare atentie anturajului sau).

Asa se face ca, în familiile centrate pe copil, parintii pot da mai multe raspunsuri la aceasta categorie de motive, decât cei din familiile orientate spre cariera – unde educatia copilului trece pe un plan secund – sau cei din familiile care apartin unor medii defavorizate socio-economic si cultural – unde copilul este adesea neglijat.

Grupul de prieteni ca nucleu conflictual în relatia parinti-copii necesita însa câteva observatii preliminare, de natura psihologica, data fiind etapa de vârsta a copiilor investigati.

La nivelul comportamentului relational, pubertatea marcheaza o distantare relativa de parinti, constituind asa-numitul proces de **desatelizare**, care se va accentua si se va transforma în opozitie manifesta la începutul adolescentei. În acest moment al dezvoltarii sfera relatiilor interpersonale se extinde si se diversifica prin apartenenta la mai multe microgrupuri sociale, caracterizând integrarea tot mai mare a tânarului în grupul de congeneri; aceasta face ca noi coduri normativ-axiologice sa se adauge vechilor modele parentale. Desi, în mod obisnuit, acestea din urma ramân înca eficiente în plan comportamental, începe deja sa se desfasoare un proces deosebit de activ de comparare si evaluare critica a celor doua serii valoric-normative.

Atunci când discrepantele sesizate sunt foarte mari si greu conciliabile si mai ales atunci când grupul de vârsta îi ofera ocazii de satisfacere a unor trebuinte profunde, deosebit de intense în aceasta etapa a vietii, pe care familia nu le poate împlini – nevoia de apartenenta si de securitate emotionala; de actiune comuna în sensul unor idealuri împartasite; nevoia de autocunoastere prin recunoasterea în celalalt, nevoia de a se exprima liber si de a actiona în acord cu propriile impulsuri, interzisa în mediul adult etc.), preadolescentul va opta pentru valorile acestui grup.

Suntem, în fond, în prezenta unei evolutii normale, a unui proces ce tinteste spre dobândirea identitatii personale, prin diferentierea de „clanul" adultilor si, complementar, prin asemanarile si afinitatile care-l leaga de congeneri.

Parintii pot resimti însa aceste tendinte centrifuge firesti ca pe o slabire a propriei autoritati si, în plan mai profund, ca pe o îndepartare afectiva a copilului; interesele acestuia si, în general, o parte importanta din viata sa emotionala, capata un caracter secret, împartasite fiind celor de aceeasi vârsta, care au trairi si curiozitati similare. Daca înca nu se sustrage total influentelor parentale, preadolescentul începe sa gândeasca si sa se comporte si sub puterea altor forte, exterioare grupului familial. Pierderea „hegemoniei" si sentimentul parintelui de a fi exclus, sau de a ocupa un loc secundar în viata copilului sau, sunt adesea dureroase. Copilul care, pâna în acest moment, cauta sprijinul afectiv si protectia oferite exclusiv de parinti, devine mai distant, preocupat de gânduri pe care nu le mai marturiseste, se abate uneori de la regulile „solide" ale cuplului parental sau le pune

sub semnul întrebarii. Toate acestea îi pot crea parintelui sentimente de contrarietate si-l pot determina sa caute un „vinovat” de schimbarea copilului sau, prin proiectia asupra prietenilor. În consecinta, nu în toate cazurile parintii au dreptate atunci când incrimineaza influentele negative ale grupului de prieteni; adesea este vorba doar de o perceptie/interpretare colorata negativ de afectele, putin constientizate, pe care le-am amintit.

Cu toate acestea, riscul unor asocieri daunatoare pentru dezvoltarea sa morala, al adeziunii la grupuri stradale sau chiar marginale si, implicit, la ideologii amendabile din punctul de vedere al normativitatii sociale, ramâne întotdeauna prezent. De aceea, data fiind marea receptivitate a preadolescentului (ca si a adolescentului, de altfel) fata de persuasiunile/presiunile grupului, capacitatea lui redusa – adica insuficient de matura – de discriminare intelectual-morala, ca si dorinta lui puternica de noi experiente si de traire intensa, controlul parental asupra grupului de prieteni se instituie ca un demers educativ capabil sa preîntâmpine eventualele tovarasii îndoielnice si, prin aceasta, devenirile deviante.

Raspunsurile pe care le-am obtinut atât din partea copiilor, cât si de la parinti, evidentiaza însa o serie de atitudini si comportamente parentale deficitare din acest punct de vedere. Astfel, desi parintii plaseaza „alegerea unor prieteni nepotriviti” pe rangul al II-lea al ierarhiei motivelor de cearta dintre ei si copiii lor, se observa ca:

? Pentru un procent important din subiectii chestionati dialogul referitor la prietenii copilului (QE 24/QP 21) este insuficient sau nu se instituie cu nici o ocazie (64,9% copii si 49,4% parinti discuta rar sau nu discuta deloc pe aceasta tema).

? Cu toate ca la itemul QP 30 (referitor la mediile/grupurile de socializare care exercita cele mai multe influente negative asupra copiilor) parintii plaseaza pe rangul I grupul de prieteni (62,6% de asemenea raspunsuri), la itemul QP 32, mai mult de jumatate din cei investigati (51,8%) marturisesc ca nu cunosc sau cunosc putin anturajul copiilor lor.

? Influenta puternica a prietenilor – exprimata prin încredere si sprijin emotional – este evidentiata de raspunsurile furnizate de itemul QE 11 (*Cui obisnuiesti sa îi spui când ai ceva pe suflet, o problema?*): prietenii, plasati pe rangul al II-lea, dupa mama, sunt principalii confidenti în problemele intime, „de suflet” (25,1% dintre copii se confeseaza în momentele dificile unui prieten). Aceasta situatie este cu desavârsire ignorata de parinti, fapt exprimat prin aceea ca nici un singur parinte (!) nu-i percepe pe prietenii copiilor sai în aceasta calitate (0% de asemenea raspunsuri).

  O alta observatie: în raport cu mama, care ocupa rangul I, si cu prietenii, situati pe rangul al II-lea**, tatal este foarte putin implicat în relationarea afectiva cu copilul si în acordarea de sprijin emotional** (doar 14,3% dintre copii apeleaza la tata în acest sens). Parintii însisi percep aceasta situatie, mai puternic chiar decât copiii (doar 6,2% din ei îl indica pe tata în asemenea ipostaza).

? **Comunicarea dintre parinti si copii pe teme de interes major pentru vârsta preadolescentei, cum sunt dragostea, prietenia, sexualitatea, este de asemenea neglijata de majoritatea parintilor**. Astfel, 81% copii si 68,2% parinti declara ca discuta rar sau nu discuta deloc despre dragoste si prietenie, iar sexualitatea, ca tema de discutie, se plaseaza pe ultimul rang: 87,9% copii si 77% parinti marturisesc ca abordeaza rar sau deloc acest subiect. Despre asemenea subiecte neglijate în dialogul cu parintii sai (prietenia), dar mai ales despre cele tabuizate (dragostea si sexualitatea), preadolescentul va discuta cu prietenii (pe care parintii nu-i cunosc prea bine sau nu-i cunosc deloc) sau va cauta informatii în surse pe cât de „autorizate” pe atât de îndoielnice – reviste tematice, emisiuni radio, dar mai ales TV, informatii pe Internet s.a. – încercând sa se initieze cumva, de cele mai multe ori la voia întâmplarii.

Astfel, o parte importanta a vietii lui interioare – cea marcata de profundele transformari biologice si pulsionale specifice acestei vârste – va scapa puterii de observatie si de interventie educativa a parintilor sai.

5.3.3. Deviantele comportamentale ale copilului

Pentru problemele indicate de categoria A se impun câteva precizari. În primul rând faptul ca ele se înscriu în sfera tulburarilor de comportament, care, atunci când nu sunt determinate genetic, reprezinta indicatori relevanti fie ai disfunctionalitatii familiale, fie ai ineficientei actiunii educative exercitate de parinti.

Asemenea comportamente pot constitui expresia unui dezechilibru biopsihologic temporar, specific perioadelor critice ale dezvoltarii, în cazul nostru etapa preadolescentei (sau a adolescentei pubertare, cum mai este ea numita); în aceasta situatie, interventiile educative, asociate cu diferite forme de sprijin, mai ales afectiv, sunt de natura sa furnizeze bune predictii, în sensul remisiunii lor si al reintrarii în normalitate, adica în canonul comportamentelor acceptate sau acceptabile din punct de vedere social.

Comportamentele deviante pot sa reprezinte însa si un simptom în cadrul unei tulburari psihice majore, cu sau fara substrat lezional, în care caz formele de interventie vor fi în primul rând de ordin medical. Ele pot avea, uneori, un caracter reactiv, de raspuns la o situatie resimtita de copil ca intolerabila, sau numai momentan opresiva, constituind o modalitate defensiva inadecvata, nevrotica.

O alta categorie a tulburarilor de comportament include deprinderile negative de comportament; este vorba de comportamentele învatate în mediile de apartenenta (familia) sau în grupurile de socializare discordanta (anturajul de prieteni, grupurile marginale etc.).

Conflictualitatea familiala, carentarea materiala, afectiva sau educationala (în cazul copilului neglijat), dar si o prestatie educativa inadecvata caracteristicilor psihologice ale copilului – permisivitatea excesiva, de tipul „laissez-faire", sau, dimpotriva, autoritarismul sever – sau inconsecventa si neunitara sunt factori de risc importanti în aparitia tulburarilor comportamentele. În functie de precocitatea si calitatea interventiilor sau, dimpotriva, de atitudinea de tolerare sau indiferenta, tulburarile de comportament se pot remite sau se pot stabiliza la nivelul personalitatii sub forma unor psihopatii dobândite, cu sau fara orientare antisociala.

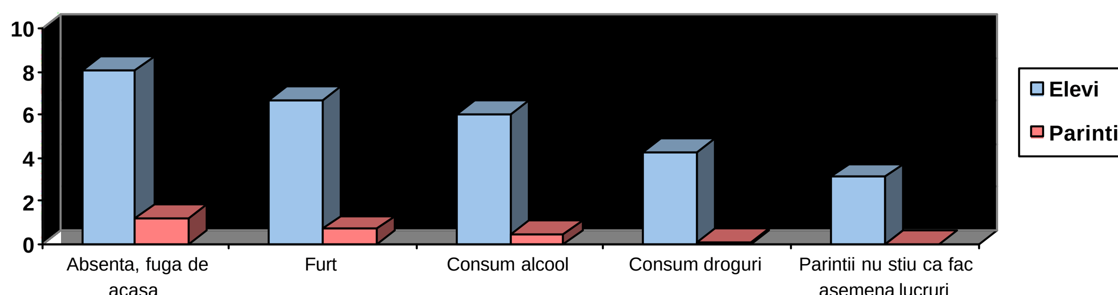
În categoria de deviante pe care am stabilit-o, avem de-a face, pe de o parte, cu doua forme de conduita net infractionala (furt, consum de droguri) si, pe de alta parte, cu doua tipuri de comportament ce pot parea mai putin grave, lipsite fiind de marca antisociala (consumul de alcool si absenta sau fuga de acasa); totusi, ceea ce trebuie subliniat este faptul ca, si în cazul acestora din urma, exista întotdeauna un potential delincvential, chiar daca nemanifestat în acest moment.

Analiza datelor evidentiaza o diferenta importanta între ponderea raspunsurilor primite de la copii si aceea a rezultatelor obtinute de la parinti; astfel, în vreme ce 12% dintre copii afirma ca sunt certati pentru asemenea fapte, numai 1,9% dintre parinti ofera acelasi raspuns. O explicatie consta în faptul ca parintii nu sunt dispusi sa le recunoasca public, deoarece aceste tipuri de deviante – între care si conduite delincventiale - sunt puternic sanctionate negativ de societate si de comunitate, iar ei sunt primii incriminati de aparitia lor. În plus, acolo unde tulburarile de comportament ale preadolescentului îsi au contraponderea în deviante comportamentale parentale, parintii sunt fie încarcati de sentimente de culpabilitate inavuabile, fie nu considera anormale comportamente care-i caracterizeaza pe ei însisi. În mediile cu o "morala" devianta, furtul, consumul de alcool si toate celelalte se înscriu în sfera comportamentelor acceptate, asadar normale pentru familiile respective.

Subliniem faptul ca raspunsurile primite la aceasta categorie a itemului 34 nu dezvaluie incidenta reala a fenomenelor de devianta în cadrul populatiei de copii aflati la vârsta pubertatii; pe de o parte pentru ca este de presupus ca nu toti cei care au comis vreuna din faptele respective au avut sinceritatea sa le si marturiseasca, iar pe de alta parte, pentru ca întrebarea a fost astfel formulata încât sa surprinda numai masura în care aceste comportamente ale copilului sunt motiv de conflict în relatia lui cu parintii; acolo unde copilul nu este certat, fie pentru ca parintii nu stiu, fie pentru ca sunt indiferenti, nu vom înregistra nici un fel de deviante, chiar daca ele exista.

În sfera comportamentelor deviante, pe primul loc se situeaza absenta/fuga de acasa (8,1%), pe locul al doilea furtul (6,7%) si consumul de alcool (6%), urmate, pe locul al treilea, de consumul de droguri (4,3%). Credem ca este important de consemnat faptul ca un comportament delictual, cum este furtul, se plaseaza pe un rang superior.

QE 34/QP34: Pentru care din faptele tale te cearta parintii?

Distributia ponderilor în functie de mediu, tipurile 1-10, interesul cultural al familiei si nivelul educational al parintilor (vezi Anexa nr. 14). Se constata procente mai ridicate:

? În mediul rural (14,4%) fata de urban (10,1%).

? În mediile sarace si foarte sarace (16,6% si 19,3% pentru nivelul 3, si respectiv nivelul 4 al tipului 8; 16,5% din copiii care-si apreciaza nivelul de trai ca fiind scazut; si 15% din copiii proveniti din familiile în care nici unul dintre parinti nu are ocupatie/nu lucreaza).

? În familiile reorganizate (18,6%).

? În familiile în care parintii au o scolarizare redusa sau medie (15,9% din cei ai caror parinti au absolvit numai învatamântul primar, 16,2% din copiii ai caror parinti au studii gimnaziale; 14% din copiii cu parinti absolventi ai unei forme de învatamânt profesional – comparativ, de exemplu, cu numai 6,2% din cei proveniti din mediile intelectuale).

? În familiile cu interes cultural redus (14,9% pentru copiii din familiile situate la nivelul 4 al tipului 9, în comparatie cu numai 3% dintre copiii ale caror familii au un nivel de dotare culturala ridicat).

Asadar, mediile cele mai educative, în care înregistram cele mai scazute procente de devianta sunt reprezentate de familiile copiilor ai caror parinti au un nivel cultural si educational ridicat. Desi saracia favorizeaza comportamentele deviante, prosperitatea economica a familiei nu constituie prin ea însasi un factor limitativ în acest sens. Astfel, pentru copiii din familiile în care un parinte este patron, precum si pentru aceia care-si apreciaza nivelul de trai ca fiind (foarte) ridicat, procentele ramân importante, foarte apropiate de cele obtinute la nivelurile inferioare ale tipurilor respective. De exemplu, în cadrul categoriei “patron”, furtul se situeaza pe locul al doilea, cu 8,1% - dupa absenta/fuga de acasa, cu 9% -, în vreme ce pentru categoria “parinti fara ocupatie”, furtul, plasat tot pe locul al doilea, însumeaza 8,7 procente.

5.4. Concluzii

5.4.1 Influenta factorilor sociologici asupra conflictualitatii familiale

Se constata o legatura constanta între mediul rural, precaritatea economica, nivelul redus de educatie a parintilor, interesul cultural redus al familiei, numarul mare de copii, precum si între unele deficiente functionale ale familiei date de structura ei (familie reorganizata, concubinaj), pe de o parte, si gradul sporit de conflictualitate, pe de alta parte. Este vorba de medii defavorizate socio-economic sau/si cultural-educational, în care parintii se confrunta cu dificultati mai mari, reprezentate de saracie si de nevoia de a asigura veniturile necesare traiului zilnic. Se declanseaza astfel o adevarata reactie în lant: insuficienta studiilor antreneaza o accentuare a saraciei, care, la rândul ei, sporeste stresul acestor parinti; deoarece nivelul lor cultural si educational nu le permite o solutionare a acestor probleme reale, are loc o acumulare de tensiuni care izbucneste conflictual. Adesea, acest tip de comportamente constituie forme de reactie la stres învatate în familiile de origine.

Desi ierarhia motivelor de conflictualitate familiala (item QE/QP 33), precum si a celor care determina neîntelegeri între parinti si copii (item QE/QP 34) este asemanatoare pentru mediul rural

si urban, **la ambii itemi si la toate tipurile de probleme, am înregistrat ponderi mai mari în rural, unde, de altfel, atât saracia, cât si promiscuitatea morala, exprimata prin rata comportamentelor deviante în rândul parintilor si al preadolescentilor, sunt mai accentuate.**

5.4.2. Probleme generale ale familiei

Comparând ponderile raspunsurilor primite la itemul 33 (conflicte interparentale) si la itemul 34 (conflicte între parinti si copii) se constata ca principalele probleme ale familiei, care provoaca tensiune relationala si confruntare între membrii grupului sunt, pentru parinti: **problemele socio-economice** (mai ales cele de ordin financiar – „lipsa banilor”) si cele referitoare la **activitatea scolara a copilului**, cu procente aproape egale (37,7% în primul caz si 37,3 în cele de al doilea), urmate de nemultumirea parintilor în ceea ce priveste **anturajul de prieteni al copilului** (21,5%).
În raport cu parintii lor, copiii furnizeaza un numar mai mare de raspunsuri la toate tipurile de probleme, cu exceptia celor socio-economice; pe de o parte, ei resimt mai intens atmosfera conflictuala din familie, pe de alta parte, sunt mai sinceri, mai spontani, mai putin cenzurati decât adultii de teama ca, prin asemenea marturisiri, vor pierde din prestigiu, sau de stereotipurile mentale care atribuie un caracter privat, secret, celor ce se petrec în interiorul caminului (de genul „rufele murdare se spala în familie”).
Copiii situeaza pe primul loc, cu un procent mult mai mare fata de toate celelalte motive de conflict, **propria lor activitate scolara** (62,7%), urmata de **alegerea unor prieteni nepotriviti** (31,8%) si de **insatisfactiile de natura socio-economica** (28,3%).
Din repertoriul cauzelor de neîntelegere în familie, atât parintii, cât si copiii decupeaza aceleasi motive; diferenta este data de ponderile mai mari reprezentate de raspunsurile copiilor si de ierarhia lor, deci de importanta acordata acestora de fiecare grupa de subiecti.
Un segment important din populatia de copii acuza **comportamente parentale deviante** (11,6%). În acest caz avem de-a face cu familii puternic disfunctionale, caracterizate de conflictualitate severa (care poate merge pâna la violenta fizica). În mediile paupere, cu nivel de instructie scazuta, defavorizate socio-cultural, asemenea comportamente tin mai degraba de normalitate în mentalitatea comunitatii; o eventuala interventie a organelor care aplica legea, pare mai curând excesiva, chiar daca, în fond, benefica. Desi fenomenele respective încep sa intre sub incidenta unei noi legislatii aliniate la standardele comunitare europene (protectia femeii, a copilului), în fapt, interventii de acest fel, atunci când ele se produc, sunt deocamdata departe de a lua în stapânire aceste realitati.
Tot atâtia preadolescenti (12%) recunosc **deviante ale propriei conduite**; este vorba de dezvoltarea unor reactii dezadaptative fixate comportamental, cu marca asociala (consum de alcool; absenta sau fuga de acasa), sau net antisociala, infractionala (furt; consum de droguri); aceste conduite ale preadolescentului, conditionate pluricauzal, constituie fie un indicator al relationarii conflictuale si al dezbinarii dintre parinti, fie un simptom al slabirii controlului parental, slabire determinata ea însasi de indiferenta, de neatentie si lipsa de supraveghere; în ambele situatii (comportamente parentale deviante sau tulburari de comportament ale copilului), se constata fenomene de neglijare, care impun o serie de interventii – educative, de sprijin psihologic, sau de asistenta sociala – adecvate fiecarui caz în parte.

Parintii plaseaza predilect motivele de conflict la nivelul relatiilor dintre membrii adulti ai grupului familial, pe când copiii situeaza pe primele locuri aspecte ce tin de comportamentul lor (activitate scolara nesatisfacatoare si prieteni nepotriviti), parând astfel a se autoresponsabiliza pentru disensiunile din familie, într-o masura mult mai mare decât o fac parintii lor.
În acelasi timp, se constata faptul ca – date fiind ponderile mai mari furnizate de raspunsurile copiilor la aproape toate categoriile de motive – desi o problema ocupa în ierarhia lor o pozitie egala sau inferioara în raport cu aceea rezultata din raspunsurile parintilor, intensitatea ei este mai puternica pentru copii: astfel, activitatea scolara nesatisfacatoare si prietenii nepotriviti ocupa la ambele grupe de subiecti primele ranguri, înregistrându-se însa cu 25,4 % mai multe raspunsuri din partea copiilor pentru cea dintâi si cu 10,3% pentru cea de a doua. Un alt exemplu este dat de

comportamentul neascultator al copilului, ca motiv de neîntelegere: în ansamblul problemelor (acelea indicate de itemul 33 si de itemul 34, împreuna) parintii îi acorda un rang superior comparativ cu copiii, totusi, pentru cei din urma intensitatea problemei este mai mare.

Parintii resimt mai puternic conflictele dintre ei decât pe acelea dintre ei si copiii lor – altfel spus, nu atât copilul creeaza probleme în familie, cât relatiile tensionate dintre membrii grupului familial. Acest fapt este confirmat de procentul ridicat de raspunsuri la itemul QP 33 (conflicte interparentale), prin care 61,3% dintre parinti afirma ca au probleme, comparativ cu itemul QP 34 (conflicte între parinti si copii), unde avem 47% de asemenea raspunsuri.

5.4.3. Conflictualitate interparentala

Principala problema a familiilor, care duce la confruntari între adulti, este, în conformitate cu raspunsurile parintilor la itemul QP 33, aceea a lipsurilor de natura economica si financiara; este vorba, asa cum am aratat în capitolul respectiv, de o problema reala si nu de una de autoevaluare subiectiva.

Preadolescentii sunt, într-o masura importanta, împovarati de problemele economico-financiare ale adultilor, pentru care ei nu au si nu pot avea mijloace de solutionare, dat fiind nivelul lor de dezvoltare psihologica si statutul în interiorul familiei.

Ei asista neputinciosi la framântarile celor maturi legate de grijile existentei zilnice, participa la discutiile lor, sunt implicati de parinti în asemenea discutii; or, neputinta de a rezolva o problema provoaca anxietate si sentimente de insecuritate, sentimente care le pot deturna atentia de la activitatea fundamentala la aceasta vârsta, aceea de învatare.

Saracia este asociata adesea cu un nivel scazut de educatie si, uneori, cu promiscuitatea morala (astfel, de exemplu, în familiile întemeiate pe concubinaj, în care lipsurile materiale ocupa primul loc în ierarhia motivelor de conflict, afectând mai mult de jumatate din populatia respectiva, aproape un sfert dintre parinti au comportamente deviante).

În mediile pe care le-am indicat mai sus marea saracie înseamna frustrare, de natura sa genereze agresivitate, care în loc sa fie focalizata pe lupta pentru a solutiona dificultatile, se descarca prin violenta asupra celorlalti membri ai familiei sau prin comportamente de tip compensator, cum ar fi etilismul.

5.4.4. Conflicte între parinti si copii

Daca în planul motivelor conflictuale dintre adultii din familie pe primul loc se situeaza nemultumirile de ordin financiar si socio-economic, în relatiile cu copiii primele ranguri sunt ocupate de insatisfactiile privind activitatea lor scolara si anturajul de prieteni. Familiile defavorizate socio-economic si cultural-educational sunt, în acelasi timp, medii defavorizante din punct de vedere educational.

Pe de o parte, saracia concentreaza atentia parintilor asupra nevoilor zilnice de subzistenta; pe de alta parte educatia lor minimala si, practic, lipsa de pregatire a acestor familii determina incapacitatea parintilor de a se implica în activitatea scolara a copiilor lor – sub forma ajutorului/controlului acordat la efectuarea temelor acasa.

În familiile numeroase, cu trei sau mai multi copii, avem de-a face cu o slabire a controlului parental, atât în ceea ce priveste comportamentul cotidian al acestora, cât si în raport cu activitatea lor scolara si cu grupul de prieteni. Ele sunt, în genere, medii modeste, sau chiar sarace, din punct de vedere socio-economic, având un nivel redus de scolarizare si un orizont cultural limitat; aceste familii se caracterizeaza printr-o conflictualitate interna crescuta si prin slabele competente educative ale parintilor.

În aceste familii comunicarea dintre parinti si copii devine inconsistenta, datorita multiplicarii "releelor"; controlul parental este, cum spuneam, slabit, fratii mai mari preluând o parte dintre sarcinile de acest tip în raport cu copiii mai mici, fara ca ei însisi sa suporte o reglare corespunzatoare a conduitei din partea adultilor. Un numar mai mare de frati atrage adesea o descentralizare a rolului de copil în constelatia familiala, din cauza problemelor cu care sunt

confruntate aceste familii (în primul rând a celor economico-sociale), ceea ce duce la o redistribuire a sarcinilor între membrii grupului; copiilor li se atribuie de timpuriu îndatoriri proprii rolului de adult, pentru care ei nu sunt înca suficient de maturi (la itemul QE 23, 79,9% din acesti copii afirma ca îsi ajuta parintii în gospodarie – comparativ cu 58% din copiii unici; 37,6% îi ajuta pe parinti în meseria lor sau la muncile agricole – fata de 13,6% dintre cei care sunt copii unici; 36,2% au grija de fratii mai mici – fata de 22,7% din copiii cu un singur frate; numai 29,4% declara ca nu au alte sarcini decât cele legate de scoala – în comparatie cu 58% din copiii unici).

Controlul asupra comportamentului copiilor este, de asemenea, mai putin eficient în familiile monoparentale, datorita faptului ca parintele respectiv este nevoit sa-si asume simultan sarcini care tin de ambele roluri parentale; el este, adesea, depasit de problemele carora trebuie sa le faca fata de unul singur: întretinerea familiei si, în acelasi timp, educatia copiilor. La aceasta se adauga factori de natura psihologica, în stare sa faciliteze perturbari relationale si, în general, greutati de adaptare si de integrare sociala: absenta unuia dintre parinti induce doua tipuri de dificultati în stabilirea identitatii personale. Este vorba, în primul rând, de dificultati cauzate de lipsa imaginii complementare parintelui prezent; copilul este confruntat cu o unica ipostaza din dubletul indisociabil al rolurilor parentale, ipostaza care poate accentua unilateral atribute ce tin de masculinitate sau de feminitate; de autoritate sau permisivitate; de afectivitate manifesta sau retinuta; de orientarea predilect sociala sau focalizarea pe camin s.a. În al doilea rând, avem de-a face cu dificultati generate de comprimarea celor doua roluri într-unul singur, de natura sa creeze confuzie în privinta posibilitatii de discriminare între roluri masculine si feminine.

În familiile reorganizate, care presupun existenta într-un moment anterior a unui eveniment traumatic (divortul sau decesul unuia dintre parinti) se înregistreaza, de asemenea, procente mari de raspunsuri care afirma probleme cu copilul, în planul activitatii scolare, dar si în cel al deviantelor comportamentale. Când evenimentul este relativ recent, deci înca dureros pentru copil, sau când reorganizarea grupului familial înseamna aparitia unui parinte vitreg – considerat adesea de catre copil ca un intrus, ca un uzurpator al locului cuvenit parintelui absent –, pot sa apara o gama întreaga de tulburari relationale între acesta si unul sau chiar ambii parinti – parintele biologic fiind si el acuzat, prin chiar faptul ca îl accepta pe “strainul” pe care copilul îl respinge. Asemenea relationari conflictuale se exprima, la nivelul comportamentului copilului, prin rezultate scolare slabe, absente sau fuga de la scoala (67,1%), precum si prin integrarea în grupuri marginale sau chiar prin conduite deviante (18,6%).

Cuplurile bazate pe concubinaj – care, în prezent, potrivit legislatiei în vigoare, nu beneficiaza de statutul de “familie” – constituie si ele medii putin favorabile educatiei si dezvoltarii copiilor; asemenea cupluri apartin adesea unor subculturi deficitare din punctul de vedere al modelelor de socializare, care sunt preluate si perpetuate de copii.

5.4.5. Atitudini si comportamente educative deficitare

Problemele cu copilul sunt conditionate atât de factori sociologici (mediu, structura si tipul familiei, nivelul socio-economic si cultural), cât si de atitudinile si comportamentele educative ale familiei si de legaturile ei cu alte instante sau grupuri de socializare.

Slaba implicare a parintilor în tot ceea ce depaseste cadrul vietii domestice este evidentiata de faptul ca o mare parte dintre ei declara ca nu-i cunosc sau îi cunosc putin pe profesorii copilului (aproximativ ¾ din subiectii cuprinsi în esantion), sau pe colegii acestuia (peste doua treimi); mai mult de jumatate cunosc numai în mica masura sau nu cunosc deloc anturajul sau de prieteni – desi prietenii sunt incriminati de aproape doua treimi din parinti pentru influentele negative asupra copiilor lor, si desi reprezinta pentru acestia din urma, dupa mama, principalii lor confidenti în problemele intime sau în momentele de dificultate.

Comunicarea dintre parinti si copii pe teme legate de viata lor cotidiana (activitate scolara, activitati cu prietenii), dar si pe teme de mare interes pentru aceasta etapa de vârsta (viitorul copilului, prietenia, dragostea, sexualitatea) este, în mare masura, deficitara: astfel, aproximativ 1/3 din elevi discuta rar sau nu discuta deloc cu parintii despre aspecte ale vietii scolare (despre profesori, colegi, rezultate la învatatura, evenimente scolare etc.); pentru aproape 40%

dintre copii dialogul cu parintii în ceea ce priveste viitorul lor este quasi-inexistent; circa doua treimi vorbesc rar sau nu vorbesc deloc cu parintii despre prietenii lor; dragostea si prietenia nu constituie un subiect de dialog pentru 81% din copii în raporturile lor cu parintii; sexualitatea pare de-a dreptul tabuizata ca tema de discutie pentru aproape 90% din preadolescenti.

De asemenea, parintii se angajeaza în mica masura în activitatile de sprijin si de control la lectii; aproape 40% dintre elevi nu-s controlati sau ajutati la efectuarea temelor pentru acasa, iar în 89,2% cazuri parintii fac rareori lectiile împreuna cu copiii sau nu participa niciodata la acest gen de activitate. Numai pentru o foarte mica parte dintre elevi (1,6%) aceasta situatie este compensata prin sprijinul acordat de un meditator.

Slaba interventie a parintilor în pregatirea lectiilor de catre copil poate fi interpretata ca o consecinta a unui ansamblu de cauze posibile, dintre care amintim: a) nivelul cultural scazut: acesti parinti sunt depasiti de sarcinile scolare ale copilului; b) nivelul economic redus, care le disperseaza atentia spre problemele sociale (inflatie, somaj) sau de subzistenta; c) bugetul redus de timp liber: avem în vedere ca multi parinti efectueaza ore de munca suplimentara sau sunt angajati în mai multe activitati profesionale; d) scaderea continua a calitatii vietii si stresul social induc diferite grade de fatigabilitate si o dezorientare generala a parintilor în câmpul realitatii sociale.

Cu toate acestea, nivelul de aspiratie al parintilor este unul foarte ridicat, nerealist, date fiind preocuparile lor reduse pentru problemele vietii scolare a copilului, la care se adauga, adesea, forta economica scazuta a familiei, incapabila sa-l sprijine material în activitatea lui de învatare.

În concluzie, observam ca înalta valorizare acordata scolii de catre parinti – care se reflecta în nivelul de aspiratie – vine în dezacord cu atitudinea lor fata de tot ceea ce priveste viata si activitatea scolara a copilului: comunicare si activitati împreuna, control si sprijin, cunoastere a grupului de colegi, raporturi interpersonale cu agentii educatiei formale – atitudine marcata, într-o masura importanta, de dezinteres, de insuficienta si, în consecinta, de ineficienta în plan educativ. Copiii sunt, în mare parte, neglijati din acest punct de vedere, lasati sa se descurce singuri, în vreme ce parintii imagineaza pentru ei scenarii utopice sau idealiste de reusita viitoare. Clivajul sau numai neconcordanta dintre starea de fapt si aspiratiile parentale sunt în masura sa creeze, sa întretina sau chiar sa amplifice tensiunile relationale dintre parinti si copiii lor. Este, de aceea, evident faptul ca problemele copilului – rezultatele scolare slabe, absentele sau fuga de la scoala, dar si alte tipuri de dificultati de adaptare, de ordin mai general – nu sunt, în ultima instanta, decât reversul necesar al problemelor si dificultatilor pe care le au parintii însisi.

6. Participarea familiei la viata scolara a copilului. Responsabilitatea si parteneriatul factorilor educationali

Aparenta renuntare a familiei la implicarea în viata scolara a copiilor repune în discutie **mizele familiale ale scolaritatii[127]**: mizele instrumentale - se refera la preocuparea parintilor pentru viitorul economic al copiilor, pentru un loc de munca al lor; mizele statutare - se refera la rolul scolii în alocarea statutelor sociale, reusita scolara aparând ca o conditie a reusitei sociale; mizele afective - se refera la faptul ca, într-o societate în care raporturile parinti-copii capata o tot mai mare încarcatura afectiva, scoala începe sa vizeze obiective pe dimensiunea afectiva iar familia face din personalizarea activitatii scolare un deziderat; mizele culturale - se refera la faptul ca diferite grupuri sociale (familiale) se mobilizeaza pentru sustinerea unor idealuri culturale, iar scoala apare ca un câmp privilegiat sub acest aspect.

Aparitia unor asemenea mize familiale ale scolaritatii duce la o implicare a parintilor în activitatea scolara a copiilor si la multiplicarea inter-actiunilor între membrii familiei si reprezentantii scolii, pe doua dimensiuni principale[128]: **dimensiunea relatiei parinte-copil** - vizând controlul frecventei, al rezultatelor scolare, al temelor, ajutorul acordat în rezolvarea temelor si suportul moral si material al

[127] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p 72-73.
[128] idem, p. 175.

activitatilor scolare ale copilului; **dimensiunea relatiei familie-scoala** - care se refera la contactele parintilor cu reprezentantii institutiei scolare. Asemenea contacte pot fi: întâlniri colective (în cadrul formal - al sedintelor cu parintii, al negocierilor dintre asociatii de parinti si administratia scolara sau în cadrul informal - al unor excursii, serbari scolare); contacte interindividuale - programate sau nu, la initiativa parintilor sau a cadrelor didactice.

Indiferent daca parintii si profesorii comunica sau nu direct, ei comunica prin intermediul elevului; care joaca rolul de "curea de legatura" - putând sa modifice mesajele si sa modeleze raporturile dintre parinti si profesori.

Reusita scolara a copilului este influentata atât de **stilul parental, stilul educativ al familiei**, cât si de **raportul dintre stilul familiei si stilul scolii**[129].

Reusita scolara depinde de un stil parental caracterizat printr-o combinatie flexibila de afectiune si sustinere parentala (încurajari, sfaturi, recompense) a activitatii scolare, pe de o parte, control si exigenta în evaluarea acestei activitati, pe de alta parte. Este recunoscuta legatura dintre dezvoltarea cognitiva, norma de internalitate si reusita scolii. Dezvoltarea cognitiva este influentata de nivelul coeziunii familiale, în special acordul/dezacordul între parinti în legatura cu problemele legate de copil. În general, au dificultati în dezvoltarea cognitiva copiii care traiesc într-un mediu familial caracterizat prin dezacord rezultat de obicei dintr-o atitudine superprotectoare a mamei (nivel înalt de afectiune, nivel scazut de exigenta fata de performantele copilului, control continuu si substituirea activitatii personale a copilului) si a atitudinii autoritare a tatalui (nivel înalt de exigenta, nivel scazut al afectiunii exprimate). Dobândirea normei de internalitate se asociaza cu stabilitatea practicilor si rolurile parentale, cu atitudinile sistematice ale mamei de responsabilizare a copilului, cu deschiderea precoce a acestuia catre câmpul cognitiv si cu un joc subtil între presiunea afectiva, încurajarea autonomiei si control parental de tip "autorizat" - sistematic, îmbinat cu nivel înalt al suportului parental. Copiii care nu dobândesc norma de internalitate sunt educati în familii în care presiunile scad odata cu înaintarea lor în vârsta, rolurile parentale si practicile educative sunt instabile. Reusita scolara se asociaza cu atitudinea încurajatoare a parintelui, dublata de formularea unor norme clare si ferme de conduita în interiorul si în afara familiei; de supraveghere a orarului si a contactelor cu colegii, prietenii, de dialog continuu între parinti si copii.

Stilul educativ matern este favorabil dezvoltarii copilului si adaptarii lui scolare atunci când: manifesta conduite proactive care tin seama de capacitatile copilului; are conduite reactive care faciliteaza învatarea, când copilul are dificultati; stimuleaza gândirea copilului; întareste pozitiv comportamentul copilului (încurajeaza reusitele lui); arata putine stari negative fata de copil; atribuie semnificatie raspunsului copilului si stima fata de el; tinde/ofera o justificare/explicatie pentru raspunsul copilului; lasa copilului initiativa în timpul activitatilor de învatare; furnizeaza copilului standarde de performanta. **Autoritatea paterna/parentala este o alta conditie importanta a reusitei scolare**. Tehnicile de impunere a puterii prin sanctiuni, pedepse nu conduc la reusita scolara. Tehnicile care mobilizeaza afectiunea si rationamentul - prin explicatii si dialog - favorizeaza interiorizarea normelor si generarea unor motivatii interioare pentru reusita.

Influentarea reusitei-scolare de raportul dintre stilul familiei si stilul scolii poate rezulta din: raportul dintre codurile sociolingvistice familiale si scolare[130]; habitusului primar din familie si violenta simbolica a scolii[131]; ordinea (morala) domestica[132]; "sindromul de reusita"[133]. Chiar si raportul dintre **strategiile educative ale familiei** si **grupurile de egali**, precum si **mass-media** influenteaza reusita scolara.

---

[129] idem, p. 103-107.

[130] Bernstein, B., *Studii de Sociologia educatie*. Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1978.

[131] Bourdieu, P., Passeron, I.C., *La Reproduction. Elements pour une thèorie du sistème d'enseignements*. Edition du Minuit, Paris, 1970.

[132] Lahire, B., *Tableaux de familiies. Heures et malheures scolaires eu milieux populaire*. Gallimard, Le Seuil, Paris, 1995, apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 106-107

[133] Rosen, B.C., *The Achievement Syndrome: a Psycho-Cultural Dimension of Social Stratification*, în American Sociological Review, 21/1956, apud. Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 63.

Potrivit unor cercetari vizând relatiile dintre familie si scoala în societatile occidentale contemporane, **domeniile vietii familiale afectate de relatia cu scoala** sunt urmatoarele[134]:

- timpul studiilor - programul familiei este influentat de viata sociala a copilului; spatiul familial - organizat în functie de nevoile copilului scolar;
- bugetul familial - sume banesti alocate pentru cheltuieli legate de scoala;
- volumul si distributia sarcinilor între membrii familiei - de la sarcinile menajere la sarcinile legate de sustinerea copilului în viata sociala;
- accentuarea controlului parintilor asupra copilului - privind notele scolare, disciplina scolara;
- formele si continuturile educatiei familiale - parintii ajuta copiii la întelegerea unor continuturi scolare;
- deposedeaza familia de puterea de a decide asupra copilului - în orientarea scolara ultimul cuvânt îl au structurile si evaluarile scolare;
- climatul emotional al familiei este afectat prin stari de satisfactie, insatisfactie, tensiuni generate de viata scolara a copilului;
- evaluarea activitatii parentale - ca rezultat implicit al evaluarii scolare a copilului;
- amenintarea intimitatii familiei - profesorii cauta informatii privind viata familiala a elevului iar copilul nu reuseste sa pastreze anumite secrete ale familiei;
- genereaza deziluzii sau frustari - cu atât mai puternice cu cât decalajul între sperantele familiei si rezultatele scolare ale copilului este mai mare;
- familia este introdusa de scoala într-o retea de sociabilitate - ai carei "poli" sunt: cadre didactice, colegi ai copilului, parinti ai colegilor etc.

Alte lucrari pun în evidenta **influentele exercitate de familie asupra scolii[135]**:

- familia introduce un intermediar în raporturile scoala-copil - încrederea copilului în valorile scolare si în cadrele didactice, autoritatea si satisfactia cadrelor didactice, eficacitatea institutiei scolare depind si de medierea familiei;
- familia poate cere scolii reconsiderarea timpului si spatiului scolar - în sensul modificarii orarelor si programelor scolare etc;
- cresterea complexitatii setului de roluri al cadrului didactic - care, pe lânga rolurile în raport cu elevii si administratia scolara, capata si un set de roluri în raport cu parintii; aceasta crestere a complexitatii rolurilor poate fi traita de cadrele didactice în sens pozitiv, ca sursa de ameliorare a activitatii sau negativ, ca sursa de stres;
- activitatea cadrelor didactice este evaluata (si) de parinti - dupa criterii diferite, uneori contradictorii - ceea ce face ca activitatea cadrelor didactice sa apara ca nesatisfacatoare pentru unii parinti generând sentimente de insecuritate si încercarea cadrelor didactice de a "limita" amestecul" parintilor în viata scolii;
- reconsiderarea continua a rolurilor cadrelor didactice - prin interactiunile cu parintii, cadrele didactice îsi pot modifica, în timp, conduita în raporturile cu elevii;
- participarea parintilor la decizii - prin reprezentantii (asociatiilor) parintilor în consiliile de administratie scolara se repun în discutie obiective, continuturi, mijloace ale activitatii scolare;
- contactele cu familia permit scolii si cadrelor didactice legitimarea propriilor decizii;
- contactele cu parintii largesc retelele de sociabilitate ale cadrelor didactice; obligarea cadrelor didactice la o largire a orizontului informational, cultural si pedagogic, fapt ce poate aduce satisfactii si insatisfactii ale cadrelor didactice.

Rezulta un impact reciproc ca si ambivalenta impactului între cele doua institutii educative, familie si scoala, care fac ca diversificarea legaturilor sa fie dorita, dar sa si genereze unele sentimente de insecuritate, care sa conduca la strategii de limitare, din ambele parti.

În evolutia relatiei familie-scoala se deosebesc urmatoarele etape[136]:

---

[134] apud. Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 177-183

[135] Apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 184-187.

- **etapa familiei si a scolii autosuficiente**: scoala este considerata o institutie închisa, care nu influenteaza mediul familial si nu se lasa influentata de el; contactele cu parintii sunt rare si formale; parintii nu participa la consiliile de administratie scolara; asociatiile de parinti nu sunt încurajate; formarea profesorilor neglijeaza relatia între familie si scoala;
- **etapa de incertitudine profesionala**: profesorii încep sa recunoasca influenta factorilor familiali asupra rezultatelor scolare dar parintii continua sa creada ca scoala este autosuficienta; apare tendinta de a conserva atitudinea din perioada anterioara; continua contactele formale cu parintii; apar organizatii voluntare de parinti; în consiliile scolare, participarea parintilor capata un rol, dar minor, nedecizional; formarea profesorilor abordeaza relatia familie-scoala ca o problema secundara;
- **etapa de dezvoltare a încrederii mutuale**: parintii si profesorii descopera împreuna ca neîncrederea este putin câte putin înlocuita cu încrederea unora fata de altii; relatia cu familia este tot mai încurajata de scoala; consiliul scolar include reprezentanti ai (asociatiilor) parintilor cu rol decizional în problemele educationale; organizatiile de parinti sunt încurajate în activitatea scolara; profesorii specializati (consilieri) trateaza problemele exceptionale ale colaborarii cu familia; organizatiile de profesori recunosc statutul si rolul asociatiilor de parinti; administratorii si politicienii insista asupra importantei relatiei familie-scoala; formarea profesorilor abordeaza problema relatiei cu familia ca una din problemele importante.

Totusi, în societatile contemporane, nu se poate vorbi de educatia familiala fara a se lua în considerare raporturile familiei cu scoala, asa cum nu se poate vorbi despre educatia scolara fara a tine seama de raporturile scolii cu familiile elevilor.
Situatia contradictorie a raporturilor familiei cu scoala (care sunt dorite de parinti si de cadrele didactice, dar se desfasoara mai degraba în termenii unei lipse de întelegere reciproce) - îsi are explicatia în faptul ca natura acestor raporturi si competentele fiecaruia dintre "polii" implicati reprezinta obiect al unor controverse[137]. **Din perspectiva actorilor politici**, relatia familie-scoala se înscrie în ansamblul evolutiilor democratice, care implica retragerea partiala a statului ca factor de decizie si control, precum si negocierea între partile implicate. **Din perspectiva autoritatilor scolare** apar urmatoarele modalitati de perceptie a familiilor: familia client; familia garant (ofera informatii pentru deciziile luate de scoala); familia-grup de presiune; cooperarea cu familia - pentru negocierea mijloacelor necesare realizarii obiectivelor, stabilite de scoala; parteneriatul cu familia - pentru negocierea (si) a obiectivelor scolii împreuna cu familia. **Din perspectiva cadrelor didactice** - unele considera ca scoala are sarcina instruirii iar familia sarcina educarii (dintre acestea, unele reduc contactele cu familia deoarece considera ca activitatea scolara trebuie realizata doar de specialisti; altele, contacteaza parintii numai când activitatea scolara a copilului impune eforturi concertate); o alta categorie de cadre didactice considera ca scoala si familia au atributii asemanatoare (dintre acestea, unele prefera întâlniri informale, altele doresc întâlniri formale si informale cu parintii). **Din perspectiva parintilor** apar anumite tipuri de raporturi cu scoala: de opozitie; de delegare; de mediere; de cooperare. Contactele parintilor cu scoala se raresc atunci când copiii înregistreaza esec scolar, dar nu ca rezultat al "demisiei parentale", cum cred multi profesori, ci ca o reactie de autoaparare a parintilor (care se simt culpabilizati daca sunt invitati la scoala când copiii lor intra în conflict cu normele scolare). Parintii încep sa evalueze, sa accepte sau sa refuze calitatea serviciilor oferite de scoala. Cadrele didactice nu sunt pregatite sa negocieze cu parintii mijloacele si obiectivele educatiei scolare (si familiale). Totusi, parintele, ca beneficiar (client) revendica o transparenta mai mare din partea scolii, evalueaza calitatea ofertei educative, pentru care plateste (în calitate de contribuabil). **Din partea elevilor** - apare o atitudine de a nu încuraja întâlnirile parinti-profesori; copilul devine constient ca este obiectul unui dublu control - cu cât parintii si profesorii se informeaza reciproc, autonomia lui apare limitata.

---

[136] MacBeth, Al. (coord.), *L'enfant entre l'école et sa famille. Rapport sur les relations entre l'école et sa famille dans les pays des Communautés Européennes, Commissione des Communautés Européennes*, Colection Etudes, Serie Education 13, Bruxelles, 1984.
[137] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 184-191.

Dezacordul dintre scoala si familie poate aparea si astfel[138]: **familia acuza scoala** ca nu manifesta suficienta afectiune, întelegere fata de copil, pe care îl considera numai ca "elev", cu obligatiile scolare ce decurg din acest rol; **familia este acuzata de scoala** ca îl considera pe elev prea mult "copil", absolvindu-l de unele obligatii scolare; ca o intereseaza numai rezultatele scolare si ca nu vine mai mult în sprijinul scolii

Pe termen lung, acordul între parinti cu privire la educatia si scolarizarea copilului, precum si apropierea între stilul (educativ) familial si stilul (educativ) scolar au o importanta deosebita pentru reusita scolara a copilului. **Actiunea educativa a familiei este eficienta atunci când obiectivele ei sunt în concordanta cu obiectivele educative ale scolii**. **Obiectivele fundamentale comune ale educatiei familiale si ale educatiei scolare** sunt considerate: **cunoasterea copilului** si **dezvoltarea lui psihosociala** (aptitudinala, motivationala, atitudinala).

Cercetari cu privire la raporturile educative parinte-copil si la raporturile familiei cu ceilalti factori educativi[139], în special cu scoala si cu grupurile de similitudine, au pus în evidenta ca **rolul educatului este activ, copilul este actor al propriei educatii**. El poate interveni în raporturile dintre diferiti agenti educativi, dintre parinti si profesori, interpretând si modificând sensul mesajului. Copilul face apel la resurse emotionale (plânset, zâmbet), intelectuale (reusite scolare), fizice (violenta) pentru a influenta decizia parintilor sau si a profesorilor, pentru a-si impune vointa. **Strategia educativa a familiei apare ca rezultat al unor negocieri** cu copilul, cu alti factori educativi. Familiile îsi pot apropria comportamentele culturale propuse de scoala, mass-media si pot nuanta comportamentele proprii. **Familia** apare astfel ca **agent al reproductiei (socio)-culturale**, dar si **al schimbarii (socio)-culturale**.

6.1. Participarea familiei la viata scolara a copilului

Ansamblul strategiilor, actiunilor si resurselor pe care parintii le folosesc, în perioada scolarizarii copiilor, pentru a spori sansele copiilor lor de succes scolar si social, în competitia scolara si, apoi, în competitia de pe piata muncii a fost denumit **management parental**[140]. Termenul "management parental" a aparut necesar pentru a pune în evidenta caracterul activ al actiunii educative a familiei, care nu mai ramâne un receptor pasiv al efectelor actiunii educative a scolii asupra copiilor lor. Managementul parental cuprinde doua categorii de activitati: **activitati casnice -** întrebarile privind temele scolare, ajutorul la rezolvarea temelor, discutarea alegerii cursurilor (curriculum la alegere) cu copilul, angajarea de meditatori; **activitati scolare** - participarea la sedintele cu parintii, discutiile cu profesorii, detinerea de functii în consiliile scolare.

Centrarea atentiei parintilor pe rezultatele scolare poate duce la neglijarea problemelor dezvoltarii afectiv-atitudinale a copilului.

Efortul pentru însusirea cunostintelor scolare genereaza adeseori rezistenta din partea copiilor iar parintele trebuie sa aleaga: fie sa aiba întelegere, rabdare, fie sa para mai exigent, mai dur. Cu cât se simte mai responsabil, cu atât pare mai exigent. Dificultatea de legitimare a autoritatii parentale **obliga parintele sa îsi legitimeze mereu autoritatea fata de copil prin "sacrificiul" pe care îl face pentru reusita scolara a copilului**.

În ultima instanta, parintii au alternativa (dilematica) unei alegeri: reusita scolara, cu eforturi si sacrificii, cu renuntarea la linistea afectiva si fericirea familiei si copilului (datorita conflictelor, stresului în raport cu reusita scolara), ori linistea si fericirea familiei si copilului cu limitarea reusitei scolare, încercarea de a realiza reusita sociala a copilului pe alte cai, expresive (muzica, sport etc.).

Aparenta diminuarii functiei educative a familiei contemporane rezulta din analiza agentilor educativi (familie, scoala, grup de prieteni, mass-media) ca agenti autonomi, separati. Totusi, **familiile functioneaza ca "poli" ai unei retele complexe de unitati sociale, iar strategiile lor**

---

[138] Nica, I., Topa, L. (coord.), *Colaborarea Scolii cu familia elevilor la clasa I,* Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1974, p. 96-97.

[139] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 214-216.

[140] Apud Hatos, A., *Economie, societate si educatie. Temele principale ale sociologiei educatiei*, Editura Universitatii din Oradea, Oradea, 2004, p. 114-115.

educative iau nastere la intersectia tuturor acestor unitati, care se constituie în surse de constrângere externa, dar si în resurse ce pot fi mobilizate[141]. Prezentarea raportului familiei cu alti agenti educativi se limiteaza, în continuare, la punerea în legatura, pe rând, a familiei cu scoala, cu grupurile de egali, cu mass-media. Aceasta limitare se explica, în principal, prin nivelul actual al cercetarii stiintifice (tema mentionata este de interes recent iar numarul studiilor pe aceasta tema este mic).

Grupurile de similitudine (de prieteni) au o influenta ambivalenta; permit trecerea, în copilarie, prin relatii de cooperare, neierarhizate între copii, de la stadiul moralei heteronome (al regulilor care apar exterioare, al constrângerii si conformismului) la stadiul moralei autonome (al regulilor interiorizate, al cooperarii si creativitatii morale normative); produc si transfera, la adolescenta, valori ale unei (sub)culturi - ca expresie a opozitiei fata de cultura dominanta - care duc la relativism moral. **Mass-media are si ea o influenta ambivalenta**; constituie surse de informare dar si de dependenta fata de o cultura media care mai mult manipuleaza decât emancipeaza. În scoli se semnaleaza (**sub)culturi scolare** si **(sub)culturi adolescentine** care se dezvolta în paralel sau în opozitie cu cultura dominanta.
În conditiile tranzitiei spre o societate democratica, o societate informatizata, o societate globalizata, au loc schimbari bruste ale sistemului de valori, care genereaza o stare de **anomie**. Creste riscul dezorientarii, al inconsecventei si al neconcordantei atitudinilor materne si paterne, al dezacordului între parinti, între acestia si copii, între parinti si profesori - în legatura cu problemele legate de viata copilului. Dialogul între parinti si copii, precum si sustinerea parentala devin mai dificile, ca si colaborarea familiei cu scoala. Violenta simbolica, produsa prin selectarea continuturilor si metodelor scolare - mai ales când selectia este în sens elitist - poate creste handicapurile generate de habitusul primar din familie, poate reduce sansele de reusita scolara si sociala pentru o buna parte dintre copii/elevi. Investitiile (materiale si simbolice) ale familiilor în educatie genereaza o cerere sporita de educatie, iar oferta educationala diferentiata stimuleaza dezvoltarea copilului, creativitatea, mobilitatea si schimbarea sociala dezirabila.

6.1.1. Cunoasterea profesorilor, colegilor, prietenilor

Reusita scolara a copilului este influentata de mai multi factori, unii mai usor observabili, altii mai greu observabili de catre agentii socio-educationali si în cercetarea socio-pedagogica[142]. **Parintii pot influenta reusita scolara a copiilor**, fie **indirect** (prin climatul familial favorabil dezvoltarii psihosociale a copilului, asa cum a fost descris) fie **direct** si mai usor observabil (prin grija manifestata fata de preocuparile copilului, prin cunoasterea profesorilor, colegilor si prietenilor lui, prin ajutor oferit la temele scolare, prin participarea la activitatile scolare, sedinte cu parintii, prin sfatuirea cu copilul si implicarea copilului în decizii privind viata lui).
Elevii nu pot fi întelesi pe deplin fara a sti ce li se întâmpla si la scoala si acasa[143]. Copilul, elev intra cu colegii în relatii pe care le presupun obligatiile scolare, dar si atributele copilariei. Relatiile dintre colegi sunt, potrivit vârstei, cele care contribuie mult si în mod spontan la integrarea copilului în mediul scolar, deoarece viata în activitatea scolara are efecte stimulative, competitive, precum si coezive. Apar simpatii, unii colegi - mai constiinciosi, mai prietenosi - devin lideri informali, admirati si recunoscuti de colegi. Prietenia acestora e cautata, sunt invitati de alti colegi în familiile lor. Parintii pot cunoaste astfel daca nu pe toti colegii, macar prietenii copiilor lor. Cunoasterea de catre parinti a prietenilor, colegilor, ca si a profesorilor copilului constituie un prim moment necesar în participarea familiei la viata scolara a copilului, în constituirea unei "retele educative".

În acest sens, elevii si parintii au fost întrebati *"Cât îi cunosc parintii pe profesori, prieteni, colegi"* (QE 32/QP 32). Din datele sintetizate în graficul de mai jos rezulta urmatoarele. **Cunoasterea**

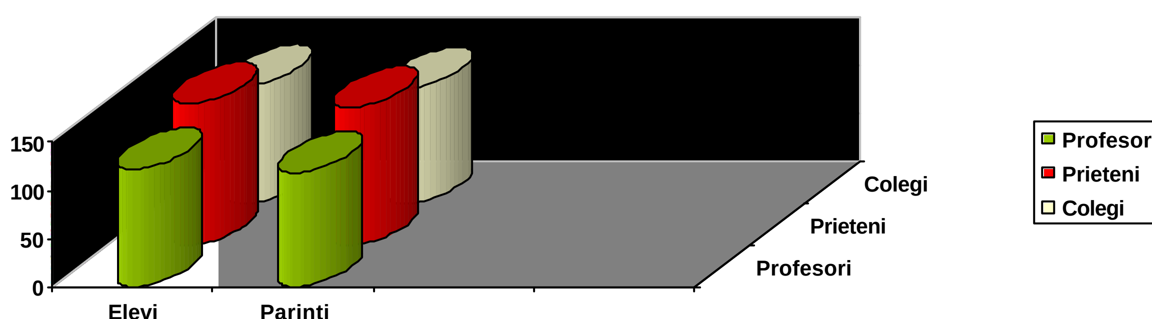
---

[141] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997.
[142] Mitrofan, I., Mitrofan, N., *Familia de A --- la Z, Mic dictionar al vietii de familie*, Editura Stiintifica, Bucuresti, 1991, p. 297.
[143] Nica, I., Topa, L. (coord.), *Colaborarea scolii cu familia elevilor la clasa I*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1974, p. 109.

profesorilor apare din raspunsurile subiectilor anchetati, astfel: 71% dintre parinti si 66% dintre elevi considera ca parintii cunosc "putin" pe profesori; 22% dintre parinti si 27% dintre elevi apreciaza ca parintii cunosc "mult" pe profesori; restul subiectilor anchetati considera ca parintii nu cunosc "deloc" pe profesorii copiilor sau nu raspund. **Cunoasterea colegilor** apare astfel: 64% dintre parinti si 61% dintre elevi considera ca parintii cunosc "putin" pe colegii copiilor; 26% dintre parinti si 29% dintre elevi considera ca parintii cunosc "mult" pe colegii copiilor; restul subiectilor apreciaza ca parintii nu cunosc "deloc" pe colegii copiilor sau nu raspund. **Cunoasterea prietenilor** apare relativ **mai buna decât cunoasterea colegilor si mai ales decât cunoasterea profesorilor de catre parinti**: 48% dintre parinti si 41% dintre elevi raspund ca parintii cunosc "putin" pe prietenii copiilor; 45% dintre parinti si 51% dintre elevi considera ca parintii cunosc "mult" pe prietenii copiilor; restul subiectilor raspund ca parintii nu cunosc "deloc" pe prietenii copiilor sau nu raspund. **Media raspunsurilor** (mult, putin, deloc) exprima sintetic "calitatea" cunoasterii de catre parinti a profesorilor, colegilor si prietenilor copiilor. Media mai mare indica o mai buna cunoastere a prietenilor copiilor de catre parinti, iar media mai mica indica o mai redusa cunoastere a colegilor si mai ales a profesorilor copiilor de catre parinti.

Rezulta **doua tendinte** importante din raspunsurile elevilor si parintilor: o prima tendinta arata ca **nici prietenii, nici colegii si, mai ales, nici profesorii nu sunt bine cunoscuti de mai mult de jumatate dintre parinti**; o a doua tendinta arata ca **prietenii copiilor sunt relativ mai bine cunoscuti, iar profesorii cel mai putin cunoscuti de parintii copiilor**.

QE 32: Cât îi cunosc parintii tai pe:…./QP 32: În ce masura îi cunoasteti pe... (media statistica a raspunsurilor)

S-a cercetat si influenta mediului de rezidenta si a tipurilor de familii asupra opiniilor subiectilor anchetati. Din datele analizate (vezi Anexa nr. 15) rezulta urmatoarele. **Mediul de rezidenta al familiei** (rural, urban), influenteaza raspunsurile în sensul urmator: elevii si, mai ales, parintii din mediul rural, opineaza în mai mare masura ca parintii cunosc mai mult profesorii si colegii copiilor; parintii si, mai ales elevii din mediul rural, opineaza în mai mare masura ca parintii cunosc mai bine prietenii copiilor. **Tipurile de familii** influenteaza în masuri diferite raspunsurile subiectilor. Influenta cea mai semnificativa apare în functie de nivelul ocupational al parintelui si în functie de perceperea nivelului de trai al parintilor. Cei din familiile în care parintele are un nivel ocupational mai ridicat (patron, angajat) fata de cei din familiile în care parintele nu are o ocupatie, precum si cei din familiile în care parintii îsi percep venituri ridicate fata de cei din familiile în care parintii îsi percep venituri reduse, par sa cunoasca mai bine profesorii, colegii si prietenii copiilor.
Rezultatele prezentei cercetari confirma (partial) datele unei alte cercetari[144] care arata ca parintii cunosc mai bine prietenii copiilor si mai putin colegii si profesorii copiilor. Apare o **tendinta de reducere în timp (în intervalul 1995-2005) a bunei cunoasteri a profesorilor** (de la 57% din raspunsurile parintilor si 42% din raspunsurile elevilor, la 22% din raspunsurile parintilor si 27% din raspunsurile elevilor), a **colegilor** (de la 51% din raspunsurile parintilor si 42% din raspunsurile elevilor la 26% din raspunsurile parintilor si 29% din raspunsurile elevilor), **precum si a prietenilor copiilor** (de la 80% dintre parinti si 83% dintre elevi la 45% dintre parinti si 51% dintre

[144] Bunescu, Gh. (coord.), *Educatia parintilor. Strategii si Programe*, Editura Lumina, Chisinau, 1995.

elevi). Apreciem ca aceasta **tendinta implica riscuri sporite pentru educatia familiala si pentru educatia scolara.**

6.1.2. Participarea la sedintele cu parintii

Cercetari recent consacrate[145] releva ca "nici o sarcina educativa nu este de fapt atribuita barbatului. Munca educativa este efectuata de catre mama, singura sau în colaborare cu sotul". S-a constatat ca în reglarea comportamentului copilului, tatal intervine de doua ori mai putin decât mama, si aceasta interventie este normativa, constând în a comenta, a impune, a permite sau a interzice o activitate, a explica principiile morale.

Influenta mediului familial asupra reusitei scolare se poate explica prin[146]: **nivelul socio-economic si cultural al familiei**; politicile sociale si educationale pot creea oportunitati pentru egalitatea de sanse, reducând importanta acestui factor de influenta; **asteptarile, atitudinile parintilor** - care sunt proportionale cu rezultatele scolare ale copilului (ajutorul parintilor pentru reusita scolara a copilului scade daca rezultatele scolare scad întratât încât parintii sa considere ca eforturile, costurile sunt prea mari în raport cu rezultatele). **Rezultatele scolare depind însa, în buna masura, si de procesul de învatamânt**. **Asteptarile, atitudinile profesorilor** constituie un factor important; **teoria etichetarii** releva ca cei etichetati de profesori (mai rar de parinti, care au mai multa afectiune fata de copii lor) drept "rai", nu beneficiaza de aceeasi atentie, sunt suspectati si când obtin rezultate bune ("au copiat", "au nimerit raspunsul"). Efectul expectantei educatorului (efectul Pigmalion) este acela ca elevul etichetat de profesori ca "lenes" face un timp eforturi ce nu îi sunt întarite pozitiv, încurajate si atunci descurajat, renunta sa mai faca eforturi, autoconsiderându-se si devenind "lenes". **Atitudinile parintilor** - de afectiune, încredere, sprijin, precum si **atitudinile profesorului** - de încredere în educabilitatea copilului, de încurajare, de întarire pozitiva a eforturilor copilului, **constituie factori determinanti ai reusitei scolare.**

Motivatiile implicarii parintilor în viata scolara a copilului apar astfel[147]: parintii îsi cunosc copiii, pot oferi unele informatii profesorilor despre copiii lor, dar doresc sa îi cunoasca pe copiii lor si ca elevi; parintii au nevoie de informatii referitoare la îndeplinirea rolului de elev de catre copilul lor; implicarea parintilor în reusita scolara a copilului si în activitatea educativa a scolii creste stima de sine a parintelui. Tipul de informatii de care au nevoie parintii de la scoala sunt: informatii despre progresul scolar al copilului, despre situatia lui scolara; informatii despre perceptia pe care o au profesorii privind calitatile si problemele copilului; informatii despre modul cum îsi pot ajuta copiii acasa, în activitatea de pregatire scolara; informatii privind obiectivele urmarite de scoala si despre unele prevederi ale legislatiei scolare (examene, burse etc.); informatii privind drepturile si obligatiile legale în legatura cu viata copilului; informatii privind metodele de colaborare cu scoala.

Lipsa colaborarii, lipsa informatiilor necesare privind profesorii, colegii si prietenii copilului, neparticiparea la întâlnirile dintre profesori si parinti la scoala, neimplicarea în sprijinirea activitatii de învatare acasa pot genera rezultate scolare slabe si situatii de risc/criza pentru dezvoltarea psihosociala a copilului. Caile cele mai importante pentru prevenirea/rezolvarea unor asemenea situatii nedorite sunt: cunoasterea reciproca, comunicarea reciproca, cooperarea în anumite activitati.

În acest sens, a fost pusa elevilor si parintilor lor urmatoarea întrebare: *Ce persoana din familie participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii, de la scoala?* (QE 35/QP 37A) Din analiza raspunsurilor (vezi graficul OE 35/QP 37A) rezulta ca **mama este persoana care participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii**: 76,6% dintre parinti si 79,4% dintre elevi indica acest raspuns. Gradul de coincidenta al raspunsurilor elevilor si parintilor la aceasta întrebare este 74%.

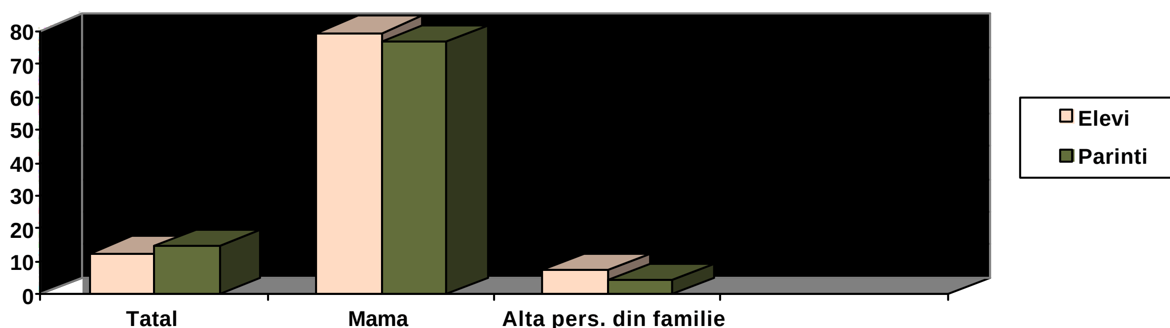
---

[145] Kellerhals, J., Montandon, C., *Les Strategies éducatives des familles*. Delachaux and Niestlé, Neuchâtel, 1991, apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 130.
[146] Hatos, A., *Economie, societate si educatie. Temele principale ale sociologiei educatiei*, Editura Universitatii din Oradea, Oradea, 2004, p. 171-179.
[147] Vrasmas, E.A., *Consilierea si educatia parintilor*, Editura Aramis, Bucuresti, 2002, p. 143-150.

S-a analizat influenta mediului de rezidenta al parintilor si a tipurilor de familie asupra participarii membrilor familiei la sedintele cu parintii (Anexa nr. 16). Din analiza rezulta ca, **în rural comparativ cu urban, participarea tatilor la sedintele cu parintii este (si) mai scazuta** (13% în rural fata de 16,4% în urban - din raspunsurile parintilor, 10,6% în rural fata de 14,4% în urban - din raspunsurile elevilor). În schimb, apare mai crescuta participarea altor persoane din familie (în loc de mama sau tata): 6,5% în rural fata de 2,5% în urban - din raspunsurile parintilor, 9% în rural fata de 5,8% în urban - din raspunsurile elevilor.

Tipurile de familii (descrise în capitolul 1.4.) **influenteaza diferit participarea la sedintele cu parintii**. Influentele cele mai semnificative ale tipurilor de familii sunt urmatoarele. **Tipul 1** influenteaza în sensul ca participarea mamei scade în familiile reorganizate si, mai ales, în familiile monoparentale, fata de familiile nucleare - tendinta indicata atât de raspunsurile parintilor, cât si de raspunsurile elevilor. Creste corespunzator participarea altor persoane din familie (în loc de mama sau tata) la sedintele cu parintii. **Tipul 3** influenteaza în sensul ca participarea mamei scade în familiile extinse fata de familiile restrânse - tendinta indicata atât de raspunsurile parintilor, cât mai ales de raspunsurile elevilor. Creste corespunzator participarea altor persoane din familie la sedintele cu parintii. **Tipul 4** influenteaza într-un mod paradoxal, greu de explicat - în sensul ca, în familiile în care nu lucreaza nici unul sau unul dintre parinti, scade si participarea mamei si participarea tatalui la sedintele cu parintii, crescând corespunzator participarea altor persoane din familie - dupa cum indica atât raspunsurile parintilor cât si raspunsurile elevilor. **Tipul 5** influenteaza în sensul ca, în familiile în care cel putin unul dintre parinti lucreaza în strainatate, comparativ cu familiile în care ambii parinti sunt în tara, scade participarea la sedintele cu parintii atât a mamei cât si a tatalui, crescând corespunzator participarea altor persoane din familie - dupa cum indica atât raspunsurile parintilor cât si ale elevilor. **Tipul 6** - influenteaza în sensul ca, în familiile în care nici un parinte nu lucreaza, fata de familiile în care parintii sunt patroni sau angajati, scade participarea mamei la sedintele cu parintii, crescând corespunzator participarea altor persoane din familie - dupa cum indica atât raspunsurile parintilor cât si ale elevilor.
Cercetarea noastra confirma teza potrivit careia **munca educativa este efectuata de catre mama, singura sau împreuna cu tatal**.

QE 35/QP A37: Ce persoana din familie participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii de la scoala?

La sedintele cu parintii, de regula, profesorii informeaza parintii despre rezultatele scolare, frecventa scolara, faptele elevului în raport cu normele scolare si cu normele sociale. Din raspunsurile subiectilor la întrebarea *Pentru care din faptele tale te cearta parintii* (QE 34/QP 34) am încercat sa descoperim în ce masura **parintii apreciaza/sanctioneaza faptele elevului în raport cu reusita scolara si în raport cu respectarea normelor sociale**. Din analiza rezultatelor (vezi graficul QE 34/QP 34) se desprinde tendinta, atât a parintilor (36,6%), cât mai ales a elevilor (56%) de a indica rezultatele scolare slabe drept prim motiv pentru care elevii sunt certati, de parinti. Al doilea motiv - indicat si de parinti si, mai ales, de elevi - pentru care elevii sunt certati de parinti îl constituie "absentele de la scoala". Celelalte fapte ale elevului, chiar daca apar ca deviante fata de normalitatea sociala (fumatul, alcoolul etc.) constituie mai putin motive de sanctiune parentala. De remarcat ca, la aceasta întrebare, a aparut o diferenta, clara între raspunsurile elevilor - care, în mare masura, indica faptele pentru care sunt certati de parinti - si raspunsurile parintilor -

care, în mare masura, (peste 53% dintre parinti) afirma ca nu exista motive pentru care sa certe copiii. **Spre deosebire de copii, parintii par sa doreasca mai mult sa pastreze "secretele de familie" privind problemele în legatura cu copiii.**

Rezulta, de asemenea, o **tendinta a parintilor de a sanctiona mai ales faptele copilului în raport cu reusita scolara** (rezultate scolare slabe, absente de la scoala) si **de a neglija într-o anumita masura atitudinile socio-morale si chiar comportamentale deviante ale copilului**. O asemenea tendinta poate reduce eficienta activitatii educative a familiei si a scolii.
Aceste tendinte, aparute ca rezultate ale cercetarii - privind concentrarea controlului parental pe rezultatele scolare si reusita scolara în raport cu o neglijare a problemelor social-morale, atitudinale, precum si încercarea parintilor, mai mult decât a copiilor, de a pastra anumite "secrete de familie" - confirma teze mentionate în lucrare.

QE 34 : Pentru care din faptele tale te cearta parintii? / QP 34: Semnalati ce probleme aveti cu copilul dvs.

Nr.	Variante de raspuns	Elevi	Parinti
1	Furt	6,7%	0,7%
2	Fumat	8,8%	2,4%
3	Consum de droguri	4,3%	0,1%
4	Consum de alcool	6,0%	0,5%
5	Absenta, fuga de acasa	8,1%	1,2%
6	Rezultate scolare slabe	**56,5%**	**36,6%**
7	Absente de la scoala	25,3%	1,4%
8	Alegerea unor prieteni nepotriviti	29,1%	19,2%
9	Altele.	3,2%	2,3%
10	Parintii nu stiu ca fac asemenea lucruri.	3,1%	0%
11	Parintii nu au asemenea motive sa ma certe	29,4%	0%
12	Nu avem probleme	0%	53,2%

6.1.3. Ajutorul parintilor la teme scolare

Familia poate contribui la educarea copiilor prin sensibilizarea lor fata de valorile autentice ale culturii, prin orientarea acestora pe drumul cunoasterii. Se pare ca numeroase familii au sesizat tendintele aparute în lume prin noile tehnologii de informare si comunicare, fac eforturi pentru a le oferi copiilor instrumente eficiente de informare si comunicare (computere, INTERNET). Se cere o grija sporita a parintilor pentru lecturile elevilor, înlocuite adeseori de vizionarea unor programe TV încarcate de erotism si violenta sau de evadarea în lumea virtuala propusa de computer si INTERNET[148]. Pregatirea tinerilor pentru o viata rationala, lipsita de excese, cu grija pentru sanatate, cu miscare în aer liber, trebuie sa constituie o preocupare importanta a parintilor, pe lânga atentia acordata temelor si rezultatelor scolare.
Continutul rolului parental în legatura cu socializarea copilului vizeaza, în principal, crearea conditiilor necesare pentru frecventarea scolii si pregatirea lectiilor. "Treaba" parintilor pare a fi de a controla timpul (orarul) copiilor, a controla si (eventual) a explica temele scolare, a solicita (uneori) ajutorul altor persoane (frate mai mare a-l copilului, bunici, meditatori); sursele de informare ale parintelui în relatia cu scoala sunt, în clasele primare - caietul de teme si carnetul de note. În clasele învatamântului secundar - deoarece profesorii controleaza mai putin temele si folosesc mai putin carnetele de note - raman contactele directe ale parintilor cu profesorii. Restul, pare sa ramâna "treaba" copilului si profesorului. **Diferentele în reusita scolara** rezulta nu atât din volumul diferit al resurselor (materiale, culturale) ci, mai ales, **din modalitatile, strategiile, practicile de utilizare si de valorificare a resurselor** (în special a celor culturale si a celor afective). Raportul reusitei scolare cu munca domestica (a elevului) este complex; **nu simpla antrenare sau neantrenare a copilului la munca este factorul care conditioneaza succesul scolar, ci discernamântul antrenarii** (când, cum) care articuleaza spatiul familial cu spatiul scolar si face din **temele scolare o componenta a muncii domestice**, integrându-le în ordinea familiala si

[148] Bunescu, Gh., Negreanu, E. (coord.), *Educatia informala si mass-media*, Editura Cartea Universitara, Bucuresti, 2005.; Jinga, I., Negret, I, *Familia - acest miracol înselator*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1999.

în responsabilitatile (datoria) copilului fata de familie. Temele scolare sunt considerate ca substitut al muncii domestice; copilul care îsi face temele apare, prin aceasta, integrat în ordinea familiala.
Mediul familial are valoare educativa daca trezeste sensibilitatea copilului fata de valorile cunoasterii, culturii si moralei; efectuarea temelor scolare devine o componenta a muncii familiale, a ordinii morale domestice, daca parintii mobilizeaza resurse materiale sau intelectuale (limitate), dar si importante resurse afective care pot avea eficacitate (încurajari, îndemnuri).
Parintii doresc sa-si ajute copiii, dar sunt pusi în fata unor continuturi si metode scolare dificile si mai mult, în fata neîncrederii cadrelor didactice care le sugereaza "sa nu se amestece" în treburile "didactice" ale scolii. Majoritatea parintilor nu mai accepta ideea lipsei lor de competenta si de a ceda prerogativele (drepturile, deciziile) lor educative în favoarea scolii; parintii încearca "strategii" educative si se preocupa de strategiile scolare. Exista **diferente de implicare a parintilor în sarcinile scolare ale copilului**, în special în ajutorul oferit copiilor în realizarea temelor pentru acasa; cu cât nivelul studiilor mamei este mai scazut, statutul socio-profesional al familiei este mai scazut, cu atât elevii sunt mai putin asistati în rezolvarea temelor pentru acasa. Familiile din categoriile lipsite de astfel de resurse se resemneaza mai repede în cazul esecului scolar al copilului, renunta sa ajute copilul la teme; ele în schimb, practica un control al notelor, al orarului elevului, al ordinii domestice ce favorizeaza reusita scolara.
Se pune si problema ca acest control al activitatii scolare poate afecta relatia emotionala între parinte si copiii, producând o ruptura afectiva, pe lânga distanta culturala implicata de scolarizarea mai îndelungata a tinerelor generatii. Distanta culturala - greu de evitat, însotita de ruptura afectiva - necesar si posibil de evitat, apar drept cauze ale conflictului între generatii.
Reusita scolara si sociala a copilului este influentata de atitudinea parintilor fata de educatie si de eforturile investitionale scolare si nonscolare ale parintilor facute pentru **calitatea educatiei** copilului[149].
Meditatiile reprezinta o modalitate prin care parintii încearca sa sporeasca sansele scolare si sociale ale elevului. Meditatiile apar mai ales în sistemele meritocratice de învatamânt, care stimuleaza competitia[150]. Cererea de meditatii exprima nevoile de pregatire mai ales pentru: concursuri, examene, cunostinte, cautate pe piata muncii (limbi straine, matematica, informatica); mai rar, pentru recuperarea unor handicapuri scolare. Oferta de meditatii este conditionata de resursele educationale limitate: alternative educationale reduse (situatii de "monopol" ale unor scoli, specializari); calitatea (scazuta) a educatiei publice; numarul (insuficient) de profesori (înalt) calificati; salariile (scazute) ale profesorilor; calitatea (scazuta) a evaluarilor scolare, a evaluarilor institutionale. Parintii sunt cei care doresc si decid sa maximalizeze utilitatea investitiilor în educatie si genereaza practicile meditatiilor. Profesorii, pentru a-si spori veniturile, pot oferi meditatii, dar nu pot decide asupra acestor practici. Consideram ca exceptii de la situatia normala din punct de vedere sociologic, cazurile când profesorii ofera meditatii particulare fara bani, ca si cazurile când profesorii îsi constrâng elevii de la clasa sa ia meditatii cu ei. Nu punem în discutie aici aspectele etice, desi ele ar merita discutate în alt context - ca o problema de etica profesionala.
Meditatiile produc **efecte** în sistemul de educatie: redistribuirea resurselor alocate pentru egalizarea sanselor la educatie în favoarea familiilor din categoriile sociale superioare si mijlocii, în defavoarea familiilor din clasele populare; limitarea promovarii scolare si sociale pe merit, pe baza aptitudinilor si eforturilor individuale ale copiilor. Meditatiile si efectele lor pot fi limitate daca se diversifica oferta educationala si creste calitatea educatiei publice, calitatea evaluarii, inclusiv institutionale, calitatea pregatirii profesorilor, precum si daca se asigura cadrelor didactice salarii decente.

*

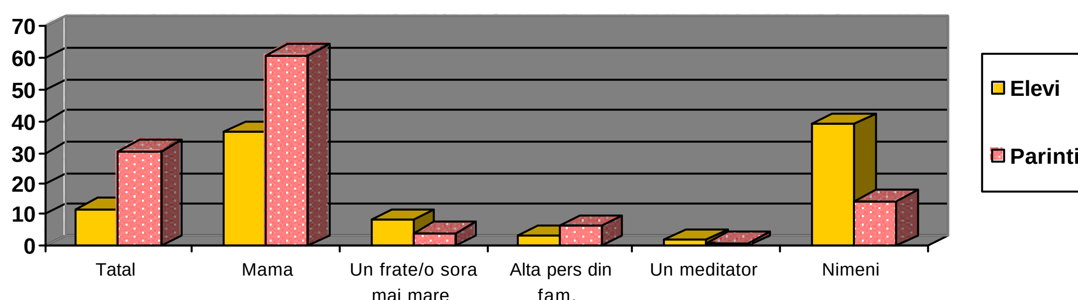
Pentru a verifica unele ipoteze si stereotipuri privind implicarea parintilor în viata scolara a copiilor, prin ajutorul acordat în activitatile de pregatire a temelor scolare, precum si factorii care influenteaza aceasta implicare, am analizat raspunsurile la întrebari privind: ajutorul si controlul la

[149] Apud Ilut, P., *Sociopsihologia si antropologia familiei*, Editura Polirom, Iasi, 2005.
[150] Hatos, A., *Economie, societate si educatie. Temele principale ale sociologiei educatiei*, Editura Universitatii din Oradea, Oradea, 2004, p. 108-114.

efectuarea temelor scolare acasa; tipurile de activitati desfasurate împreuna în familie; nivelul de studii dorit.

La întrebarea *Cine te ajuta si te controleaza cel mai des la efectuarea temelor scolare, acasa* (QE 19/QP 38B) **raspunsurile elevilor si ale parintilor au tendinte contradictorii** (vezi graficul de mai jos). Daca 61% dintre parinti raspund ca mama ajuta cel mai des copilul la temele scolare, numai 36% dintre elevi raspund ca mama îi ajuta cel mai des la temele scolare. În schimb, numai 14% dintre parinti, raspund ca nimeni nu ajuta copilul la temele scolare, iar 39% dintre elevi raspund ca nimeni nu îi ajuta la temele scolare. Tatal apare ca ajutând des la temele scolare într-un procent al raspunsurilor de numai aproximativ 12%, iar un meditator apare ca ajutor la temele scolare (numai) într-un procent al raspunsurilor de aproximativ 1% - atât în raspunsurile parintilor, cât si în raspunsurile elevilor.

QE 19: Cine te ajuta si te controleaza cel mai des la efectuarea temelor scolare, acasa? / QP B38: Cine în familia dvs. îl ajuta si îl controleaza mai des pe copil la temele pentru acasa?

Având în vedere diferentele mari între raspunsurile parintilor si raspunsurile elevilor la aceasta întrebare, precum si ipoteza ca elevul, copilul este actorul propriei sale (auto)constructii - el stiind mai bine în ce masura beneficiaza efectiv de ajutor la efectuarea temelor scolare - am analizat în continuare influenta mediilor de rezidenta (rural, urban) si a tipurilor de familii asupra raspunsurilor elevilor. Analiza pune în evidenta **diferentele semnificative ale raspunsurilor elevilor, în functie de mediul de rezidenta al familiilor cât si mai ales, functie de anumite tipuri de familii** (Anexa nr. 18). **Diferentele cele mai semnificative** apar, în general, **între indicarea mamei** ca persoana care ajuta cel mai des la temele scolare si **mentionarea ca nimeni nu ajuta** copilul la temele scolare. Astfel, mama apare mai putin ca ajutor al copilului la efectuarea temelor scolare: în mediul rural fata de mediul urban; în familiile monoparentale fata de familiile nucleare; în familiile extinse (cu bunici) fata de familiile restrânse; în familiile în care ambii parinti nu au ocupatie, nu lucreaza, fata de familiile în care parintii lucreaza; în familiile în care parintii au studii primare sau scoli profesionale fata de familiile în care parintii au studii superioare sau liceale. În aceste situatii, creste corespunzator procentul raspunsurilor elevilor potrivit caruia nimeni nu îi ajuta si nu îi controleaza la temele scolare.

În situatia familiilor cu mai mult de doi copiii, scade ponderea raspunsurilor care indica mama ca ajutor cel mai des la temele scolare si creste procentul raspunsului care indica un frate/o sora ca ajutând cel mai des la temele scolare ale copilului (mai mic). În situatia familiilor cu ambii parinti plecati la munca în strainatate, scade procentul raspunsurilor care indica mama (si tata) ca ajutorul cel mai des la temele scolare, creste corespunzator procentul raspunsului care indica un meditator sau o alta persoana, ca ajutor cel mai des la temele scolare.

Rezultatele cercetarii noastre sunt asemanatoare/comparabile cu rezultatele la aceeasi problema (ajutorul dat copiilor la temele scolare) obtinute printr-un sondaj al *Centrului de Sociologie Urbana si Regionala (CURS)* în anul 2005, este drept pe un esantion cu o structura diferita. Tot mamele (în procent de 56%) apar ca oferind cel mai des ajutor la temele scolare ale copilului, tot 1% dintre repondenti indica un meditator ca oferind ajutor la temele scolare ale copilului.

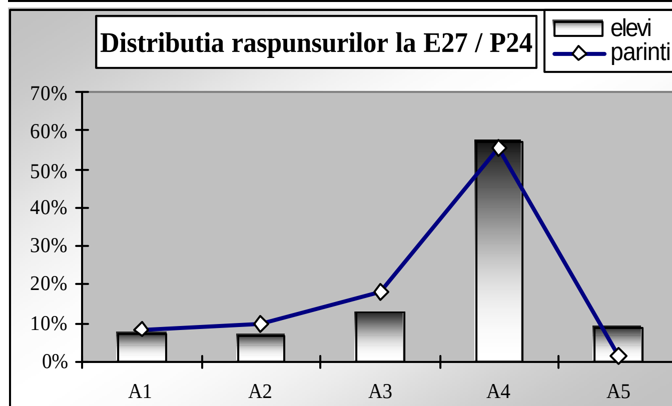
Din analiza raspunsurilor la întrebarea *Care sunt tipurile de activitati desfasurate în familie împreuna cu parintii /copiii* (QE 12/QP 26) rezulta ca activitatea "facem lectiile împreuna" ocupa - prin procentul optiunilor si ca medie a raspunsurilor (des, rar, deloc) - penultimul rang (11) la elevi

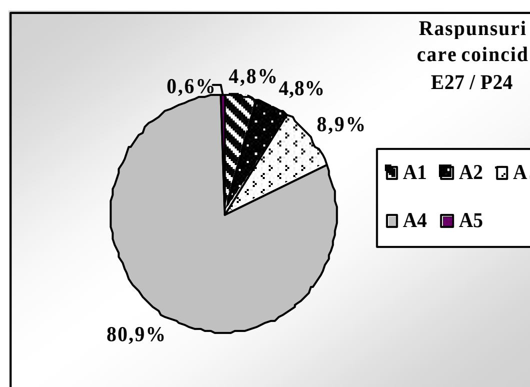
si antepenultimul rang (10) la parinti. Putem conchide, printr-o coroborare a tendintelor raspunsurilor la cele doua întrebari (itemii QE 19/QP 38B si QE 12/QP 26) ca, la nivelul elevilor din învatamântul gimnazial, **parintii si copiii fac temele scolare de acasa, împreuna, "rareori"**.

Deoarece **eforturile copilului si ale familiei pentru reusita scolara si sociala sunt influentate de nivelul de aspiratii**, am cercetat raspunsurile subiectilor la întrebarea *Ce nivel de studii doresti sa atingi/sa atinga copilul*?(QE 27/QP 26). Analiza raspunsurilor indica **aspiratii înalte, pentru terminarea studiilor superioare** ("sa termine facultatea"), **la peste 55% dintre subiecti - atât la parinti, cât si, mai ales, la elevi** (de clasa a VII-a). Sa "termine liceul" doresc 12% dintre elevi si 18% dintre parinti; sa "termine învatamântul obligatoriu de 10 clase" doresc 7,3% dintre elevi si 8,5% dintre parinti; "sa termine o scoala de arte si meserii" doresc 6,9% dintre elevi si 10% dintre parinti. Precizând ca esantionul nu a putut cuprinde copiii care au abandonat scoala înainte de clasa a VII-a si nici pe parintii lor, remarcam faptul ca numai 1,9% dintre elevi si 0,7% dintre parintii lor raspund ca doresc "sa termine învatamântul obligatoriu si sa mearga sa munceasca". Semnificativa apare diferenta între elevi si parinti la raspunsurile din categoria "nu stiu, nu m-am gândit": 13,4% dintre elevi si numai 5,2% dintre parinti, dau acest raspuns. Se poate interpreta ca **parintii se gândesc mai mult la viitorul copiilor lor, dar aspiratii ridicate, de a continua studiile, inclusiv superioare, au atât parintii cât si, mai ales, copiii**. Probabil ca ajustarea aspiratiilor subiective vine în urma reusitei/nereusitei la primele examene/concursuri de selectie scolara, care vor regla si nivelul aspiratiilor copiilor si familiilor la posibilitatile si resursele "obiective".

QE 27: Ce nivel de studii doresti sa atingi? / QP 24: Ce nivel de studii doriti sa atinga copilul dvs.?

	Variante de raspuns	Elevi	Parinti
A1	Sa termini învatamântul obligatoriu de 10 clase.	7,3%	8,5%
A2	Sa termini o scoala de arte si meserii.	6,9%	10,1%
A3	Sa termini liceul (12 clase).	12,8%	18,4%
A4	Sa termini facultatea.	57,2%	55,6%
A5	Sa nu termini învatamântul obligatoriu si sa mergi sa muncesti.	1,9%	0,7%
A6	Nu stiu./nu m-am gândit	13,4%	5,2%

Analiza pune în evidenta **diferente semnificative ale raspunsurilor elevilor functie de mediul de rezidenta al familiilor, dar si de anumite tipuri de familii** (**Anexa nr. 19**). Am considerat mai semnificative, pentru continuarea analizei, raspunsurile care indica cel mai înalt nivel de aspiratii ("sa termine facultatea") si raspunsurile care indica lipsa eforturilor elevului de a gândi la reusita sa scolara, lipsa implicarii familiei în discutarea împreuna cu copilul a problemei reusitei acestuia în viata ("nu stiu/nu m-am gândit"); celelalte raspunsuri se înscriu si se redistribuie între o tendinta care exprima o indecizie si o tendinta care exprima cel mai înalt nivel de aspiratii.

Nivelul cel mai ridicat de aspiratii exprimat prin dorinta de a "termina facultatea" - analizat functie de mediul de rezidenta al familiilor si de tipurile de familii - apare mai mult: la elevii din familiile cu rezidenta în mediul urban, decât în rural; din familiile cu unu-doi copii, decât cu mai multi copii; din familiile în care parintii au o ocupatie (patron, angajat) decât din familiile în care nici unul dintre parinti nu are o ocupatie, nu lucreaza; din familiile în care se percepe un nivel al veniturilor si un nivel de trai mai ridicat decât din familiile cu un nivel al veniturilor si de trai mai

scazut; din familiile care indica un nivel cultural si al studiilor superior, decât din familiile cu un nivel cultural si al studiilor inferior.

Raspunsurile din categoria *"nu stiu, nu m-am gândit"* - analizate functie de mediul de rezidenta al familiilor si de tipurile de familii - apar mai mult la elevi: din familiile cu rezidenta în mediul rural, decât în urban; din familiile cu trei sau mai multi copii; din familiile în care nici unul dintre parinti nu are o ocupatie, nu lucreaza; din familiile cu venituri reduse si nivel de trai mai scazut; din familiile cu nivel de dotare culturala si nivel de studii mai scazut. Si aceste rezultate releva ca **implicarea parintilor în educatia copiilor, în reusita lor scolara, depinde de asteptarile si de atitudinile** parintilor. Iar atitudinile si chiar asteptarile parintilor - si ale elevilor - se pot dezvolta (si) prin educatie.

6.1.4. Sfatuirea copilului cu parintii în problemele scolare si sociale

Baumrind[151] combinând **controlul parental** (indicatori care reflecta limitele si constrângerile impuse de parinti activitatii copiilor, responsabilitatile distribuite acestora, modul în care este exercitat controlul parental) cu **suportul parental** (indicatori care reflecta gradul de angajare a parintilor în activitatea copiilor, ajutorul pe care îl ofera, receptivitatea fata de nevoile sale) identifica trei **modele de actiune parentala**: **permisiv, autoritar** si **autorizat** (*authoritative*):

- **modelul permisiv** se caracterizeaza prin nivel scazut al controlului (putine norme de conduita si putine responsabilitati îi sunt impuse copilului) asociat identificarii parintilor cu starile emotionale ale copilului.
- **modelul autoritar** asociaza un nivel ridicat al controlului (se impun reguli, ordine, disciplina) cu o slaba sustinerea a activitatii copilului.
- **modelul "autorizat"** îmbina controlul sistematic (parintii formuleaza reguli si controleaza respectarea lor, dar nu le impun) cu un nivel ridicat al suportului parental (parintii sunt deschisi la schimburi verbale cu copiii, explicându-le motivele pentru care regula trebuie respectata si situatiile în care ea se aplica, stimulând, totodata, autonomia de gândire a copiilor).

Bouchard[152] releva trei **modele ideale / paradigme socio-culturale si educative ale parintilor**:

- **modelul rational** - se caracterizeaza prin ierarhia stabilita între parinti si copii; parintii detin puterea, decid asupra devenirii copilului si impun drepturile lor acestuia din urma; parintii acorda mare importanta disciplinei, ordinii, reusitei scolare; favorizeaza conformismul social al copiilor.
- **modelul umanist** - pune parintele în rol de ghid al copilului, lasând copilul sa faca optiuni si sa decida autonom; parintele ajuta copilul sa-si exprime emotiile si nevoile, încurajându-l.
- **modelul simbio-sinergetic** corespunde unei cogestiuni a puterii, parintii si copii apar ca parteneri iar relatia educativa este bazata pe schimb, negociere, reciprocitate; parintii si copilul discuta împreuna diferite solutii la problemele copilului. Parintele îsi asuma propriile greseli, stimulând copilul sa si le asume pe ale lui. Parintele accepta sa învete, din relatia cu copilul.

Aceste modele sunt (doar) ideale, în realitate parintii adopta, de la situatie la situatie, elemente caracteristici convenabile de la fiecare model.

Dintre factorii care sunt legati de comportamentele inadecvate ale parintilor si care afecteaza dezvoltarea personalitatii copilului se pot enumera[153]: lipsa unor reguli clare, în relatiile dintre parinte si copii; supravegherea inadecvata când parintii nu cunosc programul si activitatile copiilor; lipsa unei comunicari si a împartasirii experientelor; asteptari prea mari sau prea mici în raport cu copilul.

Preadolescentii nu preiau pur si simplu valorile si atitudinile celorlalti actori semnificativi (parinti, prieteni) ci procedeaza la o selectie, la o reinterpretare personala iar parintii traiesc sentimente de (in)competenta/neputinta în legatura cu transmiterea diferitelor valori catre copii lor. Sentimentul competentei transmiterii valorilor apare mai puternic la mama si creste, de regula, cu resursele sociale (economice, culturale) ale parintilor. Domeniile cele mai problematice ramân cele

[151] Apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 91-95.
[152] idem, p. 97.
[153] Vrasmas, E.A., *Consilierea si educatia parintilor*, Editura Aramis, Bucuresti, 2002.

interactionale si expresive: a învata copilul sa aiba un ideal, sa gândeasca la viitor, a-l învata sa-si faca prieteni si sa-si exprime aprecierile. **Continuturile pe care parintii le-ar putea transmite sunt (auto)percepute uneori ca inutile sau chiar ca piedici în integrarea sociala a copilului**. Atunci, parintii se pot simti incompetenti în a oferi modele de identificare profitabile. Esecul scolar al copilului poate constitui pentru acesti parinti dovada faptului ca modelele de comportament care le sunt familiare "bune", "corecte" din punctul de vedere al experientei parintilor - nu sunt suficiente în planul reusitei sociale a copilului. Alti parinti îsi asuma în planul actiunii educative modele oferite de alte institutii educative, încearca sa organizeze viata copilului dupa modelul scolar (fara a fi vorba de o aplicare absoluta a acestui model). În acest caz, contactul acestor parinti cu scoala apare esential[154].

Istoria si viata cotidiana împreuna obliga pe parinti la reconsiderarea pozitiilor pe care le adopta fata de copil, care creste ca adolescent, tânar, adult. În conversatii, în discutii, copiilor li se asigura treptat, odata cu cresterea în vârsta, "dreptul la replica"; parintii admit opinia copilului ca demna de luat în considerare. Copilul îsi cucereste dreptul la replica pe masura ce este capabil sa mobilizeze resursele care au semnificatie pentru parinti: resurse afective (plânset, zâmbet), resurse intelectuale (note, premii, reusite scolare), resurse fizice (violenta). În general, **receptivitatea copilului la rationalitatea adulta este esentiala**: cu cât se dovedeste mai "ascultator", mai "întelegator", cu atât este mai ascultat, mai înteles. Se ajunge, treptat, la ceea ce se numeste "educatia împreuna" si "educatia în sens invers".

Societatea contemporana repune în discutie nu autoritatea parentala (paterna) ci resursele ei de legitimare, facând din afectiunea, spijinul si sacrificiul parintilor unul dintre criteriile esentiale de legitimare a autoritatii lor. În locul puterii paterne (parentale) pierdute apare o autoritate afectuoasa/afectiune autoritara care se obtine cu eforturi mai mari si care poate fi mereu repusa în discutie[155].

Familia ca unitate educativa (nu ca relatie didactica parinte-copil) prin intermediul membrilor ei, sintetizeaza influentele pe care diferite instante (scoala, grup de prieteni etc.) le exercita asupra fiecaruia în parte. Cercetarile noastre confirma teza ca munca educativa este efectuata primordial de catre mama, singura sau în colaborare cu sotul[156]. Totusi, rolul educativ al tatalui nu este înteles ca secundar nici de barbati, nici femei. Deosebirile între rolul masculin si cel feminin vizeaza modul implicarii si nu gradul - ce nici nu poate fi evaluat, deoarece nu pot fi comparate cantitativ comportamentele diferite calitativ. Studiile arata ca stadiul distributiei "traditionale", exclusiv normative, a rolurilor educative a fost depasit. Distribuirea rolurilor educative în familiile contemporane se caracterizeaza prin functionalitate si eficacitate. Rolurile sunt negociate în functie de identitatea personala a membrilor cuplului, de conjuncturi precum si de norma sociala - daca respectarea ei aduce un beneficiu social sau psihologic (material sau simbolic, colectiv sau individual).

Se considera ca un **factor familial de risc al reusitei scolare este monoparentalitatea** (dupa decesul unui parinte sau, mai ales, dupa divort) daca este **asociata cu statutul socio-profesional al parintelui ramas cu copilul** (de obicei, mama) - cu nivelul scazut al veniturilor, cu nivelul scazut cultural si al studiilor, cu conflicte dintre (fostii) parinti, precum si cu "etichetari" puse fie de grupul de egali (prieteni, colegi), fie de scoala (profesori) pentru a explica eventualele dificultati. Totusi, ceea ce conteaza mai mult pentru dezvoltarea si educarea copilului este nu atât forma familiei, cât atitudinea ei si a anturajului[157]. Rezulta o **concluzie importanta pentru orientarea politicilor sociale** - în scopul asigurarii sanselor de dezvoltare a copiilor - spre **situatia sociala a parintelui**, respectiv statutul profesional, venituri, calificare, costurile psihologice ale monoparentalitatii (culpabilizarea adultilor).

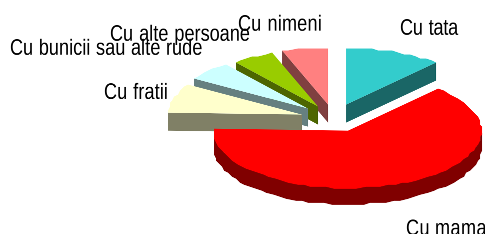
Raspunsurile elevilor la întrebarea *Cu cine te sfatuiesti cel mai des când ai probleme la scoala?* (QE 22) se structureaza astfel (vezi graficul de mai jos): rangul 1 - "cu mama", 62,7%;

---

[154] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 210-211.
[155] idem, p. 117-119.
[156] Kellerhals, J., Montandon, C., *Les Strategies éducatives des familles.* Delachaux and Niestlé, Neuchâtel, 1991, apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 130.
[157] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 145.

- rangul 2 - "cu tata", 11,9%;
- rangul 3 - "cu fratii", 8,2%;
- rangul 4 - "cu nimeni", 5,6%;
- rangul 5 - "cu bunicii sau alte rude", 5,5%;
- rangul 6 - "cu alte persoane", 4,8%.

QE 22: Cu cine te sfatuiesti cel mai des când ai probleme la scoala (absente, note mici, conflicte)?

Analiza pune în evidenta diferentele semnificative ale raspunsurilor elevilor, functie de mediul de rezidenta al familiilor cât si functie de anumite tipuri de familii (Anexa nr. 20). Astfel, **rolul mamei** sub aspectul sfatuirii copilului în problemele scolare - apare relativ mai putin exercitat/performat, în: mediul rural fata de mediul urban; familiile monoparentale fata de familiile nucleare; familiile cu mai mult de doi copii; familiile în care nici un parinte nu are ocupatie, nu este angajat fata de familiile în care parintii au ocupatie, sunt angajati; familiile cu nivel de trai scazut fata de familiile cu nivel de trai ridicat; familiile cu concubinaj, fata de familiile în care parintii sunt casatoriti. **Rolul tatalui**, sub acelasi aspect - al sfatuirii copilului în problemele scolare - apare ca relativ mai putin exercitat, în: mediul rural fata de mediul urban; familiile monoparentale; familiile cu mai mult de doi copii; familiile în care nici un parinte nu are ocupatie, nu este angajat; familiile cu nivel de trai mai scazut; familiile cu concubinaj. **Rolul fratilor**, sub aspectul sfatuirii în problemele scolare, apare mai ridicat în mediul rural, în familiile cu mai mult de doi copii, în familiile cu concubinaj. **Rolul bunicilor, altor rude**, apare ca relativ mai ridicat în mediul rural, în familiile monoparentale, în familiile extinse, în familiile în care parintii nu au ocupatie, nu sunt angajati.
Apar deosebit de semnificative raspunsurile din categoria "cu nimeni" (nu se sfatuiesc în problemele scolare) date de elevi. Astfel, fata de o medie pe întregul esantion de 5,6%- raspunsurile care indica izolarea copilului, indiferenta fata de copil, lipsa ocaziilor de a discuta despre problemele lui scolare apar: în mediul rural - 8,0%; în familiile monoparentale - 6,9%; în familiile în care ambii parinti nu au ocupatie, nu lucreaza - 9,3%; în familiile cu concubinaj - 12,6%. Lipsa comunicarii, a dialogului nu permite dezvoltarea sentimentului de siguranta afectiva si nici dezvoltarea cognitiva.
De aceea, consideram ca mai ales acesti copii, proveniti din familiile din mediul rural, din familiile monoparentale, din familiile în care parintii nu lucreaza, au venituri scazute, din familiile cu concubinaj trebuie sa constituie categorii de **"populatii tinta"** ale politicilor sociale si educationale.
Din analiza raspunsurilor la întrebarea *Despre ce discuta copiii cu parintii* (QE 24/QP 21) rezulta **tendinta de structurare a acestora într-o ordine similara - la parinti si copii** - mai ales în ceea ce priveste primele ranguri (vezi Tabelul nr. 1)

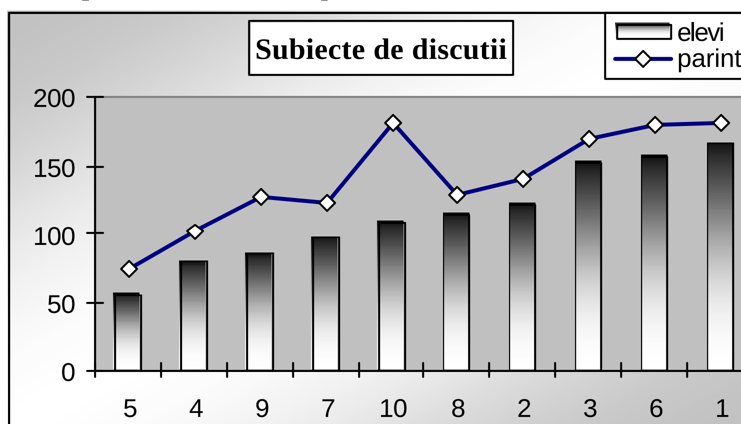
Tabelul nr. 1: Despre ce discuta copiii cu parintii?

	Elevi	Media	Parinti	Media
Rangul 1	despre scoala	**166**	despre scoala	**181**
Rangul 2	despre comportamentul în familie/societate	**157**	despre comportamentul în familie/societate	**179**
Rangul 3	despre viitorul copilului	**152**	despre viitorul copilului	**169**
Rangul 4	despre viitorul copilului	**122**	despre prietenii copilului	**140**
Rangul 5	despre emisiuni TV, carti	**115**	despre emisiuni TV, carti	**129**
Rangul 6	despre politica, sport, muzica	**109**	despre probleme moral-religioase	**128**
Rangul 7	despre probleme financiare	**97**	despre probleme financiare	**123**
Rangul 8	despre probleme moral-religioase	**86**	despre dragoste, prietenie	**101**
Rangul 9	despre dragoste, prietenie	**80**	despre politica, sport, muzica	**100**
Rangul 10	despre sexualitate	**55**	despre sexualitate	**74**

Analizând în continuare raspunsurile si urmarind frecventa discutarii anumitor teme/probleme (rar/des/deloc) rezulta ca parintii - comparativ cu copiii - indica aproape la toate subiectele de discutie, o mai mare frecventa a acestor discutii (care ar avea loc "des"), iar copiii indica aproape la toate subiectele de discutie o mai mica frecventa a acestor discutii (care ar avea loc mai "rar" sau "deloc"). Numai la temele de politica, sport, muzica, elevii indica de mai multe ori raspunsul "des" decât parintii lor. Aceste tendinte de raspunsuri ar putea fi interpretate, credem, ca o **intentie/dorinta a parintilor si a copiilor de a discuta despre anumite teme, probleme care, într-adevar, prezinta interes pentru ei**. Parintii - si copii - doresc sa discute problemele reusitei scolare, reusitei sociale, diferite alte probleme de interes, dar nu întotdeauna aceasta dorinta/intentie este transpusa în actiune, din diferite motive: teama de a nu gresi, un sentiment de pudoare si altele.

QE 24: Despre ce discuti cu parintii tai? / QP 21: Despre ce discutati cu copilul dvs?

	Teme de discutie
1	Despre scoala
2	Despre prietenii mei
3	Despre viitorul meu
4	Despre dragoste, prietenie
5	Despre sexualitate
6	Despre comportamentul meu în fam./soc.
7	Despre problemele financiare ale familiei
8	Despre emisiuni TV, carti, reviste citite
9	Despre probleme moral-religioase
10	Despre politica, sport, muzica etc.

6.2. Responsabilitatea si parteneriatul factorilor educationali

Pentru a vedea care este locul/rolul familiei contemporane în ansamblul agentilor socio-educativi, am cautat raspunsuri la întrebari ca: sunt parintii principalii responsabili de educatia copiilor sau sunt depasiti/exclusi de la aceasta responsabilitate de alti agenti educativi? De unde provin influentele (educationale) asupra copilului? Cine îsi asuma/poarta responsabilitatea pentru greselile copilului? Sunt implicati copiii/elevii în luarea hotarârilor în familie la problemele care privesc pe copil? Cum interactioneaza familia cu alti agenti educativi, când are probleme cu educatia copiilor?
Participarea parintilor în cadrul "retelelor"/sistemelor educationale permite asigurarea în acelasi timp a coerentei educative cât si a îmbogatirii culturale de care copiii au nevoie. Aceasta nevoie de coerenta si de coparticipare a familiei si scolii la educatia copilului este înca si mai importanta atât timp cât diferentele culturale între câmpul educativ public si familie sunt mari.

Se pot preciza **urmatoarele motive pentru care scoala si familia se straduiesc sa stabileasca legaturi între ele**:

- parintii sunt juridic responsabili de educatia copiilor lor (legislatia reflecta astfel libertatea/dreptul parintilor de a-si creste copiii asa cum doresc); dar parintilor nu le este întotdeauna clar în ce consta sensul exact al acestor termeni;
- învatamântul nu este decât o parte a educatiei copilului; o buna parte a educatiei copilului se petrece în afara cadrului scolar, în familie; în masura în care este util ca cele doua componente ale educatiei sa se completeze, este deci important sa se stabileasca legatura dintre ele;
- mediul familial, comportamentul parental influenteaza rezultatele scolare ale elevilor si în special motivatiile învatarii; unele comportamente ale parintilor pot fi favorizate datorita dialogului cu scoala;
- grupurile sociale implicate în institutia scolara (în special, parintii si profesorii) au dreptul sa influenteze, dar nu în mod necesar sa determine gestiunea scolii, prin intermediul reprezentantilor alesi în consiliul scolar.

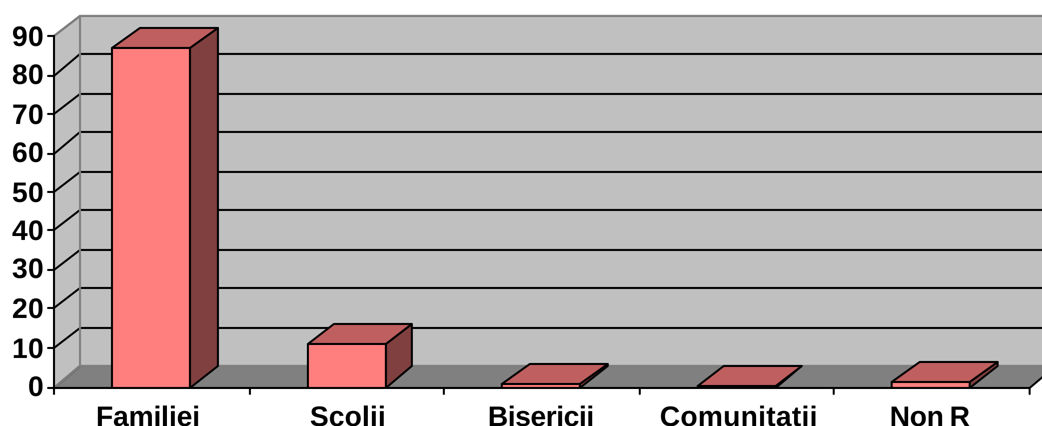
Dificultatile, obstacolele relatiei familie-scoala pot rezulta din idei divergente privind: responsabilitatea statului si familiei privind educatia copiilor; libertatea parintilor de alegere a scolii si a formei de educatie; impactul mediului familial asupra rezultatelor scolare ale copilului; randamentul pedagogic si datoria parentala; participarea parintilor la gestionarea si procesul decizional din institutia scolara. În general, este dificil de pretins, atât la parinti cât si la profesori, ca relatia de colaborare scoala-familie nu este doar un "drept de optiune", ci poate deveni un sistem de obligatii reciproce, un angajament mutual clar stabilit sub forma unui "contract parental".
Relatia familie-scoala apare justificata în masura în care restabileste încrederea comunitatii/societatii în institutia educativa. Profesorul poate câstiga din cooperarea cu familia - ca si parintele din cooperarea cu scoala - un statut revalorizator în ochii societatii.

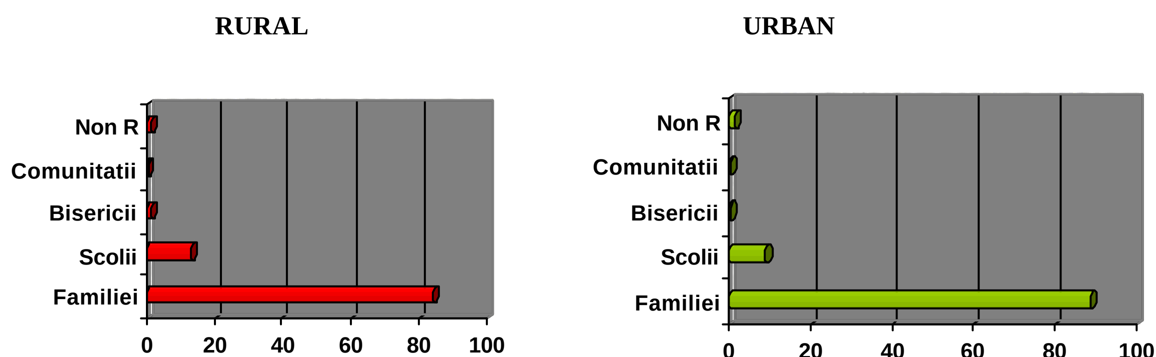
6.2.1. Responsabilitatea educatiei

Pentru a afla **opiniile parintilor** privind responsabilitatea familiei si a altor institutii fata de educatia copiilor a fost formulata întrebarea *În general, cea mai mare raspundere în educatia copiilor revine* (QP 29), cu raspunsurile structurate: familiei, scolii, comunitatii - între care parintii puteau sa aleaga.
Din analiza raspunsurilor rezulta structurarea lor pe ranguri, în ordinea urmatoare:
- rangul 1 - familia 86,7%;
- rangul 2 - scoala - 10,8%;
- rangul 3 - biserica - 0,8%;
- rangul 4 - comunitatea - 0,3%.

Distributia rapunsurilor parintilor (si dupa mediul de rezidenta) se regaseste în graficele urmatoare:

QP 29: În general, cea mai mare raspundere în educatia copiilor revine:

Apare o **tendinta foarte clara de acordare/asumare a celei mai mari raspunderi familiei în educatia copiilor**. Tendinta exprimata de parinti este în concordanta cu rezultatele unor cercetari consacrate potrivit carora "familia (mama, de fapt) este responsabila direct de 70,6% din variatia în dezvoltarea intelectuala a copilului de 7 ani si de 13,63% din variatia achizitiilor scolare; impactul asupra performantelor scolare este, însa, în realitate mult mai mare, întrucât el se exercita si indirect"[158].

Impactul educational al **bisericii** apare ca foarte mic, desi, prin traditie, biserica este investita cu un important rol educational si se bucura de cea mai mare încredere, potrivit rezultatelor sondajelor de opinie din România. Responsabilitatea educationala a bisericii în societatea noastra contemporana ramâne o problema deschisa. În ceea ce priveste responsabilitatea educationala a **comunitatii**, aceasta ramâne extrem de scazuta, apare doar ca o "pura abstractie", ca o idee fara continut în opiniile exprimate de parinti. Opiniile parintilor apar firesti atât timp cât nu functioneaza practic nimic din ceea ce s-ar putea numi o "retea" de "poli" educationali în comunitate. Constituirea unei asemenea "retele" presupune însa nu doar o preocupare a statului pentru construirea unor "poli" educationali (case de cultura, camine culturale, centre multimedia de resurse educationale etc.) ci si **politici pentru realizarea unei puternice clase sociale de mijloc, care sa devina activa ca "societate civila", care sa construieasca "tesutul social", "reteaua" socio-culturala si educationala necesara** pentru o dezvoltare sociala democratica, de durata.

Analiza factorilor de influenta - mediul de rezidenta (rural, urban) al familiilor si tipurilor de familie - asupra copiilor, parintilor privind responsabilitatea în educatia copiilor pune în evidenta urmatoarele (Anexa nr. 22). Parintii din mediul rural, comparativ cu cei din mediul urban, acorda o mai mare responsabilitate scolii (13% fata de 9%), si o mai mica responsabilitate familiei (84,3% fata de 88,7%) în educatia copiilor. Desi parintii din rural, mai mult decât parintii din urban, considera scoala ca având cea mai mare responsabilitate în educatia copiilor, totusi abandonul scolar în mediul rural este mai mare decât în mediul urban; pe de alta parte educatia în familiile din mediul rural apare - pe diferite dimensiuni, la diferiti indicatori/itemi ai cercetarii - mai precara decât în mediul urban. O **concluzie** la aceasta problema apare aceea ca în **mediul rural, copiii nu beneficiaza nici de o educatie scolara, nici de o educatie în familie, la nivelul copiilor din mediul urban**. Reusita scolara si reusita sociala a copiilor din mediul rural apare, astfel, compromisa. Resurse umane importante - atât sub aspectul cantitativ, cât si sub aspect calitativ - ramân nevalorificate pentru dezvoltarea socio-umana durabila.

Influenta tipurilor de familii asupra raspunsurilor parintilor privind responsabilitatea în educatia copiilor apare astfel: parintii din familiile monoparentale sau cele care traiesc în concubinaj, precum si, mai ales, parintii din familiile în care nici unul dintre parinti nu are o ocupatie, nu lucreaza, parintii cu nivel cultural si de studii scazut - **au tendinta de a pasa responsabilitatea educatiei din familie spre scoala**.

[158] apud Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iasi, 1997, p. 107.

Politicile sociale si politicile educationale trebuie sa fixeze ca "populatii-tinta" familiile care au cele mai mari dificultati în asumarea cresterii si educarii copiilor, responsabilizând parinti din aceste familii pentru educatia copiilor.

Pentru a cunoaste în ce masura parintii accepta ideea ca "pot învata unii de la altii" si în ce masura accepta ideea ca "pot învata de la copii" - potrivit conceptului unei "educatii în sens invers", în care copilul devine agent al autodezvoltarii sale, dar si al practicilor si strategiilor familiale, prin negociere cu parintii - am formulat itemul QP 39C: *În ce masura sunteti de acord cu urmatoarele afirmatii*: 1. Parintii pot învata unii de la altii; 2. Copiii pot învata de la parinti; 3. Parintii pot învata de la copii.
Din analiza raspunsurile parintilor s-au conturat clar urmatoarele tendinte (vezi tabelul QP C39 de mai jos): 88,3% dintre parinti sunt de acord cu afirmatia "copiii pot învata de la parinti"; 62,8% dintre parinti sunt de acord cu afirmatia "parintii pot învata unii de la altii"; 39,7% dintre parinti sunt de acord cu afirmatia "parintii pot învata de la copii". Acordul pentru raspunsul "Parintii pot învata de la copii" este într-o masura semnificativ sporita - în raport cu întregul esantion - la parintii din mediul urban, din familii cu niveluri superioare de trai si de studii. (Anexa nr. 23).

QP C39. În ce masura sunteti de acord cu urmatoarele afirmatii?

	Variante de raspuns	Acord	partial	Dezacord	NonR
1	Parintii pot învata unii de la altii	62,8%	25,9%	3,2%	8,1%
2	Copii pot învata de la parinti	**88,3%**	7,0%	0,5%	4,1%
3	Parintii pot învata de la copii	39,7%	32,0%	**21,2%**	7,2%

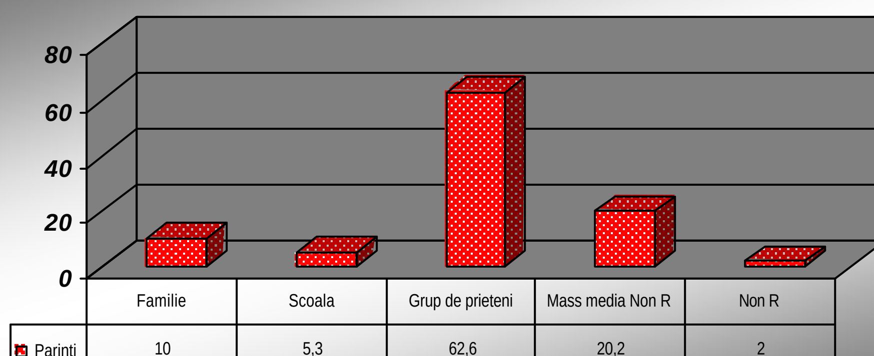
Tendintele opiniilor exprimate indica o situatie în care **familiile se considera autosuficiente** - în raport cu învatarea de la alti parinti, iar ideea **"educatiei în sens invers""** - prin învatarea parintilor de la copii, **este acceptata în mai mica masura**.

6.2.2. Responsabilitatea pentru influentele negative din educatia copilului

Desi familiile tind sa se considere autosuficiente pentru educatia copiilor lor, totusi, la itemul privind **provenienta celor mai multe influente negative asupra copiilor.** (QP 30) raspunsurile parintilor se structureaza astfel:

- rangul 1 - grupul de prieteni, 62,6%;
- rangul 2 - mass-media, 20%;
- rangul 3 - familia, 10%;
- rangul 4 - scoala, 5,3%.

QP 30: În general, cele mai multe influente negative asupra copiilor provin din:

În general, **parintii par sa paseze responsabilitatea influentele negative asupra copiilor, grupului de prieteni si mass-media**, ca si cum, ca parinti, nu dispun de mijloace de a masura, controla si sanctiona actiunile copiilor în raport cu grupul de prieteni sau mass-media.
Analiza în continuare a factorilor/variabilelor de influente a opiniilor parintilor - mediul de rezidenta al familiei si tipurile de familii - indica urmatoarele constatari (Anexa nr. 24).

Mai ales **parintii** din: familiile cu rezidenta în mediul urban, familiile cu pâna la doi copii, familiile în care parintii lucreaza, au o ocupatie, familiile în care parintii au nivelul veniturilor si nivelul de trai mai ridicat, familiile cu dotare culturala si cu nivel de studii al parintilor mai ridicat, **considera grupul de prieteni si mass-media ca având mai mare influenta negativa asupra copiilor**. Mai ales **parintii** din: familiile cu rezidenta în mediul rural, familiile cu mai mult de doi copii, familiile unde nici un parinte nu are o ocupatie/nu lucreaza, familiile cu nivelul de venituri si de trai mai scazut, familiile cu nivelul dotarii culturale si de studii mai scazut, **considera scoala, dar mai ales familia, ca având mai mare influenta negativa asupra copiilor**.

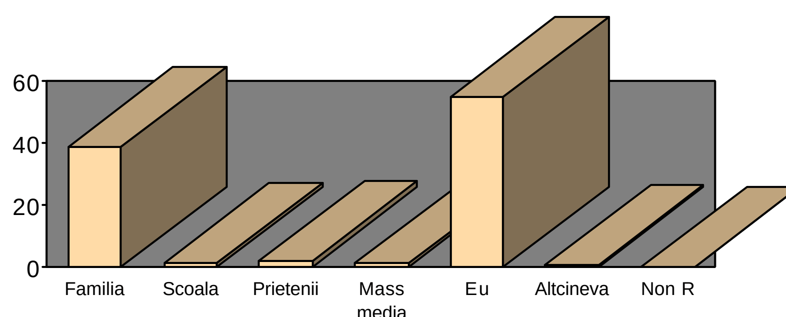
Se manifesta, cel putin aparent, o **tendinta de autoculpabilizare,** greu de explicat, a parintilor care au mai putine resurse materiale si culturale pentru a contracara influentele negative asupra copiilor lor, expresie a resurselor lor afective, a dorintei lor de a da totusi, prin educatie, o sansa de reusita copiilor lor. Apare o anumita **sensibilizare a parintilor fata de complexa problema a influentelor negative asupra copiilor**, influente exercitate în modalitati si în grade diferite de agentii socializatori.

Copiii au fost întrebati - "în oglinda" fata de parintii lor - *Cine poarta cea mai mare responsabilitate pentru greselile tale* (QE 31). În evantaiul raspunsurilor la aceasta întrebare, pe lânga raspunsurile oferite parintilor pentru alegere, elevul a avut si raspunsul "eu" - ca purtatorul celei mai mari responsabilitati pentru greselile personale. În mod oarecum surprinzator, mai ales pentru cei care nu (re)cunosc sensibilitatea copilului, **55% dintre elevi au exprimat raspunsul prin care si-au asumat cea mai mare responsabilitate pentru propriile greseli**.

Raspunsurile elevilor s-au structurat, în ordine, astfel:

- rangul 1 - "eu", 55%;
- rangul 2 - "familia", 38,7%;
- rangul 3 - "prietenii", 2,3%;
- rangul 4 - "scoala", 1,7%;
- rangul 5 - "mass-media", 1,2%.

QE 31: Cine poarta cea mai mare responsabilitate pentru greselile tale?

Se constata o tendinta a structurarii raspunsurilor elevilor diferita fata de raspunsurile parintilor (la itemul QP 30). În timp ce **parintii considera "grupul de prieteni"** (într-un procent mare, de 62,6%) drept principalul factor de influenta negativa asupra copilului, iar "familia" (într-un procent de 10%) ca al treilea factor de influenta negativa asupra copilului, **elevii considera "familia"** (într-un procent de 38%) ca principalul factor responsabil pentru greselile copilului, iar "grupul de prieteni" (într-un procent mic, de 2,3%) ca al treilea factor de influenta negativa asupra copilului. Desi este specific copilului la vârsta (pre)adolescentei sa fie extrem de sensibil fata de orice apreciere privind relatiile lui cu grupul de prieteni, care nu poate fi lezat cu nimic, totusi tendintele net diferite constatate au (si) semnificatia unei perceptii diferite a parintilor si copiilor privind responsabilitatea factorilor de influenta (negativa) asupra copilului, care ar putea fi si expresia unui "conflict între generatii".

Faptul ca **nici parintii si nici copii nu considera scoala ca având cea mai mare responsabilitate pentru greselile copilului / ca influenta negativa** - poate constitui un temei de încredere în

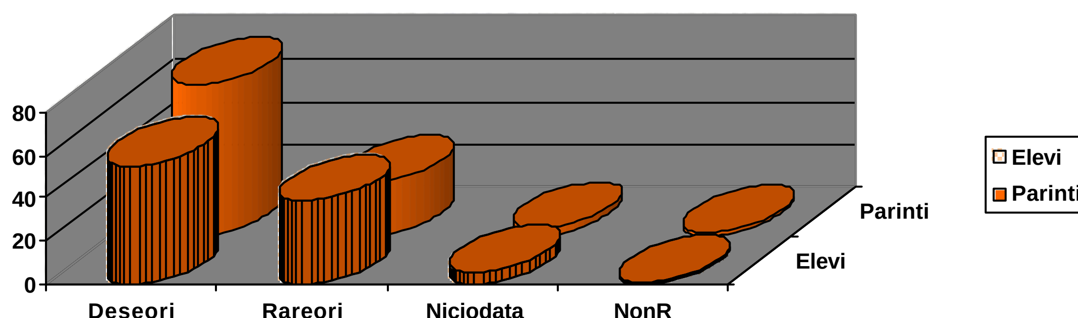
posibilitatea scolii de a institui - prin negocieri cu parintii si elevii - responsabilitati autentice în educatia copilului.
Analiza factorilor/varibilelor de influenta a raspunsurilor elevilor - mediul de rezidenta al familiilor si tipurile de familii pune în evidenta urmatoarele tendinte (Anexa nr. 25).

- mai ales elevii din mediul urban, din familiile cu mai putin de doi copii, din familiile extinse (cu bunici), din familiile în care parintii au o ocupatie, lucreaza, din familiile cu nivel al veniturilor si nivel de trai ridicat, din familiile cu dotare culturala si nivel de studii mai ridicat, îsi asuma cea mai mare parte din responsabilitate pentru greselile personale, prin raspunsul "eu".
- mai ales elevii din familiile din mediul rural, din familiile cu mai mult de doi copii, din familiile neextinse, din familiile în care nici unul dintre parinti nu are o ocupatie, nu lucreaza, din familiile cu nivelul veniturilor si nivelul de trai mai redus, din familiile cu dotare culturala si nivel de studii mai ridicat - tind sa raspunda ca familia are cea mai mare responsabilitate pentru greselile copilului.

Se poate emite ipoteza explicativa ca **elevii din prima categorie** (de familii) **au un nivel mai bun de internalizare a normelor**, **au un nivel de dezvoltare mai apropiat de stadiul autonomiei morale**.
Deosebit de semnificative - pentru verificarea ipotezei potrivit careia copilul este nu numai "curea de legatura" între agentii educativi, ci si agent al propriei dezvoltari psiho-sociale - sunt raspunsurile elevilor si parintilor la itemii QE 21/QP 23: *Când se iau hotarâri în familie, care îl privesc pe copil, se tine seama de parerea acestuia?*. Tendintele de structurare a raspunsurilor sunt urmatoarele:

- **parintii** - deseori - 70,3%; rareori - 25,3%;
- **elevii** - deseori - 55,3%, rareori - 38,5%.

QE 21/QP 23 Când se iau hotarâri în familie, care te privesc pe tine, se tine seama de parerea ta?

Atât copiii cât si, mai ales, parintii afirma în mare masura ca la luarea deciziilor privind situatia copilului, participa si acesta.

Analiza pe factori/variabile care influenteaza raspunsurile atât la parinti, cât si la elevi, indica urmatoarele tendinte (Anexa nr. 26). Mai ales elevii si parintii: din familiile cu rezidenta în mediul urban, din familiile cu cel mult doi copii, din familiile în care parintii au o ocupatie, lucreaza, din familiile cu nivel al veniturilor si nivel de trai ridicat, din familiile cu dotare culturala si nivel de studii mai ridicat - **afirma în mai mare masura ca atunci când se iau hotarâri în familie care îl privesc pe copil, se tine seama de parerea copilului**.
Coroborând raspunsurile elevilor la itemul QE 31 -55% dintre elevi considera ca poarta cea mai mare responsabilitate pentru greselile personale si 38,7% dintre elevi considera ca familia poarta cea mai mare raspundere pentru greselile copilului - cu raspunsurile elevilor la itemul E 21, 55% dintre elevi afirma ca se tine seama "deseori" de parerea copilului, când se iau hotarâri în familie care îl privesc, iar 38,7% dintre elevi afirma ca se tine seama "rareori" de parerea copilului când se iau hotarâri în familie care îl privesc - se poate concluziona ca **elevul îsi asuma responsabilitatea pentru greselile personale în aceeasi masura în care apreciaza ca familia îl implica ("deseori") în luarea deciziilor în problemele care îl privesc; elevul atribuie responsabilitatea familiei**

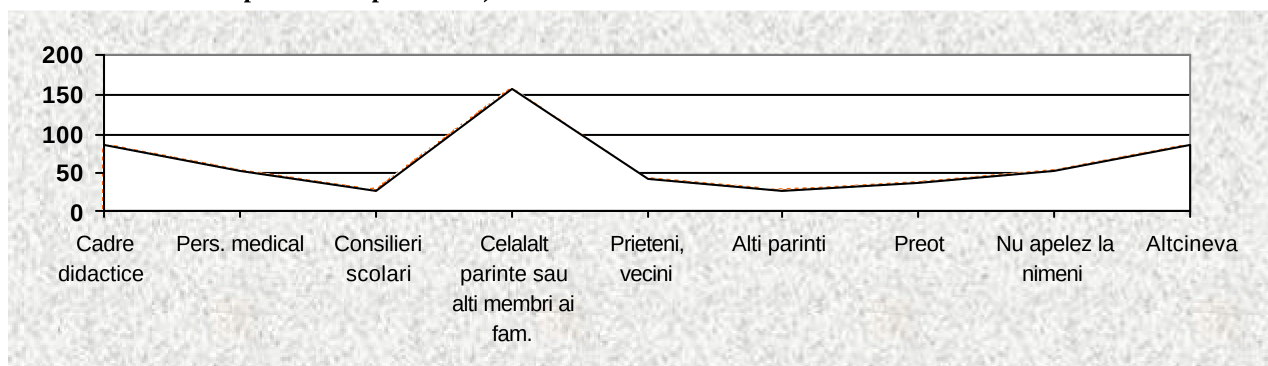
pentru greselile copilului în aceeasi masura în care apreciaza ca familia îl implica ("rareori") în luarea deciziilor în problemele care îl privesc.
În masura în care se considera implicat "deseori" în luarea hotarârilor care îl privesc (55%) îsi asuma responsabilitatea pentru greselile sale (55%) iar în masura în care se considera "rareori" implicat în luarea deciziilor care îl privesc (39%) paseaza responsabilitatea pentru greselile sale, familiei (39%).
Tendintele oarecum contradictorii ale raspunsurilor parintilor si elevilor/copiilor, privind problemele responsabilitatii în educatie si ale influentei diferitilor agenti educationali (familie, scoala, grup de prieteni, mass-media) **repun în discutie raporturile dintre generatii**, precum si **raporturile dintre cultura dominanta si (sub)culturile familiale, scolare, ale grupului de similitudine**.

6.2.3. Cui cer ajutor parintii?

Pentru a cunoaste frecventa/intensitatea interactiilor parintilor cu alti agenti educativi am adresat parintilor întrebarea: C*ând aveti probleme în educatia copiilor dumneavoastra, la cine apelati cel mai des?* (QP 39B). Analiza mediilor raspunsurilor (des, rar, deloc) a condus la urmatoarea ordine de structurare a mediei raspunsurilor (vezi si graficul QP B39 de mai jos):

- rangul 1 - celalalt parinte sau alti membrii ai familiei, media 157;
- rangul 2 - cadre didactice, media 87;
- rangul 3 si rangul 4 - personalul medical si/sau nimeni, media 53;
- rangul 5 - prieteni, vecini, media 42;
- rangul 6 - preot, media 37;
- rangul 7 - alti parinti, media 29;
- rangul 8 - consilieri scolari, media 28.

QP B39: Când aveti probleme în educatia copiilor dvs. la cine apelati cel mai des ? (Graficul prezinta valorile mediei statistice a raspunsurilor parintilor)

În mediul rural, comparativ cu mediul urban, apelul parintilor la alti membrii ai familiei, la personal medical si la alti parinti este mai scazut, iar apelul parintilor la prieteni, vecini si la preot este mai ridicat (Anexa nr. 27). **Tendintele raspunsurilor parintilor par sa indice anumite caracteristici ale familiei care se considera autosuficienta**, apeleaza mai întâi la membrii familiei si apoi, într-o mai mica masura, la specialisti sau la persoane de încredere (profesori, medici, prieteni, vecini, preoti). Dintre persoanele din afara familiei, la care apeleaza parintii când au probleme în educatia copilului se detaseaza prin frecvente/media raspunsurilor parintilor - cadrele didactice. **Scoala** ramâne, atât în mediul urban, cât si în mediul rural, **institutia în care parintii continua sa aiba încredere pentru îmbunatatirea educatiei copiilor lor**. În ceea ce priveste consilierii scolari, numarul lor este înca prea mic pentru a putea raspunde diverselor nevoi ale parintilor si copiilor scolari.
Asa cum am relevat, se impune începerea constituirii unor "retele" de "poli" educationali, în comunitatile locale si în societatea noastra, prin politici sociale, culturale, educationale

corespunzatoare principiului organizatoric al educatiei permanente. Dezvoltarea clasei de mijloc si a societatii civile va facilita/favoriza aceasta constructie socio-educationala.

6.4. Concluzii

? **Implicarea parintilor în activitatea scolara a copiilor** se realizeaza pe doua **dimensiuni principale**: dimensiunea relatiei parinte-copil (cunoasterea profesorilor, colegilor, prietenilor copilului, controlul rezultatelor scolare, controlul si ajutorul la temele scolare); dimensiunea relatiei familie-scoala (întâlnirile parintilor cu reprezentantii scolii - colective sau individuale, formale sau informale, la sedintele cu parintii, la serbari scolare).

? **Parintii si profesorii comunica si prin intermediul elevului**, care joaca rolul de "curea de legatura" - putând sa modifice mesajele si sa modeleze raporturile dintre parinti si profesori. **Rolul educatului este activ**, copilul este actor social al propriei dezvoltari psihosociale; el poate negocia cu parintii, cu profesorii facând apel la resurse emotionale (plânset, zâmbet), la resurse intelectuale (reusita scolara), la resurse fizice (violenta).

? **Strategiile educative ale familiei apar ca rezultat al unor negocieri** cu copilul, cu alti factori educativi (cu scoala, în principal). Educatia copilului în familie si reusita lui scolara apar determinate de: a) **stilurile parentale**, caracterizate prin: afectiune însotita de exigenta; ordine (materiala si morala) domestica; reguli care apar convenite si cu copilul, cu un control însotit mai mult de încurajari decât de pedepse; atragerea copilului în luarea hotarârilor în probleme care îl privesc; acordul între parinti privind problemele legate de copil; b) **raportul dintre stilul familiei si stilul scolii** - afectiune si încredere în potentialul, în educabilitatea copilului; sprijin si întarirea pozitiva a eforturilor copilului; acordul între parinti si profesori în ceea ce priveste obiectivele educative fundamentale comune - cunoasterea copilului si dezvoltarea lui psihosociala (aptitudini, motivatii, atitudini).

? **Aparenta diminuarea a functiei educative a familiei** în societatile contemporane **rezulta din analiza functionarii agentilor socio-educativi** (familie, scoala, grup de similitudine, biserica, mass-media) **ca agenti separati, fara a tine seama ca familiile functioneaza ca "poli" ai unei "retele" complexe de unitati sociale**, iar strategiile lor educative iau nastere la intersectia acestor unitati, care se constituie în surse de constrângere externa, dar si în resurse ce pot fi mobilizate.

? **În conditiile tranzitiei spre o societate democratica**, o societate a cunoasterii, informatizata, o societate globalizata au loc **schimbari rapide ale sistemului de valori care genereaza anomie** - crescând riscul dezorientarii, al inconsecventei si al neconcordantei atitudinilor parentale, al dezacordului între parinti, între parinti si copii, între parinti si profesori - în legatura cu problemele legate de reusita scolara si sociala a copilului.

? **Cunoasterea de catre parinti a prietenilor, colegilor si, mai ales, a profesorilor copilului constituie un prim moment necesar în participarea familiei la viata scolara a copilului**, în constituirea unei "retele" educative. Din raspunsurile elevilor si parintilor rezulta ca majoritatea parintilor nu cunosc bine nici prietenii, nici colegii si, mai ales, nici profesorii copiilor lor; o asemenea situatie implica riscuri pentru reusita educatiei familiale si a educatiei scolare.

? **Cercetarea confirma teza potrivit careia activitatea educativa în familie este efectuata de catre mama, singura sau împreuna cu tatal**. Peste trei sferturi dintre elevi si dintre parinti afirma ca mama este persoana din familie care participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii, la scoala. De asemenea, peste jumatate dintre parinti si peste o treime dinte elevi afirma ca mama ajuta si controleaza cel mai des efectuarea temelor scolare, acasa. O alta treime dintre elevi arata ca nu îi ajuta si nu îi controleaza nimeni la efectuarea temelor, acasa. Între tipurile de activitati pe care le desfasoara copiii împreuna cu parintii, în familie, activitatea "facem lectiile împreuna" ocupa unul din ultimele ranguri, prin media raspunsurilor (des, rar, deloc) atât la elevi, cât si la parinti. Se poate conchide ca, la nivelul elevilor de gimnaziu, parintii si copiii "fac temele împreuna", acasa, "rareori - mama fiind persoana care ajuta si controleaza cel mai mult copilul în asemenea activitati.

- ? **Din cercetare rezulta o tendinta a parintilor de a sanctiona faptele copilului mai ales în raport cu reusita scolara** (rezultate scolare slabe, absente de la scoala) si de a neglija într-o anumita masura atitudinile socio-morale si chiar comportamentele deviante în raport cu normele sociale. Faptul ca peste jumatate dintre parinti afirma ca nu au probleme pentru care sa certe copilul, precum si faptul ca mai putin de o treime dintre elevi afirma ca nu exista motive pentru care sa fie certati de parinti, poate fi interpretat si ca tendinta parintilor, mai mult decât a copiilor, de a pastra anumite "secrete de familie". Concentrarea atentiei parintilor pe problemele reusitei scolare si neglijarea atitudinilor socio-morale poate reduce eficienta activitatii educative a familiei si a scolii. Efortul pentru reusita scolara genereaza adeseori rezistenta din partea copilului, iar parintele trebuie sa aleaga: fie sa aiba întelegere, rabdare, fie sa para mai exigent, mai dur; parintele este obligat sa îsi legitimeze atitudinea fata de copil prin "sacrificiul" pe care îl face pentru reusita copilului.
- ? **Copiii proveniti din familiile care au rezidenta în mediul rural** - care au, în general, nivelul veniturilor si nivelul de trai, nivelul dotarii culturale si nivelul studiilor mai scazut - **au conditii de educatie în familie mai putin favorabile decât copiii din mediul urban**. Copiii din mediul rural **nu beneficiaza nici de sanse egale de reusita scolara**, nici de o educatie familiala mai buna.
- ? **Eforturile copilului si ale parintilor pentru reusita scolara si sociala a copilului sunt influentate de nivelul de aspiratii**. Cercetarea indica aspiratii înalte, pentru studii superioare, la peste jumatate dintre parinti si dintre elevi, precum si o preocupare relativ mai mare a parintilor decât a copiilor de a se gândi la viitorul copiilor. Probabil ca ajustarea aspiratiilor subiective vine în urma examenelor, concursurilor de selectie scolara, care regleaza aspiratiile copiilor si parintilor la posibilitatile, resursele "obiective" de reusita scolara.
- ? În general, **receptivitatea copilului la rationalitatea adulta este esentiala**: cu cât se dovedeste mai "ascultator", mai "întelegator", cu atât este mai ascultat, mai înteles. **Se ajunge, treptat, la ceea ce se numeste "educatie împreuna" sau "educatie în sens invers"**. Cercetarea pune în evidenta rolul mamei (si) sub aspectul sfatuirii copilului în problemele scolare, precum si tendinta structurarii într-o ordine asemanatoare - la parinti si la copii - a temelor despre care acestia discuta, se sfatuiesc: despre scoala, despre comportamentul în familie si în societate, despre viitorul copilului, despre prietenii copilului etc. Însa, la aproape toate temele de discutie, parintii indica o mai mare frecventa ("des") decât elevii ("rar"). Aceste tendinte pot fi interpretate în sensul ca exista o dorinta, o intentie comuna a copiilor si a parintilor de a discuta despre anumite probleme, dar nu întotdeauna aceste intentii se transforma în fapte, în dialoguri autentice. Ele ar trebui cultivate, stimulate printr-o educatie a parintilor si o educatie profamiliala a copiilor.
- ? Cercetarea releva **o tendinta de acordare/asumare a celei mai mari raspunderi în educatia copilului - familiei**. Scoala apare pe rangul doi, biserica si comunitatea pe ultimele ranguri în raspunsurile subiectilor privind responsabilitatea institutiilor, factorilor în educatia copilului. Tendintele exprimate de parinti privind "învatarea de la alti parinti" si "învatarea parintilor de la copii", releva o situatie în care **ideea "educatiei împreuna" si a "educatiei în sens invers" este acceptata** doar în mica masura.
- ? **Parintii considera grupul de prieteni drept principalul factor de influenta negativa** asupra copilului, iar familia abia ca al treilea factor de influenta negativa. **Elevii, în schimb, îsi asuma, în primul rând, "cea mai mare responsabilitate" pentru propriile greseli, considerând însa familia - înaintea grupului de prieteni - ca factorul cu "cea mai mare responsabilitate" pentru greselile copilului**. Opiniile diferite ale parintilor si copiilor privind responsabilitatea factorilor de influenta (negativa) asupra copilului, ar putea fi si expresia unui "conflict între generatii". Faptul ca si parintii si elevii apreciaza ca scoala are doar în ultimul rând responsabilitatea unor influente negative asupra copilului, poate constitui un temei de încredere în capabilitatea scolii de a institui - prin negocieri cu parintii si elevii - responsabilitati autentice în educatia copilului.

? **Atât elevii, cât si mai ales parintii afirma ca la luarea hotarârilor în problemele care îl privesc pe copil, participa si acestia**. Elevul îsi asuma responsabilitatea pentru greseli în aceeasi masura în care apreciaza ca familia îl implica "deseori" în luarea deciziilor în problemele care îl privesc; el atribuie familiei responsabilitatea pentru greselile copilului în aceeasi masura în care apreciaza ca familia îl implica "rareori" în luarea hotarârilor în problemele care îl privesc. La vârsta preadolescentei, elevul arata ca îsi asuma responsabilitatea faptelor sale în masura în care participa la deciziile privind problemele lui. Asemenea tendinte - privind asumarea în aceeasi masura a autonomiei si a responsabilitatii elevului preadolescent - par sa **confirme ipoteza potrivit careia copilul este (si) agent al propriei dezvoltari psihosociale**.

? Tendintele raspunsurilor parintilor privind frecventa/intensitatea interactiunilor parintilor cu alti agenti socio-educativi indica anumite **caracteristici ale familiei care se considera autosuficienta**, apeleaza - când are probleme în educatia copiilor - mai întâi la membrii familiei si abia apoi, într-o mai mica masura, la specialisti si la persoane de încredere - în ordine: profesori, medici, prieteni, preoti. **Scoala ramâne institutia în care parintii continua sa aiba cea mai mare încredere pentru educatia copiilor lor** - în absenta unei "retele" cu "poli", agenti socio-educativi constituite în comunitate, societate.

7. Educatia parintilor si educatia viitorilor parinti

În acest capitol am avut în vedere urmatoarele perspective:

? Perspectiva teoretica asupra educatiei parentale;

? Perspectiva realitatii obiective existente în tara noastra în momentul elaborarii prezentului studiu;

? Perspectiva opiniei subiectilor chestionati asupra acestei probleme, valoroasa în special prin informatia referitoare la nevoile de educatie parentala si de programe de formare pentru parinti si viitori parinti;

Capitolul se încheie cu un ansamblu de **concluzii**, care vor conduce la formularea câtorva **recomandari finale** în domeniul educatiei parentale, utile pentru ameliorarea impactului familiei asupra educatiei copiilor.

7.1. Introducere. Ce este educatia parentala?

Educatia parentala a avut în decursul timpului diferite acceptiuni, convergente cu tipul de societate, de cultura, cu tipul de om si modelele educationale promovate. Ea a fost realizata implicit de cele mai multe ori, bazându-se pe modelele traditionale preluate de la o generatie la alta. Aceste modele si bune practici traditionale nu mai satisfac întrutotul cerintele generatiilor actuale si din acest motiv s-au încercat si alte cai de sustinere a familiei, prin diferite forme de interventie educativa. Ca domeniu de cercetare, educatia parentala este relativ recenta si se caracterizeaza prin interdisciplinaritate.

Dintre numeroasele definitii date educatiei parentale am ales-o pe cea oferita de Lambs, conform careia aceasta ar fi "o tentativa formala de crestere a constiintei parentale si de utilizare a practicilor parentale"[159] în vederea educatiei copiilor. Parintii desfasoara o activitate voluntara de învatare, se formeaza si se straduiesc sa-si modifice modul de interactiune cu copiii lor, în favoarea educatiei copiilor, în scopul încurajarii la acestia din urma a comportamentelor pozitive, a descurajarii celor negative si a cresterii adaptabilitatii lor la realitatea existenta.

În literatura de specialitate se face distinctia între urmatorii termeni: educatia parintilor, educatia parentala, educatia familiala.

[159] Apud Vrasmas, E., *Consilierea si educatia parintilor.* Aramis, Bucuresti, 2002, p. 165.

Educatia parintilor este definita ca "sustinerea parentialitatii deja manifeste"[160], având deci un sens mai restrâns decât educatia parentala.

Educatia parentala se adreseaza parintilor, dar si viitorilor parinti. Ea este o activitate de formare si include orice tip de actiune educativa de informare, "sensibilizare, învatare, antrenare, clarificare referitoare la valori, atitudini si practici parentale de educatie"[161].

Educatia familiala are un sens mai larg decât atât si vizeaza "construirea deprinderilor, valorilor si normelor vietii în comun în familie, avându-i în vedere pe toti membrii familiei"[162].

Educatia parentala este diferita de alte forme de interventie educativa (precum asistenta educativa, tutela educativa, orientarea parintilor, terapia familiala) prin urmatoarele caracteristici:
? Adresabilitate larga - se adreseaza tuturor categoriilor de parinti si viitori parinti;
? Centrare pe sarcinile si faptele educationale;
? Vizarea extinderii competentelor si formarii abilitatilor educative noi ale parintilor si viitorilor parinti, fara modificarea structurilor existente;
? Prevenirea unor situatii problematice sau de criza.

7.2. Parintii ca poli principali ai educatiei parentale

În epoca actuala mediul social, informational, cultural în care se dezvolta familia este tot mai divers si într-o continua dinamica. Aceasta realitate solicita adaptabilitatea familiei si impune o deschidere a acesteia catre exterior. Copiii, parintii, comunitatea se influenteaza reciproc.
Relatia individuala cu exteriorul si rolul ei în producerea sinelui a fost si nucleul teoriei retelelor. Din perspectiva acestei teorii, "copilul este considerat în centrul unei retele alcatuite din institutii si persoane; numarul polilor, diversitatea lor, strategiile familiale cu privire la contactele exterioare ale copiilor, competentele atribuite fiecarui pol constiuie indicatori ai experientei sale sociale.(…) Strategiile educative ale familiilor contemporane iau nastere la intersectia tuturor acestor poli, care functioneaza ca tot atâtea ansambluri de constrângeri externe, dar si ca tot atâtea resurse*"[163]*. Unul dintre adeptii teoriei retelelor Urie Bronfenbrenner, s-a oprit în 1986 asupra ecologiei familiei si a subliniat faptul ca procesele intrafamiliale sunt influentate de conditiile extrafamiliale. Un rol important îl au raporturile familiei cu scoala, cu retelele suportului parental, cu retelele de servicii comunitare si profesionale. Si din perspectiva modelului ecologic al dezvoltarii umane elaborat de el, dezvoltarea copilului apare ca rezultat al încrucisarii factorilor familiali, scolari si comunitari.
Principalii poli care alcatuiesc mediul si influenteaza copilul si familia în dezvoltarea lor sunt:
? Rudele, în special familiile nucleu si cele de apartenenta ale adultilor (parinti, bunici, surori, matusi, frati, unchi etc.);
? Scoala;
? Prietenii parintilor si copiilor;
? Vecinii (cartierul);
? Institutiile culturale, sportive si de petrecere a timpului liber;
? Institutiile de educatie parentala, interventie si suplinire familiala;
? "Orasul educativ"[164];

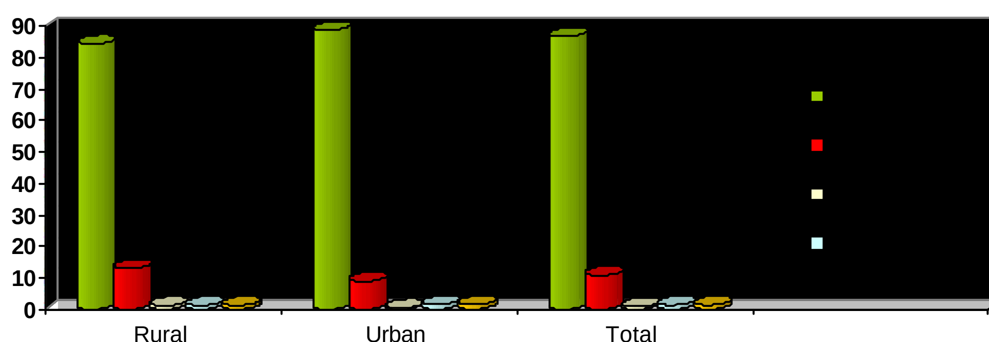
Atât copiii, cât si parintii investigati în cadrul prezentului studiu au recunoscut **rolul esential al relatiilor intrafamiliale** în dezvoltarea personala si pentru educatie.

[160] Vrasmas, E., *Consilierea si educatia parintilor.* Aramis, Bucuresti, 2002, p. 66.
[161] idem
[162] idem
[163] Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiei*. Vol. I, Polirom, Bucuresti, 2002, p. 24-25.
[164] Idem.

Întrebati **ce înseamna pentru ei un parinte bun**, elevii investigati au pus pe primul loc grija parintilor pentru o buna educatie (78,3% dintre subiecti), apreciind functia educativa a familiei. Acest fapt înseamna si o responsabilitate mare din partea familie pentru eventualele esecuri ale copilului (care admite familia, în afara de propria persoana, ca fiind coresponsabila pentru situatiile de esec), o implicare puternica în luare deciziilor privind chestiunile care îl privesc pe copil, în general o influenta puternica pe care familia o exercita asupra copilului.

Parintii investigati au admis educatia copiilor ca pe o raspundere care le revine în proportie majoritara (86,7%). Pe locul al doilea si la distanta considerabila fata de rolul asumat de parinti în educatia copiilor se afla scoala, cu numai 10,8 %. Rolul altor factori, precum biserica sau, mai general privit, comunitatea au înregistrat procente sub 1%, ceea ce se explica pe de o parte prin incapacitatea comunitatii de a prelua acest rol în mod responsabil, profesionist si sustinut pe scala larga, pe de alta parte prin mentalitatea mult raspândita în rândul populatiei ca educatia se face în „cei sapte ani de-acasa" si ulterior la scoala, deresponsabilizând alti factori care au în fapt o influenta puternica asupra educatiei copiilor : prietenii/ anturajul, vecinii (cartierul), mass media etc.

QP 29. În general, cea mai mare raspundere în educatia copiilor revine :

Diferentele sesizate între mediul rural si cel urban vorbesc despre **un grad mai mare al demisiei parentale în mediul rural** si astfel o responsabilizare mai mare - în opinia repondentilor adulti - a scolii, ca instanta calificata sa asigure educatia copiilor.

Scoala ramâne partenerul principal al parintilor în educarea si dezvoltarea copiilor. Principalele structuri de sprijin ale scolii în interventiile educative pentru parinti se realizeaza prin :

- ? Centrele de asistenta psihopedagogica;
- ? Cabinetele de orientare si consiliere;
- ? Cabinetele de logopedie (pentru rezolvarea unor probleme specifice);
- ? Centrele de resurse pentru parinti, cadre didactice si membri ai comunitatii.

Aceste structuri asigura programe specifice de sprijin individualizat si de grup pentru comunitatea educationala formata din copii, parinti si cadre didactice.

În afara interventiei prin aceste structuri specifice este nevoie ca scoala sa dezvolte mai puternic si diversificat legaturile cu familia si comunitatea, pentru realizarea unor parteneriate educationale si cresterea eficientei procesului educational desfasurat.

Copiii si parintii investigati au subliniat rolul relatiilor intrafamiliale pentru dezvoltarea personala si pentru educatie. Parintii se simt principalii responsabili de educatia copiilor; copiii apreciaza la parinti în primul rând grija acestora pentru dobândirea bunei educatii. Este din acest motiv necesar **sa se sprijine parintii prin programe specifice de educatie parentala pentru a-i ajuta sa-si educe proprii copii.**

7.2.1. Tipuri de programe educative pentru parinti

Pentru sustinerea parintilor aflati în situatii de criza, dar si pentru prevenirea acestor situatii, exista mai multe tipuri de **interventie educativa**, precum asistenta educativa, tutela educativa, orientarea

parintilor, terapia familiala, educatia parintilor[165]. Dintre acestea ne oprim în prezenta lucrare numai asupra celei din urma. B.D. Goodson si R.D.Hess[166] au propus trei tipuri de programe pentru a interveni în **educatia parentala**:

- ? Programele de informare a parintilor;
- ? Programele de sustinere a parintilor, centrate pe grupuri de discutii;
- ? Programele de formare a parintilor.

Prin **programele de informare** se transmit parintilor informatii relevante privind educatia, formarea, sanatatea, îngrijirea copiilor, petrecerea timpului liber, orientarea scolara si profesionala, legislatia familiei, cunoasterea copilului etc. Activitatile se realizeaza de regula cu grupuri numeroase de parinti, adesea sunt însotite de materiale informative distribuite participantilor, sunt sustinute de specialisti în domeniul respectiv sau de echipe pluridisciplinare.

Programele de sustinere se refera în general la actiunile de orientare si consiliere pentru parinti. De aceste servicii beneficiaza în special parintii ai caror copii se afla în cicluri terminale, dar si cei care se afla în situatii de criza sau au depasit-o de scurt timp. Activitatile se desfasoara individualizat si personalizat, "fata în fata" sau/si în grupuri mici de interese, probleme, optiuni. Rolul grupului în asemenea programe este mare si sustine participantii în depasirea situatiilor problema. Actiunile de orientare si consiliere sunt îndrumate de catre specialisti.

Programele de formare a parintilor vizeaza educatia parintilor, dezvoltarea atitudinilor si practicilor parentale, a responsabilitatii parentale, însusirea unor tehnici de autocunoastere si cunoastere, comunicare, luarea deciziilor, managementul timpului si al resurselor, solutionare de conflicte etc. Activitatile se desfasoara în grupuri mai mici sau mai mari, în functie de obiectivele fixate, utilizându-se metode active, cât mai atractive pentru parinti (jocuri de rol, discutii libere, valorificarea experientelor personale etc.)

În tara noastra se constata la nivelul întregului învatamânt obligatoriu (deci si a gimnaziului) **predominarea programelor de informare**. Scoala ramâne principalul sustinator al acestor programe. Societatea civila, prin organizatiile nonguvernamentale, dezvolta de asemenea programe specializate, orientate pe o anume tematica ori populatie tinta (educatie pentru sanatate – prevenirea HIV/SIDA; programe destinate parintilor din grupuri defavorizate – populatia rroma, familii monoparentale etc.)
Sporadic apar programele de sustinere, centrate pe grupuri de discutii, realizate în special prin centrele de asistenta psiho-pedagogica.
Progamele de formare pentru parinti apar mai ales ca initiative ale unor organizatii nonguvernamentale, fiind insuficient sustinute financiar pentru o extindere care sa acopere nevoia de formare a parintilor pe scala larga. Ele sunt parte din programe mai ample care vizeaza, la fel ca si programele de informare, diferite categorii de parinti, cum ar fi populatia prescolara (programul de educatie pentru parintii copiilor din învatamântul prescolar *"Educam asa"*), parintii copiilor cu diferite disabilitati etc.

7.2.2. Parametri ai educatiei parentale

Programele educative pentru parinti au impact asupra întregii comunitati educationale, formata din copii, parinti si cadre didactice. Ele urmaresc eficientizarea procesului educativ prin ameliorarea interrelationarii si comunicarii dintre:

- ? parinti si copii (relatiile cu diferiti membri ai familiei);
- ? parinti si cadre didactice (relatiile familiei cu scoala);

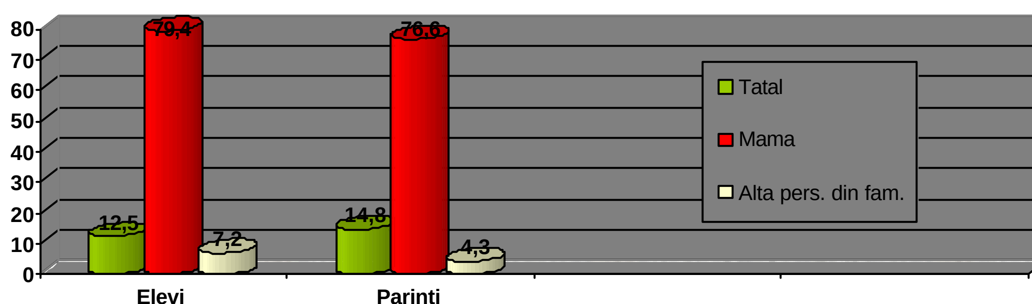
[165] Lambs J., Lambs, W.A., *Parent Education and Elementary Counseling,* Human Science Press, New York, 1978.
[166] Legendre, R., *Dictionnaire actuel de l'éducation*, Guérin, Montréal, Québec, 1993.

? parinti si alti membri ai comunitatii (relatiile dintre mai multe familii, dintre familii si diferite institutii cu atributii în domeniul educatiei, îngrijirii si protectiei copilului).

Cine participa la programele de educatie parentala?

De regula la aceste programe participa parintii, în special mamele. Rolul mamei în familia traditionala include grija pentru educatia copiilor. Acestia tind sa apeleze pentru probleme din domeniul educatiei si al vietii scolare (conflicte în grupul de colegi, conflicte cu profesorii, absente, note mici) în mod preponderent la mama. Ea este cea care dispune de mai mult timp pentru a da ascultare problemelor copilului si a face legatura cu scoala. Ea petrece mai mult timp cu copilul, îi cunoaste mai amanuntit dezvoltarea personala si trateaza de regula problemele cu tact si întelegere. Diferenta foarte mare între numarul de copii care apeleaza la mama (62,7%), fata de cei care apeleaza la tata (11,9%) sau alte persoane din familie în situatii de criza - cu peste 50% mai multi - reflecta aceasta realitate si în prezenta ancheta. Mama este cea care face cel mai adesea legatura cu scoala.

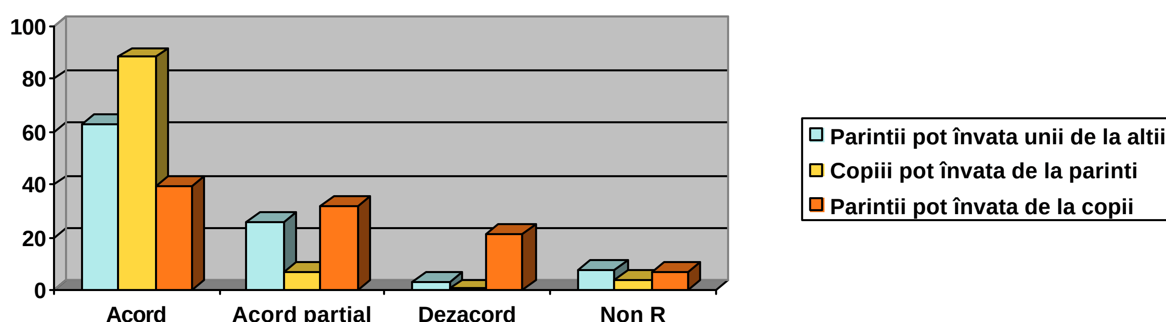
QE 35/QP A37 Ce persoana din familie participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii de la scoala?

Predomina în continuare mentalitatea ca adultul este cel care organizeaza situatiile de învatare ale copilului, ceea este un bun argument pentru educarea parintilor, astfel încât ei sa realizeze în mod constient si corect acest lucru. Nu numai organizarea situatiilor de învatare este esentiala, ci si prelucrarea ulterioara a experientelor, astfel încât acestea sa devina experiente interiorizate si sa constituie situatii de învatare pentru copil.

Este nevoie totodata de constientizarea rolului copiilor în dezvoltarea personala a parintilor. Peste 20% dintre parinti s-au aratat împotriva afirmatii ca parintii pot învata de la copii, iar mai putin de 40% dintre parinti au fost de acord cu aceasta afirmatie (vezi graficul QP C39). Adultul devine parinte odata cu nasterea copilului sau; chiar daca s-a informat asupra acestui subiect sau a avut un model adecvat în propria sa familie, pâna nu experimenteaza el însusi acest rol nu se poate forma cu adevarat. Este nevoie deci de o învatare comuna si o sustinere reciproca a copilului si adultului, în care experienta celui din urma este la fel de importanta ca si inocenta celui dintâi. Ambele parti au un rol esential, la fel de important, în acest proces de devenire umana. (Vezi si puncul **Tipuri de programe de educatie parentala si continuturi dezirabile.**)

QP C39. În ce masura sunteti de acord cu urmatoarele afirmatii?

Cine dezvolta programe de educatie parentala?
Programele de informare pentru parinti sunt cele cu gradul cel mai mare de incidenta si sunt sustinute de specialisti în diferite domenii: cadre didactice, medici, asistenti sociali, juristi etc., în functie de domeniul asupra caruia parintii au nevoie sa fie informati.
Programele de sustinere si cele de formare pentru parinti sunt coordonate de regula de consilieri psihopedagogi, psihologi, asistenti sociali, pedagogi. Numarul înca insuficient de cadre didactice specializate în aceste domenii reprezinta una dintre limitele extinderii programelor educationale pentru parinti la nivel mai larg.
Este importanta deschiderea celor care deruleaza programe de educatie parentala pentru lucrul în echipe pluridisciplinare si pentru lucrul în retea, astfel încât sa se asigure parintilor sprijin specializat în orice domeniu necesar.

Durata programelor educative pentru parinti este diferita, în functie de obiectivele fixate. Ele pot fi sporadice sau punctuale (la solicitarea unui beneficiar), periodice (zilnice, saptamânale, lunare etc.) sau de durata (programele educative complexe).

Locatia de desfasurare a programelor de educatie parentala. Cel mai adesea programele acestea se desfasoara direct în scoli, în salile de clasa în care învata copiii, daca spatiul o permite în sali special amenajate, precum centrele de resurse (pentru parinti, cadre didactice, alti membri ai comunitatii), cabinetele de consiliere si orientare, cele de logopedie etc. Câteodata programele se desfasoara si în afara scolii, în spatii ale altor institutii (organizatii nonguvernamentale, institutii de plasament sau îngrijire a copilului, policlinici etc., în special pentru asistenta specializata).

Tipuri de programe de educatie parentala si continuturi dezirabile. În urma anchetei realizate s-a constat ca, desi **programele de informare** au incidenta cea mai larga, tot ele apar între optiunile parintilor pe primul loc (rangul I : 62,6% dintre repondenti doresc sa obtina în cadrul unui program de educatie destinat parintilor informatii privind scoli, licee, unde copiii îsi pot continua studiile). Rolul scolii în formarea copiilor, informarea privind parcursul scolar si sprijinirea acordata în vederea integrarii socio-profesionale a copiilor sunt apreciate de parinti ca esentiale. Parintii si copiii au nevoie de o buna informare din partea cadrelor didactice pentru a putea lua deciziile corecte cu privire la optiunile scolare si profesionale existente. A aparut chiar ideea informarii cu privire la educatia europeana, evidentiând deschiderea parintilor pentru o realitate mai larga decât cea strict nationala.

Programele de formare ocupa locurile urmatoare iar temele preferate de parinti sunt cele legate de rezolvarea problemelor ce apar la diferite vârste ale copiilor (rangul II : 58,1% dintre subiecti), modalitatile de sprijinire a copilului în învatare (rangul III : 51,7% dintre subiecti), sanatatea si igiena familiei (rangul IV : 21,4% dintre subiecti), conflictele din familie si modalitati de rezolvare a acestora (rangul V: 13,4% dintre subiecti), elemente de legislatie a copilului si familiei (rangul VI : 7,1% dintre subiecti).

QP A39. Ce probleme v-ar interesa sa fie discutate în cadrul unui program de educatie destinat parintilor?

Nr.	Variante de raspuns	Rural	Urban	Total
1	Cauze ale conflictelor din familie si modalitati de rezolvare	**20,2%**	**7,9%**	**13,4%**
2	Modalitati de rezolvare a problemelor care apar la diferite vârste ale copiilor	**51,5%**	**63,5%**	**58,1%**
3	Modalitati de sprijinire a copilului în învatare	**50,4%**	**52,8%**	**51,7%**
4	Informatii privind scoli, licee unde copiii îsi pot continua studiile	**58,8%**	**65,7%**	**62,6%**
5	Probleme de sanatate si igiena a familiei	**30,9%**	**13,5%**	**21,4%**
6	Elemente de legislatie a copilului si a familiei	**8,8%**	**5,7%**	**7,1%**

Programele de sustinere sunt mai putin raspândite, desi relativ bine cotate de parinti. Acordul de peste 62% pentru afirmatia ca parintii pot învata unii de la altii constituie un bun argument pentru dezvoltarea unor programe de sustinere, care ar implica costuri mai reduse decât programele de

formare sau informare si ar creste eficienta actului educativ la familiile implicate. (vezi si punctul **Cine participa la programele de educatie parentala?,** respectiv tabelul QP C39).

O analiza în detaliu a datelor obtinute de la subiectii investigati la întrebarea ***Ce probleme v-ar interesa sa fie discutate în cadrul unui program de educatie destinat parintilor?*** (itemul QP 39A*)* furnizeaza urmatoarele informatii:

- Apar diferente semnificative între raspunsurile oferite de persoanele investigate din mediul rural, fata de cele din mediul urban. În mediul rural procente sunt mai ridicate decât în cel urban la subiecte precum **cauze ale conflictelor din familie si modalitati de rezolvare** (20,2% fata de 7,9%), **probleme de sanatate si igiena a familiei** (30,9% fata de 13,5%), **elemente de legislatie a copilului si familiei** (8,8% fata de 5,7%).
- Subiecte legate de **cauze ale conflictelor din familie si modalitati de rezolvare** sunt de actualitate în special pentru familiile cu nivel socio-economic scazut (23,4% dintre parintii someri fata de doar 11,6% în familiile unde lucreaza ambii parinti), pentru familiile cu trei si mai multi copii (17,8% fata de 9,2% din familiile cu un singur copil), pentru cuplurile în concubinaj (22,9% fata de 11,8% în familiile în care parintii sunt casatoriti) si pentru cele cu un nivel de instruire scazut (43,3% dintre parintii cu studii primare, fata de 9,9% dintre absolventii de liceu sau 4,6% dintre cei cu studii superioare).
- În general nivelul de instruire al subiectilor influenteaza foarte variat tipul de program de educatie pentru care ei opteaza. Pentru majoritatea temelor sugerate interesul subiectilor a crescut direct proportional cu nivelul lor de instruire. Cei cu studii primare sunt interesati cel mai mult de **subiecte legate de conflictualitate si remediile acesteia** (43,3%), în timp ce absolventii de studii medii opteaza pentru **informatii privind posibilul parcurs scolar al copiilor lor** (68,8%) iar cei cu studii universitare opteaza pentru **modalitati de rezolvare a problemelor care apar la diferite vârste ale copiilor** (80,0%).

Modalitati preferate de parinti în colaborarea cu scoala. Cum sa se desfasoare educatia parentala ?

Ca forme de pregatire a parintilor, acestia aleg pe primul loc sedintele cu parintii (rangul I : 61,9% dintre subiecti), fiind forma cea mai cunoscuta de ei si mai raspândita în relatia scolii cu familia. Majoritatea familiilor nu acceseaza alte institutii de sustinere si educatie în afara scolii (prin care se acorda si alocatia de stat pentru copii, ca sprijin financiar acordat familiei, bursele de studiu etc.)

Sedintele cu parintii se organizeaza de regula semestrial si în cadrul acestora se informeaza parintii cu privire la:

? Regulamentul de ordine interioara al scolii;
? Cadrele didactice ale clasei;
? Programul de formare pentru semestrul respectiv;
? Orarul si spatiul de desfasurare a activitatii;
? Evenimentele scolii, ale clasei si, eventual, ale unor grupuri de copii;
? Nivelului general al clasei si rezultatele obtinute de copii;
? Nevoile clasei si ale scolii si modul de satisfacere a acestora (inclusiv strângerea de fonduri, organizarea unor ateliere pentru parinti pentru confectionarea materialelor necesare clasei etc.);
? Alte probleme deosebite ale clasei sau scolii.

Ele dureaza 1-2 ore, se desfasoara de obicei în sala de clasa, într-un cadru formal si sunt coordonate de profesorul-diriginte al clasei.

La sedintele cu parintii participa mai mult mamele, asa cum s-a mentionat deja. Tatii participa doar în 14,8% dintre familiile investigate, în timp ce mamele în 76,6% dintre cazuri.

A aparut în cadrul anchetei si ideea foarte interesanta a sedintelor cu întregul colectiv de cadre didactice ale clasei respective, deoarece parintii ajung de multe ori sa-i cunoasca numai pe profesorii diriginti si sa nu aiba contact cu restul cadrelor didactice, desi copiii lor pot întîmpina

dificultati la oricare dintre materii sau pot avea probleme de comunicare si relationare cu oricare cadru didactic. O mai buna cunostere reciproca este dezirabila.

Nevoia de informare a parintilor, regasita si în interesul acestora pentru programele de informare se confirma odata în plus în a doua optiune din partea parintilor (rangul II: 44,8 % dintre subiecti) pentru **întâlnirile periodice cu specialisti din diverse domenii**, precum medici, psihologi, consilieri scolari, asistenti sociali, juristi etc.

Programele de sustinere, întelese ca întâlniri periodice cu alti parinti, sunt bine cotate si se regasesc între primele trei forme de pregatire alese de subiecti (cu un procentaj de 19,7%, rangul III).
Un procentaj relativ ridicat (rangul IV : 11,3%) l-a înregistrat raspunsul **"nu stiu".** Exista ca atare destui parinti care sunt mai putin cunoscatori sau neîncrezatori în pregatirea pe care o pot primi din partea scolii si a altor institutii de sprijin a familiei.
Cei mai putini parinti au optat pentru consultatiile la distanta, datorita lipsei infrastructurii necesare (calculatorul si internetul nu sunt înca general accesibile) precum si a lipsei unor elemente ca empatia, caldura relationala etc. care definesc o relatie "fata în fata" (rangul V : 6,7%).
La analiza mai detaliata a factorilor de influenta pentru raspunsurile de mai sus se remarca din nou nivelul de studii al parintilor:
- **Parintii cu studii primare si medii înregistreaza procente ridicate în optiunea pentru sedintele cu parintii** (peste 60%), ceea ce evidentiaza un anume conformism în relatia cu scoala, dat de propriul lor parcurs scolar, de propria experienta.
- **La parintii cu studii universitare** se remarca o mai mare nevoie de sustinere specializata, prima lor optiune fiind pentru **întâlnirile periodice cu specialisti în diverse domenii** - medici, juristi, psihologi, consilieri scolari etc. (67,7%, fata de aproximativ 30% dintre parintii cu studii primare sau medii). Si aceasta categorie apreciaza legatura familiei cu scoala prin intermediul sedintelor cu parintii, însa se remarca si un procentaj ridicat al acestor parinti (20%), care apeleaza în mai mare masura decât cei cu studii medii sau primare la **consultatiile la distanta oferite prin internet**, ca alternativa la relatia clasica cu scoala.

QP A40. Ce forme/metode de pregatire a parintilor ati prefera?

Nr.	Variante de raspuns	Total
A1	Sedinte cu parintii la scoala	**61,9%**
A2	Întâlniri periodice cu medici, psihologi, consilieri scolari, juristi, asistenti sociali etc.	**44,8%**
A3	Întâlniri periodice cu alti parinti	**19,7%**
A4	Consultatii la distanta (posta, internet)	**6,7%**
A5	Nu stiu	**11,3%**

Una dintre formele principale de colaborare a parintilor cu scoala ramân consultatiile. **Consultatiile cu parintii** sunt întâlniri stabilite de cadrele didactice si parinti de comun acord, în care se discuta individual sau în grupuri mici despre copii, despre situatii speciale, cum ar fi probleme comportamentale, performantele în procesul formativ, situatii conflictuale ale copiilor cu colegii lor sau cu cadrele didactice din scoala etc. Aceasta forma de colaborare este importanta, individualizata în relatia scolii cu familia si priveste copilul global iar procesul educational ca pe un continuum, pe care copilul îl parcurge în egala masura la scoala, ca si acasa. **Un rol important îl au aceste întâlniri pentru cunoasterea copilului, comunicare, sustinerea învatarii si solutionarea de conflicte**.

Cele mai eficiente si cunoscute **metode utilizate în programele de educatie parentala** descrise de E. Vrasmas din perspectiva experientei unor asemena programe sunt:
- Observarea si discutarea în grup mic a comportamentelor parentale cotidiene si particulare, în situatii deosebite;
- Discutarea „fata în fata" a problemelor;
- Informatii asupra activitatilor copilului, asupra dezvoltarii si problemelor care pot interveni, prezentate în forme didactice si ludice;

- Tehnicile autoscopiei, care implica analiza propriilor experiente sociale si reflectia asupra lor;
- Crearea de povesti pentru copii, pornind de la propria experienta;
- Tehnica incidentelor critice, care foloseste analiza evenimentelor si a situatiilor problema prin prisma solutiilor gasite;
- Ateliere de creatie în care parintii îsi exprima personalitatea si în acelasi timp gasesc solutii pentru a se implica mai mult în cresterea si educarea propriilor copii[167].

Întrebati asupra **ajutorului pe care scoala, respectiv comunitatea l-ar putea acorda pentru ca parintii sa ofere copilului o mai buna educatie** (itemul QP B40), pe primul loc în optiunile parintilor se afla **consultatiile primite la scoala** (rangul I: 48% dintre subiecti). Acest raspuns ne indica nevoia de educatie personalizata si individualizata, cu respectarea caracteristicilor individuale si dezvoltarea de programe personalizate, care sa îi vizeze atât pe copii, cât si familiile acestora.

Pentru copii consultatiile se manifesta în special ca ajutor în depasirea unor dificultati de învatare si relationare. Pentru parinti ele au sensul descris anterior.

QP B40. Cum credeti ca v-ar putea ajuta scoala/comunitatea pentru mai buna educatie a copilului dvs.?

Nr.	Variante de raspuns	Rural	Urban	Total
1	Vizite ale profesorilor, asistentilor sociali la domiciliul dvs.	**14,1%**	**15,9%**	**15,1%**
2	Consultatii la scoala	**49,6%**	**46,7%**	**48,0%**
3	Programe de educatie pe probleme care intereseaza parintii	**36,6%**	**32,4%**	**34,3%**
4	Scoli cu program prelungit (efectuarea temelor la scoala dupa orele de curs, alte activitati cu carcacter recreativ etc.)	**22,9%**	**20,9%**	**21,8%**
5	Gratuitati, cheltuieli compensate pentru educatia copiilor (spectacole, meditatii la scoala, activitati sportive etc)	**37,4%**	**42,1%**	**40,0%**
6	Nu stiu.	**9,2%**	**10,9%**	**10,1%**
7	Altele	**1,1%**	**1,9%**	**1,5%**

40% dintre subiectii chestionati au apreciat **acoperirea cheltuielilor pentru educatia copiilor** (gratuitati la spectacole si activitati sportive, meditatii la scoala etc.) ca o importanta forma de ajutor din partea scolii si comunitatii (rangul II). În opinia multor parinti dificultatile financiare cu care se confrunta familia sunt un impediment pentru asigurarea unei educatii de calitate. În fapt acest argument este numai partial valid (în masura în care acopera necesitatile fundamentale). Asa cum demonstreaza experienta altor subiecti investigati, atitudinea parintilor fata de educatie este mai degraba definitorie pentru calitatea procesului educativ (desi, este drept, factorul economic se coreleaza adesea cu un nivel de instruire scazut al parintilor si cu dezinteres pentru actul educativ în general).

Abia pe locul trei, cu un procentaj de 34,3% dintre subiectii investigati, se afla **sprijinul acordat familiei prin programele de educatie parentala**. Aceasta pozitie neasteptata reflecta lipsa informatiei parintilor cu privire la aceste programe, dar si accesibilitatea scazuta, numarul redus si putin diversificat de programe de educatie parentala dezvoltate pâna în prezent.

Scolile cu program prelungit, care asigura efectuarea temelor la scoala, dupa orele de curs, sub supravegherea personalului specializat si organizarea altor activitati cu caracter recreativ sau formativ, sunt apreciate de 21,8% dintre subiecti (rangul IV). Desi initiative foarte bune, ele sunt costisitoare pentru familie si din acest motiv putin populare în rândul parintilor cu venituri scazute. La acest inconvenient se adauga timpul mai scurt petrecut de copil cu familia sa si optiunile limitate ale parintilor în ceea ce priveste programul recreativ organizat de scoala.

Vizitele profesorilor sau asistentilor sociali la domiciliul copiilor sunt apreciate în doar 15,1% dintre cazurile investigate (rangul V).

Din nou avem un numar destul de mare de subiecti (peste 10%), care nu-si pot defini nevoile de ajutor si tipul de asistenta de care sa beneficieze, cel mai probabil din cauza lipsei informatiilor relevante în acest domeniu. În acest sens trebuie spus ca parintii nu formeaza un grup omogen si ca în multe situatii ei nu identifica problemele cu care se confrunta decât în mod difuz. **Multi dintre ei**

[167] Vrasmas, E., *Consilierea si educatia parintilor,* Aramis, Bucuresti, 2002, p 125 .

evita sa solicite sprijinul în rezolvarea problemelor din cauza neîncrederii sau a cunoasterii insuficiente a structurilor de sprijin la care pot apela.
Analizarea detaliata a datelor din perspectiva factorilor de influenta avuti în vedere (mediul de rezidenta, tipologie, studii) scot în evidenta urmatoarele aspecte:

? Cu exceptia consultatiilor oferite copiilor de cadrele didactice la scoala, apreciate în mod unanim, toate celelalte modalitati de sustinere a familie pentru o mai buna educare a copiilor înregistreaza fluctuatii majore în functie de nivelul socio-economic al familiei. Cei mai nevoiasi subiecti apreciaza cel mai mult vizitele cadrelor didactice la domiciliu si cel mai putin scolile cu program prelungit, neputându-le accesa din cauza dificultatilor financiare. La polul opus, cei cu un nivel de trai decent apreciaza consultatiile si programele de educatie parentala. În general programele de educatie parentala înregistreaza în functie de toti indicatorii mentionati mai sus procentaje de circa 30%-40%, ceea ce reflecta interesul parintilor pentru asemenea programe, dar si slaba raspândire a acestora si cunoasterea lor redusa în special de parintii nevoiasi, cu nivel de instruire scazut.

? Nivelul de studii al parintilor este corelat cu nivelul de trai al familiei si conduce la diferente semnificative în aprecierea sprijinului acordat familiei de scoala / comunitate (în sensul celor enuntate mai sus).

***

Din experienta programelor de educatie parentala derulate de organizatii nonguvernamentale la nivel local si national s-a constatat:[168]

? rolul organizatiilor nonguvernamentale de precursori în desfasurarea programelor de educatie parentala;

? nevoia sustinerii activitatii de educatie parentala în mai mare masura de organizatiile guvernamentale, pentru a asigura extinderea programelor de educatie parentala la nivel national;

? nevoia de diversificare a ofertei de programe parentale, în acord cu trebuintele populatiei tinta;

? nevoia de mai buna diseminare a rezultatelor obtinute prin programele de educatie parentala.

În ceea ce priveste **evaluarea programelor de educatie parentala,** Goodwin si Driscoll, completati ulterior de B. Pourtois au enuntat urmatorii indicatori de evaluare a efectelor programelor de educatie parentala:

? Frecventa participarii parintilor la întâlnirile propuse de program si numarul materialelor distribuite sau solicitate de parinti ;

? Evaluarea nivelului de satisfactie a parintilor referitor la programul desfasurat ;

? Evaluarea schimbarilor în atitudini si practici educative în raport cu ceea ce constituie adaptarea si performantele copilului ;

? Evaluarea cunostintelor si abilitatilor însusite de parinti ;

? Evaluarea achizitiilor copiilor ai caror parinti au urmat regulat un program de educatie parentala ;

? Evaluarea modificarilor imaginii de sine la parinti, a reprezentarii despre sine în termeni de competente educative[169].

7.3. Copilul – un viitor parinte: educatia viitorilor parinti

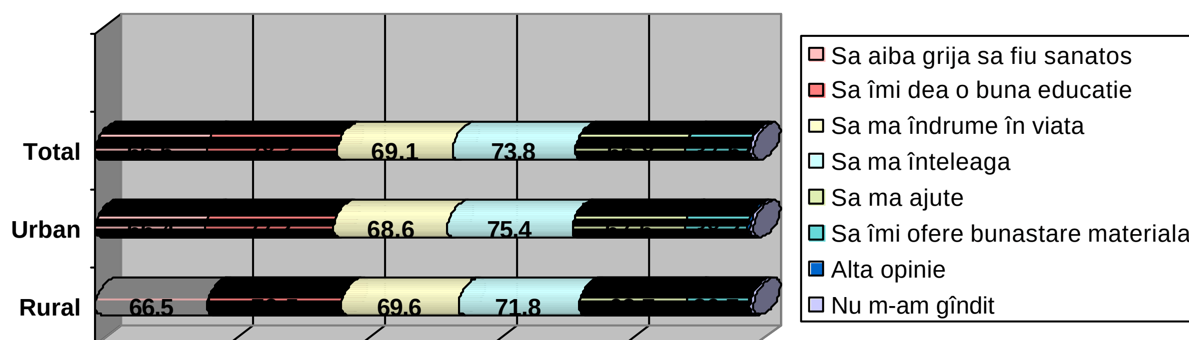
7.3.1. Modelul familial – punct de pornire în educarea copiilor ca viitori parinti

Primul reper important în educatia copiilor ca viitori parinti este însasi familia în care copilul se naste si se dezvolta. Prin modelul oferit de generatiile adulte, copilul intra în contact direct cu

[168] Conferinta de lansare a studiului "Cunostinte, atitudini si practici parentale în România", elaborat de Fundatia Copiii Nostri si Centrul pentru Educatie si Dezvoltare Profesionala Step by Step, sprijint de organizatia UNICEF si PETROM
[169] apud Vrasmas, E. *Consilierea si educatia parintilor.* Aramis, Bucuresti, 2002, p 126-127.

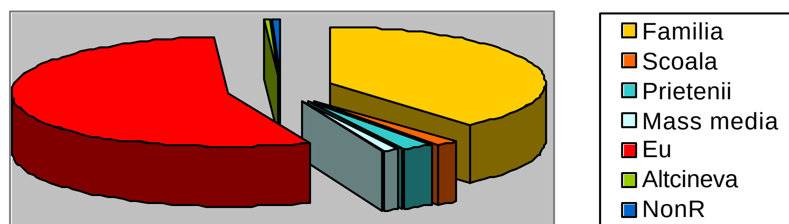
valorile, normele, comportamentele specifice vietii de familie. Viata de familie a copilului marcheaza în mod cert pe cea a viitorului adult, cand el va fi parinte. Experienta personala în propria familie trebuie utilizata ca punct de pornire în orice demers al scolii sau altor institutii care deruleaza programe de educatie parentala.
Odata cu experientele de viata individuale si cu istoricul si experientele particulare fiecarei familii se cristalizeaza propriul mod de a percepe viata de familie, rolul si rostul fiecarui membru din familie, inclusiv al copiilor, atributiile specifice etc. Parintii au ca principala îndatorire în opinia copiilor chestionati oferirea unei educatii de buna calitate.
Deja la vârsta de 13-14 ani, cât au copiii chestionati în cadrul prezentului studiu, acestia si-au format opinii destul de clare în ceea ce priveste familia, educatia prin si pentru familie, propria pozitie în familie, precum si pe cea de parinte.
Întrebati ce înseamna pentru ei un parinte bun, elevii investigati au pus pe primul loc **grija parintilor pentru o buna educatie** (78,3% dintre subiecti), ceea ce vorbeste despre raportarea lor la un sistem de valori în care educatia are înca un bun credit (vezi graficul QE 28). Este surprinzator ca nevoile primare, cele privind îngrijirea pentru asigurarea sanatatii si a bunastarii materiale a copiilor au ocupat pozitii modeste în optiunile acestora. Neconfruntarea cu probleme acute de sanatate în aceasta perioada a vietii ar explica locul patru ocupat de grija pentru sanatate (66,5% dintre subiecti). În ceea ce priveste bunastarea materiala, parintii încearca sa asigure conditiile decente de trai în primul rând pentru copiii lor, în asa fel încât acestia sa se poata dezvolta si sa simta cât mai putin discrepantele materiale din jurul lor. **Empatia parintilor, întelegerea pe care acestia o manifesta fata de copiii lor** (73,8% dintre subiecti) si **disponibilitatea de a-i îndruma** (69,1% dintre subiecti) sunt apreciate de copii, ocupând locul doi, respectiv trei între optiunile copiilor.

QE 28. Ce înseamna pentru tine un parinte bun?

Copilul se identifica adesea cu familia sa, atât în situatiile de reusita, când recunoaste meritele educatiei primite în familie, cât si în cele de esec, când priveste familia (în 38,7% dintre cazuri), alaturi de propria persoana (54,9% dintre cazuri) ca responsabila pentru greselile personale. Alti factori, precum prietenii, scoala, mass media se afla la distante considerabile de copil si familia sa, cu scoruri relativ scazute. Acest fenomen poate fi unul real sau unul aparent, în sensul ca cei investigati nu au fost sau nu au sesizat ca sunt influentati de factorii respectivi.

QE 31. Cine poarta cea mai mare responsabilitate pentru greselile tale?

7.3.2. Educatia copiilor ca viitori parinti în spatiul scolii

Programa pentru Consiliere si orientare privind cariera pentru clasa a VIIa prevede la capitolul *Comunicare si abilitati sociale* explicarea beneficiilor relatiilor familiale pozitive pentru dezvoltarea copilului. În cadrul acestui subiect se trateaza probleme precum *Cum s-a schimbat familia de-a lungul timpului? Grija si sprijin în familie, Respectarea diferitelor tipuri de familii*[170], iar în clasa a VIIIa se urmareste anticiparea din partea copiilor a schimbarii rolurilor în familie de-a lungul vietii si se trateaza *Schimbarea rolurilor în familie pe parcursul vietii* si *Impactul stereotipurilor de rol*[171]. În cadrul acestei discipline activitatea se focalizeaza pe acumularea de cunostinte si abilitati specifice, pe dezvoltarea de atitudini si mecanisme ale învatarii personalizate, constiente si eficiente, pe care copiii le pot aplica în contexte diferite de viata, nu numai în cadrul scolii. Metodele de lucru sunt cele specifice învatarii active si dezvolta complex copilul. Ele sunt atractive si implica activitatea individualizata si de grup (de exemplu prin joc de rol, simulare, metode art-creative, brainstorming, conversatie, dezbatere, tehnici de gândire critica etc.). Evaluarea urmareste progresul personal în ceea ce priveste abilitatile de integrare scolara si sociala, atitudinea fata de lumea înconjuratoare si fata de propria persoana, cunostintele si nivelul informatiilor despre subiectele tratate.

Orele de dirigentie prevedeau în cadrul *Educatiei pentru valori, educatia pentru viata privata*, în care copiii erau sustinuti sa recunoasca familia ca principal cadru de desfasurare a vietii private. În acest scop se sugerau teme precum *Obligatiile mele în familie, Rolul familiei în viata sociala, Familii unite-familii dezbinate, Relatiile dintre frati si rolul lor în echilibrul familiei, Eu si familia mea, Când si cum îmi ajut familia, Bugetul familiei, Copiii – bucuria vietii, Estetica vietii casnice* sau *Libertate si dependenta economica în familie*[172]. Din experienta scolara s-a constatat ca în fapt nu mereu se tinea cont de aceste recomandari, orele de dirigentie fiind adesea utilizate pentru solutionarea unor probleme organizatorice ale clasei sau pentru aprofundarea materiei la anumite discipline.

7.3.3. Tipuri de programe de interventie pentru copii

Educatia parentala pentru viitorii parinti se realizeaza la nivelul gimnaziului prin programe de informare. În cazuri foarte rare se apeleaza al programele de sustinere sau cele de formare (de exemplu în cazul adolescentelor cu sarcini timpurii) si acestea sunt de regula parte din programe mai ample ale unor organizatii ale societatii civile.

Parintii care au participat la realizarea prezentei anchete au fost întrebati despre posibila contributie a scolii la educarea tinerilor ca viitori parinti (itemul QP 36C). Aceasta a fost înteleasa în mod sensibil egal de parintii din mediul urban, fata de cei din mediul rural. Cea mai mare importanta au acordat-o ambele categorii de parinti **formarii deprinderilor de comunicare în familie** (rangul I : 32,1% dintre subiecti), fiind constienti ca fara dialog, fara comunicare nu poate exista o buna relationare intrafamiliala. Aceste competente sunt general valabile si servesc preadolescentului de azi, ca si parintelui de mâine.

Informatiile despre viata sexuala ocupa a doua pozitie între optiunile subiectilor (rangul II : 30,9%). În multe familii acest subiect reprezinta înca un tabu si astfel este apreciata în mod deosebit implicarea expertilor din scoala, care sa informeze si sa educe asupra vietii sexuale. Criza pubertatii, care marcheaza adolescentul, are implicatii si asupra familiei acestuia, a relationarii intrafamiliale.

---

170 Jigau, M. (coord.), *Consiliere si orientare. Ghid metodologic*, Ministerul Educatiei si Cercetarii, Consiliul National pentru Curriculum, Bucuresti, 2001, p.26 – 28.

171 idem

172 Tomsa, Gh., Calugaru D. et al., *Repere privind activitatea educativa, Programa pentru dirigentie, Ghid metodologic*, Ministerul Educatiei si Cercetarii, Consiliul National pentru Curriculum, 2001.

Subiectul **împartirii rolurilor în familie**, asemeni sexualitatii, este adesea tributar unor valori si norme traditionale si – poate din acest motiv – preferat de parinti sa faca parte din bagajul de educatie parentala oferit de scoala (rangul III : 11,8% dintre subiecti au optat pentru împartirea sarcinilor în familie, respectiv rangul IV : 9,7% dintre subiecti au optat pentru explicarea îndatoririlor de sot/sotie/parinte).

Pe ultimele doua pozitii în educatia viitorilor parinti au fost apreciate **cunostintele privind cresterea si îngrijirea copilului** (rangul V : 6,8% dintre subiecti) si **elementele de legislatie a copilului si familiei** (rangul VI : 4,7% dintre subiecti). Desi subiecte importante si interesante, ele nu apar ca prioritare la vârsta preadolescentei si s-au numarat printre ultimele optiuni ale parintilor.

Analizarea detaliata a raspunsurilor oferite la acest item ne permit sa afirmam:

? Un interes sensibil egal pentru programele de informare si pentru cele de formare. Apar diferente la familiile cu mai mult de trei copii, unde sunt apreciate în mod deosebit programele de formare si mai putin cele de informare (formarea deprinderilor de comunicare 47,7% si împartirea sarcinilor în familie 45,6%, fata de informatiile privind viata sexuala 20,7% si cele privind legislatia copilului si a familiei 17,6%. Ultimele doua subiecte înregistreaza în familiile cu un singur copil scoruri aproape duble : 40% pentru informatiile privind viata sexuala si 30% pentru cele privind legislatia copilului si a familiei). Acest fapt se poate explica prin asumarea de catre frati a unor sarcini specifice parintilor din familiile cu unul sau doi copii, ceea ce necesita o maturizare mai rapida a copiilor si conduce la aprecierea acestor teme în mai mare masura în familiile cu trei si mai multi copii.

? În functie de nivelul ocupational al parintilor se constata în general scoruri mai scazute în familiile în care niciunul dintre parinti nu lucreaza fata de cele în care unul sau ambii parinti au serviciu.

? Prezenta unui numarul de surse de informare mai mare (care reflecta interesul pentru cultura, educatie si formare) nu este suficienta pentru satisfacerea nevoii de informatie de care au nevoie tinerii ca viitori parinti. Informatiile privind viata sexuala sunt apreciate de 29,6% dintre cei cu patru surse de informare, fata de 27,1% cu o singura sursa de informare, iar cele privind legislatia familiei si copilului de 18,5% dintre cei cu patru surse si de 20,8% dintre cei cu o singura sursa de informare. Ele ramân doar mijloace prin care se accede la informatie, fiind necesar un cadru specific pentru oferirea informatiei respective (de exemplu prin proiecte locale, nationale si internationale de educatie parentala) .

QP C36: Cu ce ar putea contribui scoala la educarea tinerilor ca viitori parinti?

Nr.	Variante de raspuns	Rural	Urban	Total
1	Sa ofere informatii despre viata sexuala.	29,6%	31,9%	30,9%
2	Sa formeze deprinderi de comunicare în familie.	31,2%	32,9%	32,1%
3	Sa ofere cunostinte privind cresterea si îngrijirea copilului.	7,9%	5,9%	6,8%
4	Sa-I învete cum se împart sarcinile în familie.	15,0%	9,2%	11,8%
5	Sa le explice importanta datoriilor pe care le vor avea ca sot , sotie si parinte.	6,7%	12,2%	9,7%
6	Sa îi informeze despre legislatia copilului si a familiei .	5,1%	4,3%	4,7%

Ca atare, atributiile cele mai importante ale scolii pentru educatia parentala a viitorilor parinti au fost considerate de parintii investigati formarea deprinderilor de comunicare în familie, informatiile legate de viata sexuala si cele privind distributia rolurilor în familie.

7.4. Concluzii

Concluzii specifice, rezultate din ancheta prin chestionar

? Pentru satisfacerea nevoii de informare a parintilor este nevoie de o mai buna fluidizare a informatiei, în special în mediul rural (campanii de informare, cresterea numarului de surse de informare etc.) ;

? Datele confirma o conflictualitate mai ridicata în familiile cu nivel socio-economic si de

instruire scazut, precum si în familiile marcate de concubinaj; ele releva totodata interesul si nevoia subiectilor de a fi sprijiniti prin programe specifice, personalizare pentru depasirea conflictelor si a disconfortului relational, generat de acestea.

? Pentru majoritatea temelor propuse pentru un program de educatie parentala interesul parintilor a crescut direct proportional cu nivelul lor de instruire, ceea ce vorbeste despre dechiderea catre cunoastere si interesul pentru o dezvoltare personala constienta cu atât mai mare, cu cât este mai ridicat nivelul de instruire al subiectilor.
? Nivelul de studii al parintilor defineste si caile prin care parintii aleg sa intre în legatura cu scoala : parintii cu studii primare si medii opteaza mai ales pentru relatiile cel mai des uzitate si cunoscute (sedintele cu parintii), în timp ce la parintii cu studii universitare se remarca o mai mare nevoie de sustinere specializata si prezenta, în mai mare masura, a cailor alternative de informare si formare parentala. Toate categoriile de subiecti apreciaza programele de informare si serviciile personalizate**.**
? Nivelul de studii al parintilor se coreleaza cu nivelul de trai al familiei si conduce la diferente semnificative în aprecierea sprijinului acordat familiei de scoala / comunitate.
? În ceea ce priveste educatia viitorilor parinti se constata un interes aproape egal pentru programele de informare si pentru cele de formare. În functie de nivelul ocupational al parintilor se constata în ca familiile în care niciunul dintre parinti nu lucreaza se manifesta un interes mai scazut pentru programele de educatie parentala decât în cele unde unul sau ambii parinti au serviciu.

Concluzii generale

? Educatia parentala este o activitate voluntara de învatare din partea parintilor, totodata o forma de interventie asupra lor în vederea cresterii constiintei parentale si dezvoltarii aptitudinilor lor de parinti. Educând parintii, acestia învata sa-si educe mai bine copiii.
? Educatia parentala se poate realiza prin institutii specializate, dar si informal si nonformal prin intermediul unei mari varietati de poli relationali, care se transforma în factori educationali.
? În România predomina programele de informare pentru parinti, cele de sustinere si formare fiind slab reprezentate si insuficiente dezvoltate pentru nevoile de educatie parentala existente. Principalii furnizori de programe de interventie în educatia parentala sunt scoala si organizatiile nonguvernamentale.
? Implicarea ambilor parinti în educatia parentala este dezirabila, dar în fapt în majoritatea situatiilor mamele participa la programele de educatie parentala. Educatia parentala are impact asupra întregii comunitati educationale, deci a copiilor, parintilor si cadrelor didactice.
? Este important ca programele de educatie parentala sa tina cont de populatia tinta, de nivelul de studii al participantilor, de timpul disponibil, de resursa umana, de spatiile de desfasurare, de tipul de probleme abordate, de modalitatile de desfasurare si de cele de evaluare a rezultatelor.
? Resursa umana calificata sa sustina programele de informare pentru parinti se regaseste în incidenta mai mare a acestui tip de programe, fata de cele de sustinere si formare, în care sunt necesari specialistii din domeniile socio-umane. Acestia din urma sunt insuficienti pentru acoperirea nevoilor de sustinere si formare a parintilor la nivel larg. Deschiderea catre reteaua de sprijin si comunitate sunt în crestere.
? Durata programelor de educatie parentala este variabila, în functie de obiectivele propuse.
? Scoala si alte institutii cu atributii în îngrijirea, protectia si educatia copiilor sunt locatii potrivite si pun la dispozitie spatii pentru derularea programelor de educatie parentala.
? Pentru eficienta maxima este nevoie ca educatia parentala sa fie sustinuta si de alte masuri de sprijin ale familiei, în special de ordin socio-economic (burse, gratuitati etc.). Oferta de servicii puse la dispozitia copiilor si parintilor se cere diversificata pe scara mai larga (oferta scolilor pentru programul after-school, programele de educatie parentala). Relatia dintre membrii comunitatii educationale se cere mai puternic individualizata si personalizata (consultatii, vizite acasa etc.).

? În cadrul orelor de dirigentie si a activitatii de orientare si consiliere sunt sugerate câteva teme care trateaza pe parcursul întregii scolaritati probleme legate de familie (tipuri de familii, schimbarea rolurilor în familie, grija si sprijin în familie etc.). Temele sunt însa în pondere mica, nu acopera suficient problematica educatiei parentale. Orele sunt sustinute frecvent de cadre didactice fara o pregatire speciala în acest domeniu, iar modul de abordare nu este întotdeauna optim.
? Scoala trebuie sa ofere tinerilor un bagaj minimal de informatii, abilitati, atitudini, deprinderi, norme de comportament care sa vizeze dezvoltarea personala si sa-l ajute în structurarea propriei vieti de familie.

8. Concordante si discordante între opiniile copiilor si opiniile parintilor în familie

Dupa cum imaginea familiei românesti contemporane este aceea a unui mozaic „fluid", dinamic de structuri, mentalitati, practici si tendinte dintre cele mai diverse - chiar divergente – (ca urmare a „proliferarii semnificative a modelelor familiale"[173] într-o societate postmoderna care înglobeaza însa straturi eterogene de dezvoltare, dar si ca rezultat al anomiei specifice tranzitiei socio-economice de la noi), la fel si raporturile educative parinti-copii nu sunt reductibile la un anume model sau la altul de transmitere inter-generationala, ci au aspectul unui conglomerat glisant de orientari care nu pot fi coagulate într-o structura coerenta. Acest lucru este evidentiat si de abordarea comparativa a raspunsurilor celor doua categorii de subiecti investigati.
În construirea chestionarelor pentru elevi si parinti am procedat si la stabilirea unor asa numiti „itemi în oglinda", adica întrebari identice sau foarte asemanatoare pentru ambele categorii de subiecti, prin care am urmarit realizarea unor comparatii cu privire la modul în care acestia percep aceeasi realitate de ordin familial si mai cu seama cu privire la atitudinile si opiniile cu implicatii educationale ale fiecareia dintre categorii.
Pe ansamblu, am constatat o proportie relativ mare de neconcordante, de discrepante între declaratiile celor doua categorii de repondenti, chiar în privinta recunoasterii unor realitati obiective din viata familiei. Acest rezultat, doar aparent deconcertant, a fost interpretat ca tinând de modul specific în care vârsta si rolul familial îsi pun amprenta asupra modului de raportare la *ideea „transparentei" comunicarii în exterior a faptelor referitoare la familie*. Indiferent de mediu si statut socio-cultural, tendinta generala este, pentru parinti, de a „livra" si de a conserva o anumita imagine „publica" a propriei familii, considerata dezirabila social. Exista înca la adulti o puternica mentalitate de tip „cetate asediata" si de conservare a ceea ce se vrea a fi un spatiu prin excelenta al intimitatii, iar aceasta mentalitate joaca un rol de cenzura (nu neaparat constienta) în gestionarea comunicarii cu exteriorul. Copiii, în schimb, pot fi creditati cu o mult mai mare spontaneitate si sinceritate în relatarea aspectelor cotidiene ale vietii de familie, deci raspunsurile lor cunosc o atenuare a efectului de „fatada", mai pronuntat în cazul parintilor lor.
Dat fiind ca în cazul itemilor cu o nota factuala predominanta (chiar si cei referitori la practicile educative ale familiei, socotite în calitatea lor de fapte sociale) analiza comparativa s-ar dovedi putin semnificativa din motivele aratate anterior, am selectat din multimea itemilor „în oglinda" pe aceia care au solicitat opinii, atitudini, asteptari, reprezentari, optiuni valorice, proiectii si aspiratii ale elevilor si ale parintilor (pentru copiii lor). Este vorba de elementele care fac parte din „nucleul tare" al personalitatii umane, din ceea ce Pierre Bourdieu defineste ca *„habitus"*, din care iau nastere orientarile majore, alegerile si deciziile existentiale. Conceptul de *habitus* desemneaza acele „structuri profunde, durabile, inconstiente, cu caracter dobândit si care au un rol generator si unificator în raport cu viziunea asupra lumii si cu manifestarile concrete ale personalitatii"[174], cu o

[173] Mitrofan, Iolanda si Ciuperca, Cristian, *Psihologia relatiilor dintre sexe. Mutatii si alternative*, Editura Alternative, 1997, p. 24.
[174] Stanciulescu, Elisabeta, *Teorii sociologice ale educatiei*, Ed. Polirom, Iasi, 1996, p. 170.

„amendare" în ceea ce priveste gradul de constientizare, variabil, al continutului acestor structuri. Habitusul parintilor se traduce în plan educativ în asa-numitul *„ethos pedagogic"* care defineste „ansamblul valorilor, atitudinilor, metodelor etc. educative pe care actorii/agentii obisnuiti le utilizeaza în practicile lor cotidiene"[175], cu implicatii educative esentiale, însa fara a presupune în mod necesar o activitate pedagogica explicita, voluntara, sistematica, ci subsumându-se educatiei de tip (preponderent) informal. Prin intermediul actiunii pedagogice, al „strategiei educative" desfasurata chiar informal, la nivelul practicii „simtului comun" a parintilor, este inculcat si în copil, conform lui Bourdieu, acelasi habitus, care ar reproduce structurile de clasa sociala. Fara a prelua *automat* si componentele ideologice (de sorginte neo-marxista) ale teoriei lui Bourdieu, vom opera totusi, în interpretarea noastra, cu unele dintre conceptele sale.
În privinta **proiectului principal de viata** sau, cu alte cuvinte, a formei personale a tânarului de definire a propriei reusite în viata, respectiv a proiectiei parintelui pentru el, se evidentiaza mai multe aspecte interesante. Mai întâi ca, desi **realizarea profesionala** ocupa primul loc în ambele ierarhii si desi un procent covârsitor de 78,5% dintre raspunsuri (din totalul repondentilor) sunt coincidente pentru perechea parinte-copil (apartinând aceleiasi familii) la acest subitem (A1), *parintii o valorizeaza în proportie dubla fata de copiii lor* (72,4% fata de 35,6%). Pentru acestia din urma, în schimb, **întemeierea unei familii**, **câstigarea banilor** (cu procente mai însemnate: **familia** - 20,6 la copii versus 10,8 la parinti, respectiv **banii** - 18,5 fata de 7 la parinti), dar si **emigrarea** (10,8%), precum si **dobândirea statutului de vedeta** (8,9%) reprezinta si ele tinte importante, pe care însa, comparativ, parintii le valorizeaza într-o masura mult mai mica. De aici provine si numarul relativ mic de raspunsuri identice *pe ansamblu* în perechea parinte-copil (662, ceea ce reprezinta doar ceva mai mult de o treime din total, în ciuda apropierii foarte mari de optiuni pentru raspunsul A1!), care arata, în parte, si o destul de importanta deosebire între scalele lor de valori – exceptând, partial, valorile reusitei profesionale -, dar si **o destul de slaba capacitate de transmitere intergenerationala a valorilor si modelelor culturale.**

Explicatia principala, pe care o vom dezvolta în mai multe din interpretarile ulterioare, consideram ca rezida mai ales în *slabirea rolului educativ al familiei*, progresiva în functie de vârsta copilului, dar si corelata cu mutatiile produse în societate, mai întâi prin formalizarea si specializarea functionala a educatiei la nivelul sistemului social provocate de *modernitate* (care a „inventat" si a acordat preeminenta *organizatiei scolare*)[176], iar apoi, în directie opusa, ca urmare a „spargerii" coerentei „sistemice" sociale si a oricarui „monopol" educational (fie el al familiei, ca în societatea traditionala, fie al scolii, ca în cea moderna)[177] *în postmodernitate*, epoca prin excelenta a comunicarii de masa si a exploziei de agenti apartinând spatiului social *informal.* Acestia sunt încarcati de putere simbolica si dispun de un potential educogen *implicit*, *difuz*, dar sunt extrem de „percutanti" cu deosebire pentru generatia tânara. Grupul de similitudine (sau de egali), dar mai ales mass-media, inclusiv mediile electronice noi (Internet, „video-games", etc.) ocupa cele mai importante spatii simbolice din viata tinerei generatii. Familia actuala îsi „joaca" rolul educativ într-o *retea* vasta si adesea „obscura", „subterana" de influente si de modele alternative, între care „copiii pot si trebuie sa <<aleaga>> si nu întotdeauna modelul familial este <<preferat>>"[178].
Daca parintii sunt mai conformisti în raport cu valorile fata de care exista o reprezentare a înaltei dezirabilitati sociale, mai cu seama în raport cu asteptarile scolii (care este pentru ei instanta de referinta si în privinta completarii chestionarului!), elevii sunt mai liberi în raport cu acestea, dar si mai „cinici" în exprimarea optiunilor. Pentru ei, de pilda, banii, „mirajul" de a fi V.I.P. sau emigrarea reprezinta obiective în sine, independente de realizarea profesionala, „raspunzând" mai curând unor mesaje foarte precise induse precumpanitor prin mass-media si, în general, prin tot ceea ce înseamna spatiul informal în planul influentei sociale. Pe de alta parte, proiectele care angajeaza dimensiunea denumita în literatura de specialitate drept „expresiva" (alegeri legate mai ales de planul afectiv), cum este, aici, dorinta de întemeiere a unei familii ocupa pentru copii un loc mult

[175] Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. 1, Ed. Polirom, Iasi, 1997, p. 60.
[176] Cf. Idem, p. 13-18.
[177] Cf. Idem, p. 211-212.
[178] Idem, p.213.

mai important decât pentru parinti, în orientarea lor existentiala. **Paradoxal, tocmai „habitusul" valorilor privitoare la familie nu pare a se (mai) (re)produce prin intermediul familiei**! Vom vedea ca acelasi fenomen se desprinde si din analiza pe care o facem itemului E.29/P.28 cu privire la valoarea „atasamentului fata de familie". Rezultatele în privinta elevilor sunt, în general, concordante cu cele obtinute în cadrul studiului „Educatia informala si mass-media", efectuat anul trecut de catre echipa noastra de cercetare[179].

Interesanta este deosebirea pe care o descoperim prin analiza statistica între modul în care influenteaza factorul *mediu de rezidenta* optiunile elevilor si optiunile parintilor. În timp ce în privinta parintilor exista o corelatie extrem de puternica între mediul (urban sau rural) în care locuiesc si modul în care concep reusita în viata a copiilor lor, la elevi aceasta corelatie se arata a fi nesemnificativa. Prin urmare *la nivelul tinerei generatii se observa o mai mare omogenitate intra-generationala în conceperea proiectului existential, independent de mediul de rezidenta*, pe când *în privinta adultilor mediul socio-cultural este un factor determinant* si diferentiator în conturarea ethosului pedagogic si, implicit, a idealului de reusita pentru copiii lor. Este un prim „argument" pentru realitatea constituirii unei „*culturi a tinerilor*", a unei „Adolescent Society" (cf. James Coleman)[180], care este fie „o prelungire sau un apendice al culturii de masa"[181], asa cum arata Edgar Morin, fie provine, potrivit lui Edward Shills, „tocmai din împartasirea unor norme comune ce tind sa anuleze deosebirile de clasa [si care] si-a transferat în tesatura culturii de masa o parte din valorile sale"[182]. Se confirma, astfel, si empiric, pentru societatea româneasca actuala, ceea ce multi teoreticieni au observat: „dincolo de specificitatea lumii rurale, industriale sau a mediului studentesc, se constata ca aceste medii au multe preocupari si valori comune. Formatii de muzica usoara din diverse zone ale lumii - de pilda - sunt ascultate si apreciate nu într-o maniera segregationista, ci într-un elan comun de participare la un fel de „creuzet" socio-cultural"[183]. Sau, altfel spus, „în cultura contemporana, conventiile culturale au fost înlocuite de codurile de productie în cadrul carora referinta culturala emana din spatiul produs de filme si televiziune mai degraba decât dintr-o experienta comuna a lumii fizice cotidiene"[184], sau, adaugam noi, decât dintr-o experienta comuna a „culturii generale" de elita.

Pe de alta parte, în privinta altor factori definitorii pentru capitalul socio-cultural al familiilor, cum sunt nivelul ocupational al parintilor (tip 6), "decenta de trai"(tip 8), dotarea culturala minima (tip 9), precum si nivelul de studii al parintelui care a completat chestionarul, exista corelatii foarte puternice între acestia si raspunsurile date deopotriva de copii si de parinti. Pentru aceste dimensiuni s-ar putea presupune, la prima vedere, ca ar functiona înca, într-o anumita masura, "legile" determinismului si reproductiei socio-culturale prin familie, precum si existenta unui ethos si a unui habitus *de clasa* (cf. P. Bourdieu si J.- Cl. Passeron)[185] care se transmite intergenerational. În realitate, avem de-a face mai degraba cu un paradox, cu o „victorie à la Pyrrhus" a teoriei lui Bourdieu, în sensul ca determinarea socio-culturala pare sa existe, dar continutul ei sa fie în mare masura alogen în raport cu familia. Cu alte cuvinte, un anume habitus, anumite dispozitii profunde par a se transmite, dar ethosul pedagogic, „structura *de suprafata*" care se intentiona a fi inculcata, este „bruiata", „subminata" de alte surse concurente. Acest paradox se poate „dezlega" însa destul de usor, daca luam în considerare faptul ca familiile cu un statut socio-economico-cultural superior dispun de o deschidere mai mare în raport cu exteriorul, precum si de resurse mai importante care favorizeaza accesul/contactele copiilor cu alte medii de influenta, în consecinta, „liberalismul" parintilor (care este „structura profunda" care se reproduce) are ca revers ineficacitatea transmiterii valorilor dorite de ei. (Aceasta este doar o exemplificare printre altele a „fisurilor" teoriei filosofului

---

[179] Bunescu, Gheorghe, Negreanu, Elisabeta (coord.), *Educatia informala ti mass-media*, Ed. Cartea Universitara, Bucuresti, 2005, p. 65.
[180] Apud Idem, p.13.
[181] Ibidem.
[182] Ibidem.
[183] Druta, Florin, *Psihosociologia familiei*, Editura Didactica si Pedagogica, R.A., Bucuresti, 1998, p.186.
[184] Constantinescu, Mihaela, *Post / postmodernismul: cultura divertismentului"*, Editura Univers Enciclopedic, Bucuresti, 2001, p. 14.
[185] Apud Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. 1, Ed. Polirom, Iasi, 1997, p. 62-63.

francez neo-marxist, care impun nu o abandonare completa, dar o serioasa revizuire a ei.). Lansam ipoteza ca acest gen de familii sunt în mare masura cele incluse de Kellerhals si Montandon în categoriile „tip tovarasie" (*„compagnonnage")* - care sunt simultan deschise înspre exterior, dar si orientate spre coeziunea interna – si „tip asociatie" (orientate exogen si valorizând în grad înalt autonomia si specificitatea membrilor familiei). În mod evident, familiile de tip „bastion" si „paralel" (ultimele mai putin aparente în cercetarea noastra) sunt mai conservatoare - nici nu sustin explicit, nici nu favorizeaza tacit integrarea copiilor în alte subculturi sociale concurente[186].

QE 26/ QP 25: Ce doresti cel mai mult pentru tine, în viitor?

Nr.	Variante de raspuns	Elevi	Parinti	Coincid
A1	Sa te realizezi profesional.	**35,6%**	**72,4%**	78,5%
A2	Sa câstigi multi bani.	**18,5%**	**7,0%**	7,1%
A3	Sa-ti întemeiezi o familie.	**20,6%**	**10,8%**	9,2%
A4	Sa pleci din tara.	**10,8%**	**4,0%**	3,2%
A5	Sa devii o vedeta.	**8,9%**	**1,5%**	2,0%
	TOTAL			**100%**

Pentru a analiza datele privind optiunile pentru viitor ale copiilor si parintilor în functie de variabilele luate în considerare în cercetare vezi si Anexa nr. 31.

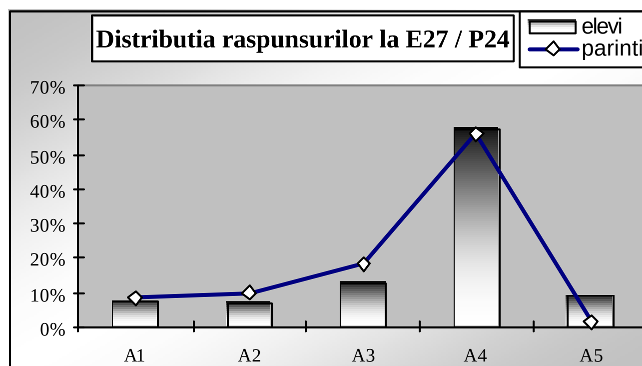
Intentia de continuare a educatiei scolare, ***dimensiunea aspiratiilor în ce priveste nivelul de studii*** dau si ele masura consistentei proiectului profesional al elevilor, respectiv a standardelor de expectatii si, implicit - putem deduce - de investitii ale parintilor în formarea copiilor lor. Faptul ca procentele cele mai ridicate – si, practic, egale – sunt acordate deopotriva de copii si de parinti *dorintei absolvirii unei facultati* este deosebit de semnificativ. Aceasta arata *un nivel ridicat de aspiratii si un grad înalt de constientizare si de valorizare a competentelor furnizate de educatia scolara si a functiei integratoare a acesteia*. Scoala, în calitatea ei de forma de pregatire optima pentru insertia socio-profesionala (scopul central urmarit de marea majoritate, chiar daca în proportii foarte diferite, dupa cum am aratat anterior) este formal valorizata de catre ambele "parti". Coincidenta în proportie de 80% din total a raspunsurilor elevilor cu cele ale propriilor parinti pentru aceasta optiune (A4) este, si ea, elocventa pentru a demonstra concordanta si aproape unanimitatea de vederi în aceasta directie. Acest rezultat denota nu atât aproprierea, prin medierea familiei, a valorilor caracteristice culturii scolare – mai accentuat „elitiste", pentru ca apartin umanismului modern (fata de care parintii sunt mult mai atasati si conformisti, cel putin la nivel formal, declarativ, iar elevii mult mai detasati) – si nici neaparat recunoasterea scolii ca instanta *formativa* de prim rang a personalitatii umane, cât arata orientarea *pragmatica* deopotriva a parintilor si a copiilor catre acele forme consacrate, social legitime de asigurare a succesului si a ascensiunii sociale.

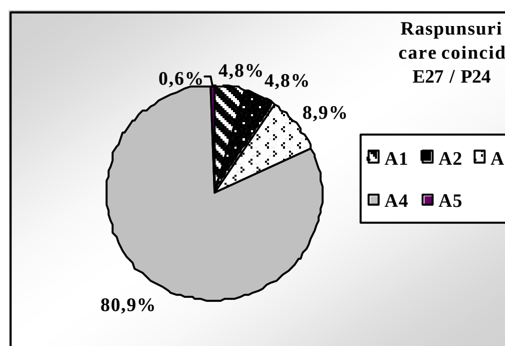
Cele spuse anterior relativ la reproducerea socio-culturala a habitusului *de clasa* se confirma, s-ar parea, în raport cu institutia scolara, de data aceasta inclusiv în privinta factorului „mediu de rezidenta". Aceasta înseamna ca exista o corelatie puternica, atât la parinti, cât si la elevi între mai toate variabilele care tin de statutul socio-cultural si profesional (aici am exemplificat numai cu mediul si cu studiile parintilor, celelalte putând fi consultate în anexe) si diferentele în nazuintele de formare si în orientarile catre reusita scolara. Se poate vorbi asadar aici de ceea ce americanul Rosen definea înca din 1955 ca fiind *„sindromul de reusita*" ("achievement syndrome")[187] pentru familiile apartinând „claselor superioare", care promoveaza *reusita scolara ca mijloc de ascensiune sociala* si, respectiv, despre un „sindrom al esecului" transmis copiilor apartinând claselor „populare".

[186] Cf. Idem, p. 66-67.
[187] *Apud* idem, p. 63.

QE 27/QP 24. Ce nivel de studii doresti sa atingi?

		Elevi	Parinti	Coincid
A1	Sa termini învatamântul obligatoriu de 10 clase.	**7,3%**	**8,5%**	**2,7%**
A2	Sa termini o scoala de arte si meserii.	**6,9%**	**10,1%**	**2,7%**
A3	Sa termini liceul (12 clase).	**12,8%**	**18,4%**	**5,1%**
A4	Sa termini facultatea.	**57,2%**	**55,6%**	**80,9%**
A5	Sa nu termini învatamântul obligatoriu si sa mergi sa muncesti.	**1,9%**	**0,7%**	**0,3%**
	TOTAL			**100%**

QE 27		A1	A2	A3	A4	A5	Hi-patrat
Mediu	Rural	12,1%	10,2%	15,4%	41,3%	3,2%	**168,14**
	Urban	3,4%	4,1%	10,7%	70,3%	0,7%	p=99,9%
QP 24		A1	A2	A3	A4	A5	**285,46** p=99,9%
Mediu	Rural	14,7%	16,2%	21,2%	35,4%	1,2%	
	Urban	3,5%	5,0%	16,1%	72,3%	0,3%	

E27		A1	A2	A3	A4	A5	Hi-patrat
Studii	Primare	9,5%	15,9%	7,9%	11,1%	15,9%	
	gimnaziale	13,5%	8,8%	21,5%	34,6%	3,5%	**355,3** p=99,9%
	sc.profesionala	8,8%	10,3%	12,2%	54,3%	1,2%	
	liceu	2,7%	3,1%	13,1%	70,1%	0,3%	
	universitare	0,0%	1,2%	2,5%	93,2%	0,0%	
P24 Studii	primare	17,5%	20,6%	17,5%	7,9%	12,7%	
	gimnaziale	23,1%	13,8%	28,5%	25,4%	0,8%	**585** p=99,9%
	sc.profesionala	9,0%	14,7%	25,2%	46,9%	0,0%	
	liceu	1,7%	4,1%	14,5%	77,8%	0,0%	
	universitare	0,0%	0,0%	3,1%	96,3%	0,0%	

Orientarile axiologice generale ale elevilor si parintilor au fost chestionate prin itemul urmator, care cuprinde o lista de valori ce au fost apoi grupate în cele patru categorii analitice, situate pe axa valorica instrumental – expresiv, propuse de cercetatorii elvetieni Kellerhals si Montandon (1991)[188]: **autoreglarea** – care înglobeaza valorile independentei, încrederii în sine, spiritului critic si spiritului de initiativa -, **acomodarea** – exprimata prin cinste, bune maniere, supunere, harnicie si simtul datoriei -, **cooperarea** – incluzând responsabilitatea, îngaduinta, sinceritatea, atasamentul pentru familie, întrajutorarea - si **sensibilitatea** – „operationalizata” prin indicatori axiologici, precum credinta religioasa, creativitatea si simtul frumosului.

---

[188] *Apud* Idem, p. 66 s.urm.

Cele mai multe raspunsuri coincidente, tinzând spre 100%, s-au dat, în cadrul perechii parinte – copil, **pentru valorile subsumate acomodarii**, pe prima pozitie a „coincidentelor” situându-se, oarecum surprinzator, cu aproape 92 de procente, *bunele maniere*, valorizate în cel mai înalt grad de catre parinti (81%). **Urmeaza valorile care tin de cooperare** *(*dintre care se detaseaza, pentru aproape trei sferturi dintre elevi, *sinceritatea*, o valoare însa ignorata de parinti*)* si, la mai mare distanta, sensibilitatea si autoreglarea.

		Elevi	Parinti	Coincid
1	**Autoreglare**	**49,4%**	**51,5%**	**29,2%**
2	**Acomodare**	**98,8%**	**98,7%**	**97,6%**
3	**Cooperare**	**83,5%**	**72,5%**	**62,4%**
4	**Sensibilitate**	**60,9%**	**50,1%**	**34,2%**
	Total	**100%**	**100%**	

Desi imaginea *de ansamblu* ne arata o aparenta identitate de valori între parinti si copii pentru acomodare si cooperare, aceasta poate fi înselatoare, pentru ca din analiza pe valorile nominale observam ca, în cadrul aceleiasi categorii, *cu exceptia „bunelor maniere”*, practic *nu exista aproape deloc în cadrul familiei o împartasire a exact acelorasi valori* între generatii. Daca pentru tineri sunt importante sinceritatea, cinstea, credinta, atasamentul pentru familie (!), responsabilitatea, pentru parinti acestea nu intra decât în rare cazuri pe lista primelor cinci valori. În schimb, valoarea solidaritatii este, poate paradoxal, mult mai prezenta în raspunsurile parintilor (38,9%) decât în cele ale copiilor lor (numai 11 procente). Ceea ce ne face sa ne întrebam daca procesul de transmitere axiologica inter-generationala, are loc sau nu cu adevarat. Raspunsul poate fi cel sugerat de Elisabeta Stanciulescu: „Parintii de astazi *transmit*, dar o fac în formele particulare impuse de interactiunile lor cu agenti educativi, individuali si colectivi, numerosi si variati. *Strategiile educative familiale nu sunt decât rareori coerente*: diferitii *significant others* - membri ai familiei pot transmite continuturi diferite, apelând la stiluri educative diferite. Membrii familiei pot media <<mesaje>> (modele) diferite fie pentru ca sunt purtatori ai unor modele diferite (aduc copilul în contact cu grupurile sociale ai caror reprezentanti sunt), fie pentru ca interpreteaza diferit aceeasi realitate, fie pentru ca, în contexte sociale foarte mobile, ezita ei însisi între diferite modele”[189].
Oricum, ceea ce este clar este orientarea preponderenta si concordanta a familiilor românesti spre un ethos cu tenta sociala, comunitara, corespunzatoare unei culturi majoritare „de supravietuire”, de „acomodare” si „cooperare”, iar ceea ce este putin surprinzator este procentul de numai jumatate dintre repondentii din ambele categorii (dintre care, la rândul lor, doar 29% si coincid) care au optat si pentru valori mai pregnant individualiste, care tin de autoreglare.

La fel ca si în cazul proiectului existential, valorile elevilor nu sunt în mod semnificativ influentate de mediul în care traiesc (urban sau rural), dar nici de caracteristicile socio-profesionale ale familiei din care provin. Acest fapt denota doua lucruri:

1. faptul ca “posesia capitalurilor nu este suficienta pentru ca un proces de transmitere sa aiba loc”[190];
2. emergenta clara a unei *culturi juvenile, într-un fel trans-sociale, independenta de mediul de rezidenta si de capitalul socio-cultural al parintilor*.

Pentru parinti, dimpotriva, optiunile axiologice sunt puternic corelate cu aceste variabile macrostructurale. Putem deduce de aici, asa cum am mai spus, ca *tinerii îsi construiesc un ethos propriu, în afara spatiului familial*, în cadre informale, dar care constituie un univers comun, omogen, la nivel intra-generational. Daca totusi valorile infuzate pe aceasta cale nu tin totusi foarte mult (desi mai mult decât la parinti!) de domeniul autonomiei personale, al individualismului, înseamna ca si aceasta cultura (sau culturi) juvenile promoveaza un spirit gregar, colectivist, orientat pe plierea pe norme si conventii, (desigur, de regula, altele decât cele vizate de parinti). Este vorba în primul rând, credem noi, de efectul de „agregare” produs de societatea „de consum” uniformizanta. „Tinerii se gasesc si se regasesc nu doar pentru a adera la acelasi Dumnezeu, ci într-

[189] Idem, p. 212.
[190] Idem, p. 208.

un fel de comunicare universala care depaseste cu mult cadrul unei tari si, pentru prima data în istoria umanitatii, ei se întâlnesc la nivelul arhetipurilor ancestrale care limiteaza [N.B.!] limbajul lor într-o maniera spectaculoasa. Societatea de astazi este incontestabil si o <<societate de consum>>. Indiferent ca este vorba de îmbracaminte, de sport sau de petrecerea timpului liber, adultii s-au priceput sa utilizeze aceasta piata dinamica, iar publicitatea stie cum sa faca apel la imaginatia baietilor si a fetelor pentru a vinde produse ce nu sunt utilizate si utilizabile de catre <<batrâni>>. Într-un cuvânt, <<carta tinerilor>>> este importanta si este calauzita sa se sacrifice *modei*"[191].

Concluziile studiilor lui Kellerhals si Montandon, care pun în evidenta, pe ansamblu, o *concordanta* a opiniilor adolescentilor cu cele ale parintilor cu privire la *primatul valorilor instrumentale*, concomitenta însa cu existenta unui *hiatus între acestia preponderent în ceea ce priveste valorile de tip expresiv*[192] (mult mai „prizate" de catre (pre-)adolescenti, care sunt mai impregnati afectiv si care îsi mentin o doza de idealism) se regasesc si în rezultatele cercetarii noastre. Cum s-ar putea explica acest hiatus? "Absenta concordantei poate indica, de asemenea, faptul ca adolescentii nu preiau pur si simplu valorile si atitudinile celorlalti semnificativi, ci procedeaza la o selectie si la o reinterpretare personale"[193].

E-29/ P28. Alege <u>cinci</u> dintre calitatile pe care le apreciezi în mod deosebit:

1. Cinste
2. Bune maniere
3. Supunere
4. Credinta religioasa
5. Harnicie
6. Îngaduinta fata de altii
7. Responsabilitate
8. Independenta
9. Creativitate
10. Încredere în sine
11. Atasament fata de familie
12. Sinceritate
13. Întrajutorare/solidaritate
14. Simtul datoriei
15. Spirit critic
16. Spirit de initiativa
17. Simtul frumosului

Valori	Elevi	Parinti	Coincid
Cinste	58,8%	0,0%?	0,0%
Bune maniere	50,6%	81,0%	91,9%
Supunere	7,0%	10,3%	0,6%
Credinta religioasa	55,5%	1,8%	2,7%
Harnicie	40,5%	3,2%	3,0%
Îngaduinta fata de altii	16,9%	1,5%	0,3%
Responsabilitate	52,4%	0,8%	0,8%
Independenta	15,8%	3,1%	0,6%
Creativitate	10,7%	1,5%	0,0%
Încredere în sine	36,7%	0,9%	0,0%
Atasament fata de familie	28,0%	2,7%	0,0%
Sinceritate	71,5%	6,5%	0,0%
Întrajutorare/solidaritate	11,0%	38,9%	0,0%
Simtul datoriei	13,6%	8,5%	0,0%
Spirit critic	1,0%	11,3%	0,0%
Spirit de initiativa	5,2%	0,6%	0,0%
Simtul frumosului	18,3%	4,5%	0,0%
			100%

[191] Druta, Florin, *Psihosociologia familiei*, Editura Didactica si Pedagogica, R.A., Bucuresti, 1998, p. 186.
[192] cf. Stanciulescu, Elisabeta, *Sociologia educatiei familiale*, vol. 1, Ed. Polirom, Iasi, 1997, p. 68.
[193] Ibidem.

Distributia raspunsurilor elevilor si parintilor:

E29		Autoreglare	Acomodare	Cooperare	Sensibilitate	Hi-patrat
Mediu	rural	47,1%	99,1%	82,5%	64,6%	**4,96**
	urban	51,3%	98,6%	84,4%	57,8%	NS
Studii	primar	68,3%	138,1%	115,9%	87,3%	**4,30**
	gimnaziu	53,8%	113,5%	92,3%	70,8%	NS
	profes	50,6%	103,9%	86,1%	62,3%	
	liceu	54,3%	104,3%	90,4%	65,5%	
	universitar	61,1%	100,6%	88,3%	58,6%	

P28		1	2	3	4	
Mediu	rural	40,2%	99,1%	72,8%	60,9%	**67,94**
	urban	60,8%	98,3%	72,2%	41,3%	p=99,9%
Studii	primar	39,7%	139,7%	119,0%	79,4%	**83,57**
	gimnaziu	39,2%	113,1%	89,2%	76,2%	p=99,9%
	profes	50,6%	103,9%	77,0%	52,1%	
	liceu	65,4%	104,4%	74,1%	45,1%	
	universitar	75,9%	104,3%	67,9%	43,8%	

În ciuda nenumaratelor probleme privitoare la educatia copiilor, care au reiesit, direct sau indirect, din raspunsurile la alti itemi, raspunsurile cvasi-unanime la întrebarea care viza gradul de multumire a parintilor pentru educatia facuta fiilor sau fiicelor lor este, în mod poate deconcertant, situat în partea superioara a scalei "multumit-nemultumit". Sunt raspunsuri care ne determina sa presupunem o imagine de sine supraevaluata a modului de performare a rolului de parinte, reprezentare destul de mult distantata de realitate. Mai grave sunt implicatiile educationale ale însesi acestei atitudini oarecum auto-suficiente, care favorizeaza o "plafonare" a expectatiilor si, implicit, un risc de reducere a investitiilor personale în formarea copiilor. Aceasta atitudine pare sa fie un adevarat "habitus" care se imprima aproape universal si progeniturilor, constituind un handicap în constituirea unei personalitati a tânarului orientata spre auto-educatie.

Exista, desigur, si nuante: elevii îsi reprezinta într-o masura putin mai ridicata gradul înalt de multumire a parintilor (aproape jumatate dintre ei, fata de 42,7% dintre parinti), iar parintii au optat în mai mare masura (46,8 procente *versus 42,8)* pe varianta "relativa" a satisfactiei. La fel, în partea inferioara a scalei, numarul parintilor care se declara mai mult sau mai putin nemultumiti este ceva mai mare decât cel al copiilor care cred acest lucru despre atitudinea parintilor lor. Din aceasta decurge o reprezentare usor supraestimata din partea elevilor asupra manierei în care comportamentul si rezultatele lor se ridica la nivelul expectatiilor parintilor. Este explicabila aceasta diferenta, daca o privim prin prisma nevoii pre-adolescentului de a-si construi, prin internalizare, o imagine de sine pozitiva, la vârsta la care tocmai începe construirea pe cont propriu, constienta, a eului personal. Ceea ce totusi îngrijoreaza este nivelul redus de exigente si de expectatii din partea parintilor, nivel care risca sa-i transmita si tânarului un minimalism al standardelor auto-evaluative, o atitudine de auto-suficienta si un nivel scazut de aspiratii în ceea ce priveste propria formare.

QE 36/QP 35: Parintii sunt multumiti de educatia ta?

Nr.	Variante de raspuns	Elevi	Parinti	Coincid
1	Multumit	**49,7%**	**42,7%**	461
2	Relativ multumit	**42,8%**	**46,8%**	425
3	Relativ nemultumit	**4,7%**	**6,0%**	23
4	Nemultumit	**2,7%**	**3,1%**	14
	NonR	**0,2%**	**1,3%**	
	Total	**100,0%**	**100,0%**	**923**

8.1. Câteva concluzii

? Daca si în ce masura exista concordanta sau discordanta între opiniile elevilor si cele ale parintilor, daca si în ce masura exista transmitere intergenerationala de valori si de norme, daca se poate vorbi sau nu de o "prapastie între generatii" sunt întrebari la care raspunsurile nu sunt univoce si definitive.

? Relatia parinti-copii este dificil de circumscris unei tendinte sau unui model atotexplicativ. Mai curând trebuie privita realitatea relatiilor între generatii ca un tablou dinamic, supus unor neîncetate mutatii si trecând prin avataruri dificil de surprins în cadre teoretice precise.

? "Peisajul" familiilor românesti contine, dupa distinctiile conceptuale ale lui Margaret Mead[194] atât elemente de *cultura post-figurativa* (transmitere dinspre generatiile vechi spre cele noi pentru conservarea unor valori, modele, continuturi care sunt considerate demne de a exista si în viitor), de cultura *cofigurativa* (orientata catre prezent, în care modelul de socializare îl constituie egalii, în acest context vorbindu-se de *cultura tinerilor* ("*teen-agers culture*") ca de o cultura a schimbarii si a tensiunii continue), cât si de *cultura pre-figurativa* (centrata pe copii si orientata spre viitor, "caracterizata de un nou tip de raporturi între generatii, în care deosebirile sunt atât de mari, încât se poate vorbi de o prapastie culturala – *the generation gap* – fara termen de comparatie în istorie"[195]). Si în urma cercetarii noastre se poate desprinde ideea *coexistentei în societatea noastra a unor raporturi intergenerationale guvernate de principii variate.*

? Este de remarcat totusi, ca urmare a "accelerarii istoriei", a vitezei nemaipomenite a transformarilor tehnologice si civilizationale curente, tendinta în crestere de conturare a unei culturi juvenile cu un profil accentuat, care se afirma ca o identitate tot mai mult validata ca legitima, dar si tendinta de inversare a rolurilor de transmisie (o data cu accesul tinerei generatii la o alta "cultura" care provoaca o foarte rapida uzura morala a continuturilor generatiilor trecute si chiar prezente).

? Capitalurile culturale ale parintilor nu sunt date o data pentru totdeauna, ei însisi sunt obligati sa "învete" în permanenta, fie în mod informal de la copiii lor, de la alti con-generi mai instruiti, din mass-media, fie de la diverse organizatii nonformale. A fi parinte este o "meserie" care si ea se reconstruieste si se învata neîncetat. Familia contemporana trebuie analizata "nu numai ca agent al reproductiei culturale, ci si ca unul al schimbarii"[196]. Fara îndoiala, exista un anumit gen de capitaluri culturale, de "habitusuri" care manifesta închidere la schimbare si care predispun la o continua si tot mai accentuata "retardare" socio-culturala si la esec în comunicarea intergenerationala, dupa cum exista si "habitusuri" disponibile la nou, cu un comportament pro-activ, orientat spre adaptare.

? Educatia este mai mult o interactiune în retea între diversi agenti de formare decât un proces liniar de transmitere dinspre parinti spre copii, fara a exclude însa si transmiterea. În aceasta retea, copilul este din ce în ce mai mult un agent activ (chiar daca aceasta nu înseamna întotdeauna si "constient" sau "responsabil"!) în educatia proprie. El controleaza relatiile din retea prin strategii proprii, negociaza si triaza influentele, interpreteaza si restructureaza mesajele. "Continuturile culturale (valori, norme, roluri sociale) care fac obiectul proceselor educative prind contur si se remodeleaza pe parcursul acestor interactiuni (negocieri) astfel încât, în cele din urma, nu coincid cu nici un model cultural particular împartasit de vreuna dintre categoriile de actori implicati".[197]

---

[194] Cf. Idem, pp. 203-208.
[195] Idem, p. 206.
[196] Idem, p. 216.
[197] Ibidem.

9. Concluzii generale

Cercetarea a confirmat ipoteza privind masura si modalitatile în care se împletesc reproductia si schimbarea social-culturala, interventionismul si liberalismul în practicile/strategiile educatiei familiale. Potrivit acestei ipoteze, în perioada de tranzitie a societatii, **strategiile educatiei familiale nu sunt clar conturate** fata de alte perioade istorice distincte. Concluziile prezentate mai jos vor încerca sa releve argumente în acest sens si totodata sa accentueze tendintele actuale ale educatiei în familie.

9.1. Dominante ale practicilor educative. Coerenta, coeziune, distributie a rolurilor

? **Modul de distributie a rolurilor între parinti confirma, din punctul de vedere al dimensiunii de gen, caracteristicile unei familii preponderent traditionale**, în care **mamei** îi revin în special rolurile domestice în sens generic, prin acestea întelegând pe lânga activitatile gospodaresti **si cele ce privesc educatia copilului** (luarea deciziilor referitor la educatia copilului, participarea la sedintele cu parintii, controlul sau ajutorul în efectuarea temelor pentru acasa s.a.), precum si „purtatorul” dimensiunii expresiv-emotionale a rolului de parinte (confident, sprijin afectiv). Mama apare ca principal suport si factor de referinta în comunicarea copiilor în familie.

? Singurul aspect care confirma ideea unui „**declin al paternitatii**”, specific familiilor moderne, este faptul ca **inclusiv autoritatea de control si cea de decizie apartin, în general, tot mamei**. Aceasta pe lânga înscrierea tatalui în portretul traditionalist al unei angajari limitate în raporturile expresiv/emotionale cu copilul. Din aceasta carenta de implicare paterna deriva si faptul ca aspiratia copiilor de a primi mai multa atentie, afectivitate, întelegere se orienteaza cu prioritate spre tata.

? Nu se poate vorbi în nici una dintre situatiile investigate (cele 10 tipuri de familii construite din structurarea factorilor de influenta) de o rasturnare a rolurilor între mama si tata în nici unul dintre domeniile de actiune investigate, ceea ce indica **o puternica reproductie sociala a rolurilor traditionale ale mamei si tatalui, indiferent de tipul de familie**. Exista, însa si o tendinta de afirmare (declarare) a unui nou statut al femeii, cel al femeii de cariera, dincolo de cel de mama si sotie, precum si dorinta de confirmare a posibilitatii de transfer catre tata a unora dintre rolurile de îngrijire a copilului.

? Înrautatirea conditiilor socio-culturale conduce la **supraîncarcarea mamei cu sarcini privind educatia copilului.**

? Daca din perspectiva traditionala a familiei valoarea centrala este autoritatea, iar din perspectiva moderna valoarea centrala este **cooperarea**, din datele obtinute în urma desfasurarii anchetei se poate spune ca exista o vizibila tendinta de adoptare a unor **decizii în comun sau de solidaritate** în exercitarea anumitor roluri între mama si tata (precum aplicarea sanctiunilor negative sau pozitive). Atât elevii, cât si mai ales, parintii afirma ca **la luarea hotarârilor în problemele care îl privesc pe copil, participa si acesta**. Totusi, sunt mai putine cazurile în care *ambii* parinti pedepsesc frecvent copilul decât cele în care doar un parinte îsi asuma constant aceasta sarcina. Dar parintii opteaza mai des pentru imaginea sinergiei parentale **în cazul recompenselor**.

? La vârsta preadolescentei, elevul arata ca îsi asuma responsabilitatea faptelor sale în masura în care participa la deciziile privind problemele lui si la activitatile gospodaresti domestice. Asemenea tendinte - privind asumarea în aceeasi masura a autonomiei si a responsabilitatii

elevului preadolescent - par sa indice **confirmarea ipotezei potrivit careia copilul este (si) agent al propriei dezvoltari psihosociale**. Totusi nu exista o practica a stabilirii si recunoasterii sarcinilor pe care copiii le au de îndeplinit ca membri ai familiei.

? Cu toate ca s*tilul „autoritativ”* (care acorda copiilor suport maxim, dar îi si controleaza conform unor exigente ridicate) este intuitiv asteptat de catre copii, parintii oscileaza si, în functie de împrejurari, înclina mai mult spre **stilul permisiv** sau spre **stilul autoritar**. Au aparut raspunsuri care dovedesc ca se practica **„stilul” neglijarii** copiilor, mai ales în familiile în care parintii au un nivel scazut de instructie. Comportamentul în familie al copiilor este privit dintr-o perspectiva mai *autoritara* când se refera la consecinte care pot sa apara în plan social (prin scoala) si dintr-o perspectiva preeminent *permisiva* când consecintele sunt mai mult în planul relatiilor de familie.

? Sanctiunea cea mai frecventa consta în **certarea** minorului; însa faptul ca sanctiunea cea mai uzuala este *cearta* nu spune în sine nimic despre *efectul* pe care l-ar avea cea mai la îndemâna ”unealta” a familiei de reprobare a greselilor copilului.

? **Din cercetare rezulta o tendinta a parintilor de a sanctiona faptele copilului mai ales în raport cu reusita scolara** (rezultate scolare slabe, absente de la scoala) si de a neglija într-o anumita masura atitudinile socio-morale si chiar comportamentele deviante în raport cu normele sociale.

? În ierarhia persoanelor care sanctioneaza si recompenseaza, **bunicii** (sau alte rude) ocupa, de regula, un loc modest. În planul pedepselor, prezenta lor se face simtita cât de cât când legaturile dintre parinti slabesc sau se rup, controlul parental prezinta mari carente, iar statutul ocupational, statusul socio-economic al parintilor nu au un nivel prea ridicat. Interventia lor are, totusi, un caracter de paliativ, câta vreme ei nu mai transmit, decât arareori, o cultura educationala transgenerationala. Membrii familiei extinse îi apreciaza mai cu seama în calitate de persoane care recompenseaza.

? **Comunicarea dintre parinti si copii pe teme legate de viata lor cotidiana** (activitate scolara, activitati cu prietenii), **dar si pe teme de mare interes pentru aceasta etapa de vârsta** (viitorul copilului, prietenia, dragostea, sexualitatea) **este, în mare masura, deficitara**.

9.2. Factori de risc socio-educational în familie

? Principala problema a familiilor românesti, generatoare de conflicte si disfunctionalitati, o constituie **precaritatea financiara si economica.**

? Desi ierarhia motivelor de **conflictualitate familiala** si a celor care determina neîntelegeri între parinti si copii sunt asemanatoare la toate tipurile de probleme pentru mediul rural si urban, totusi s-au înregistrat ponderi mai mari în mediul **rural**, unde atât saracia, cât si promiscuitatea morala, exprimata prin rata comportamentelor deviante în rândul parintilor si al preadolescentilor, sunt mai accentuate.

? **Se constata o legatura constanta între mediul rural, precaritatea economica, nivelul redus de educatie a parintilor, interesul cultural redus al familiei, numarul mare de copii, precum si între unele deficiente functionale ale familiei date de structura ei** (familie reorganizata, concubinaj), pe de o parte, si **gradul sporit de conflictualitate**, pe de alta parte. Este vorba de medii defavorizate socio-economic sau/si cultural-educational, în care parintii se confrunta cu dificultati mai mari, reprezentate de **saracie** si de nevoia de a asigura veniturile necesare traiului zilnic. Se declanseaza astfel o adevarata reactie în lant: insuficienta studiilor antreneaza o accentuare a saraciei, care, la rândul ei, sporeste stresul acestor parinti; deoarece

nivelul lor cultural si educational nu le permite o solutionare a acestor probleme reale, are loc o acumulare de tensiuni care izbucneste conflictual. Adesea, acest tip de comportamente constituie forme de reactie la stres învatate în familiile de origine.

? Principalele probleme ale familiei, care provoaca tensiune relationala si confruntare între membrii grupului sunt, pentru parinti: **problemele socio-economice** (mai ales cele de ordin financiar – „lipsa banilor”) si cele referitoare la **activitatea scolara a copilului,** urmate de nemultumirea parintilor în ceea ce priveste **anturajul de prieteni al copilului**.

? Copiii sunt „**martorii” confruntarilor dintre parinti generate de lipsa banilor**; tensiunea anxioasa a adultilor care se straduiesc sa asigure familiei mijloacele financiare necesare traiului zilnic se rasfrânge asupra lor. Nu numai ca ei nu sunt (si nu pot fi) protejati ci, mai mult, sunt angajati de parinti în **discutiile legate de problemele financiare ale familiei**

? Copiii situeaza pe primul loc, cu un procent mult mai mare fata de toate celelalte motive de conflict, **propria lor activitate scolara**.

? Parintii resimt mai puternic conflictele dintre ei decât pe acelea dintre ei si copiii lor – altfel spus, **nu atât copilul creeaza probleme în familie, cât relatiile tensionate dintre membrii grupului familial.**

? **În familiile numeroase**, cu trei sau mai multi copii, **dar si în cele monoparentale** avem de-a face cu **o slabire a controlului parental**, atât în ceea ce priveste comportamentul cotidian al acestora, cât si în raport cu activitatea lor scolara si cu grupul de prieteni.

? **În familiile reorganizate**, care presupun existenta într-un moment anterior a unui eveniment traumatic (divortul sau decesul unuia dintre parinti) se înregistreaza, de asemenea, procente mari de raspunsuri care afirma **probleme cu copilul, în planul activitatii scolare, dar si în cel al deviantelor comportamentale.**

? Un segment important din populatia de copii acuza **comportamente parentale deviante** (11,6%). În acest caz avem de-a face cu *familii puternic disfunctionale*, caracterizate de conflictualitate severa (care poate merge pâna la violenta fizica). În mediile paupere, cu nivel de instructie scazuta, defavorizate socio-cultural, asemenea comportamente tin mai degraba de normalitate în mentalitatea comunitatii. Tot atâtia preadolescenti recunosc **deviante ale propriei conduite**; este vorba de dezvoltarea unor reactii dezadaptative fixate comportamental, cu marca asociala (consum de alcool; absenta sau fuga de acasa), sau net antisociala, infractionala (furt; consum de droguri); aceste conduite ale preadolescentului, conditionate pluricauzal, constituie fie un indicator al relationarii conflictuale si al dezbinarii dintre parinti, fie un simptom al slabirii controlului parental, slabire determinata de indiferenta, de neatentie si lipsa de supraveghere; în ambele situatii (comportamente parentale deviante sau tulburari de comportament ale copilului), se constata fenomene de neglijare, care impun o serie de interventii – educative, de sprijin psihologic, sau de asistenta sociala – adecvate fiecarui caz în parte.

9.3. Familia ca instanta educativa – roluri, relatii, raspundere si impact în “reteaua” de influente educationale specifica societatii contemporane

? Se constata, pe ansamblu, cu anumite exceptii, **o destul de slaba capacitate de transmitere intergenerationala a valorilor si modelelor culturale.**

? Explicatia principala rezida mai ales în **slabirea rolului educativ al familiei**, corelata cu mutatiile produse în societate, mai întâi prin formalizarea si specializarea functionala a educatiei la nivelul sistemului social provocate de *modernitate* (care a „inventat" si a acordat preeminenta organizatiei scolare), iar apoi, în directie opusa, ca urmare a „spargerii" coerentei „sistemice" sociale si a oricarui „monopol" educational (fie el al familiei, ca în societatea traditionala, fie al scolii, ca în cea moderna) în postmodernitate, epoca prin excelenta a comunicarii de masa si a exploziei de agenti apartinând spatiului social *informal*, încarcati de putere simbolica si dispunând de un potential educogen *implicit, difuz,* dar extrem de „percutanti" cu deosebire pentru generatia tânara. Grupul de similitudine sau de egali, dar mai ales mass-media, inclusiv mediile electronice noi (Internet, „video-games", etc.) ocupa spatii simbolice importante în viata tinerei generatii. **Familia actuala îsi „joaca" rolul educativ într-o *retea* vasta si adesea „obscura", „subterana" de influente si de modele alternative, între care „copiii pot si trebuie sa <<aleaga>> si nu întotdeauna modelul familial este <<preferat>>".**

? Valorile elevilor nu sunt în mod semnificativ influentate de mediul în care traiesc (urban sau rural) si nici de caracteristicile socio-profesionale ale familiei din care provin. Acest fapt denota doua lucruri:

- faptul ca **posesia capitalurilor socio-culturale de catre parinti nu este suficienta** pentru ca procesul de transmitere educationala dinspre parinti spre copii sa aiba realmente loc;
- emergenta clara a unei ***culturi juvenile*, într-un fel trans-sociale, independenta de mediul de rezidenta si de capitalul socio-cultural al parintilor**.

Putem deduce de aici, ca **tinerii îsi construiesc un ethos propriu, în afara spatiului familial**, în cadre informale, dar care constituie un univers comun, omogen, la nivel intra-generational. Daca valorile infuzate pe aceasta cale nu tin totusi foarte mult (desi mai mult decât la parinti!) de domeniul autonomiei personale, al individualismului, înseamna ca **si aceasta cultura (sau culturi) juvenile promoveaza un spirit gregar, colectivist, orientat pe plierea pe norme si conventii, (desigur, de regula, altele decât cele vizate de parinti).** Este vorba, în primul rând, de efectul de „agregare" produs de societatea „de consum" uniformizanta.

? Un **clivaj în comunicarea parinti–copii** rezulta si din faptul ca se recunoaste ca se discuta foarte rar în familie despre problemele care îi intereseaza major pe preadolescenti: sexualitate, dragoste si prietenie.

? Cercetarea releva **o tendinta de asumare *la nivel principial* de catre familie a celei mai mari raspunderi în educatia copilului.** Scoala apare pe rangul doi, biserica si comunitatea pe ultimele ranguri în raspunsurile subiectilor privind responsabilitatea institutiilor, factorilor în educatia copilului.

? **Parintii considera grupul de prieteni drept principalul factor de influenta negativa** asupra copilului, iar familia abia ca al treilea factor de influenta negativa. **Elevii, în schimb, îsi asuma, în primul rând, "cea mai mare responsabilitate" pentru propriile greseli, considerând însa familia** - înaintea grupului de prieteni **- ca factorul cu "cea mai mare responsabilitate" pentru greselile sale**. Opiniile diferite ale parintilor si copiilor privind responsabilitatea factorilor de influenta (negativa) asupra copilului, ar putea fi si expresia unui *conflict între generatii.* Faptul ca si parintii si elevii apreciaza ca **scoala nu se situeaza printre principalii factori de influenta negativa asupra copilului**, poate constitui o premisa pentru consolidarea atributiilor educative ale scolii.

? Cunoasterea de catre parinti a prietenilor, colegilor si, mai ales, a profesorilor copilului constituie un prim moment necesar în participarea familiei la viata scolara a copilului, în constituirea unei "retele" educative. Din raspunsurile elevilor si parintilor rezulta ca **majoritatea parintilor nu cunosc bine nici prietenii, nici colegii si, mai ales, nici profesorii**

copiilor lor; o asemenea situatie implicând riscuri majore pentru reusita educatiei familiale si a educatiei scolare. Slaba implicare a parintilor în tot ceea ce depaseste cadrul vietii domestice este evidentiata de faptul ca o mare parte dintre ei declara ca **nu-i cunosc sau îi cunosc putin pe profesorii copilului**, sau pe colegii acestuia; **mai mult de jumatate cunosc numai în mica masura sau nu cunosc deloc anturajul sau de prieteni** – desi prietenii sunt incriminati de aproape doua treimi din parinti pentru influentele negative asupra copiilor lor, si desi reprezinta pentru acestia din urma, dupa mama, principalii lor confidenti în problemele intime sau în momentele de dificultate.

? Se constata **o autosuficienta, o centrare a familiei asupra problemelor interne** ce privesc functionarea ei, dar si un nivel redus de încredere si o limitata actiune asupra *factorilor externi* care influenteaza educatia copilului - cum este grupul de prieteni -, ceea ce denota si o **slaba capacitate a familiei de a exercita o putere de influenta si control asupra sferei de socializare exterioare familiei**. Aceasta trasatura reiese si din ierarhia celor la care parintii apeleaza atunci când au probleme în educatia copiilor: mai întâi la membrii familiei si, abia apoi, într-o mai mica masura, la specialisti si la persoane de încredere - în ordine: profesori, medici, prieteni, preoti.

? **Scoala ramâne institutia în care parintii continua sa aiba cea mai mare încredere pentru educatia copiilor lor.** Înalta valorizare acordata scolii de catre parinti – care se reflecta si în nivelul de aspiratie – vine în dezacord cu atitudinea lor fata de tot ceea ce priveste viata si activitatea scolara a copilului: comunicare si activitati împreuna, control si sprijin, cunoastere a grupului de colegi, raporturi interpersonale cu agentii educatiei formale – atitudine marcata, într-o masura importanta, de dezinteres, de suficienta si, în consecinta, de ineficienta în plan educativ. Se poate formula **ipoteza unei partiale demisii educative *de facto* a familiei, a unui transfer al responsabilitatii în aceasta directie catre institutia scolii**, în ciuda asumarii responsabilitatii la nivel formal.

? **Eforturile copilului pentru reusita scolara si sociala sunt influentate de nivelul de aspiratii al parintilor.** Cercetarea indica aspiratii înalte, pentru studii superioare, la peste jumatate dintre parinti si dintre elevi, precum si o preocupare relativ mai mare a parintilor decât a copiilor de a se gândi la viitorul copiilor. Acest rezultat denota nu atât apropierea prin medierea familiei a valorilor caracteristice culturii scolare – mai accentuat „elitiste”, pentru ca apartin umanismului modern (fata de care parintii sunt mult mai atasati si conformisti, cel putin la nivel formal, declarativ, iar elevii mult mai detasati) – si nici neaparat recunoasterea scolii ca instanta *formativa* de prim rang a personalitatii umane, cât arata orientarea *pragmatica* deopotriva a parintilor si a copiilor catre acele forme consacrate, social legitime de asigurare a succesului si a ascensiunii sociale.

? **Copiii proveniti din familiile care au rezidenta în mediul rural** - care au, în general, nivelul veniturilor si nivelul de trai; nivelul dotarii culturale si nivelul studiilor mai scazut - **au conditii de educatie în familie mai putin favorabile decât copiii din mediul urban**. Copiii din mediul rural **nu beneficiaza nici de sanse egale de reusita scolara**, nici de o educatie familiala echivalenta cu cea din mediul urban.

? În privinta **sprijinului pe care familia îl acorda scolii**, activitatea acesteia se concentreaza pe **participarea la sedintele cu parintii (îndeosebi a mamei), sprijin si control în efectuarea temelor de catre elevi** (în multe cazuri elevii nu sunt sprijiniti si/sau controlati, iar daca sunt, aceasta sarcina este îndeosebi realizata de mama) **si sanctionarea copilului în functie de rezultatele scolare**. Prezenta tatalui ca partener în raporturile familie cu scoala este una foarte redusa.

? **Nivelul de studii al parintilor defineste si caile prin care parintii aleg sa intre în legatura cu scoala** : parintii cu studii primare si medii opteaza mai ales pentru tipurile de relatii deja cunoscute si utilizate de mult timp (sedinte cu parintii), în timp ce la parintii cu studii universitare se remarca o mai mare nevoie de sustinere specializata si prezenta, în mai mare masura, a cailor alternative de informare si formare parentala. Toate categoriile de subiecti apreciaza programele de informare si serviciile personalizate. În privinta **sprijinului pe care scoala îl acorda familiei**, se poate afirma ca serviciile oferite de scoala sunt reduse si nu raspund în totalitate nevoilor specifice ale familiilor. În general ele se limiteaza **la sedintele si consultatiile cu parintii, activitati care au mai mult rol de informare si mai putin de sustinere si de formare**. Parteneriatul scolii cu alti agenti din comunitate ce ofera servicii de consultanta si formare în domeniul educatiei parentale este aproape inexistent.

? În privinta **educatiei viitorilor parinti,** contributia scolii se concretizeaza prin orele de dirigentie si a activitatii de orientare si consiliere, unde sunt sugerate câteva teme care trateaza pe parcursul întregii scolaritati probleme legate de familie (tipuri de familii, schimbarea rolurilor în familie, grija si sprijin în familie etc.). Temele sunt însa în pondere mica, nu acopera suficient problematica educatiei parentale. Orele sunt sustinute frecvent de cadre didactice fara o pregatire speciala în acest domeniu.

? **Interesul parintilor pentru un program de educatie parentala este direct proportional cu nivelul lor de instruire,** ceea ce vorbeste despre deschiderea catre cunoastere si interesul pentru o dezvoltare personala constienta cu atât mai mare, cu cât este mai ridicat nivelul de instruire al subiectilor.

? În ceea ce priveste educatia viitorilor parinti se constata un **interes aproape egal pentru programele de informare si pentru cele de formare.** În functie de nivelul ocupational al parintilor se constata în ca familiile în care nici unul dintre parinti nu lucreaza se manifesta un interes mai scazut pentru programele de educatie parentala decât în cele unde unul sau ambii parinti au serviciu.

? Datele confirma o conflictualitate mai ridicata în familiile cu nivel socio-economic si de instruire scazut, precum si în familiile marcate de concubinaj; ele releva totodata interesul si **nevoia subiectilor de a fi sprijiniti prin programe specifice, personalizate pentru depasirea conflictelor** si a disconfortului relational, generat de acestea.

10. Recomandari privind educatia parintilor si a viitorilor parinti

10.1. Masuri de politici publice

? **Dezbaterea publica** a rolului parintilor si a rolului profesorilor, a limitelor educatiei în familie si a limitelor educatie scolare, a necesitatii unor relatii de parteneriat în stabilirea obiectivelor comune ale scolii si ale familiei, a unor relatii de cooperare în mobilizarea resurselor necesare ameliorarii educatiei; **sensibilizarea** parintilor, a profesorilor, a specialistilor (psihologi, sociologi, pedagogi), a factorilor de decizie politica privind nevoia de ameliorare a educatie familiale si a educatiei scolare, inclusiv prin colaborarea dintre familie, scoala si alte institutii educative; **mediatizarea si valorizarea mai puternica a educatiei parentale** (inclusiv cea realizata informal si nonformal - proiecte, programe de educatie parentala radio-TV etc.).
? **Întarirea sistemului legislativ si a sistemului institutional**; o lege a educatiei permanente (a adultilor), cu o sectiune privind educatia parintilor si educatia profamiliala a tinerilor si adultilor

- care sa instituie normele si structurile (institutionale, organizationale) necesare; crearea unor servicii integrate sustinute de comunitatile locale de sprijin pentru educatia familiala si educatia parintilor, inclusiv scoli ale parintilor.

? Stimularea autoritatilor locale, a organizatiilor guvernamentale si nonguvernamentale pentru **constituirea unor "retele" de "poli" socio-educativi**, la nivelul societatii si la nivelul comunitatilor locale - pe baza principiului organizatoric al educatiei permanente, cu legaturi flexibile între modalitati diferite de educatie (formala - scolara, nonformala - extrascolara, informala - prin familie, biserica, mass-media), între diferite niveluri de învatamânt/de educatie/de vârsta.

10.2. Întarirea expertizei în domeniul educatiei familiale

? **Realizarea de cercetari si studii** transversale si longitudinale, cu metode de cercetare cantitativa si calitativa, pentru determinarea nevoilor si resurselor socio-educationale reale, specifice categoriilor sociale si familiilor;

? **Elaborarea unor strategii si programe de dezvoltare socio-educationala**, în sensul adecvarii ofertei educationale si sprijinului social/asistentei sociale la nevoile reale ale familiei; cresterea, pe aceasta baza, a eficacitatii si eficientei serviciilor si programelor educationale oferite familiei (de informare, consiliere si sprijin) cu scop de preventie si interventie pentru nevoi specifice, în strânsa corelatie cu politicile sociale destinate familiilor;

? **Controlul social si evaluarea coparticipativa** (cu echipe multidisciplinare de specialisti, decidenti politici si administratori, beneficiari - parinti) a strategiilor si programelor elaborate pentru "populatii-tinta" (familii din mediul rural, familii monoparentale, familii cu nivel redus al veniturilor si al formarii profesionale etc.);

? **Dezvoltarea resurselor umane** pentru programele de educatie familiala si de educatie a parintilor prin **formarea formatorilor si atragerea de voluntari** (parinti, bunici) cu pregatire corespunzatoare;

? **Extinderea bunelor practici si experientelor pozitive** înregistrate de programele de educatie parentala derulate pâna în prezent[198].

10.3. Elaborarea unor politici educationale

Elaborarea unor politici educationale având ca finalitate promovarea educatiei profamiliale, educatiei parintilor, dezvoltarii constiintei educative parentale si responsabilizarii parintilor (a viitorilor parinti) pentru cresterea si educarea copiilor:

? **politici curriculare** - pentru educatia profamiliala (educatia viitorilor parinti) a elevilor din clasele terminale ale învatamântului obligatoriu[199];

? **politici de management si de evaluare a institutiilor educationale** - cu criterii, standarde, indicatori privind educatia profamiliala a elevilor, parteneriatul si cooperarea scoala-familie. Criterii specifice pot fi:
  - rolul consultativ si/sau decizional al reprezentantilor (asociatiilor) parintilor în consiliile de administratie scolara;
  - aplicarea si respectarea Acordului-cadru de parteneriat scoala-familie[200];
  - introducerea programului scolar prelungit (cu pregatirea temelor, activitati extracurriculare, educative, cu profesorii, cu parintii voluntari, la scoala);

---

[198] Vezi Programul *Educam asa*, derulat de Fundatia Copiii nostri cu sprijinul Reprezentantei UNICEF în România.

[199] În acest sens a fost realizat de catre Asociatia Româna pentru Educatie si Dezvoltare-Târgoviste, în parteneriat cu Institutul de Stiinte ale Educatiei, în cadrul unui proiect finantat de reprezentanta UNICEF în România în anul 2005, o propunere de curriculum pentru clasa a X-a privind *Educatia viitorilor parinti* – ca disciplina optionala.

[200] Acordul-cadru de parteneriat scoala-familie a fost elaborat prin colaborarea unor membri ai echipei de cercetare cu Ministerul Educatiei si Cercetarii si este inclus în Regulamentul de organizare si functionare a unitatilor de învatamânt preuniversitar, aprobat prin O.M. nr.4925/8.09.2005.

- proiecte de dezvoltare a scolii sau/si proiecte de dezvoltare socio-educationala locala, prin parteneriatul (în stabilirea obiectivelor) si cooperarea (în mobilizarea resurselor) între scoala, familie si alte institutii social-educative;
- comunicare de tip profesional cu parintii - consultatii cu profesionisti, specialisti; participare voluntara a parintilor la activitati scolare si extrascolare;
- activitati profesionale cu parintii - participarea parintilor la elaborarea si evaluarea unor programe/proiecte educationale ale scolii;
- retea de comunicare între parinti - întâlniri ale unor grupuri de parinti pe teme de interes comun (copii cu nevoi speciale, de exemplu).

? **politici de formare (initiala si continua) a cadrelor didactice**, cu accent pe probleme/teme de sociologia educatiei familiale si deontologia educatorului. Competenta cadrelor didactice în aceasta materie trebuie considerata ca o competenta profesionala transversala.

? **politici de parteneriat,** care sa vizeze specificarea Acordului-cadru de parteneriat între scoala si familie, prin coparticiparea parintilor ca beneficiari indirecti si a elevilor, ca beneficiari directi, la deciziile privind viata scolara a copiilor. Încurajarea parteneriatului între institutiile publice de educatie si administratie si cele ale societatii civile la nivel local, urmând principiile descentralizarii administrative si ale managementului unitatilor de învatamânt.

Reusita initiativei inovatoare din anul 2005 de introducere a unui contract scoala-familie presupune, de asemenea:

- o dezbatere publica cu cei interesati (profesori, parinti, elevi);
- masuri de întarire a sistemului legislativ si a sistemului institutional, care sa sustina aceasta initiativa (privind, de ex. asigurarea calitatii învatamântului, formarea initiala si continua a cadrelor didactice pentru relatia cu familia si educatia parintilor, încurajarea constituirii asociatiilor de parinti);
- politici sociale de sprijin a familiilor cu copii si politici educationale de stimulare a motivatiilor copiilor pentru cultura si educatie.

În acest context, se pot prevedea în contractul scoala-familie si sanctiuni, atât pozitive (stimulative, inclusiv prin premieri ale parintilor si profesorilor care se disting în relatia contractuala scoala-familie) cât si punitive (inclusiv prin amendari ale parintilor si penalizari ale profesorilor care încalca contractul scoala-familie).

ANEXE

Anexa nr. 1[201] **-** Distributia raspunsurilor privind recompensele si sanctiunile în functie de mediul de rezidenta

	E13					P16						E14					P17				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
rural	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	rural	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A2	A1	A4	A5
urban	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A1, A5	A3	A4		urban	A3	A1	A5	A2	A4	A3	A4	A2	A1	A5

	E13					P16						E15					P18				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
rural	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	rural	A3	A2	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4
urban	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A1, A5	A3	A4		urban	A3	A2	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A5	A4

	E16					P19						E17					P20				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
rural	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	rural	A1	A3	A2	A5	A4	A1	A3	A2, A5	A4	
urban	A1	A3, A5	A4	A2		A1	A3	A5	A2	A4	urban	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A4	A5

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 2 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 1 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
cu parinti naturali	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	cu parinti naturali	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
reorganizata	A2	A5	A1	A3, A4		A2	A1	A5	A3	A4	reorganizata	A1	A3	A5	A2	A4	A3	A1, A4	A2	A5	
monoparentala	A2	A5	A4	A1	A3	A2	A5	A4	A1	A3	monoparentala	A3	A1	A5	A2, A4		A5	A3	A4	A1	A2

	E13					P16						E15					P18				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
cu parinti naturali	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	cu parinti naturali	A3	A2	A1	A5	A4	A3	A2	A1	A5	A4
reorganizata	A2	A5	A1	A3, A4		A2	A1	A5	A3	A4	reorganizata	A2	A3	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A4	A5
monoparentala	A2	A5	A4	A1	A3	A2	A5	A4	A1	A3	monoparentala	A2	A4	A3	A1	A5	A2	A4	A1	A5	A3

	E16					P19						E17					P20				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
cu parinti naturali	Diferenta nesemnificativa					A1	A3	A5	A2	A4	cu parinti naturali	Diferenta nesemnificativa					Diferenta nesemnificativa				
reorganizata						A1	A3	A5	A2	A4	reorganizata										
monoparentala						A1	A3	A5	A2	A4	monoparentala										

[201] În prezentarea ierarhiei rezultatelor, am reluat tabelulu de la QE 13/QP 16 (cine pedepseste copilul?) pentru a-l privi comparativ cu QE 14/QP 17 (reactia celuilalt parinte la certarea copilului) si cu QE 15/QP 18 (cine îl rasplateste pe copil?).

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 3 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 2 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
un copil	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	un copil	A3	A1	A5	A2	A4	A3	A4	A1	A2	A5
doi copii	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	doi copii	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A1	A2	A5
trei sau mai multi copii	A2	A1	A5	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	trei sau mai multi copii	A1	A3	A2	A5	A4	A3	A2	A4	A1	A5

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
un copil	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	un copil	A3	A2	A1	A4	A5	A3	A2	A1	A5	A4
doi copii	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	doi copii	A3	A2	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A5	A4
trei sau mai multi copii	A2	A1	A5	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	trei sau mai multi copii	A2	A3	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
un copil	A1	A3	A5	A4	A2	A1	A3	A5	A2	A4	un copil	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A4	A5
doi copii	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	doi copii	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A4	A5
trei sau mai multi copii	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	trei sau mai multi copii	A1	A2, A3	A5	A4		A1	A3	A5	A2	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 4 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 3 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
familie nucleara	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	familie nucleara	Diferenta nesemnificativa					A3	A4	A2	A1	A5
familie extinsa	A2	A5	A1	A4	A3	A2	A5	A1	A4	A3	familie extinsa						A3	A4	A1	A2	A5

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
familie nucleara	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	familie nucleara	A3	A2	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4
familie extinsa	A2	A5	A1	A4	A3	A2	A5	A1	A4	A3	familie extinsa	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A5

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
familie nucleara	Diferenta nesemnificativa					A1	A3	A5	A2	A4	familie nucleara	Diferenta nesemnificativa					Diferenta nesemnificativa				
familie extinsa						A1	A3	A5	A2	A4	familie extinsa										

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 5 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 4 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ambii parinti	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	ambii parinti	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
un singur parinte	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	un singur parinte	A1	A3	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
nici unul	A2	A5	A1	A4	A3	A2	A1	A5	A4	A3	nici unul	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A2, A4	A1	A5	

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ambii parinti	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	ambii parinti	A3	A2	A1	A4	A5	A3	A2	A1	A5	A4
un singur parinte	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	un singur parinte	A2	A3	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4
nici unul	A2	A5	A1	A4	A3	A2	A1	A5	A4	A3	nici unul	A2	A3	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A4	A5

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ambii parinti	A1	A3	A5	A4	A2	A1	A3	A5	A2	A4	ambii parinti	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A4	A5
un singur parinte	A1	A3	A5	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	un singur parinte	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A5	A4
nici unul	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	nici unul	A1	A3	A2	A5	A4	A1	A3	A5	A2	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 6 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 5 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
în tara, fara probleme	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	în tara, fara probleme	Diferenta nesemnificativa					A3	A4	A2	A1	A5
în strainatate	A5	A2	A1	A4	A3	A2	A5	A4	A1	A3	în strainatate						A3	A4	A1	A2	A5
probleme sanatate	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	probleme sanatate						A3	A1	A2	A4	A5

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
în tara, fara probleme	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	în tara, fara probleme	A3	A2	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4
în strainatate	A5	A2	A1	A4	A3	A2	A5	A4	A1	A3	în strainatate	A3	A2	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A4	A5
probleme sanatate	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	probleme sanatate	A2	A3	A1	A5	A4	A3	A2	A1	A5	A4

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
în tara, fara probleme	A1	A3	A5	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	în tara, fara probleme	Diferenta nesemnificativa					A1	A3	A2	A5	A4
în strainatate	A1	A5	A3	A4	A2	A1	A3	A5	A4	A2	în strainatate						A1	A3	A2	A4	A5
probleme sanatate	A1	A3, A5	A4	A2		A1	A3	A5	A2	A4	probleme sanatate						A1	A3	A5	A2	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 7 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 6 de familii

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
patron	A5	A2	A1, A3	A4		A2	A1	A5	A4	A3	patron	A3	A1	A5	A2	A4	A3	A4	A2	A1	A5
angajat	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	angajat	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A1	A2	A5
lucrator cont propriu	A2	A1	A5	A3	A4	A2	A1	A3	A5	A4	lucrator cont propriu	A1	A3	A2	A5	A4	A3	A2	A1	A4	A5
fara ocupatie	A2	A5	A1	A4	A3	A2	A1	A5	A4	A3	fara ocupatie	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A2, A4	A1	A5	

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
patron	A5	A2	A1, A3	A4		A2	A1	A5	A4	A3	patron	A3	A2	A1	A5	A4	A3	A2	A1	A5	A4
angajat	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	angajat	A3	A2	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A5	A4
lucrator cont propriu	A2	A1	A5	A3	A4	A2	A1	A3	A5	A4	lucrator cont propriu	A3	A2	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4
fara ocupatie	A2	A5	A1	A4	A3	A2	A1	A5	A4	A3	fara ocupatie	A2	A3	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A4	A5

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
patron	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	patron	Diferenta nesemnificativa					A3	A1	A2	A4	A5
angajat	A1	A3	A5	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	angajat						A1	A3	A2	A4	A5
lucrator cont propriu	A1	A5	A3	A2, A4		A1	A3	A5	A2	A4	lucrator cont propriu						A1	A3	A5	A2	A4
fara ocupatie	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	fara ocupatie						A1	A3	A5	A2	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 8 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 7 de familie

	E13					**P16**						**E14**					**P17**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
f. ridicat	Diferenta nesemnificativa					Diferenta nesemnificativa					f. ridicat	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
mediu											mediu	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
scazut											scazut	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A1	A4	A2	A5

	E13					**P16**						**E15**					**P18**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
f. ridicat	Diferenta nesemnificativa					Diferenta nesemnificativa					f. ridicat	A3	A2	A1	A4	A5	A3	A2	A1	A4	A5
mediu											mediu	A3	A2	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A5	A4
scazut											scazut	A2	A3	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4

	E16					**P19**						**E17**					**P20**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
f. ridicat	A1	A3	A5	A4	A2	A1	A3	A5	A2	A4	f. ridicat	A3	A1	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A4	A5
mediu	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	mediu	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A5	A4
scazut	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	scazut	A1	A2	A3	A5	A4	A1	A3	A5	A2	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 9 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 8 de familie

	E13					**P16**						**E14**					**P17**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
nivel 1	A2	A5	A1	A3	A4	Diferenta nesemnificativa					nivel 1	A3	A1	A5	A2	A4	A3	A4	A2	A1	A5
nivel 2	A2	A5	A1	A3	A4						nivel 2	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A2	A1	A4	A5
nivel 3	A2	A1, A5	A3	A4							nivel 3	A1	A3	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
nivel 4	A2	A1	A5	A4	A2						nivel 4	A1	A2	A3	A5	A4	A1, A2	A3	A4, A5		

	E13					**P16**						**E15**					**P18**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
nivel 1	A2	A5	A1	A3	A4	Diferenta nesemnificativa					nivel 1	A3	A2	A1	A4	A5	A3	A2	A1	A5	A4
nivel 2	A2	A5	A1	A3	A4						nivel 2	A2	A3	A1	A4	A5	A2	A3	A1	A5	A4
nivel 3	A2	A1, A5	A3	A4							nivel 3	A2	A1	A3	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4
nivel 4	A2	A1	A5	A4	A3						nivel 4	A2	A1, A5	A3	A4		A2	A5	A1	A3	A4

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
nivel 1	A1	A3	A5	A4	A2	A1	A3	A5	A2	A4	nivel 1	A1	A3	A2	A5	A4	A1	A3	A2	A4	A5
nivel 2	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	nivel 2	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A5	A4
nivel 3	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A5	A2	A3	A4	nivel 3	A1	A3	A2	A5	A4	A1	A5	A2	A3	A4
nivel 4	A1	A2	A5	A3	A4	A1	A3	A5	A2	A4	nivel 4	A5	A1	A2	A3	A4	A1	A5	A2	A3	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 10 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 9 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
patru surse	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A5	A3	A1	A4	patru surse	A3	A1	A5	A2	A4	A3	A4	A2	A1	A5
trei surse	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A5	A1	A3	A4	trei surse	A3	A1	A5	A4	A2	A3	A4	A1	A2	A5
doua surse	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	doua surse	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A1, A2	A5	
o sursa	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A3	A5	A4	o sursa	A1	A3	A2	A5	A4	A3	A2	A4	A1	A5

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
patru surse	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A5	A3	A1	A4	patru surse	A3	A2	A1	A5	A4	Diferenta nesemnificativa				
trei surse	A5	A2	A1	A3	A4	A2	A5	A1	A3	A4	trei surse	A3	A2	A1	A4	A5					
doua surse	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A5	A3	A4	doua surse	A3	A2	A1	A4	A5					
o sursa	A2	A5	A1	A3	A4	A2	A1	A3	A5	A4	o sursa	A2	A3	A1	A4	A5					

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
patru surse	A5	A1	A3	A4	A2	A1, A3	A5	A2	A4		patru surse	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2, A4	A5	
trei surse	A1	A5	A3	A4	A2	A1	A3	A5	A4	A2	trei surse	A3	A1	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A4	A5
doua surse	A1	A3	A5	A4	A2	A1	A3	A5	A2	A4	doua surse	A1	A3	A2	A4	A5	A3	A1	A2	A4	A5
o sursa	A1	A3	A5	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	o sursa	A1	A2	A3	A5	A4	A1	A3	A2	A5	A4

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placut e	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 11 - Distributia raspunsurilor privind sanctiunile si recompensele în functie de tipul 10 de familie

	E13					P16						E14					P17				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
parin ti casatoriti	A2	A5	A1	A3	A4	Diferenta nesemnificativa					parinti casatoriti	A3	A1	A2	A5	A4	A3	A4	A2	A1	A5
parinti concubinaj	A2	A5	A1	A3	A4						parinti concubinaj	A1	A3	A2	A5	A4	A3	A1, A2	A4	A5	

	E13					P16						E15					P18				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
parinti casatoriti	A2	A5	A1	A3	A4	Diferenta nesemnificativa					parinti casatoriti	A3	A2	A1	A5	A4	A3	A2	A1	A5	A4
parinti concubinaj	A2	A5	A1	A3	A4						parinti concubinaj	A2	A3	A1	A5	A4	A2	A3	A1	A5	A4

	E16					P19						E17					P20				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
parinti casatoriti	A1	A3	A5	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	parinti casatoriti	A1	A3	A2	A4	A5	A1	A3	A2	A5	A4
parinti concubinaj	A1	A5	A3	A2	A4	A1	A3	A5	A2	A4	parinti concubinaj	A1	A2	A5	A3	A4	A1	A3	A2, A5	A4	

	E13/P16	E14/P17	E15/P18	E16/P19	E17/P20
A1	Tatal	Intervine pentru a-mi lua apararea	Tata	Sunt certat	Sunt laudat
A2	Mama	Ma cearta	Mama	Primesc bataie	Primesc bani
A3	Ambii parinti	Îmi explica situatia	Ambii parinti	Mi se interzic activitati placute	Mi se permit activitati care-mi fac placere
A4	Unul dintre bunici/alte rude	Nu intervine, este neutru	Unul dintre bunici sau alte rude	Alte pedepse	Mi se cumpara cadouri sau alte forme de rasplata
A5	De obicei nu sunt pedepsit	Altele situatii	De obicei nu sunt rasplatit	De obicei nu sunt pedepsit	De obicei nu sunt rasplatit

Anexa nr. 12 - Distributia variantelor de raspuns privind sprijinul acordat copilului în activitatea scolara în functie de tipul de familie

QE 19: Cine te ajuta si te controleaza cel mai des la efectuarea temelor scolare, acasa?

		E19					
		1	2	3	4	5	6
Mediu	rural	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	urban	A2	A6	A1	A3	A4	A5
Tip 1	cu parinti naturali	A6	A2	A1	A3	A5	A4
	reorganizata	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	monoparentala	A6	A2	A4	A1	A3	A5
Tip 2	un copil	A2	A6	A1	A5	A4	A3
	doi copii	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	trei sau mai multi copii	A6	A2	A1	A3	A4	A5
Tip 3	familie nucleara	A2	A6	A1	A3	A5	A4
	familie extinsa	A6	A2	A1	A4	A3	A5
Tip 4	ambii parinti	A2	A6	A1	A3	A5	A4
	un singur parinte	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	nici unul	A6	A2	A1	A3	A4	A5
Tip 5	în tara, fara probleme	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	în strainatate	A6	A2	A3	A4	A1	A5
	probleme sanatate	A2	A6	A1	A3	A4,A5	
Tip 6	patron	A2	A6	A3	A1	A4	A5
	angajat	A2	A6	A1	A3	A5	A4
	lucrator cont propriu	A2,A6	A1	A3	A4	A5	
	fara ocupatie	A6	A2	A1	A3	A4	A5
Tip 7	f. ridicat	Diferenta nesemnificativa					
	mediu						
	scazut						
Tip 8	nivel 1	A2	A6	A1	A3	A5	A4
	nivel 2	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	nivel 3	A6	A2	A1	A3	A4	A5

	nivel 4	A6	A1	A2	A3	A4	A5
Tip 9	patru surse	A6	A2	A1	A3	A4	A5
	trei surse	A2	A6	A1	A3,A4	A5	
	doua surse	A6	A2	A4	A1	A3	A5
	o sursa	A6	A2	A1	A3	A4	A5
Tip 10	parinti casatoriti	Diferenta nesemnificativa					
	parinti concubinaj						
Studii	primar	A6 (66,7%)	A2	A1	A3	A4	A5 (0%)
	gimnaziu	A2 (42,3%)	A6(41,5%)	A1	A3	A4	A5 (0%)
	profesionala	A6 (40,6%)	A2 (35%)	A1	A3	A4	A5
	liceu	A2 (42,3%)	A6 (33,3%)	A1	A3	A5	A4
	universitar	A2 (43,8%)	A6 (34,6%)	A1	A5	A3	A4

Anexa nr. 13 - QE 33: Care sunt principalele cauze ale neînțelegerilor din familia ta?/QP 33: Care sunt principalele cauze ale neînțelegerilor din familia dvs?

	1720	**Total**	**QE A**	**QP A**	**QE B**	**QP B**	**QE C**	**QP C**
Mediu	rural	777	36,2%	48,9%	16,9%	10,3%	15,2%	9,4%
	urban	943	21,8%	28,5%	7,3%	5,1%	12,8%	8,7%
Tip 1	cu parinti naturali	1351	27,0%	36,0%	11,1%	7,5%	13,7%	8,9%
	reorganizata	167	32,9%	42,5%	10,8%	6,0%	15,6%	9,0%
	monoparentala	202	33,2%	45,0%	15,8%	7,9%	13,9%	9,9%
Tip 2	un copil	448	17,9%	23,2%	10,3%	3,8%	11,4%	8,7%
	doi copii	714	25,1%	36,3%	9,2%	5,5%	15,5%	8,8%
	trei si mai multi	558	40,9%	51,3%	15,8%	12,9%	13,8%	9,5%
Tip 3	fam.nucleara	1375	27,4%	38,4%	11,5%	7,7%	12,8%	9,2%
	fam.extinsa	345	31,9%	35,1%	12,2%	6,4%	18,3%	8,1%
Tip 4	ambii parinti.	780	20,8%	26,5%	8,1%	3,7%	13,3%	8,8%
	un singur p.	606	29,7%	42,1%	11,9%	6,6%	14,4%	8,1%
	niciunul	334	43,4%	56,0%	19,5%	17,7%	14,4%	11,1%
Tip 5	in tara, f. probl.	1446	28,8%	37,5%	11,3%	7,5%	15,1%	8,9%
	in strainat	180	18,3%	28,3%	11,1%	5,6%	6,7%	5,6%
	probl.sanatate	94	40,4%	59,6%	18,1%	9,6%	9,6%	17,0%
Tip 6	patron	111	16,2%	17,1%	6,3%	1,8%	13,5%	11,7%
	angajat	1059	23,7%	32,4%	9,8%	5,2%	12,8%	8,2%
	lucr.cont pr.	216	33,8%	46,3%	11,1%	5,6%	18,5%	8,3%
	fara ocup	334	43,4%	56,0%	19,5%	17,7%	14,4%	11,1%
Tip 7	(f).ridicat	156	14,1%	9,0%	8,3%	3,2%	16,0%	6,4%
	mediu	1265	24,2%	33,5%	9,9%	5,8%	13,6%	8,7%
	scazut	267	56,9%	76,8%	22,5%	18,7%	14,2%	12,0%
Tip 8	nivel 1	1135	21,0%	27,0%	8,1%	4,8%	13,9%	8,1%
	nivel 2	355	35,8%	49,0%	15,8%	11,0%	16,1%	10,7%
	nivel 3	168	51,8%	73,2%	22,6%	11,3%	9,5%	11,3%
	nivel 4	62	56,5%	72,6%	22,6%	24,2%	12,9%	9,7%
Tip 9	patru surse	68	10,3%	17,6%	7,4%	5,9%	11,8%	8,8%
	trei surse	284	15,8%	20,1%	4,6%	1,1%	14,4%	8,5%
	doua surse	525	19,4%	27,6%	9,3%	4,0%	11,0%	8,0%
	o singura sursa	734	35,3%	48,1%	14,2%	8,9%	15,4%	9,5%
Tip 10	p.casatoriti	1423	25,8%	35,5%	10,3%	7,0%	13,8%	8,8%
	p.concubinaj	95	55,8%	55,8%	23,2%	12,6%	15,8%	10,5%

Studii	primar	63	69,8%	76,2%	27,0%	27,0%	11,1%	1,6%
	Gimnaziu	260	37,7%	53,5%	14,2%	6,2%	16,9%	11,9%
	Profes	409	35,2%	43,8%	13,4%	7,8%	14,2%	6,4%
	Liceu	586	19,5%	29,5%	9,4%	4,6%	11,8%	10,1%
	Univ	162	12,3%	13,6%	3,7%	1,9%	16,0%	8,6%

QE 33 : Care sunt principalele cauze ale neînteleger ilor din familia ta?/ QP 33: Care sunt principalele cauze ale neînteleger ilor din familia dvs?

	1720	**Total**	**QE D**	**QP D**	**QE E**	**QP E**
Mediu	rural	777	20,3%	17,9%	12,5%	10,4%
	urban	943	19,8%	15,8%	8,8%	3,9%
Tip 1	cu parinti naturali	1351	19,8%	17,5%	11,3%	7,5%
	reorganizata	167	22,2%	15,6%	7,8%	5,4%
	monoparentala	202	19,8%	12,9%	7,4%	4,0%
Tip 2	un copil	448	18,8%	15,6%	7,8%	4,5%
	doi copii	714	21,1%	16,4%	10,6%	6,3%
	trei si mai multi	558	19,7%	18,1%	12,4%	9,5%
Tip 3	fam.nucleara	1375	18,7%	15,9%	9,2%	6,3%
	fam.extinsa	345	25,5%	20,0%	15,7%	9,3%
Tip 4	ambii parinti.	780	20,0%	19,1%	10,6%	5,1%
	un singur p.	606	19,6%	16,0%	10,1%	6,1%
	niciunul	334	21,0%	12,6%	10,8%	12,3%
Tip 5	in tara, f. probl.	1446	19,8%	16,6%	9,9%	7,0%
	in strainat	180	20,0%	18,9%	12,8%	3,3%
	probl.sanatate	94	24,5%	14,9%	14,9%	11,7%
Tip 6	patron	111	17,1%	18,9%	9,9%	1,8%
	angajat	1059	20,7%	18,5%	10,3%	5,1%
	lucr.cont pr.	216	17,1%	13,4%	11,1%	9,7%
	fara ocup	334	21,0%	12,6%	10,8%	12,3%
Tip 7	(f).ridicat	156	22,4%	10,9%	10,9%	3,2%
	mediu	1265	19,9%	18,3%	10,6%	7,1%
	scazut	267	19,5%	13,5%	9,7%	8,2%
Tip 8	nivel 1	1135	21,0%	17,3%	9,5%	4,1%
	nivel 2	355	21,4%	13,8%	13,8%	12,1%
	nivel 3	168	15,5%	20,8%	11,3%	13,7%
	nivel 4	62	8,1%	12,9%	6,5%	8,1%
Tip 9	patru surse	68	30,9%	20,6%	5,9%	0,0%
	trei surse	284	26,1%	22,5%	8,1%	4,6%
	doua surse	525	19,2%	16,4%	9,5%	5,1%
	o singura sursa	734	17,2%	14,2%	12,3%	6,3%
Tip 10	p.casatoriti	1423	20,0%	17,5%	11,2%	7,0%
	p.concubinaj	95	21,1%	13,7%	5,3%	11,6%
Studii	primar	63	19,0%	12,7%	14,3%	17,5%
	gimnaziu	260	19,2%	15,8%	11,5%	6,9%
	profes	409	17,1%	13,4%	11,0%	7,6%
	liceu	586	20,6%	18,8%	10,6%	5,5%
	univ	162	25,9%	21,6%	6,2%	2,5%

QE 33 : Care sunt principalele cauze ale neîntelegerilor din familia ta?/ QP 33: Care sunt principalele cauze ale neîntelegerilor din familia dvs?

	1720	**Total**	**QE F**	**QP F**	**QE G**	**QP G**
Mediu	rural	777	23,6%	14,5%	4,9%	7,2%
	urban	943	23,3%	15,7%	2,3%	3,2%
Tip 1	cu parinti naturali	1351	23,8%	14,4%	3,6%	4,9%
	reorganizata	167	27,5%	16,2%	4,8%	4,2%
	monoparentala	202	17,8%	19,3%	2,0%	6,4%
Tip 2	un copil	448	23,2%	12,7%	2,2%	2,9%
	doi copii	714	21,6%	14,8%	2,5%	4,3%
	trei si mai multi	558	26,0%	17,6%	5,7%	7,5%
Tip 3	fam.nucleara	1375	22,3%	15,6%	3,4%	4,9%
	fam.extinsa	345	27,8%	13,6%	3,8%	5,5%
Tip 4	ambii parinti.	780	23,2%	16,2%	1,5%	3,1%
	un singur p.	606	23,6%	15,0%	3,8%	5,0%
	niciunul	334	23,7%	13,2%	7,5%	9,6%
Tip 5	in tara, fara probl.	1446	24,3%	16,2%	2,8%	3,3%
	in strainat	180	17,8%	11,1%	2,2%	3,3%
	probl.sanatate	94	21,3%	7,4%	17,0%	34,0%
Tip 6	patron	111	21,6%	12,6%	0,0%	4,5%
	angajat	1059	23,2%	16,3%	2,6%	3,8%
	lucr.cont pr.	216	25,0%	13,9%	3,2%	4,2%
	fara ocup	334	23,7%	13,2%	7,5%	9,6%
Tip 7	(f).ridicat	156	23,7%	12,8%	0,6%	1,9%
	mediu	1265	24,2%	15,6%	2,9%	4,3%
	scazut	267	21,0%	15,7%	8,2%	10,5%
Tip 8	nivel 1	1135	24,4%	14,6%	2,9%	3,8%
	nivel 2	355	26,2%	19,2%	3,4%	7,0%
	nivel 3	168	15,5%	13,7%	8,3%	10,1%
	nivel 4	62	11,3%	6,5%	1,6%	1,6%
Tip 9	patru surse	68	14,7%	10,3%	0,0%	2,9%
	trei surse	284	21,1%	10,2%	2,1%	2,5%
	doua surse	525	24,0%	16,2%	1,5%	2,7%
	o singura sursa	734	25,6%	17,0%	4,4%	6,5%
Tip 10	p.casatoriti	1423	24,2%	14,9%	3,8%	5,0%
	p.concubinaj	95	24,2%	10,5%	2,1%	2,1%
Studii	primar	63	9,5%	4,8%	9,5%	11,1%
	gimnaziu	260	28,1%	16,5%	6,5%	6,2%
	profes	409	24,0%	16,1%	3,9%	3,9%
	liceu	586	25,3%	15,5%	1,5%	4,3%
	univ	162	16,0%	14,8%	0,6%	0,6%

Anexa nr. 14 - QE 34: Pentru care din faptele tale te cearta parintii?/QP 34: Semnalati ce probleme aveti cu copilul dvs.

	1720	Total	QE A	QPA	QE B	QP B	QE C	QP C	QE D	QP D
Mediu	rural	777	14,4%	2,1%	65,6%	41,5%	30,8%	22,4%	10,6%	3,1%
	urban	943	10,1%	1,7%	60,3%	34,0%	32,7%	20,7%	7,4%	1,8%
Tip 1	cu parinti naturali	1351	11,3%	1,1%	63,3%	36,1%	30,9%	21,5%	8,0%	2,0%
	reorganizata	167	18,6%	4,2%	67,1%	41,9%	36,5%	19,1%	13,2%	1,8%
	monoparentala	202	11,9%	4,9%	55,0%	41,6%	33,6%	22,8%	11,4%	5,4%
Tip 2	un copil	448	8,7%	1,6%	56,3%	30,4%	37,5%	20,5%	6,7%	1,8%
	doi copii	714	13,0%	1,5%	63,0%	37,0%	29,4%	19,5%	10,2%	2,1%
	trei si mai multi	558	13,4%	2,5%	67,6%	43,4%	30,3%	24,7%	8,8%	3,2%
Tip 3	fam.nucleara	1375	12,6%	1,9%	62,6%	37,1%	30,1%	21,4%	9,3%	2,7%
	fam.extinsa	345	9,9%	1,7%	63,2%	38,3%	38,6%	21,8%	7,2%	1,1%
Tip 4	ambii parinti.	780	9,1%	1,0%	61,9%	33,2%	34,0%	21,4%	6,5%	2,1%
	un singur p.	606	14,2%	2,0%	66,2%	41,2%	32,5%	21,0%	9,7%	1,5%
	niciunul	334	15,0%	3,6%	58,4%	39,8%	25,4%	22,5%	12,6%	4,8%
Tip 5	in tara, f. probl.	1446	12,0%	1,7%	62,9%	37,1%	32,0%	22,4%	8,8%	2,1%
	in strainat	180	11,1%	1,7%	60,0%	37,2%	30,6%	17,8%	8,9%	1,7%
	probl.sanatate	94	13,8%	4,3%	64,9%	41,5%	31,9%	13,8%	8,5%	7,5%
Tip 6	patron	111	12,6%	3,6%	62,1%	35,1%	40,5%	22,5%	9,0%	3,6%
	angajat	1059	10,0%	1,2%	63,3%	35,4%	33,1%	21,0%	7,5%	1,9%
	lucr.cont pr.	216	17,1%	1,4%	67,1%	44,0%	30,6%	21,7%	9,2%	0,5%
	fara ocup	334	15,0%	3,6%	58,4%	39,8%	25,4%	22,5%	12,6%	4,8%
Tip 7	(f).ridicat	156	11,5%	1,3%	51,9%	26,3%	37,8%	17,9%	8,4%	1,3%
	mediu	1265	11,3%	1,2%	63,1%	36,2%	32,7%	22,0%	9,0%	2,4%
	scazut	267	16,5%	5,2%	66,6%	51,3%	25,5%	23,2%	7,8%	3,0%
Tip 8	nivel 1	1135	11,4%	1,1%	61,6%	32,0%	34,4%	21,5%	8,4%	2,3%
	nivel 2	355	10,7%	1,7%	62,5%	45,4%	31,6%	23,1%	9,0%	1,4%
	nivel 3	168	16,6%	6,0%	70,8%	48,8%	17,9%	17,3%	10,1%	4,8%
	nivel 4	62	19,3%	6,5%	62,9%	58,1%	24,2%	22,6%	11,3%	3,3%
Tip 9	patru surse	68	3,0%	1,5%	39,7%	14,7%	26,5%	17,7%	1,5%	2,9%
	trei surse	284	10,2%	0,7%	54,6%	19,0%	32,7%	18,3%	5,0%	0,3%
	doua surse	525	9,7%	1,5%	64,9%	35,0%	36,6%	20,0%	8,4%	1,5%
	o singura sursa	734	14,9%	2,3%	66,4%	45,1%	31,0%	24,4%	10,7%	3,4%
Tip 10	p.casatoriti	1423	12,2%	1,3%	63,6%	10,1%	31,7%	21,4%	8,8%	2,0%
	p.concubinaj	95	10,5%	4,2%	66,3%	9,5%	29,4%	20,0%	4,2%	1,1%
Studii	primar	63	15,9%	3,2%	68,2%	55,6%	17,5%	20,6%	9,6%	4,8%
	gimnaziu	260	16,2%	1,9%	67,7%	52,3%	31,5%	25,8%	10,8%	3,1%
	profes	409	14,0%	1,7%	68,7%	40,8%	32,1%	19,8%	9,3%	1,7%
	liceu	586	10,1%	1,6%	61,1%	31,7%	34,7%	21,8%	8,3%	1,7%
	univ	162	6,2%	0,6%	48,8%	12,4%	27,1%	19,1%	5,0%	1,2%

Anexa nr. 15 - QE 32: Cât îi cunosc parintii tai pe...

QE 32-1	PROFESORI		ELEVI					PARINTI				
		Total	**1**	**2**	**3**	**NonR**		**1**	**2**	**3**	**NonR**	
Mediu	rural	777	27,3%	64,1%	7,1%	1,5%	**9,68**	27,0%	64,6%	5,9%	2,4%	**24,33**
	urban	943	27,1%	68,3%	3,8%	0,7%	p=99 %	18,6%	75,8%	4,0%	1,6%	p=99,9 %
Tip1	cu parinti naturali	1351	28,1%	66,3%	4,6%	1,0%	**13,68**	22,9%	71,4%	4,1%	1,6%	**11,64**
	reorganizata	167	21,0%	66,5%	10,8%	1,8%	p=99 %	16,2%	71,9%	7,8%	4,2%	p=95%
	monoparentala	202	26,7%	66,8%	5,4%	1,0%		24,3%	65,8%	7,4%	2,5%	
Tip2	un copil	448	29,7%	64,7%	4,7%	0,9%	**6,90**	20,5%	73,4%	3,3%	2,7%	**6,13**
	doi copii	714	28,3%	66,1%	4,6%	1,0%	NS	22,3%	71,7%	5,0%	1,0%	NS
	trei si mai multi	558	23,8%	68,1%	6,6%	1,4%		24,0%	67,4%	5,9%	2,7%	
Tip3	fam.nucleara	1375	28,1%	66,1%	4,6%	1,2%	**8,72**	23,1%	70,4%	4,4%	2,1%	**4,34**
	fam.extinsa	345	23,5%	67,5%	8,1%	0,9%	p=95 %	19,7%	72,2%	6,7%	1,4%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	29,2%	65,6%	4,2%	0,9%	**6,45**	22,2%	72,4%	5,0%	0,4%	**2,39**
	un singur p.	606	26,6%	66,0%	6,4%	1,0%	NS	23,6%	69,0%	5,4%	2,0%	NS
	niciunul	334	23,7%	68,9%	5,7%	1,8%		20,7%	70,1%	3,6%	5,7%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	27,3%	66,6%	5,0%	1,0%	**2,20**	21,6%	72,2%	3,9%	2,3%	**24,85**
	in strainat	180	27,8%	63,3%	7,2%	1,7%	NS	24,4%	63,9%	11,1%	0,6%	p=99,9 %
	probl.sanatate	94	24,5%	69,1%	5,3%	1,1%		30,9%	61,7%	7,4%	0,0%	
Tip6	patron	111	37,8%	55,9%	6,3%	0,0%	**30,41**	27,0%	65,8%	6,3%	0,9%	**26,72**
	angajat	1059	27,5%	67,7%	3,8%	1,0%	p=99,9 %	21,2%	73,9%	4,1%	0,8%	p=99,9 %
	lucr.cont pr.	216	25,9%	61,6%	11,6%	0,9%		28,2%	58,8%	10,2%	2,8%	
	fara ocup	334	23,7%	68,9%	5,7%	1,8%		20,7%	70,1%	3,6%	5,7%	
Tip7	(f).ridicat	156	34,0%	57,7%	5,8%	2,6%	**44,15**	28,8%	62,2%	8,3%	0,6%	**15,30**
	mediu	1265	27,8%	67,7%	3,7%	0,8%	p=99,9 %	22,5%	73,0%	4,0%	0,6%	p=99%
	scazut	267	18,4%	67,8%	12,4%	1,5%		18,4%	70,4%	7,1%	4,1%	
Tip8	nivel 1	1135	28,6%	66,0%	4,1%	1,2%	**21,80**	22,1%	72,5%	4,8%	0,5%	**14,15**
	nivel 2	355	25,4%	68,7%	5,1%	0,8%	p=99 %	25,6%	67,0%	3,4%	3,9%	p=95%
	nivel 3	168	22,6%	65,5%	11,3%	0,6%		19,0%	68,5%	9,5%	3,0%	
	nivel 4	62	24,2%	62,9%	11,3%	1,6%		17,7%	66,1%	1,6%	14,5%	
Tip9	patru surse	68	42,6%	55,9%	1,5%	0,0%	**15,79**	30,9%	58,8%	7,4%	2,9%	**18,14**
	trei surse	284	31,0%	64,8%	3,9%	0,4%	p=95 %	22,2%	72,5%	4,6%	0,7%	p=99%
	doua surse	525	30,1%	65,0%	4,0%	1,0%		20,0%	75,6%	2,9%	1,5%	
	o singura sursa	734	24,5%	68,3%	5,7%	1,5%		25,6%	66,2%	5,9%	2,3%	
Tip10	p.casatoriti	1423	28,1%	66,1%	4,7%	1,1%	**19,71**	22,8%	71,4%	4,0%	1,8%	**20,01**
	p.concubinaj	95	14,7%	70,5%	13,7%	1,1%	p=99,9 %	11,6%	71,6%	12,6%	4,2%	p=99,9 %

QE 32: Cât îi cunosc parintii tai pe...

QE 32-2	PRIETENI		ELEVI					PARINTI				
		Total	1	2	3	NonR		1	2	3	NonR	
Mediu	rural	777	46,8%	44,1%	6,9%	2,1%	**13,81**	38,0%	53,3%	4,5%	4,2%	**24,89**
	urban	943	55,5%	38,8%	4,5%	1,3%	p=99%	50,4%	43,8%	3,1%	2,8%	p=99,9%
Tip1	cu parinti naturali	1351	51,8%	41,7%	4,7%	1,8%	**13,70**	44,2%	49,3%	3,3%	3,2%	**5,20**
	reorganizata	167	46,1%	42,5%	10,8%	0,6%	p=99%	44,9%	43,7%	5,4%	6,0%	NS
	monoparentala	202	54,5%	36,6%	7,4%	1,5%		48,5%	43,6%	5,0%	3,0%	
Tip2	un copil	448	59,6%	35,0%	3,8%	1,6%	**26,20**	51,1%	42,6%	1,6%	4,7%	**65,01**
	doi copii	714	52,0%	41,6%	4,9%	1,5%	p=99,9%	51,3%	43,7%	3,2%	1,8%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	44,6%	45,7%	7,9%	1,8%		31,4%	58,1%	6,1%	4,5%	
Tip3	fam.nucleara	1375	52,4%	40,1%	5,6%	1,9%	**2,78**	44,9%	47,8%	3,8%	3,5%	**0,23**
	fam.extinsa	345	48,4%	45,5%	5,5%	0,6%	NS	44,1%	49,3%	3,5%	3,2%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	52,7%	42,2%	3,6%	1,5%	**28,66**	51,8%	45,4%	1,7%	1,2%	**49,19**
	un singur p.	606	55,3%	38,0%	5,6%	1,2%	p=99,9%	42,7%	50,3%	4,0%	3,0%	p=99,9%
	niciunul	334	42,2%	44,9%	10,2%	2,7%		32,0%	50,3%	8,1%	9,6%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	52,2%	40,6%	5,5%	1,7%	**2,65**	44,7%	48,6%	3,3%	3,4%	**14,58**
	in strainat	180	50,6%	42,8%	6,1%	0,6%	NS	46,7%	47,8%	3,3%	2,2%	p=99%
	probl.sanatate	94	43,6%	47,9%	5,3%	3,2%		42,6%	40,4%	10,6%	6,4%	
Tip6	patron	111	55,0%	36,9%	6,3%	1,8%	**38,66**	54,1%	41,4%	3,6%	0,9%	**59,75**
	anajat	1059	55,9%	39,2%	3,7%	1,2%	p=99,9%	50,2%	45,5%	2,5%	1,8%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	43,1%	47,7%	7,4%	1,9%		32,9%	60,6%	3,2%	3,2%	
	fara ocup	334	42,2%	44,9%	10,2%	2,7%		32,0%	50,3%	8,1%	9,6%	
Tip7	(f).ridicat	156	54,5%	39,1%	2,6%	3,8%	**39,10**	57,7%	38,5%	1,9%	1,9%	**48,64**
	mdiu	1265	54,5%	39,0%	5,1%	1,5%	p=99,9%	46,4%	48,9%	2,8%	1,8%	p=99,9%
	Scazut	267	36,0%	52,8%	10,5%	0,7%		31,8%	52,8%	9,4%	6,0%	
Tip8	nivel 1	1135	54,9%	39,5%	4,3%	1,3%	**44,54**	50,0%	46,3%	2,0%	1,8%	**53,38**
	nivel 2	355	49,3%	43,7%	4,5%	2,5%	p=99,9%	36,6%	52,4%	5,9%	5,1%	p=99,9%
	nivel 3	168	41,1%	45,2%	12,5%	1,2%		32,1%	53,6%	8,3%	6,0%	
	nivel 4	62	32,3%	48,4%	16,1%	3,2%		30,6%	41,9%	9,7%	17,7%	
Tip9	patru surse	68	66,2%	32,4%	1,5%	0,0%	**14,29**	61,8%	33,8%	1,5%	2,9%	**69,85**
	trei surse	284	58,1%	37,3%	4,6%	0,0%	p=95%	61,3%	37,0%	0,7%	1,1%	p=99,9%
	doua surse	525	55,0%	39,2%	4,0%	1,7%		49,9%	45,7%	1,5%	2,9%	
	o singura sursa	734	49,9%	41,1%	6,9%	2,0%		37,5%	51,5%	6,1%	4,9%	
Tip10	p.casatoriti	1423	52,2%	40,9%	5,3%	1,5%	**9,52**	45,3%	48,1%	3,2%	3,4%	**13,65**
	p.concubinaj	95	35,8%	55,8%	5,3%	3,2%	p=99%	29,5%	57,9%	8,4%	4,2%	p=99%

QE 32: Cât îi cunosc parintii tai pe...

QE 32-3	COLEGI		ELEVI					PARINTI				
		Total	**1**	**2**	**3**	**NonR**		**1**	**2**	**3**	**NonR**	
Mediu	rural	777	30,8%	57,7%	9,4%	2,2%	**6,80**	27,9%	59,6%	8,6%	3,9%	**11,56**
	urban	943	28,5%	63,6%	6,8%	1,1%	p=95%	24,0%	67,2%	5,7%	3,1%	p=99%
Tip1	cu parinti naturali	1351	30,9%	60,9%	6,5%	1,7%	**21,03**	25,8%	64,2%	6,6%	3,4%	**13,48**
	reorganizata	167	23,4%	63,5%	12,6%	0,6%	p=99,9%	19,2%	64,1%	12,6%	4,2%	p=99%
	monoparentala	202	25,7%	58,9%	13,9%	1,5%		30,7%	60,9%	5,4%	3,0%	
Tip2	un copil	448	31,9%	61,8%	4,9%	1,3%	**19,22**	27,9%	65,4%	2,0%	4,7%	**54,79**
	doi copii	714	31,5%	59,8%	7,3%	1,4%	p=99,9%	26,9%	65,4%	5,3%	2,4%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	25,1%	61,6%	11,3%	2,0%		22,6%	60,4%	13,3%	3,8%	
Tip3	fam.nucleara	1375	29,9%	61,4%	6,8%	1,9%	**11,31**	25,6%	64,3%	6,7%	3,4%	**1,50**
	fam.extinsa	345	28,1%	59,1%	12,5%	0,3%	p=99%	26,4%	61,7%	8,4%	3,5%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	30,5%	62,2%	5,9%	1,4%	**26,08**	25,0%	69,7%	4,0%	1,3%	**48,10**
	un singur p.	606	28,9%	63,2%	7,1%	0,8%	p=99,9%	29,0%	61,1%	7,1%	2,8%	p=99,9%
	niciunul	334	28,4%	53,9%	14,4%	3,3%		21,6%	54,8%	14,1%	9,6%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	29,9%	60,0%	8,5%	1,6%	**6,24**	26,1%	63,5%	6,8%	3,5%	**4,28**
	in strainat	180	26,1%	68,3%	4,4%	1,1%	NS	24,4%	67,2%	6,1%	2,2%	NS
	probl.sanatate	94	30,9%	60,6%	6,4%	2,1%		22,3%	61,7%	11,7%	4,3%	
Tip6	patron	111	28,8%	63,1%	7,2%	0,9%	**27,56**	25,2%	67,6%	6,3%	0,9%	**42,53**
	angajat	1059	29,4%	63,6%	6,0%	1,0%	p=99,9%	26,2%	67,1%	4,8%	1,9%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	32,4%	57,9%	7,9%	1,9%		30,6%	59,3%	7,4%	2,8%	
	fara ocup	334	28,4%	53,9%	14,4%	3,3%		21,6%	54,8%	14,1%	9,6%	
Tip7	(f).ridicat	156	29,5%	62,8%	6,4%	1,3%	**49,56**	30,1%	64,7%	3,2%	1,9%	**30,36**
	mediu	1265	30,1%	62,5%	5,8%	1,5%	p=99,9%	26,6%	65,5%	6,1%	1,9%	p=99,9%
	scazut	267	24,3%	55,4%	18,4%	1,9%		20,2%	59,9%	14,2%	5,6%	
Tip8	nivel 1	1135	31,0%	61,5%	6,3%	1,2%	**18,69**	27,3%	66,1%	5,2%	1,4%	**22,40**
	nivel 2	355	26,5%	60,3%	10,7%	2,5%	p=99%	23,4%	60,6%	9,9%	6,2%	p=99%
	nivel 3	168	27,4%	61,3%	10,1%	1,2%		23,2%	57,7%	11,9%	7,1%	
	nivel 4	62	25,8%	53,2%	17,7%	3,2%		17,7%	56,5%	11,3%	14,5%	
Tip9	patru surse	68	41,2%	55,9%	2,9%	0,0%	**17,86**	38,2%	55,9%	2,9%	2,9%	**23,40**
	trei surse	284	29,2%	66,5%	3,5%	0,7%	p=99%	29,6%	67,6%	1,4%	1,4%	p=99,9%
	doua surse	525	33,1%	59,8%	5,9%	1,1%		24,4%	67,6%	4,8%	3,2%	
	o singura sursa	734	28,5%	60,5%	8,9%	2,2%		25,9%	62,3%	7,5%	4,4%	
Tip10	p.casatoriti	1423	30,5%	61,4%	6,6%	1,5%	**12,40**	25,8%	64,1%	6,7%	3,4%	**14,66**
	p.concubinaj	95	23,2%	57,9%	15,8%	3,2%	p=99%	14,7%	65,3%	15,8%	4,2%	p=99,9%

Anexa nr. 16 - QE 35: Ce persoana din familie participa, cel mai adesea, la sedintele cu parintii de la scoala?

			ELEVI					**PARINTI (A37)**					
		Total	**A1**	**A2**	**A3**	**NonR**	**Total**		**A1**	**A2**	**A3**	**NonR**	
Mediu	rural	777	10,6%	79,0%	9,0%	1,4%	**10,20**	262	13,0%	74,8%	6,5%	5,7%	**6,47**
	urban	943	14,1%	79,6%	5,8%	0,4%	p=99%	318	16,4%	78,0%	2,5%	3,1%	p=95%
Tip1	cu parinti naturali	1351	12,7%	82,0%	4,4%	0,9%	**82,49**	452	15,3%	79,2%	2,0%	3,5%	**38,73**
	reorganizata	167	11,4%	72,5%	15,0%	1,2%	p=99,9%	59	10,2%	76,3%	6,8%	6,8%	p=99,9%
	monoparentala	202	11,9%	67,3%	20,3%	0,5%		69	15,9%	59,4%	17,4%	7,2%	
Tip2	un copil	448	12,9%	78,8%	7,8%	0,4%	**3,20**	152	15,8%	77,0%	3,9%	3,3%	**4,12**
	doi copii	714	11,9%	81,5%	6,2%	0,4%	NS	243	17,7%	74,9%	4,5%	2,9%	NS
	trei si mai multi	558	12,9%	77,1%	8,2%	1,8%		185	10,3%	78,4%	4,3%	7,0%	
Tip3	fam.nucleara	1375	13,0%	83,3%	2,9%	0,7%	**195,20**	463	15,6%	78,6%	1,7%	4,1%	**37,83**
	fam.extinsa	345	10,4%	63,5%	24,6%	1,4%	p=99,9%	117	12,0%	68,4%	14,5%	5,1%	p=99,9%
Tip4	ambii parinti.	780	15,6%	78,2%	4,7%	1,4%	**39,17**	258	18,2%	78,3%	1,2%	2,3%	**26,01**
	un singur p.	606	9,7%	82,8%	6,9%	0,5%	p=99,9%	215	12,6%	78,1%	4,2%	5,1%	p=99,9%
	niciunul	334	10,2%	75,7%	13,8%	0,3%		107	11,2%	69,2%	12,1%	7,5%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	12,9%	80,6%	5,6%	0,8%	**48,69**	498	16,1%	77,3%	2,2%	4,4%	**44,34**
	in strainat	180	11,7%	67,8%	19,4%	1,1%	p=99,9%	50	10,0%	64,0%	20,0%	6,0%	p=99,9%
	probl.sanatate	94	7,4%	81,9%	9,6%	1,1%		32	3,1%	84,4%	12,5%	0,0%	
Tip6	patron	111	9,9%	82,0%	5,4%	2,7%	**48,49**	35	11,4%	85,7%	2,9%	0,0%	**22,64**
	angajat	1059	13,7%	81,5%	4,2%	0,6%	p=99,9%	361	16,6%	79,5%	2,2%	1,7%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	11,6%	73,1%	13,0%	2,3%		77	13,0%	68,8%	3,9%	14,3%	
	fara ocup	334	10,2%	75,7%	13,8%	0,3%		107	11,2%	69,2%	12,1%	7,5%	
Tip7	(f).ridicat	156	9,6%	80,1%	7,1%	3,2%	**2,19**	45	17,8%	75,6%	2,2%	4,4%	**1,69**
	mediu	1265	12,9%	79,6%	7,0%	0,6%	NS	429	14,5%	78,6%	4,9%	2,1%	NS
	scazut	267	13,1%	77,2%	8,6%	1,1%		101	15,8%	70,3%	3,0%	10,9%	
Tip8	nivel 1	1135	13,2%	80,7%	5,6%	0,5%	**21,13**	383	17,5%	77,8%	2,3%	2,3%	**20,49**
	nivel 2	355	11,0%	78,6%	9,9%	0,6%	p=99%	114	7,0%	80,7%	7,0%	5,3%	p=99%
	nivel 3	168	10,1%	72,0%	13,7%	4,2%		62	12,9%	66,1%	11,3%	9,7%	
	nivel 4	62	14,5%	79,0%	6,5%	0,0%		21	14,3%	61,9%	4,8%	19,0%	
Tip9	patru surse	68	8,8%	83,8%	7,4%	0,0%	**18,81**	25	8,0%	88,0%	0,0%	4,0%	**8,02**
	trei surse	284	19,4%	74,3%	6,0%	0,4%	p=99%	101	16,8%	80,2%	2,0%	1,0%	NS
	doua surse	525	11,2%	83,0%	5,0%	0,8%		167	16,8%	79,6%	2,4%	1,2%	
	o singura sursa	734	11,9%	79,2%	8,2%	0,8%		252	13,9%	73,0%	6,0%	7,1%	
Tip10	p.casatoriti	1423	12,6%	81,5%	4,9%	1,0%	**16,23**	476	14,9%	79,4%	2,5%	3,2%	**0,14**
	p.concubinaj	95	12,6%	72,6%	14,7%	0,0%	p=99,9%	35	11,4%	71,4%	2,9%	14,3%	NS

Anexa nr. 17 - QE 34: Pentru care din faptele tale te cearta parintii?

		Total	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Mediu	rural	777	7,9%	10,6%	4,8%	7,5%	9,9%	58,7%	27,3%	29,3%	1,7%	4,5%	26,9%
	urban	943	5,7%	7,4%	3,9%	4,9%	6,7%	54,6%	23,8%	29,0%	4,5%	1,9%	31,5%
Tip1	cu parinti naturali	1351	6,2%	7,9%	4,2%	5,6%	7,6%	57,5%	24,3%	28,6%	2,9%	3,2%	29,5%
	reorganizata	167	11,4%	13,2%	7,8%	12,0%	14,4%	58,7%	32,9%	32,3%	4,8%	1,8%	26,9%
	monoparentala	202	5,9%	11,4%	2,0%	4,5%	6,4%	47,5%	26,2%	30,2%	4,0%	3,5%	30,7%
Tip2	un copil	448	4,2%	6,7%	3,3%	5,6%	5,6%	50,9%	20,5%	33,7%	4,2%	2,9%	33,3%
	doi copii	714	9,0%	10,2%	5,9%	6,7%	8,3%	57,7%	23,8%	27,2%	2,7%	3,6%	29,1%
	trei si mai multi	558	5,7%	8,8%	3,0%	5,6%	10,0%	59,3%	31,2%	28,0%	3,0%	2,5%	26,7%
Tip3	fam.nucleara	1375	6,5%	9,2%	4,3%	6,2%	8,5%	56,9%	25,4%	27,9%	2,7%	2,8%	29,8%
	fam.extinsa	345	7,2%	7,2%	4,3%	5,5%	6,7%	54,8%	25,2%	34,2%	5,2%	4,3%	27,8%
Tip4	ambii parinti.	780	5,4%	6,5%	2,7%	4,4%	4,9%	56,7%	22,1%	30,8%	3,6%	2,1%	30,8%
	un singur p.	606	7,3%	9,7%	5,3%	8,1%	10,6%	60,1%	28,2%	29,9%	3,1%	3,1%	28,2%
	niciunul	334	8,7%	12,6%	6,3%	6,3%	11,4%	49,4%	27,8%	24,0%	2,4%	5,4%	28,4%
Tip5	in tara, fara probl.	1446	6,6%	8,9%	4,1%	5,9%	8,0%	56,8%	25,1%	29,2%	3,1%	2,8%	29,2%
	in strainat	180	7,2%	8,9%	5,6%	7,2%	7,8%	54,4%	25,6%	28,3%	3,3%	3,3%	31,7%
	probl.sanatate	94	7,4%	8,5%	4,3%	5,3%	10,6%	55,3%	28,7%	29,8%	4,3%	6,4%	28,7%
Tip6	patron	111	8,1%	9,0%	5,4%	9,0%	8,1%	55,9%	23,4%	36,0%	5,4%	0,0%	27,0%
	angajat	1059	5,5%	7,6%	3,3%	5,6%	5,9%	58,2%	23,6%	29,9%	3,7%	2,7%	29,4%
	lucr.cont pr.	216	8,8%	9,3%	5,6%	6,5%	13,9%	59,3%	31,0%	29,6%	0,9%	2,8%	32,4%
	fara ocup	334	8,7%	12,6%	6,3%	6,3%	11,4%	49,4%	27,8%	24,0%	2,4%	5,4%	28,4%
Tip7	(f).ridicat	156	7,1%	8,3%	3,8%	6,4%	6,4%	48,1%	23,1%	34,0%	4,5%	0,6%	37,8%
	mediu	1265	6,8%	9,0%	4,9%	6,2%	7,6%	57,9%	24,0%	30,2%	3,1%	3,3%	28,7%
	scazut	267	6,0%	7,9%	1,9%	5,2%	12,4%	54,3%	34,5%	22,8%	3,0%	3,4%	27,7%
Tip8	nivel 1	1135	6,3%	8,5%	4,1%	6,3%	7,1%	56,2%	22,6%	31,2%	3,7%	2,6%	29,6%
	nivel 2	355	5,9%	9,0%	4,5%	4,5%	8,5%	56,3%	29,3%	29,0%	3,4%	4,5%	31,0%
	Nivel 3	168	10,7%	10,1%	6,0%	6,5%	11,3%	60,1%	33,3%	17,3%	0,6%	3,0%	28,6%
	Nivel 4	62	8,1%	11,3%	3,2%	8,1%	16,1%	51,6%	32,3%	24,2%	0,0%	3,2%	19,4%
Tip9	Patru surse	68	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	2,9%	35,3%	11,8%	23,5%	4,4%	2,9%	50,0%
	trei surse	284	5,3%	4,9%	2,8%	4,9%	7,0%	50,4%	15,1%	27,8%	5,3%	1,8%	35,9%
	doua surse	525	6,1%	8,4%	5,0%	6,9%	6,7%	59,8%	23,2%	33,3%	3,6%	1,9%	28,8%
	o singura sursa	734	7,9%	10,8%	4,4%	6,0%	9,5%	59,8%	30,1%	29,4%	2,2%	4,4%	25,9%
Tip10	p.casatoriti	1423	7,0%	8,8%	4,8%	6,3%	8,3%	58,0%	24,2%	29,4%	2,9%	3,0%	29,5%
	p.concubinaj	95	3,2%	4,2%	1,1%	5,3%	9,5%	51,6%	41,1%	23,2%	6,3%	4,2%	25,3%

QP34: Semnalati ce probleme aveti cu copilul dvs.:

		Total	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mediu	rural	777	0,6%	3,1%	0,1%	0,6%	1,2%	40,3%	1,7%	20,6%	1,8%	50,8%
	urban	943	0,7%	1,8%	0,1%	0,4%	1,2%	33,6%	1,2%	18,1%	2,7%	55,1%
Tip1	cu parinti naturali	1351	0,5%	2,0%	0,1%	0,4%	0,6%	35,4%	1,5%	19,2%	2,4%	53,9%
	reorganizata	167	0,6%	1,8%	0,0%	1,2%	3,6%	41,3%	0,6%	15,6%	3,6%	46,1%
	monoparentala	202	2,0%	5,4%	0,0%	0,5%	3,0%	41,1%	1,5%	22,8%	0,0%	54,5%
Tip2	Un copil	448	0,4%	1,8%	0,0%	0,4%	1,1%	30,1%	0,7%	19,0%	1,6%	58,5%
	doi copii	714	1,0%	2,1%	0,3%	0,6%	0,8%	36,7%	0,4%	16,7%	2,8%	54,8%
	trei si mai multi	558	0,5%	3,2%	0,0%	0,5%	1,6%	41,8%	3,2%	22,8%	2,2%	47,0%
Tip3	fam.nucleara	1375	0,7%	2,7%	0,1%	0,7%	1,2%	36,7%	1,1%	19,6%	1,9%	53,3%
	fam.extinsa	345	0,6%	1,2%	0,0%	0,0%	1,2%	36,5%	2,6%	18,0%	3,8%	52,8%
Tip4	ambii parinti.	780	0,3%	2,1%	0,0%	0,4%	0,9%	32,4%	1,0%	19,0%	2,6%	55,9%
	Un singur p.	606	0,8%	1,5%	0,2%	0,5%	1,2%	40,6%	2,0%	18,8%	2,1%	51,8%
	niciunul	334	1,5%	4,8%	0,3%	0,9%	1,8%	39,2%	1,2%	20,7%	1,8%	49,4%
Tip5	in tara, fara probl.	1446	0,6%	2,1%	0,1%	0,3%	1,1%	36,2%	1,6%	20,1%	2,4%	52,9%
	in strainat	180	0,0%	1,7%	0,0%	1,1%	1,7%	37,2%	0,0%	15,6%	2,2%	54,4%
	probl.sanatate	94	4,3%	7,4%	1,1%	2,1%	1,1%	41,5%	1,1%	12,8%	1,1%	55,3%
Tip6	patron	111	0,0%	3,6%	0,0%	2,7%	3,6%	34,2%	2,7%	18,0%	5,4%	52,3%
	angajat	1059	0,7%	1,9%	0,1%	0,3%	0,7%	35,3%	0,7%	18,7%	2,3%	55,0%
	lucr.cont pr.	216	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	1,4%	40,3%	4,6%	20,4%	1,4%	50,9%
	fara ocup	334	1,5%	4,8%	0,3%	0,9%	1,8%	39,2%	1,2%	20,7%	1,8%	49,4%
Tip7	(f).ridicat	156	0,0%	1,3%	0,0%	1,3%	1,3%	26,3%	0,0%	15,4%	3,2%	65,4%
	mediu	1265	0,6%	2,4%	0,1%	0,3%	0,6%	36,0%	0,6%	19,6%	2,4%	54,5%
	scazut	267	1,5%	3,0%	0,4%	0,7%	3,7%	47,9%	5,6%	22,1%	1,1%	42,3%
Tip8	nivel 1	1135	0,4%	2,3%	0,0%	0,4%	0,7%	31,8%	0,4%	18,9%	2,7%	57,8%
	nivel 2	355	0,8%	1,4%	0,3%	0,3%	1,1%	44,2%	2,3%	22,5%	0,6%	46,2%
	nivel 3	168	2,4%	4,8%	0,6%	1,2%	3,0%	45,8%	5,4%	16,1%	1,2%	47,0%
	nivel 4	62	1,6%	3,2%	0,0%	1,6%	4,8%	56,5%	4,8%	16,1%	6,5%	25,8%
Tip9	patru surse	68	0,0%	2,9%	0,0%	0,0%	1,5%	14,7%	1,5%	17,6%	1,5%	72,1%
	trei surse	284	0,7%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	19,0%	0,0%	12,7%	5,6%	68,0%
	doua surse	525	0,6%	1,5%	0,0%	0,6%	1,1%	34,7%	0,6%	17,5%	2,5%	55,2%
	o singura sursa	734	0,8%	3,4%	0,3%	0,5%	1,5%	44,6%	1,6%	23,2%	1,2%	47,0%
Tip10	p.casatoriti	1423	0,6%	2,0%	0,1%	0,6%	0,7%	35,2%	1,1%	18,8%	2,6%	54,5%
	p.concubinaj	95	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	4,2%	48,4%	5,3%	17,9%	2,1%	31,6%
Studii	primar	63	6,3%	11,1%	0,0%	0,0%	15,9%	55,6%	20,6%	27,0%	1,6%	33,3%
	gimnaziu	260	8,5%	5,0%	0,0%	0,4%	6,9%	56,9%	7,7%	26,2%	1,2%	28,5%
	profes	409	9,3%	3,7%	0,2%	1,5%	3,4%	54,3%	5,4%	17,8%	0,7%	23,7%
	liceu	586	6,5%	3,2%	0,2%	2,0%	3,4%	52,2%	4,1%	18,9%	3,1%	29,9%
	universitar	162	4,3%	1,9%	0,0%	1,9%	2,5%	38,9%	4,3%	13,0%	3,1%	43,2%

Anexa nr. 18 - QE 19: Cine te ajuta si te controleaza cel mai des la efectuarea temelor scolare, acasa?

		Total	A1	A2	A3	A4	A5	A6	NonR	
Mediu	Rural	777	10,7%	32,8%	7,5%	3,2%	0,6%	45,2%	0,0%	**30,14**
	Urban	943	12,2%	39,8%	8,7%	2,5%	2,4%	33,9%	0,4%	p=99,9%
Tip1	cu parinti naturali	1351	11,9%	37,7%	8,6%	1,3%	1,5%	38,9%	0,1%	**94,89**
	reorganizata	167	14,4%	35,3%	7,8%	3,6%	1,2%	35,9%	1,8%	p=99,9%
	monoparentala	202	6,4%	30,2%	5,4%	12,9%	3,0%	42,1%	0,0%	
Tip2	un copil	448	10,9%	42,2%	0,7%	3,8%	4,0%	37,7%	0,7%	**74,89**
	doi copii	714	11,6%	37,1%	10,4%	2,4%	0,8%	37,7%	0,0%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	11,8%	31,5%	11,3%	2,7%	0,7%	41,8%	0,2%	
Tip3	fam.nucleara	1375	11,7%	39,9%	8,4%	1,1%	1,5%	37,2%	0,3%	**101,22**
	fam.extinsa	345	10,7%	23,8%	7,2%	9,9%	2,3%	46,1%	0,0%	p=99,9%
Tip4	Ambii parinti.	780	13,2%	40,5%	8,1%	1,3%	2,3%	34,1%	0,5%	**67,22**
	un singur p.	606	9,9%	37,8%	8,1%	2,3%	1,3%	40,6%	0,0%	p=99,9%
	niciunul	334	10,5%	25,4%	8,4%	7,5%	0,6%	47,6%	0,0%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	12,1%	36,7%	8,0%	2,5%	1,3%	39,1%	0,3%	**28,00**
	in strainat	180	6,1%	33,9%	8,3%	6,7%	4,4%	40,6%	0,0%	p=99%
	probl.sanatate	94	12,8%	40,4%	10,6%	1,1%	1,1%	34,0%	0,0%	
Tip6	patron	111	7,2%	39,6%	8,1%	3,6%	2,7%	37,8%	0,9%	**65,78**
	angajat	1059	12,5%	39,2%	8,4%	1,4%	2,1%	36,3%	0,2%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	10,6%	39,8%	6,5%	2,3%	0,5%	39,8%	0,5%	
	fara ocup	334	10,5%	25,4%	8,4%	7,5%	0,6%	47,6%	0,0%	
Tip7	(f).ridicat	156	12,2%	37,8%	7,7%	3,8%	1,3%	37,2%	0,0%	**3,90**
	mediu	1265	11,9%	37,7%	8,5%	2,8%	1,9%	37,0%	0,3%	NS
	scazut	32	15,6%	37,5%	3,1%	6,3%	3,1%	34,4%	0,0%	
Tip8	nivel 1	1135	11,7%	38,5%	8,2%	2,1%	2,2%	36,9%	0,4%	**39,85**
	nivel 2	355	9,0%	37,5%	8,2%	3,9%	0,6%	40,8%	0,0%	p=99,9%
	nivel 3	168	13,7%	30,4%	8,9%	5,4%	0,6%	41,1%	0,0%	
	nivel 4	62	16,1%	14,5%	4,8%	3,2%	0,0%	61,3%	0,0%	
Tip9	patru surse	1423	11,8%	37,6%	8,8%	1,3%	1,5%	38,9%	0,1%	**104,49**
	trei surse	95	17,9%	35,8%	4,2%	4,2%	1,1%	34,7%	2,1%	p=99,9%
	doua surse	202	6,4%	30,2%	5,4%	12,9%	3,0%	42,1%	0,0%	
	o singura sursa	1720	11,5%	36,6%	8,1%	2,8%	1,6%	39,0%	0,2%	
Tip10	parinti casatoriti	1423	11,8%	37,6%	8,8%	1,3%	1,5%	38,9%	0,1%	**10,98**
	Parinti concubinaj	95	17,9%	35,8%	4,2%	4,2%	1,1%	34,7%	2,1%	NS
Studii	primar	63	11,1%	17,5%	3,2%	1,6%	0,0%	66,7%	0,0%	**585**
	gimnaziu	260	7,7%	42,3%	6,5%	1,9%	0,0%	41,5%	0,0%	a=0,001
	Profes	409	12,2%	35,0%	10,5%	0,7%	0,5%	40,6%	0,5%	
	Liceu	586	12,1%	42,3%	8,0%	1,7%	2,4%	33,3%	0,2%	
	universitar	162	13,6%	43,8%	2,5%	1,2%	3,7%	34,6%	0,6%	

QPB38: Cine în familia dvs. îl ajuta si îl controleaza mai des pe copil la temele pentru acasa?

B38		Total	A1	A2	A3	A4	A5	A6	NonR
Mediu	Rural	262	9,5%	58,0%	5,0%	7,6%	0,8%	18,3%	0,8%
	Urban	321	15,3%	63,2%	3,4%	5,0%	0,6%	10,9%	1,6%
Tip1	cu parinti naturali	472	12,5%	64,0%	4,2%	2,8%	0,8%	14,8%	0,8%
	reorganizata	49	16,3%	53,1%	2,0%	10,2%	0,0%	14,3%	4,1%
	monoparentala	62	11,3%	43,5%	4,8%	29,0%	0,0%	9,7%	1,6%
Tip2	un copil	146	13,7%	62,3%	0,0%	11,0%	1,4%	8,2%	3,4%
	doi copii	257	10,5%	66,9%	5,1%	5,1%	0,8%	11,7%	0,0%
	trei si mai multi	180	15,0%	51,1%	6,1%	3,9%	0,0%	22,8%	1,1%
Tip3	fam.nucleara	455	14,5%	64,8%	4,0%	1,8%	0,2%	13,4%	1,3%
	fam.extinsa	128	6,3%	46,9%	4,7%	21,9%	2,3%	17,2%	0,8%
Tip4	Ambii parinti.	277	16,2%	64,6%	4,0%	2,5%	0,7%	11,6%	0,4%
	un singur p.	195	10,8%	68,2%	3,6%	4,6%	0,0%	12,8%	0,0%
	niciunul	111	7,2%	38,7%	5,4%	18,0%	1,8%	23,4%	5,4%
Tip5	in tara, fara probl.	487	14,6%	61,8%	4,1%	4,1%	0,8%	13,6%	1,0%
	in strainat	67	3,0%	59,7%	4,5%	22,4%	0,0%	9,0%	1,5%
	probl.sanatate	29	3,4%	48,3%	3,4%	3,4%	0,0%	37,9%	3,4%
Tip6	patron	28	7,1%	75,0%	0,0%	3,6%	3,6%	10,7%	0,0%
	angajat	375	14,4%	66,7%	4,3%	3,5%	0,3%	10,7%	0,3%
	lucr.cont pr.	69	14,5%	59,4%	2,9%	2,9%	0,0%	20,3%	0,0%
	fara ocup	111	7,2%	38,7%	5,4%	18,0%	1,8%	23,4%	5,4%
Tip7	(f).ridicat	52	69,2%	0,0%	9,6%	1,9%	9,6%	0,0%	0,0%
	mediu	429	62,9%	4,7%	5,6%	0,2%	12,1%	0,2%	0,0%
	scazut	90	48,9%	4,4%	7,8%	0,0%	27,8%	2,2%	0,0%
Tip8	nivel 1	376	14,4%	63,0%	4,0%	5,6%	1,1%	11,4%	0,5%
	nivel 2	132	11,4%	59,1%	4,5%	6,1%	0,0%	15,9%	3,0%
	nivel 3	56	7,1%	53,6%	5,4%	8,9%	0,0%	23,2%	1,8%
	nivel 4	19	5,3%	52,6%	0,0%	10,5%	0,0%	31,6%	0,0%
Tip9	patru surse	16	31,3%	62,5%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	0,0%
	trei surse	102	20,6%	56,9%	3,9%	6,9%	1,0%	8,8%	2,0%
	doua surse	182	9,3%	67,6%	3,8%	6,6%	0,5%	10,4%	1,6%
	o singura sursa	242	11,2%	60,7%	5,4%	6,6%	0,8%	14,5%	0,8%
Tip10	parinti casatoriti	492	13,0%	65,4%	3,9%	2,8%	0,8%	13,2%	0,8%
	parinti concubinaj	29	10,3%	20,7%	6,9%	13,8%	0,0%	41,4%	6,9%

Anexa nr. 19 - QE 27: Ce nivel de studii doresi sa atingi?

		Total	A1	A2	A3	A4	A5	A6	NonR	
Mediu	rural	777	12,1%	10,2%	15,4%	41,3%	3,2%	17,5%	0,3%	**168,14**
	urban	943	3,4%	4,1%	10,7%	70,3%	0,7%	10,1%	0,6%	p=99,9%
Tip1	cu parinti naturali	1351	6,7%	7,2%	12,4%	58,5%	1,9%	13,0%	0,4%	**11,69**
	reorganizata	167	9,6%	4,2%	16,2%	50,3%	2,4%	16,2%	1,2%	NS
	monoparentala	202	9,9%	6,9%	13,4%	54,0%	1,0%	14,4%	0,5%	
Tip2	un copil	448	2,9%	3,6%	9,6%	74,1%	0,0%	9,4%	0,4%	**194,94**
	doi copii	714	6,2%	5,6%	13,4%	62,9%	0,8%	10,6%	0,4%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	12,4%	11,1%	14,7%	36,4%	4,7%	20,3%	0,5%	
Tip3	fam.nucleara	1375	7,1%	6,3%	13,5%	57,5%	1,7%	13,5%	0,5%	**6,22**
	fam.extinsa	345	8,4%	9,0%	10,4%	56,2%	2,3%	13,3%	0,3%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	4,9%	4,0%	10,0%	70,4%	0,9%	9,5%	0,4%	**122,54**
	un singur p.	606	8,6%	9,6%	14,5%	50,3%	2,1%	14,2%	0,7%	p=99,9%
	niciunul	334	10,8%	8,7%	16,5%	38,9%	3,6%	21,3%	0,3%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	7,1%	7,1%	12,5%	58,0%	1,7%	13,2%	0,5%	**39,21**
	in strainat	180	10,6%	5,0%	12,8%	59,4%	0,0%	12,2%	0,0%	p=99,9%
	probl.sanatate	94	4,3%	7,4%	18,1%	41,5%	8,5%	19,1%	1,1%	
Tip6	patron	111	0,9%	1,8%	12,6%	75,7%	0,0%	8,1%	0,9%	**162,62**
	angajat	1059	5,9%	5,7%	11,8%	65,1%	0,7%	10,3%	0,6%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	12,0%	12,5%	12,5%	37,5%	6,0%	19,4%	0,0%	
	fara ocup	334	10,8%	8,7%	16,5%	38,9%	3,6%	21,3%	0,3%	
Tip7	(f).ridicat	156	1,3%	2,6%	10,3%	78,8%	0,0%	7,1%	0,0%	**59,09**
	mediu	1265	7,7%	5,9%	12,6%	60,4%	0,6%	12,3%	0,3%	p=99,9%
	scazut	32	9,4%	3,1%	15,6%	43,8%	9,4%	15,6%	3,1%	
Tip8	nivel 1	1135	4,9%	4,7%	11,3%	68,5%	0,9%	9,4%	0,4%	**225,32**
	nivel 2	355	9,9%	9,0%	17,5%	40,6%	2,0%	20,8%	0,3%	p=99,9%
	nivel 3	168	15,5%	13,7%	15,5%	28,6%	6,0%	20,2%	0,6%	
	nivel 4	62	14,5%	16,1%	8,1%	24,2%	8,1%	25,8%	3,2%	
Tip9	patru surse	68	0,0%	0,0%	0,0%	94,1%	0,0%	4,4%	1,5%	**216,00**
	trei surse	284	2,8%	0,7%	7,4%	81,0%	0,7%	7,4%	0,0%	p=99,9%
	doua surse	525	3,4%	3,4%	12,2%	69,3%	0,8%	10,3%	0,6%	
	o singura sursa	734	10,9%	10,8%	17,6%	42,9%	2,3%	15,0%	0,5%	
Tip10	parinti casatoriti	1423	6,5%	7,0%	12,6%	59,2%	1,6%	12,6%	0,5%	**41,63**
	parinti concubinaj	95	13,7%	5,3%	15,8%	33,7%	7,4%	24,2%	0,0%	p=99,9%
Fact 1	tata	350	5,7%	5,1%	12,9%	60,0%	2,0%	14,0%	0,3%	**3,65**
	mama	1225	6,8%	7,8%	12,8%	56,7%	1,8%	13,6%	0,5%	NS
Studii	primare	63	9,5%	15,9%	7,9%	11,1%	15,9%	39,7%	0,0%	
	gimnazialee	260	13,5%	8,8%	21,5%	34,6%	3,5%	16,9%	1,2%	**355,3**
	sc.profesionala	409	8,8%	10,3%	12,2%	54,3%	1,2%	12,7%	0,5%	p=99,9%
	liceu	586	2,7%	3,1%	13,1%	70,1%	0,3%	10,6%	0,0%	
	universitare	162	0,0%	1,2%	2,5%	93,2%	0,0%	1,9%	1,2%	

Anexa nr. 20 - QE 22: Cu cine te sfatuiesti cel mai des când ai probleme la scoala (absente, note mici, conflicte)?

		Total	A1	A2	A3	A4	A5	A6	NonR	
Mediu	rural	777	11,6%	60,7%	8,8%	6,0%	3,7%	8,0%	1,2%	**19,66** p=99%
	urban	943	12,1%	64,4%	7,7%	5,0%	5,7%	3,7%	1,4%	
Tip1	cu parinti naturali	1351	12,6%	65,7%	7,9%	4,1%	4,1%	5,3%	0,4%	**56,35** p=99,9%
	reorganizata	167	10,2%	49,7%	12,0%	8,4%	4,2%	7,2%	8,4%	
	monoparentala	202	8,4%	54,0%	6,9%	12,4%	10,4%	6,9%	1,0%	
Tip2	un copil	448	11,4%	65,4%	0,2%	8,3%	7,4%	5,1%	2,2%	**76,25** p=99,9%
	doi copii	714	13,4%	62,2%	9,8%	5,3%	3,8%	4,8%	0,7%	
	trei si mai multi	558	10,2%	61,3%	12,5%	3,4%	4,1%	7,2%	1,3%	
Tip3	fam.nucleara	1375	12,0%	66,3%	8,8%	2,0%	4,4%	5,5%	1,0%	**172,59** p=99,9%
	fam.extinsa	345	11,3%	48,4%	5,8%	19,4%	6,7%	6,1%	2,3%	
Tip4	ambii parinti.	780	13,8%	63,5%	9,0%	4,0%	4,2%	4,2%	1,3%	**47,00** p=99,9%
	un singur p.	606	11,2%	65,0%	7,6%	4,3%	5,9%	5,4%	0,5%	
	niciunul	334	8,4%	56,9%	7,5%	11,1%	4,2%	9,3%	2,7%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	12,6%	63,1%	8,0%	4,8%	4,5%	5,8%	1,2%	**26,15** p=99%
	in strainat	180	8,9%	57,2%	11,1%	10,6%	7,8%	2,8%	1,7%	
	probl.sanatate	94	6,4%	67,0%	5,3%	6,4%	4,3%	8,5%	2,1%	
Tip6	patron	111	10,8%	62,2%	12,6%	5,4%	5,4%	3,6%	0,0%	**55,21** p=99,9%
	angajat	1059	12,7%	65,3%	7,7%	4,0%	5,3%	4,1%	1,0%	
	lucr.cont pr.	216	13,9%	59,7%	9,3%	4,2%	3,2%	8,8%	0,9%	
	fara ocup	334	8,4%	56,9%	7,5%	11,1%	4,2%	9,3%	2,7%	
Tip7	(f).ridicat	156	12,8%	67,3%	6,4%	6,4%	3,8%	1,9%	1,3%	**20,96** p=95%
	mediu	1265	12,6%	63,0%	8,1%	5,1%	5,3%	4,8%	1,1%	
	scazut	32	12,5%	59,4%	0,0%	3,1%	3,1%	18,8%	3,1%	
Tip8	nivel 1	1135	12,8%	64,0%	8,0%	4,8%	5,0%	4,6%	0,8%	**41,23** p=99,9%
	nivel 2	355	10,4%	63,9%	8,5%	6,5%	3,9%	4,8%	2,0%	
	nivel 3	168	10,1%	52,4%	11,3%	7,7%	6,0%	10,1%	2,4%	
	nivel 4	62	8,1%	61,3%	1,6%	4,8%	3,2%	17,7%	3,2%	
Tip9	patru surse	68	8,8%	70,6%	8,8%	2,9%	5,9%	2,9%	0,0%	**19,22** NS
	trei surse	284	14,4%	63,7%	7,7%	6,0%	3,2%	3,9%	1,1%	
	doua surse	525	12,0%	62,9%	8,6%	3,4%	7,2%	4,8%	1,1%	
	o singura sursa	734	11,3%	63,5%	8,2%	6,7%	4,1%	4,8%	1,5%	
Tip10	parinti casatoriti	1423	12,4%	65,0%	8,2%	4,4%	3,9%	5,0%	1,1%	**19,10** p=99%
	parinti concubinaj	95	10,5%	47,4%	11,6%	6,3%	7,4%	12,6%	4,2%	

Anexa nr. 21 - QE 24: Despre ce discuti cu parintii tai?/ QP 21: Despre ce discutati cu copilul dvs?

		Elevi				Parinti				Coincid	
		Des	**Rar**	**Deloc**	**NonR**	**Des**	**Rar**	**Deloc**	**NonR**		
1	Despre scoala	1178	467	55	20	1381	276	20	43	1163	**67,6%**
2	Despre prietenii mei	576	915	202	27	797	719	130	74	833	**48,4%**
3	Despre viitorul meu	1038	503	154	25	1232	353	78	57	1027	**59,7%**
4	Despre dragoste, prietenie	294	759	634	33	454	740	433	93	805	**46,8%**
5	Despre sexualitate	179	565	947	29	290	615	708	107	861	**50,1%**
6	Despre comportamentul meu în fam./soc.	1085	488	122	25	1365	228	58	69	1025	**59,6%**
7	Despre problemele financiare ale familiei	432	767	488	33	652	696	281	91	726	**42,2%**
8	Despre emisiuni TV, carti, reviste citite	623	689	376	32	730	634	263	93	794	**46,2%**
9	Despre probleme moral-religioase	314	801	557	48	707	650	260	103	743	**43,2%**
10	Despre politica, sport, muzica etc.	570	689	413	48	428	736	436	120	775	**45,1%**

Anexa nr.22 - QP 29 : În general, cea mai mare raspundere în educatia copiilor revine :

		Total	**1**	**2**	**3**	**4**	**NonR**	
Mediu	Rural	777	84,3%	13,0%	1,2%	0,3%	1,3%	**10,56**
	Urban	943	88,7%	9,0%	0,4%	0,4%	1,5%	p=95%
Tip1	cu parinti naturali	1351	88,0%	9,8%	0,6%	0,3%	1,3%	**25,79**
	Reorganizata	167	83,8%	9,6%	2,4%	1,2%	3,0%	p=99%
	Monoparentala	202	80,2%	18,8%	0,5%	0,0%	0,5%	
Tip2	un copil	448	87,7%	9,2%	0,7%	0,2%	2,2%	**11,37**
	doi copii	714	87,5%	11,1%	0,1%	0,4%	0,8%	NS
	trei si mai multi	558	84,8%	11,8%	1,6%	0,4%	1,4%	
Tip3	fam.nucleara	1375	86,8%	11,0%	0,7%	0,2%	1,3%	**4,49**
	fam.extinsa	345	86,1%	10,1%	1,2%	0,9%	1,7%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	90,3%	8,1%	0,6%	0,3%	0,8%	**30,73**
	un singur p.	606	87,6%	10,4%	0,7%	0,7%	0,7%	p=99,9%
	Niciunul	334	76,6%	18,0%	1,2%	0,0%	4,2%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	86,3%	10,9%	0,8%	0,4%	1,6%	**5,40**
	in strainat	180	90,0%	9,4%	0,0%	0,0%	0,6%	NS
	probl.sanatate	94	86,2%	11,7%	2,1%	0,0%	0,0%	
Tip6	Patron	111	91,9%	8,1%	0,0%	0,0%	0,0%	**52,89**
	Angajat	1059	89,7%	9,2%	0,2%	0,4%	0,6%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	84,7%	9,3%	3,2%	0,9%	1,9%	
	fara ocup	334	76,6%	18,0%	1,2%	0,0%	4,2%	
Tip7	(f).ridicat	156	89,7%	9,0%	0,0%	0,0%	1,3%	**51,20**
	Mediu	1265	89,6%	8,9%	0,5%	0,5%	0,6%	p=99,9%
	Scazut	267	76,0%	21,0%	2,6%	0,0%	0,4%	
Tip8	nivel 1	1135	90,8%	7,8%	0,4%	0,4%	0,6%	**60,96**
	nivel 2	355	82,3%	14,1%	1,1%	0,0%	2,5%	p=99,9%
	nivel 3	168	75,6%	18,5%	2,4%	1,2%	2,4%	
	nivel 4	62	66,1%	27,4%	0,0%	0,0%	6,5%	
Tip9	patru surse	68	91,2%	5,9%	0,0%	0,0%	2,9%	**35,22**
	trei surse	284	90,5%	8,5%	0,0%	0,4%	0,7%	p=99,9%
	doua surse	525	90,9%	6,7%	0,2%	0,6%	1,7%	
	o singura sursa	734	83,2%	14,6%	1,1%	0,0%	1,1%	
Tip10	p.casatoriti	1423	88,5%	9,0%	0,8%	0,4%	1,3%	**16,80**
	p.concubinaj	95	72,6%	21,1%	1,1%	0,0%	5,3%	p=99%
Cine	Tata	350	85,4%	12,9%	0,6%	0,3%	0,9%	**8,85**
	Mama	1225	88,7%	9,7%	0,8%	0,4%	0,4%	NS
Studii	Primar	63	65,1%	31,7%	3,2%	0,0%	0,0%	**68,96**
	Gimnaziu	260	83,1%	13,8%	2,7%	0,0%	0,4%	p=99,9%
	Profes	409	88,5%	10,0%	0,0%	1,0%	0,5%	
	Liceu	586	91,3%	7,7%	0,5%	0,2%	0,3%	
	Universitar	162	92,0%	6,8%	0,0%	0,6%	0,6%	

Anexa nr. 23 - QP C39: În ce masura sunteti de acord cu urmatoarele afirmatii?

			C39-1					**C39-2**				
		Total	**1**	**2**	**3**	**NonR**		**1**	**2**	**3**	**NonR**	
Mediu	Rural	253	54,2%	29,2%	5,9%	10,7%	**17,83**	84,2%	9,1%	0,8%	5,9%	
	Urban	304	70,1%	23,0%	1,0%	5,9%	p=99%	91,8%	5,3%	0,3%	2,6%	
Tip1	cu parinti naturali	427	63,9%	24,8%	4,0%	7,3%	**4,63**	89,5%	6,6%	0,5%	3,5%	
	Reorganizata	59	52,5%	27,1%	1,7%	18,6%	xx	81,4%	6,8%	1,7%	10,2%	
	Monoparentala	71	64,8%	31,0%	0,0%	4,2%		87,3%	9,9%	0,0%	2,8%	
Tip2	un copil	150	64,7%	27,3%	0,7%	7,3%	**18,91**	90,0%	7,3%	0,0%	2,7%	
	doi copii	214	67,8%	22,4%	1,4%	8,4%	p=99,9%	90,2%	6,1%	0,5%	3,3%	
	trei si mai multi	193	56,0%	28,5%	7,3%	8,3%		85,0%	7,8%	1,0%	6,2%	
Tip3	fam.nucleara	457	63,9%	24,7%	3,7%	7,7%	**3,59**	88,8%	6,3%	0,4%	4,4%	
	fam.extinsa	100	58,0%	31,0%	1,0%	10,0%	xx	86,0%	10,0%	1,0%	3,0%	
Tip4	ambii parinti.	245	67,3%	26,9%	2,9%	2,9%	**2,02**	93,5%	6,1%	0,4%	0,0%	
	un singur p.	196	65,3%	24,5%	3,6%	6,6%	xx	87,2%	8,7%	1,0%	3,1%	
	niciunul	116	49,1%	25,9%	3,4%	21,6%		79,3%	6,0%	0,0%	14,7%	
Tip5	in tara, fara probl.	461	61,2%	26,9%	2,8%	9,1%	**5,82**	88,1%	6,9%	0,7%	4,3%	
	in strainat	63	73,0%	22,2%	3,2%	1,6%	xx	88,9%	9,5%	0,0%	1,6%	
	probl.sanatate	33	66,7%	18,2%	9,1%	6,1%		90,9%	3,0%	0,0%	6,1%	
Tip6	patron	48	68,8%	22,9%	0,0%	8,3%	**3,73**	93,8%	6,3%	0,0%	0,0%	
	angajat	323	66,6%	26,0%	3,4%	4,0%	xx	91,6%	6,8%	0,3%	1,2%	
	lucr.cont pr.	70	64,3%	27,1%	4,3%	4,3%		84,3%	10,0%	2,9%	2,9%	
	fara ocup	116	49,1%	25,9%	3,4%	21,6%		79,3%	6,0%	0,0%	14,7%	
Tip7	(f).ridicat	59	71,2%	20,3%	3,4%	5,1%	**2,66**	94,9%	5,1%	0,0%	0,0%	
	mediu	407	63,6%	27,3%	2,9%	6,1%	xx	89,7%	7,6%	0,7%	2,0%	
	scazut	76	59,2%	26,3%	5,3%	9,2%		86,8%	6,6%	0,0%	6,6%	
Tip8	nivel 1	376	68,1%	23,1%	2,4%	6,4%	**11,19**	91,8%	5,9%	0,0%	2,4%	
	nivel 2	109	54,1%	31,2%	4,6%	10,1%	xx	83,5%	9,2%	0,9%	6,4%	
	nivel 3	50	54,0%	34,0%	6,0%	6,0%		82,0%	12,0%	4,0%	2,0%	
	nivel 4	22	36,4%	27,3%	4,5%	31,8%		68,2%	4,5%	0,0%	27,3%	
Tip9	patru surse	27	70,4%	22,2%	3,7%	3,7%	**10,23**	96,3%	3,7%	0,0%	0,0%	
	trei surse	81	79,0%	14,8%	1,2%	4,9%	xx	96,3%	2,5%	0,0%	1,2%	
	doua surse	176	63,6%	28,4%	2,8%	5,1%		89,2%	8,5%	0,0%	2,3%	
	o singura sursa	240	58,3%	26,3%	4,6%	10,8%		86,7%	6,7%	1,3%	5,4%	
Tip10	p.casatoriti	455	64,8%	24,6%	4,0%	6,6%	**6,67**	89,7%	6,4%	0,7%	3,3%	
	p.concubinaj	31	29,0%	32,3%	0,0%	38,7%	p=95%	71,0%	9,7%	0,0%	19,4%	
Cine	tata	100	77,0%	19,0%	3,0%	1,0%	**7,56**	95,0%	5,0%	0,0%	0,0%	
	mama	402	59,2%	28,6%	3,5%	8,7%	xx	88,1%	7,2%	0,7%	4,0%	
Studii	primar	22	68,2%	22,7%	4,5%	4,5%	**4,79**	77,3%	18,2%	4,5%	0,0%	
	gimnaziu	84	52,4%	32,1%	6,0%	9,5%	xx	85,7%	7,1%	0,0%	7,1%	
	profes	132	62,9%	25,0%	4,5%	7,6%		89,4%	7,6%	0,8%	2,3%	
	liceu	176	67,6%	25,6%	2,8%	4,0%		92,0%	6,8%	0,6%	0,6%	
	univ	53	79,2%	20,8%	0,0%	0,0%		98,1%	1,9%	0,0%	0,0%	

C39-3							
		Total	**1**	**2**	**3**	**NonR**	
Mediu	rural	253	33,6%	32,4%	25,3%	8,7%	**7,96**
	urban	304	44,7%	31,6%	17,8%	5,9%	p=95%
Tip1	cu parinti naturali	427	41,9%	30,9%	20,4%	6,8%	**8,83**
	reorganizata	59	32,2%	39,0%	13,6%	15,3%	xx
	monoparentala	71	32,4%	32,4%	32,4%	2,8%	
Tip2	un copil	150	44,7%	34,0%	14,0%	7,3%	**11,99**
	doi copii	214	40,7%	31,8%	19,2%	8,4%	p=95%
	trei si mai multi	193	34,7%	30,6%	29,0%	5,7%	
Tip3	fam.nucleara	457	39,8%	31,7%	21,4%	7,0%	**0,13**
	fam.extinsa	100	39,0%	33,0%	20,0%	8,0%	xx
Tip4	ambii parinti.	245	45,7%	34,7%	17,1%	2,4%	**7,50**
	un singur p.	196	35,7%	30,6%	26,0%	7,7%	xx
	niciunul	116	33,6%	28,4%	21,6%	16,4%	
Tip5	in tara, fara probl.	461	37,5%	31,5%	23,0%	8,0%	**15,14**
	in strainat	63	58,7%	34,9%	4,8%	1,6%	p=99%
	probl.sanat ate	33	33,3%	33,3%	27,3%	6,1%	
Tip6	patron	48	45,8%	41,7%	8,3%	4,2%	**11,19**
	angajat	323	40,6%	34,1%	21,1%	4,3%	xx
	lucr.cont pr.	70	41,4%	21,4%	30,0%	7,1%	
	fara ocup	116	33,6%	28,4%	21,6%	16,4%	
Tip7	(f).ridicat	59	45,8%	37,3%	11,9%	5,1%	**8,08**
	mediu	407	40,8%	31,7%	21,4%	6,1%	xx
	scazut	76	30,3%	32,9%	30,3%	6,6%	
Tip8	nivel 1	376	44,9%	34,8%	14,6%	5,6%	**36,00**
	nivel 2	109	28,4%	26,6%	32,1%	12,8%	p=99,9%
	nivel 3	50	32,0%	24,0%	42,0%	2,0%	
	nivel 4	22	22,7%	27,3%	31,8%	18,2%	
Tip9	patru surse	27	55,6%	29,6%	11,1%	3,7%	**57,18**
	trei surse	81	66,7%	23,5%	6,2%	3,7%	p=99,9%
	doua surse	176	37,5%	42,6%	14,8%	5,1%	
	o singura sursa	240	30,0%	28,8%	32,1%	9,2%	
Tip10	p.casatoriti	455	41,8%	31,9%	20,0%	6,4%	**1,21**
	p.concubinaj	31	25,8%	32,3%	12,9%	29,0%	xx
Cine	tata	100	40,0%	41,0%	17,0%	2,0%	**3,77**
	mama	402	39,8%	30,6%	22,4%	7,2%	xx
Studii	primar	22	40,9%	27,3%	31,8%	0,0%	**21,22**
	gimnaziu	84	25,0%	27,4%	34,5%	13,1%	p=99%
	profes	132	34,8%	32,6%	25,8%	6,8%	
	liceu	176	40,9%	42,0%	13,6%	3,4%	
	univ	53	67,9%	28,3%	3,8%	0,0%	

Anexa nr. 24 - QP 30 : În general, cele mai multe influente negative asupra copiilor provin din:

		Total	1	2	3	4	NonR	
Mediu	rural	777	13,8%	6,2%	57,7%	19,4%	3,0%	**28,00**
	urban	943	6,9%	4,6%	66,6%	20,8%	1,2%	p=99,9%
Tip1	cu parinti naturali	1351	9,4%	5,4%	62,5%	20,7%	1,9%	**5,95**
	reorganizata	167	10,8%	3,0%	63,5%	18,6%	4,2%	NS
	monoparentala	202	13,4%	6,4%	61,9%	17,8%	0,5%	
Tip2	un copil	448	4,0%	4,2%	68,8%	20,8%	2,2%	**73,74**
	doi copii	714	7,6%	4,5%	66,0%	20,9%	1,1%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	17,9%	7,2%	53,2%	18,8%	2,9%	
Tip3	fam.nucleara	1375	10,0%	5,5%	62,6%	19,8%	2,0%	**1,26**
	fam.extinsa	345	9,9%	4,3%	62,3%	21,7%	1,7%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	6,4%	5,3%	63,1%	24,7%	0,5%	**61,09**
	un singur p.	606	9,7%	4,8%	65,2%	19,0%	1,3%	p=99,9%
	niciunul	334	18,9%	6,3%	56,6%	11,7%	6,6%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	9,6%	5,4%	62,8%	20,1%	2,1%	**14,06**
	in strainat	180	7,8%	3,9%	65,0%	22,8%	0,6%	NS
	probl.sanatate	94	20,2%	6,4%	54,3%	17,0%	2,1%	
Tip6	patron	111	2,7%	5,4%	60,4%	31,5%	0,0%	**77,79**
	angajat	1059	7,0%	4,7%	66,7%	21,1%	0,6%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	14,8%	6,5%	52,8%	23,1%	2,8%	
	fara ocup	334	18,9%	6,3%	56,6%	11,7%	6,6%	
Tip7	(f).ridicat	156	5,1%	7,1%	57,7%	28,8%	1,3%	**28,56**
	mediu	1265	9,2%	5,1%	64,7%	20,5%	0,6%	p=99,9%
	scazut	267	16,5%	5,6%	60,3%	14,6%	3,0%	
Tip8	nivel 1	1135	7,4%	4,3%	64,8%	22,3%	1,2%	**55,61**
	nivel 2	355	11,5%	6,8%	63,1%	16,1%	2,5%	p=99,9%
	nivel 3	168	20,8%	8,9%	50,0%	17,3%	3,0%	
	nivel 4	62	19,4%	4,8%	53,2%	12,9%	9,7%	
Tip9	patru surse	68	1,5%	2,9%	54,4%	39,7%	1,5%	**57,88**
	trei surse	284	5,3%	1,4%	63,4%	29,2%	0,7%	p=99,9%
	doua surse	525	6,9%	5,7%	65,5%	20,2%	1,7%	
	o singura sursa	734	11,2%	6,4%	64,2%	15,8%	2,5%	
Tip10	p.casatoriti	1423	9,4%	5,1%	63,0%	20,7%	1,9%	**1,28**
	p.concubinaj	95	11,6%	6,3%	57,9%	17,9%	6,3%	NS
Cine	tata	350	10,9%	3,4%	66,6%	17,7%	1,4%	**6,17**
	mama	1225	9,9%	5,7%	62,2%	21,2%	1,0%	NS
Studii	primar	63	27,0%	3,2%	41,3%	25,4%	3,2%	**111,08**
	gimnaziu	260	11,9%	7,7%	64,6%	15,0%	0,8%	p=99,9%
	profes	409	8,8%	7,6%	67,2%	15,2%	1,2%	
	liceu	586	7,2%	2,9%	68,6%	21,0%	0,3%	
	universitar	162	2,5%	3,1%	51,9%	42,6%	0,0%	

Anexa nr. 25 - QE 31 : Cine poarta cea mai mare responsabilitate pentru greselile tale?

		Total	1	2	3	4	5	6	NonR	
Mediu	rural	777	44,1%	2,3%	2,4%	2,1%	47,6%	0,8%	0,6%	**38,05**
	urban	943	34,3%	1,2%	2,1%	0,4%	61,0%	0,6%	0,4%	p=99,9%
Tip1	cu parinti naturali	1351	39,2%	1,5%	2,6%	1,3%	54,8%	0,1%	0,5%	**46,32**
	reorganizata	167	40,1%	1,2%	0,6%	0,6%	55,1%	1,2%	1,2%	p=99,9%
	monoparentala	202	34,7%	3,5%	1,5%	1,0%	55,4%	4,0%	0,0%	
Tip2	un copil	448	30,4%	2,2%	2,7%	1,1%	62,9%	0,4%	0,2%	**46,64**
	doi copii	714	39,5%	0,8%	1,5%	0,6%	56,9%	0,3%	0,4%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	44,4%	2,3%	2,9%	2,0%	46,1%	1,4%	0,9%	
Tip3	fam.nucleara	1375	39,3%	1,8%	2,5%	0,6%	54,4%	0,8%	0,7%	**23,71**
	fam.extinsa	345	36,5%	1,2%	1,4%	3,5%	57,1%	0,3%	0,0%	p=99,9%
Tip4	ambii parinti.	780	35,1%	0,9%	2,3%	1,2%	59,7%	0,3%	0,5%	**35,35**
	un singur p.	606	40,9%	1,7%	1,3%	1,3%	53,5%	1,3%	0,0%	p=99,9%
	niciunul	334	43,1%	3,6%	3,9%	0,9%	46,4%	0,6%	1,5%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	38,4%	1,8%	2,3%	1,4%	54,9%	0,7%	0,6%	**16,26**
	in strainat	180	36,7%	1,1%	0,6%	0,0%	60,0%	1,1%	0,6%	NS
	probl.sanatate	94	47,9%	1,1%	5,3%	0,0%	45,7%	0,0%	0,0%	
Tip6	patron	111	44,1%	0,0%	0,9%	2,7%	51,4%	0,0%	0,9%	**67,64**
	angajat	1059	34,8%	1,5%	1,9%	0,5%	60,2%	0,8%	0,3%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	48,1%	0,5%	2,3%	4,2%	44,0%	0,9%	0,0%	
	fara ocup	334	43,1%	3,6%	3,9%	0,9%	46,4%	0,6%	1,5%	
Tip7	(f).ridicat	156	42,3%	0,6%	0,6%	0,6%	55,8%	0,0%	0,0%	**24,10**
	mediu	1265	36,0%	1,7%	2,4%	0,9%	57,6%	0,9%	0,5%	p=99%
	scazut	32	59,4%	0,0%	0,0%	6,3%	34,4%	0,0%	0,0%	
Tip8	nivel 1	1135	33,7%	1,4%	2,6%	0,8%	60,7%	0,4%	0,4%	**99,64**
	nivel 2	355	45,1%	0,8%	1,4%	0,8%	49,9%	1,4%	0,6%	p=99,9%
	nivel 3	168	52,4%	2,4%	1,2%	3,6%	38,1%	1,2%	1,2%	
	nivel 4	62	56,5%	9,7%	3,2%	3,2%	24,2%	1,6%	1,6%	
Tip9	patru surse	68	32,4%	4,4%	1,5%	1,5%	58,8%	0,0%	1,5%	**70,23**
	trei surse	284	24,3%	0,4%	0,7%	1,8%	71,1%	1,8%	0,0%	p=99,9%
	doua surse	525	36,2%	1,1%	1,9%	1,1%	58,5%	1,0%	0,2%	
	o singura sursa	734	44,7%	1,8%	2,7%	0,0%	49,9%	0,3%	0,7%	
Tip10	parinti casatoriti	1423	38,6%	1,5%	2,3%	1,0%	55,9%	0,2%	0,6%	**17,44**
	parinti concubinaj	95	49,5%	1,1%	3,2%	4,2%	40,0%	1,1%	1,1%	p=99%
Fact 1	Tata	350	37,1%	2,0%	1,4%	1,1%	56,9%	0,3%	1,1%	**2,24**
	Mama	1225	39,5%	1,8%	2,5%	1,1%	54,3%	0,3%	0,4%	NS
Studii	primare	63	46,0%	3,2%	4,8%	7,9%	36,5%	0,0%	1,6%	**55,28**
	gimnazialee	260	46,5%	1,5%	1,9%	0,4%	48,5%	0,0%	1,2%	p=99,9%
	sc.profesionala	409	40,3%	2,9%	2,0%	1,0%	52,8%	0,2%	0,7%	
	liceu	586	35,2%	1,2%	2,7%	0,7%	59,6%	0,7%	0,0%	
	universitare	162	24,7%	1,2%	0,6%	1,9%	71,0%	0,0%	0,6%	

Anexa nr.26 - QE 21: Când se iau hotarâri în familie, care te privesc pe tine, se tine seama de parerea ta?

			ELEVI					PARINTI				
		Total	1	2	3	NonR		1	2	3	NonR	
Mediu	rural	777	49,7%	42,2%	7,3%	0,8%	**21,61**	60,4%	34,4%	3,6%	1,7%	**67,97**
	urban	943	60,0%	35,5%	4,0%	0,4%	p=99,9%	78,5%	17,8%	2,4%	1,3%	p=99,9%
Tip1	cu parinti naturali	1351	56,0%	38,6%	4,8%	0,5%	**9,45**	71,0%	24,8%	3,0%	1,3%	**5,24**
	reorganizata	167	55,7%	36,5%	6,0%	1,8%	NS	61,7%	31,7%	3,0%	3,6%	NS
	monoparentala	202	50,5%	39,6%	9,9%	0,0%		72,8%	23,3%	3,0%	1,0%	
Tip2	un copil	448	66,3%	30,1%	3,1%	0,4%	**45,75**	79,5%	15,8%	1,8%	2,9%	**82,35**
	doi copii	714	55,5%	38,8%	4,8%	1,0%	p=99,9%	75,6%	21,7%	2,7%	0,0%	p=99,9%
	trei si mai multi	558	46,4%	45,0%	8,4%	0,2%		56,1%	37,5%	4,3%	2,2%	
Tip3	fam.nucleara	1375	57,2%	36,8%	5,4%	0,6%	**10,09**	71,1%	24,6%	2,8%	1,5%	**2,33**
	fam.extinsa	345	47,8%	45,5%	6,1%	0,6%	p=99%	67,2%	28,1%	3,5%	1,2%	NS
Tip4	ambii parinti.	780	59,6%	36,0%	3,6%	0,8%	**23,77**	80,9%	17,4%	1,3%	0,4%	**84,38**
	un singur p.	606	55,0%	38,0%	6,6%	0,5%	p=99,9%	66,2%	28,7%	4,0%	1,2%	p=99,9%
	niciunul	334	46,1%	45,5%	8,1%	0,3%		53,0%	37,4%	5,1%	4,5%	
Tip5	in tara, fara probl.	1446	54,2%	39,8%	5,4%	0,6%	**12,05**	71,3%	24,3%	3,0%	1,5%	**16,47**
	in strainat	180	65,6%	28,9%	4,4%	1,1%	p=95%	66,1%	33,3%	0,6%	0,0%	p=99%
	probl.sanatate	94	53,2%	37,2%	9,6%	0,0%		62,8%	25,5%	7,4%	4,3%	
Tip6	patron	111	70,3%	26,1%	2,7%	0,9%	**57,63**	81,1%	13,5%	4,5%	0,9%	**98,20**
	angajat	1059	58,3%	37,8%	3,5%	0,5%	p=99,9%	77,6%	19,6%	2,1%	0,7%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	216	47,7%	38,0%	13,0%	1,4%		55,6%	40,3%	3,2%	0,9%	
	fara ocup	334	46,1%	45,5%	8,1%	0,3%		53,0%	37,4%	5,1%	4,5%	
Tip7	(f).ridicat	156	62,8%	33,3%	3,8%	0,0%	**35,43**	82,1%	15,4%	1,9%	0,6%	**38,04**
	mediu	1265	57,5%	37,4%	4,5%	0,6%	p=99,9%	72,4%	24,5%	2,5%	0,6%	p=99,9%
	scazut	267	40,8%	47,6%	10,5%	1,1%		57,7%	36,3%	6,0%	0,0%	
Tip8	nivel 1	1135	61,2%	34,5%	3,9%	0,4%	**62,30**	77,7%	19,1%	2,5%	0,7%	**97,72**
	nivel 2	355	47,9%	43,9%	7,0%	1,1%	p=99,9%	60,0%	35,2%	2,3%	2,5%	p=99,9%
	nivel 3	168	37,5%	52,4%	10,1%	0,0%		54,8%	37,5%	6,5%	1,2%	
	nivel 4	62	38,7%	43,5%	14,5%	3,2%		35,5%	48,4%	6,5%	9,7%	
Tip9	patru surse	68	76,5%	22,1%	1,5%	0,0%	**41,28**	91,2%	7,4%	0,0%	1,5%	**113,59**
	trei surse	284	67,6%	29,9%	2,5%	0,0%	p=99,9%	89,8%	9,5%	0,4%	0,4%	p=99,9%
	doua surse	525	58,9%	36,8%	4,0%	0,4%		78,7%	17,7%	2,1%	1,5%	
	o singura sursa	734	50,5%	40,9%	7,5%	1,1%		61,0%	33,1%	4,1%	1,8%	
Tip10	p.casatoriti	1423	57,0%	37,4%	5,0%	0,6%	**10,35**	71,1%	24,7%	3,0%	1,2%	**10,72**
	p.concubinaj	95	41,1%	53,7%	4,2%	1,1%	p=99%	52,6%	37,9%	3,2%	6,3%	p=99%

Anexa nr.27 - QP B39 : Când aveti probleme în educatia copiilor dvs. la cine apelati cel mai des ?

		Rural				Urban			
		Des	Rar	Deloc	**Media**	Des	Rar	Deloc	**Media**
1	Cadre didactice	18,3%	44,3%	29,8%	**88**	19,6%	42,7%	31,8%	**87**
2	Personal medical	8,0%	30,9%	53,1%	**51**	8,4%	33,0%	50,8%	**54**
3	Consilieri scolari	7,3%	16,4%	66,4%	**34**	4,0%	13,1%	72,9%	**23**
4	Celalalt parinte sau alti membri ai familiei	61,8%	18,3%	13,7%	**151**	68,2%	14,3%	11,2%	**161**
5	Prieteni, vecini	7,3%	29,0%	54,6%	**48**	4,7%	24,0%	62,3%	**37**
6	Alti parinti	4,2%	14,9%	69,1%	**26**	2,5%	23,4%	63,6%	**32**
7	Preot	7,3%	23,3%	57,6%	**43**	5,9%	17,8%	66,7%	**33**
8	Nu apelez la nimeni	18,7%	11,5%	58,8%	**55**	12,5%	16,2%	52,3%	**51**
	Altcineva.								

Anexa 28 - QP 30: În general, cele mai multe influente negative asupra copiilor provin din:

		Valori absolute			**%**		
		Rural	**Urban**	**Total**	**Rural**	**Urban**	**Total**
1	Familie	107	65	172	**13,8%**	**6,9%**	**10,0%**
2	Scoala	48	43	91	**6,2%**	**4,6%**	**5,3%**
3	Grup de prieteni	448	628	1076	**57,7%**	**66,6%**	**62,6%**
4	Mass-media	151	196	347	**19,4%**	**20,8%**	**20,2%**
	NonR	23	11	34	**3,0%**	**1,2%**	**2,0%**
	Total	777	943	1720	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Anexa 29 - QP B39: Când aveti probleme în educatia copiilor dvs. la cine apelati cel mai des ?

		Valori absolute							
		RURAL				**URBAN**			
		Des	Rar	Deloc	NonR	Des	Rar	Deloc	NonR
1	Cadre didactice	48	116	78	20	63	137	102	19
2	Personal medical	21	81	139	21	27	106	163	25
3	Consilieri scolari	19	43	174	26	13	42	234	32
4	Celalalt parinte sau alti membri ai familiei	162	48	36	16	219	46	36	20
5	Prieteni, vecini	19	76	143	24	15	77	200	29
6	Alti parinti	11	39	181	31	8	75	204	34
7	Preot	19	61	151	31	19	57	214	31
8	Nu apelez la nimeni	49	30	154	29	40	52	168	61

		Rural				**Urban**			
		Des	Rar	Deloc	**Med**	Des	Rar	Deloc	**Med**
1	B-39-1	18,3%	44,3%	29,8%	**88**	19,6%	42,7%	31,8%	**87**
2	B-39-2	8,0%	30,9%	53,1%	**51**	8,4%	33,0%	50,8%	**54**
3	B-39-3	7,3%	16,4%	66,4%	**34**	4,0%	13,1%	72,9%	**23**
4	B-39-4	61,8%	18,3%	13,7%	**151**	68,2%	14,3%	11,2%	**161**
5	B-39-5	7,3%	29,0%	54,6%	**48**	4,7%	24,0%	62,3%	**37**
6	B-39-6	4,2%	14,9%	69,1%	**26**	2,5%	23,4%	63,6%	**32**
7	B-39-7	7,3%	23,3%	57,6%	**43**	5,9%	17,8%	66,7%	**33**
8	B-39-8	18,7%	11,5%	58,8%	**55**	12,5%	16,2%	52,3%	**51**

	TOTAL	**Des**	**Rar**	**Deloc**	**NonR**	**Des**	**Rar**	**Deloc**	**Medie**
1	Cadre didactice	111	253	180	39	19,0%	43,4%	30,9%	**87**
2	Personal medical	48	187	302	46	8,2%	32,1%	51,8%	**53**
3	Consilieri scolari	32	85	408	58	5,5%	14,6%	70,0%	**28**
4	Celalalt parinte sau alti membri ai familiei	381	94	72	36	65,4%	16,1%	12,3%	**157**
5	Prieteni, vecini	34	153	343	53	5,8%	26,2%	58,8%	**42**
6	Alti parinti	19	114	385	65	3,3%	19,6%	66,0%	**29**
7	Preot	38	118	365	62	6,5%	20,2%	62,6%	**37**
8	Nu apelez la nimeni	89	82	322	90	15,3%	14,1%	55,2%	**53**
9	Altcineva.	111	253	180	39	19,0%	43,4%	30,9%	**87**

Anexa nr. 30 - QP C37 : Ati fost influentati de parinti în alegerea profesiei/meseriei dvs.?

		Valor absolute			%		
		Rural	**Urban**	**Total**	**Rural**	**Urban**	**Total**
1	Mult	58	28	86	**22,9%**	**9,2%**	**15,4%**
2	Putin	72	106	178	**28,5%**	**34,9%**	**32,0%**
3	Deloc	114	161	275	**45,1%**	**53,0%**	**49,4%**
5	NonR	9	9	18	**3,6%**	**3,0%**	**3,2%**
	Total	253	304	557	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Anexa 31 - QE 26/ QP 25: Ce doresti cel mai mult pentru tine, în viitor?

QE 26		A1	A2	A3	A4	A5	Hi-patrat
Mediu	Rural	33,2%	19,7%	20,3%	11,1%	9,3%	**5,50**
	Urban	37,5%	17,5%	20,8%	10,6%	8,6%	*Nesemnificativ*
QP 25		A1	A2	A3	A4	A5	
Mediu	Rural	65,9%	9,7%	14,0%	5,4%	1,8%	**54,94**
	Urban	77,8%	4,8%	8,1%	2,9%	1,3%	*p=99,9%*

QE 26		A1	A2	A3	A4	A5	
Tip 6	patron	35,1%	22,5%	18,9%	9,9%	8,1%	**27,43**
	angajat	38,1%	17,0%	20,9%	11,0%	8,0%	*p=95%*
	lucr.cont pr.	38,9%	15,3%	16,7%	10,6%	11,1%	
	fara ocup	25,7%	24,0%	22,8%	10,8%	10,5%	
Tip 8	nivel 1	41,9%	16,0%	19,1%	9,4%	8,6%	**67,31**
	nivel 2	26,2%	20,8%	22,5%	13,2%	10,1%	*p=99,9%*
	nivel 3	17,9%	25,6%	26,2%	13,7%	8,9%	
	nivel 4	22,6%	30,6%	21,0%	14,5%	6,5%	
Tip 9	patru surse	45,6%	22,1%	11,8%	10,3%	5,9%	**41,30**
	trei surse	48,6%	16,5%	16,2%	8,8%	7,4%	*p=99,9%*
	doua surse	38,5%	16,4%	21,7%	9,9%	8,0%	
	o singura sursa	31,2%	16,8%	21,8%	12,9%	10,4%	

QP 25 **Tip 6**	patron	73,0%	2,7%	14,4%	2,7%	1,8%	**109,76**
	angajat	79,1%	5,0%	7,6%	2,8%	1,0%	p=99,9%
	lucr.cont pr.	62,0%	9,7%	19,9%	6,0%	0,9%	
	fara ocup	57,8%	12,9%	13,8%	6,9%	3,3%	
Tip 8	nivel 1	78,5%	4,2%	9,9%	2,6%	1,0%	**136,10**
	nivel 2	67,9%	10,1%	9,9%	4,2%	3,4%	p=99,9%
	nivel 3	53,0%	14,3%	14,3%	12,5%	1,8%	
	nivel 4	40,3%	19,4%	22,6%	4,8%	0,0%	
Tip 9	patru surse	75,0%	4,4%	11,8%	2,9%	1,5%	**62,16**
	trei surse	77,8%	3,5%	8,8%	1,1%	0,4%	p=99,9%
	doua surse	81,1%	4,0%	7,0%	2,7%	1,7%	
	o singura sursa	71,1%	7,1%	11,9%	4,6%	1,8%	

E26		A1	A2	A3	A4	A5	
Studii parinte	primare	11,1%	34,9%	19,0%	15,9%	15,9%	
	gimnaziale	32,3%	16,2%	23,5%	14,2%	8,5%	**61,95** *p=99,9%*
	sc.profesionala	33,3%	21,0%	20,8%	10,8%	8,6%	
	liceu	41,0%	14,8%	18,8%	10,4%	9,9%	
	universitare	48,1%	20,4%	17,9%	9,3%	2,5%	
P25 Studii parinte	primare	25,4%	36,5%	19,0%	15,9%	3,2%	**250,6**
	gimnaziale	62,7%	9,2%	18,8%	5,8%	2,3%	*p=99,9%*
	sc.profesionala	77,3%	6,4%	9,3%	3,4%	1,7%	
	liceu	83,6%	1,9%	7,7%	2,0%	1,0%	
	universitare	74,1%	6,2%	8,0%	2,5%	0,0%	

Bibliografie[*]

Alecu, Gabriela, *Socializarea copilului în familie,* în Bunescu Gh., Alecu G., Badea D., *Educatia parintilor. Strategii si programe.* Editura Didactica si pedagogica, Bucuresti, 1997.

Badea, Elena, *Caracterizarea dinamica a copilului si adolescentului (de la 0 la 17/18 ani) cu aplicatie la fisa scolara*, Ed. Tehnica, Bucuresti, 1997.

Banciu, D., Radulescu, S.M., Voicu M., *Adolescentii si familia. Socializare morala si integrare sociala*, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1987.

Baran-Pescaru, A., *Familia azi. O perspectiva sociopedagogica*, Editura Aramis, Bucuresti, 2004.

Barbulescu, P., Stefanescu, C., Topa, L. (coord), *Tineretul si familia. Coordonate principale ale pregatirii tineretului pentru viata de familie*, Editura Politica, Bucuresti, 1970.

Batrânu, E., *Educatia în familie*, Editura Politica, Bucuresti, 1980.

Baumrind D., *Parental control and parental love*, Children, 12, 1965.

Baumrind D., *Effects of authoritative parental control on child behavior,* Child Development, 37(4), 1966.

Baumrind, D., *New Directions in Socialization Research*, in American Psychologist, 35/1980.

Baumrind D., *The influence of parenting style on adolescent competence and substance abuse*, Journal of Early Adolescence, 11(1), 1991.

Baumrind, D., *Patterns of parental authority and adolescent autonomy*, (in press, 2005), în J. Smetana (Ed.) *New directions for child development: Changes in parental authority during adolescence*, Jossey-Bass, San Francisco.

Becker, G., *Capitalul uman*, Editura All, Bucuresti, 1997.

Berends, Mark, *Educational Productivity (Family Effects)* în D.L.Levinson, P.W.Cookson, A.R. Sadovnik (editors), *Education and Sociology. An Encyclopedia*, Routledge Falmer, New York, London, 2002.

Bernstein, B., *Studii de sociologia educatiei*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1978.

Bistriceanu, C., *Sociologia familiei*, Editura Fundatiei România de Mâine, Bucuresti, 2005.

Bouchard, J.M., *De l'institution à la communautè. Les parents et les professionnels: une relation qui se construit* in P. Durning (dir.), *Education familiale. Un panorama des recherches internationales*, MIRE-MATRICE, Paris, 1988.

Bourdieu, P., Passeron, I.C., *La Reproduction. Elements pour une thèorie du sistème d'enseignements*, Edition du Minuit, Paris, 1970.

Bourdieu, Pierre, *Spiritul de familie*, în *Ratiuni practice. O teorie a actiunii*, Editura Meridiane, Bucuresti, 1999.

Bourdieu, Pierre, *Structuri, habitus, practici*, în *Simtul practic*, Institutul European, Iasi, 2000.

Bourdieu, Pierre, *Meditatii pascaliene*, Editura Meridiane, Bucuresti, 2001.

Bronfenbrenner, U., *Ecology of the Family as a Context for Human Development - Research Perspective in Developmental Psychology*, 22(6)/1986.

Brooks-Gunn, J., Lerner R., & A.C. Petersen (eds.), *Parenting styles and adolescent development*. The Encyclopedia on Adolescence, Garland, New York, 1991.

Bunescu, Gh. (coord.), *Educatia parintilor. Strategii si Programe*, Editura Lumina, Chisinau, 1995.

Bunescu, Gh., Negreanu, E. (coord.), *Educatia informala si mass-media*, Editura Cartea Universitara, Bucuresti, 2005.

Cajal, M., *Educarea copiilor în familie*, Editura Medicala, Bucuresti, 1975.

Ciuperca, C., *Cuplul modern - între emancipare si disolutie*, Editura TIPOALEX, Alexandria, 2000.

Constantinescu, Mihaela, *Post/postmodernismul: cultura divertismentului*, Editura Univers Enciclopedic, Bucuresti, 2001.

Costa-Foru, X., *Cercetarea monografica a familiei. Contributie metodologica*. Fundatia Regala Mihai I, Bucuresti, 1945.

[*] Bibliografia cuprinde pe lânga lucrarile citate si titluri care nu au referinte în cadrul lucrarii, dar care au contribuit la elaborarea acesteia si pe care le consideram utile cititorilor.

Crouchon, Georges., *Psichologie pedagogique, Tome II, Les Maturations de L'Adolescence*, Ed. Salvator – Mulhouse, Casterman –Paris – Tournai, 1969.
Cucu-Ciuhan, Gianina, *Tulburarile psihice la copil*, în Mitrofan I. (coord.). *Cursa cu obstacole a dezvoltarii umane,* Ed. Polirom, Iasi, 2003.
Dickinson, George E., Leming, R. Michael, *Understanding Families. Diversity, Continuity and Change.* Allyn and Bacon, Boston, 1990.
Diez, J.J., *Familia - Escola, una relaçao vital,* Porta Editura, Porto, 1989.
Dimitriu, C., *Constelatia familiala si deformarile ei*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1973.
Dittman, Lorenz, *Stil, simbol, structura. Studii de istoria artei*, Editura Meridiane, Bucuresti, 1988.
Druta, Fl., *Psihologia familiei*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1998.
Durning, P., *Education familialle. Acteurs, processuss et enjeux*, PUF, Paris, 1995.
Elkin, Frederick, Handel, Gerald, *The Child and Society: The Process of Socialization,* Random House, New York, 1972.
Ferréol, Gilles (coord.), *Dictionar de sociologie*, Polirom, Stiinta si Tehnica, Iasi, 1998, articolul ”Familie (sociologia ~)”.
Gusti, D., *Scrieri pedagogice*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1973.
Hatos, A., *Economie, societate si educatie. Temele principale ale sociologiei educatiei*, Editura Universitatii din Oradea, Oradea, 2004.
Hill, R., *Teoria moderna a sistemelor si familia: o confruntare*, în *"Societati prezente - Societati viitoare",* Editura Politica, Bucuresti, 1973.
Iliescu, M. (coord.), *Cunostinte, atitudini si practici parentale în România. Cercetare de referinta.* Rezumatul raportului. FCN, CEDP, UNICEF, PETROM, Bucuresti, 2005.
Ilut, P., *Sociopsihologia si antropologia familiei*, Editura Polirom, Iasi, 2005.
Ionescu, Aurelia, *Psihologia familiei. Normalitate si psihopatologie familiala*, în *Psihologie clinica*, Ed. Academiei RSR, Bucuresti,1985.
Ionescu, M. (coord.), *Centrele de resurse pentru parinti din învatamântul prescolar*, ISE-UNICEF, Bucuresti, 2004.
Jigau, M., *Factorii reusitei scolare*, Editura Grafoart, Bucuresti, 1998.
Jigau, M. (coord.), *Consiliere si orientare. Ghid metodologic*, Ministerul Educatiei si Cercetarii, Consiliul National pentru Curriculum, Bucuresti, 2001.
Jinga, I., Negret, I., *Familia - acest miracol înselator*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1999.
Joule, Robert Vincent, *Supunerea liber-consimtita: schimbarea atitudinilor si comportamentelor sociale*, în Serge Moscovici (coord.): *Psihologia sociala a relatiilor cu celalalt*, Polirom, Iasi, 1998.
Kellerhals, J., Montandon, C., *Les Strategies éducatives des familles*, Delachaux and Niestlé, Neuchâtel, 1991.
Killen, Kari, *Copilaria dureaza generatii la rând*, Editura First, Timisoara, 2003.
Kohn, R.C., *La Notion de réseau*, în B. Charlot (dir.), *L'École et le territoire: nouveaux espaces, nouveaux enjeux*, Armand Colin, Paris, 1994.
Koleci, Fl. et al., *Scoala parintilor - manual*, Fundatia Estuar, Bucuresti, 2004.
Lahire, B., *Tableaux de familiies. Heures et malheures scolaires eu milieux populaire*, Gallimard, Le Seuil, Paris, 1995.
Lahire, Bernard, *Pluralitatea logicilor de actiune*, în *Omul plural. Catre o sociologie psihologica*, Editura Polirom, Iasi, 2000.
Lambs J., Lambs, W.A., *Parent Education and Elementary Counseling*, Human Science Press, New York, 1978.
Legendre, R., *Dictionnaire actuel de l'éducation*. Guérin, Montréal, Québec, 1993.
MacBeth, Al. (coord.), *L'enfant entre l'école et sa famille. Rapport sur les relations entre l'école et sa famille dans les pays des Communautés Européennes*, Commissione des Communautés Européennes, Colection Etudes, Bruxelles, Serie Education 13/1984.

Mead, G.H., *L'Esprit, le Soi et la Societé*, PUF, Paris, 1963.
Mehedinti, S., *Alta crestere - Scoala muncii*, Editura Viata Româneasca, Bucuresti, 1997.
Mihailescu, I., *Familia în societatile europene,* Editura Universitatii, Bucuresti, 1999.
Mihailescu, I., *Rolul familiei în dezvoltarea copilului*, Editura Cartea Universitara, Bucuresti, 2004.
Miller, D.R., Swanson, G.E., *The Changing American Parent*, John Willey&Sons Inc., New York, 1959.
Mircea, Tiberiu, *Familia – de la fantasma la nebunie*, Ed. Marineasa, Timisoara, 1994.
Mitrofan, Iolanda, Ciuperca, Cristian, *Psihologia relatiilor dintre sexe. Mutatii si alternative,* Editura Alternative, 1997.
Mitrofan, Iolanda, Ciuperca Cristian, *Incursiuni în psihosociologia si psihosexologia familiei*, Edit Press Mihaela S.R.L., Bucuresti, 1998.
Mitrofan, I., Mitrofan, N., *Familia de A --- la Z, Mic dictionar al vietii de familie,* Editura Stiintifica, Bucuresti, 1991.
Montandon, C., Perrenaud, Ph., *Entre parents et enseignements: un dialogue impossible?,* Peter Lang, Berne, 1987.
Montandon, C., *La socialisation des emotions: un champ nouveau pour la sociologie de l'education*, Institute National de Recherche Pedagogique, Revue Francaise de Pedagogie, no.101, octobre- novembre- decembre 1992.
Montandon, Cléopâtre, *L'éducation du point de vue des enfants*, Editions Harmattan, Paris, Montréal, 1997.
Montandon, Cléopâtre, *Une question sans cesse renouvelée: determinismes sociaux et liberté humaine,* în *Perspectives documentaires en éducation*, INRP, nr. 45/1998.
Muntean, Ana, *Violenta în familie*, în Ferréol Gilles si Neculau Adrian (coord.). *Violenta. Aspecte psihosociale*, Ed. Polirom, Iasi, 2003.
Murasanu, A., *Icoana cresterii rele, cu mijloace de a o face si mai rea, ca un îndreptariu pentru oricare parinte întelept*, Biblioteca Centrala Pedagogica, Bucuresti, 1995.
Nica, I., Topa, L. (coord.), *Colaborarea scolii cu familia elevilor la clasa I*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1974.
Osterrieth, P., *Copilul si familia*, Bucuresti, Editura Didactica si Pedagogica, 1973.
Parsons, T., Bales, R.F., *Family, Socialization and Interaction Process*, The Free Press, Illinois, 1955.
Paun, Emil, *Scoala - abordare sociopedagogica*, Editura Polirom, Iasi, 1999.
Piaget, J., *Judecata morala la copil*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1980.
Pitrous, A., *Les politiques familiales. Approches sociologiques*, Syras, Paris, 1994.
Popescu, Marciana, Muntean, Ana, *Violenta domestica – de la o realitate importanta la asumarea unei stari de fapt*, în *Un deceniu de tranzitie – situatia copilului si a familiei în România*, UNICEF, Bucuresti, 2000.
Pourtois, J.P. (dir.), *Les thèmatiques en education familiale,* De Boeck-Universitè, Bruxelles, 1989.
Prairat, Eirick, *La sanction. Petites méditations à l'usage des éducateurs*, Editions Harmattan, Paris, Montréal, 1997.
Pugh, G. et al., *Confident Parents, Confident Children, Policy and Practice in Parent Education and Support*. National Childen's Bureau, London, 1994.
Radulescu, M. Sorin, Piticariu, Mircea, *Devianta comportamentala si boala psihica,* Ed. Academiei RSR, Bucuresti,1989.
Radulescu, M. Sorin, Banciu Dan, *Introducere în sociologia delincventei juvenile*, Ed. Medicala, Bucuresti, 1990.
Radulian, V., *Contra insucceselor scolare,* Bucuresti, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1967.
Randall, Collins, *Sociology of Marriage and the Family. Gender, Love and Property.* 2nd Edition. Nelson –Hall, Chigago, 1988.
Rosen, B.C., *The Achievement Syndrome: a Psycho-Cultural Dimension of Social Stratification*, în American Sociological Review, 21/1956.

Segalen, M., *Sociologie de la familie*, Armand Colin, Paris, 1996.
Shaub, H., Zenke,K., *Dictionar de pedagogie*, Ed. Polirom, Iasi, 2001.
Singly, Fr. de., *Le soi, le couple et la famille.* Nathan, Paris, 1996.
Stan, Emil, *Despre pedepse si recompense în educatie*, Institutul European, Bucuresti, 2004,
Stanciu, I. Gh., *Continuitate si reevaluare în interpretarea contemporana a conceptului de educatie*, *în* Revista de pedagogie nr. 10/1991 .
Stanciulescu, E., *Teorii sociologice ale educatiei*, Editura Polirom, Iasi, 1996.
Stanciulescu, E., *Sociologia educatiei familiale*, vol. I, 1997, vol I [editia a II-a], 2001 si vol. II, Editura Polirom, Iasi,1998.
Stefan, Cristina, *Familia monoparentala. O abordare politica*, Ed. Arefeana, Bucuresti, 2004.
Stefanescu, Doina Olga, *Dilema de gen a educatiei.* Editura Polirom, Bucuresti, 2003.
Stern, H.M., *Educarea parintilor în lume*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti,1972.
Stoian, St., *Educatia si Societatea. Introducere în studiul fenomenelor socio-educationale,* Editura Politica, Bucuresti, 1971.
Strage, Amy A., Family *context variables and the development of self-regulation in college students*, in: Adolescence, Spring, 1998
Telleri, Fausto, *Pedagogia familiei*, Editura Didactica si Pedagogica R.A., Bucuresti, 2003.
Tomsa, Gh., Calugaru, D. et al., *Repere privind activitatea educativa*, *Programa pentru dirigentie, Ghid metodologic.* Ministerul Educatiei si Cercetarii, Consiliul National pentru Curriculum, 2001.
Tucicov-Bogdan, A. (coord.), *Familia interetnica în societatea civila din România. Studii psihosociologice,* Tipografia Regia Autonoma "Monitorul Oficial", Bucuresti, 1998.
Védrine, J., *Les parents, l'école,* Casterman, 1971.
Voinea, M., *Sociologia familiei,* Tipografia Universitatii Bucuresti, Bucuresti, 1993.
Vrasmas, E.A., *Consilierea si educatia parintilor*, Editura Aramis, Bucuresti, 2002.
Zamfir, C, Vlasceanu , L. (coord.), *Dictionar de sociologie*. Editura Babel, Bucuresti, 1993.
*** - *Barometrul de gen.* Gallup România, 2000.
*** - *Barometrul de Opinie Publica.* România, 2005.
*** - *Familles en mutation dans une société en mutation. Actes du Colloque, Conseil International des Femmes*, Bruxelles, 1992.
*** - *Family life education: package one*, Unesco Principal Regional Office for Asia and Pacific, Bangkok, 1988.
*** - *The International Encyclopedia of Education. Research and Studies*, vol. 4, Pergamon Press, Oxford-Tokyo, 1991.
*** - *Rolul parintilor în sistemele educationale din Uniunea Europeana*, publicat de Unitatea Europeana EURYDICE, 1997, traducere Agentia Nationala Socrates - Unitatea EURYDICE România, 2000.
*** - *Situatia copilului si a familiei în România*, UNICEF, 1997.
*** - *Sondaj realizat de Centrul de Sociologie Urbana si Regionala (CURS),* mai 2005, în *Jurnalul National*, Editia de Colectie, 6 iunie 2005.
*** - http://me-and-my-house.org/blog/2005/08/real-life-learning-family-style.html
*** - www.talaris.org*. Parenting Style.*

